

**Commentariorum ac disputationum,in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Articulus II. vtrum necessarium fuerit, ad reparationem generis humani,
Verbum Dei incarnari

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](#)

Sic egrediens, sic ingrediens in ipso scia eveniret humana. A c. 17. alia multa esse dicit, quæ in Christi incarnatione salubriter intenda, & cogitanda sunt. Et S. Thos. D. Thom.

*Incarnationis
Christi comple-
xum perfectionis
vniuersi.
D. Thom.*

Dico tertio, etiam ad perfectionem, & quæsi complementum vniuersi fuit conuenientissimum Incarnationis mysterium. Declaratur primo: Rerum completa vniuersi perfec^{tio}, ut constet omnibus rerum ordinibus, & hoc modo sit Deo quam similem: simili ratione probauit D. Thom. i. par. q. 50. art. 1. inter res creatas quædam esse spirituales, & intellectuales: similiter q[uod] ostendit potest fuisse conueniens dari in rebus creatis ordinem gratia & gloria præter totius naturæ ordinem. Eodem ergo modo concludimus vniōne hypotheticam fuisse conuenientem rerū vniuersitatē, ut esse omni ex parte perfecta.

Confirmatur, quia cum in omnibus substantiis creatis, una natura integrabit in una persona, & in diuisina substantia una natura sit in pluribus personis, vt B[ea]tūnes differentiæ rerum inuenientur, conueniens fuit ad inuenire modū, quo plures naturæ essent in una persona. Similiter colligit Leo Papa, conueniens fuisse dari productum hominem ex muliere sine viro, quia iam alij trés modi producēti hominem inuenient fuerant, nempe ex viro sine foemina, ex foemina & viro, & absque viro & foemina, per productiōnem ex nihilo.

Vltimo, ex hoc mysterio ad omnes creature quædam peculiaris dignitas redundauit, quia in natura hominis omnes res creatæ quodammodo continentur, & ideo assumendo illam naturam, omnes creature quodammodo Deus sibi specialiter copulauit, ut eleganter explicauit Damasc. orat. de Transfigur. Domini, sub finem dicens: Benigna Patri voluntas in viagenito Filio vniuersi orbis salutem operata est, & rerum omnium connexionem efficit: nam, cum parvus mundus homo sit, ut qui essent omnia, tum in aspectu cadentia, tum ordinorum aciem fugientia, nodum ac vinculum in seipso ferat, atque hoc & illud sit re vera benigna omnium rerum Dominus, & creator, ac gubernator voluntas boctulit, vt in viagenito, & consubstantiali Filio suo diuinatus ac humanatus, ac per eam conditaram omnium rerum connexionem fieret, vt sit Deus omnia in omnibus. Atq[ue] mysterium hoc multi existimant indicatum esse à Paulo, cum dicit ad Ephes. 1. omnia esse in Christo instaurata. Nam verbi Græcum capitulare significat, ut ibi Hieron. notauit: dicuntur autem omnia esse recapitulata in Christo, ut sentit etiam Irénæus lib. 3. c. 18. quia cum omnia in natura humana, quasi in summa contingantur, asumpta hac natura à Verbo, ceteræ res omnes veluti in summam redactæ, illi coniunctæ. Hac etiam ratione in Scriptura nomine vniuersitatis interdum homo significatur, ut non auit Grego 6. Moralium cap. 7. & 8. Damascenus lib. 2. cap. 12. ergo eadem ratione possunt dici omnia instaurata per hoc mysterium propter nouam dignitatem & excellētiā omnibus collatam. Et propertea fortasse omnes creature inuitantur ab I[acob] 1. cap. 45. ad hoc mysterium perficiendum. Rorate celi desuper, &c. Et Ioann. 3. amori totius mundi idem mysterium tribuitur. Et ad eandem rationem accommodari potest nomen, quo solent Patres Græci hoc mysterium appellare, vocant enim illud economiam, ut videre est in Nazian. orat. 42. non longe à principio, & Iustino in expositione fidei: est enim economia, quasi vniuersalis dispensatio, per incarnationem autem toti vniuerso prouisum est, qua in totius credit utilitatem. Quanquam hoc etiam ratione humanæ redemptionis veritatem habeat, quod dicti Patres magis videntur ait endisse.

Tandem addendum est, Deum, cum voluit hoc perficere mysterium, prædictas rationes omnes, & infinitas fortasse alias intedisse: omnes enim sunt ex Scriptura & Patribus desumptæ, Deusq[ue] qui omnia perfectissima ratione vult atq[ue] decernit, eas rationes omnes habuit ante oculos. Deniq[ue] Aug. 12. de Trinit.

*Gregor.
Damasc.*

*I[acob] 1.
Ioann. 3.*

*Nazian.
Iustinus.*

August.

*ne salubriter intenda, & cogitanda sunt. Et S. Thos. D. Thom.
4. cont. gen. c. 45. dicit p[ro] consideratione hoc mysterium tantam inuenire sapientiae profunditatem, ut illius semper magis ac magis admirabiles rationes manifestentur.*

ARTICVLVS II.

Verum necessarium fuerit ad reparationem generis humani verbum Dei incarnari.

A secundum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit necessarium ad reparationem humani generis verbum Dei incarnari. Verbo enim Dei, cum sit Deus perfectus (vi in primo habitat e[st]) nihil virtus per carnem assumptam accretus. Si ergo Verbum Dei incarnatum humanam naturam reparavit, etiam absque carnis assumptione eam potius reparare.

2. Præterea, Ad reparationem humane nature, que per peccatum collapsa erat, nihil aliud requiri videbatur, quam quod tunc satisficeret pro peccato. Sed homo, ut videtur, satisficeret pro peccato: non enim Deus ab homine plus requirere debet, quia posse: & cum prior sit ad misericordiam, ad puniendum, sicut homini imputat ad peccatum, aliquid peccati, ita imputare debet ad meritum aliquid contrarium. Non ergo fuit necessarium ad reparationem humane nature, Verbum Dei incarnari.

3. Præterea ad salutem homini p[ro]cipue pertinet, ut Deum reuerentur: unde dicitur Malach. 1. Si ego Pater, vbi honor meus? Si Dominus, vbi timor meus? Sed ex hoc ipso homines Deum magis reuerentur, quod eum considerant super omnia elevatum, & ab hominum sensibus remotum: unde in Psalm. 112. dicitur. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super celos gloria eius, & postea subditur: Quis sicut Dominus Deus noster? Quod ad reuerentiam pertinet. Ergo videtur non conuenire humano salutem, quod Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

Sed contra, illud, per quod humanum genus liberatur à perditione, est necessarium ad humanam salutem. Sed mysterium diuine incarnationis est b[ea]tissimum: secundum illud anno 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum viagenitum dare, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam eternam: ergo necessarium fuit ad humanam salutem Deum incarnari.

b. Responde dicendum, quod ad finem aliquem dicitur a liquid esse necessarium dupliciter. Vno modo sine quo aliquis cap. sex. 6. esse non potest: sicut cibus est necessarius ad conseruationem humanae vite. Alio modo, per quod melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est. ad iter. Primo modo, Deum incarnari non fuit necessarium ad reparationem humane nature. Deus enim per suam omnipotentem virtutem poterat humanam naturam multis aliis modis reparare. Secundo autem modo necessarium fuit Deum incarnari ad humane nature reparationem. Vnde Augustinus dicit * 13. de Trinit. cap. 10. Verum est, quod non alium modum possebilem Deo desuisse (cuius potestate omnia equaliter subiacent) sed sananda miseria nostra conuenientiorem alium modum non fuisse.

Et hoc quidem considerari potest quantum ad promotionem hominis in bonum. Primo quidem quantum ad fidem, que magis certificatur ex hoc, quod ipsi Deo loquenti credit. Vnde Aug. dicit. 11. de Ciu. Dei, * Ut homo fidentius ambulet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius homine assumpto constituitur atq[ue] fundatur fidem. Secundo, quantum ad fidem: quæ per hoc maxime erigitur. Vnde Augustinus dicit 13. de Trinit. ¶ Lib. 13. c. 10. Nihil tam necessarium fuit ad erigendam fidem nostram, non procul à quam ut demon fraretur nobis quantum diligeret nos Deus princip. tom. 3. quid vero huius rei isto iudicio manifestus, quam quod Dei

Del plus nature nostræ dignatus est inire consortium? Tertio à quantum ad charitatem: quæ maxime per hoc excitatur. Vnde Augustinus dicit in lib. de catechizandis rubibus. * Quia maior est causa aduentus Domini, nisi vir offendere Deus dileximus. **C**ap. 4. in tom. 4. Etiomem suam in nobis? Et posita subdit*: Si amare pigebat, eadum libro saltem redamare non pigebat. **C**ap. 4. non posuit à prius operationem, in qua nobis exemplum servabuit. Vnde Augustinus dicit in quodam serm. de Nativitate Domini. Homo sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui non videri poterat; Vt ergo non exhibetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur: Deus factus est homo.

Quinto, quantum ad plenam participationem diuinitatis: quevere est hominis beatitudine & finis humanae vita: & hoc collatum est nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Augustinus circa sicut in sermoni de Nativitate Domini. Factus est & filius: Deus homo, ut homo fieret Deus. Similiter & hoc viile fuit ad isrationem mali.

Lb. 3. cap. 17. Primo n. per hoc homo instruitur, ne sibi diabolus preferatur, & eum veneretur, qui est autor peccati. Vnde Augustinus dicit 13. de Trinitate. Quandoquidem sic potuit Deo coniungi humana natura, vt fuerit via persona, superbi illi maligni spiritus, non ideo se audeant homini preponere, quia non habent carnem. Secundo, per hoc instruimur quanta sit dignitas humanae naturæ, nec eam inquinemus peccando. Vnde Augustinus dicit in libro de vera religione. * Demonstravit nobis Deus quæ excelsum locum inter creaturas habeat humanae naturæ, in hoc quod boni nihil in vero homine apparuit. Et Leo Papa dicit in sermone de Nativitate. * Agnosce o Christianæ dignitatem: & diuina consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Terzo, quia ad presumptionem hominis tollendam, gratia Dei in nobis nullis meritis precedentibus in homine Christus commendatur, vt dicatur in 13. de Trinitate. * Quartu, quia superbia hominis, quæ maxime impedimento est, ne inherretur Deo: pertantiam Dei humiliatem redargui potest atque sanari, vt dicit Augustinus ibidem.*

D Quinto, ad liberandum hominem à seruitute peccati: quod quidem, vt Augustinus dicit 13. de Trinitate. * fieri debuit sic, vt diabolus infilii hominis Iesu Christi superaretur: quod fiduciam est Christo satisfaciens pro nobis. Homo autem purus satisfaciens, non poterat pro ratio humano genere: Deus autem satisfaciens non debet: vnde oportebat at Deum & hominem esse Iesum Christum. Vnde & Leo Papa dicit in sermone de Nativitate. Suscipitur avitutem infirmitas, à maiestate humilitas: vt quod nostris remedii congruebat, unus atque idem Dei & hominum mediator mori ex uno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset verus Deus, non adserret remedium, nisi esset verus homo, non præberet exemplum. Sunt autem & alieplurimæ virtutes, quæ consequuntur sunt, supra apprehensionem sensus humani.

E Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit secundum primum modum necessarium sine quo ad finem perueniri non potest.

F Ad secundum dicendum, quod aliqua satisfactio potest dici duplicitate sufficiens. Vno modo perfecte: quia est digna per quandam adequationem ad recompensationem culpe commissæ: & sic homini puri satisfactio sufficiens est non potuit pro peccato. Tum quia tota humana natura erat per peccatum corrupta; nec bonum alienius personæ, vel etiam plurium poterat per equiparationem totius naturæ detrimentum recompensare. Tum etiam, quia peccatum contra Deum commissum, quandam infinitatem habet ex infinitate diuina maiestatis: tanto enim offensa est gravior, quanto maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfaciens haberet efficaciam infinitam, vt pote Dei & Fr. Suarez Tom. I.

A hominis existens. Alio modo potest dici satisfactio homini esse sufficiens imperfecte, scilicet secundum acceptationem eius, qui est ea contentus, quāmū non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri homini est sufficiens. Et quia omne imperfectum presupponit aliud perfectum, à quo sustentetur: inde est quod omnis puri homini satisfactio efficaciam habet à satisfactione Christi.

AD tertium dicendum, quod Deus assumendo carnem, suam maiestatem non minuit: & per consequens non minuitur ratio reverente ad ipsum, quæ augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quod nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad se cognoscendum attraxit.

COMMENTARIUS.

OSTENDIT D. Thom. art. præcedens mysterium Titulus ar- tiguli. incarnationis esse propter se conueniens: nunc docet etiam propter alium seu propter extrinsecum finem, vel effectum expedire. Solum autem agit de fine, scilicet, redēptione hominis, quia hunc potissimum nobis scriptura proponit, & nullus ex cogitari vel nobilior, vel tanto mysterio dignior potest. Denique, quia omnes alios fines in se comprehendit. Quærit autem non solum an conueniens sit: sed etiam an sit necessarium, & non tantum conuenientiam, sed modum quoque & gradum eius nobis declarat: tum quia reuera quidam necessitatis modus hic intercedit.

Respondet ergo D. Tho. duplice assertione. Prior est negans incarnationem fuisse simpliciter necessarium ad reparationem hominis, quia Deus (quæ ille est omnipotens) possit alii modis homini subvenire. Contra quam solum obiectu potest argumentum, Sed contra, ipsius D. Thom. quia in scriptura proponitur incarnatione, vt medium ad salutem necessarium. Neque n. est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ut dicitur Actorum 4. Dicendum vero est, duplice duci posse aliquod medium necessarium ad nostram salutem, uno modo ex institutione diuina, & supposita Dei voluntate, & ordinatione: & hoc modo est nunc incarnatione medium necessarium ad salutem. Quia decreuit Deus in hoc viro omnes salvare, vt dicitur Actorum 17. Et hoc modo procedit argumentum factum. D. autem Tho. hoc negat. Alio modo potest dici medium necessarium simpliciter, & absolute, non quia Deus ille voluit: sed potius, quia ipsi diuinæ voluntatē necessarium fuit utrīusque medio, supposita intentione talis finis. Et hoc modo procedit conclusio D. Tho. & contra illam non procedit argumentum factum, quia scriptura non dicit incarnationem esse hoc posteriori modo necessarium, sed priori tantum. Vnde obiter intelligitur, argumentum, Sed contra, D. Tho. non probare necessitatem simpliciter: sed ex suppositione, probare tamen absolute conuenientiam, quia medium illud, quod Deus voluit esse unicum, & necessarium ad reparationem nostram, non potest non esse cali fini accommodatisimum.

C Posterior assertio est, incarnationem ita esse conuenientem ad nostram reparationem, vt nullum potuerit esse aptius, vel conuenientius medium ad tales finem, atq; adeo, vt dici possit necessarium ad medium esse, seu ad modum optimum reparationis nostræ. Hoc probat D. Tho. decem rationibus sumptis ex sanctis Patribus, quæ per se satis clare sunt. Solum est in eis obseruandum primo, quinq; primas rationes, quæ sumuntur ex promotione hominis ad bonum, non solum procedere supposito lapsum humanæ naturæ, sed per se habere locum etiam in statu naturæ integræ. Nam in illo etiam homo esset capax fidei, spei charitatis, participationis diuinae naturæ, & recte operationis, in quibus bonis omnibus

C 3 poster

posset per incarnationis mysterium plurimum iuuari, ut per se consuat. Similiter modo ex quinque rationibus, quæ ex remotione mali sumuntur, quatuor priores non necessario supponunt lapsam naturam, quia duobus modis potest malum ab homine remuiri, primo postquam inest homini, secundo preueniendo; ne in sit, quanquam ergo peccatum non esset, posset homo per incarnationem præueniri, ne illud committeret, nam ex tanto mysterio induci posset, vel ad maiorem gratiam diuinæ estimationem, vel ad maiorem humilitatem & subiectionem ad Deum, vel ad suæ naturæ commendationem, ne illam peccando maculare audere, aut de moni subiucere, quam ad tantam dignitatem euentam agnosceret. Sed licet verum sit, rationes has possuisse habere locum, etiam non existente peccato, magis ramen vident, eocum maiorem necessitatem inferunt, quo humana natura debilius, ac infirmior per peccatum effecta maioribusq; indiget diuinis auxilijs, vt in bono promoteatur, & à male liberetur.

d. Ultima vero ratio supponit necessario lapsum, ex quo orta est maxima necessitas tanti mysterij, ut remissio culpe fiat seruata perfectæ iustitiae aquitate, & intercedente condigna, & omnino iusta satisfactione. Quia purus Deus non est capax illius, purus autem homo est impotens ad illum, & ideo necessarius erat Deus homo, qui posset ex toto rigore iustitiae satisfacere. De qua ratione in sequenti disputatione fuisse tractandum est. Hic solum ad intelligendum mentem D. Thom. obseruandum viderut, ipsum distinguere hoc loco purum hominem ab homine Deo. Vnde necessario sequitur non vocare purum hominem eum qui habet puram seu nudam naturam humanam sine gratia Dei, sed eum qui est persona creata, etiam si quamcumq; gratiam creatam habeat; quod sic declaro, nam ex eo quod purus homo est impotens ad perfecte satisfaciendum, infert necessitatem hominis, qui simul sit Deo. Hæc autem consecutio estet bona, nisi de puro homine in dicto sensu loqueretur; posset enim responderi, argumentum procedere ex puris particularibus, quia inter hominem purum in alio sensu, & Deum hominem daretur medium. scilicet homo sanctus, qui neq; est Deus homo, neq; purus homo in illo sensu. Quod etiam aperte colligitur ex Leone Papa cuius testimonio D. Thom. suam sententiam confirmat, quinque alia ait, *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium.* Ergo homo purus, & impotens ad remedium ferendum dicitur omnis ille, qui non est verus Deus, & plura circa hoc notabimus in solutione ad i.

e. Primum argumentum D. Thom. est, per assumptionem carnis nullam perfectionem, vel potentiam Verbum acquisiuit, sed Verbum incarnatum potuit hominem lapsum reparare, ergo & non incarnatum, ergo ad illum finem non fuit necessaria incarnatione. Respondet D. Thom. hoc argumentum probare primam conclusionem. Sed contra quia vrgere potest, contra secundam, sic proportione seruata argumentando. Verbum incarnatum potuit ex perfecta iustitia hominem lapsum reparare, ergo & non incarnatum, quia nihil potestatis addidit illi caro. Respondet tamen negando consequentiam. Ad illum vero propositionem, in qua est vis argumenti, scilicet per incarnationem Verbum non est factum potius, seu nihil potestatis illi additum est. Respondetur aliud esse, quod pertinet ad omnipotentiam simpliciter, quod nullam supponit imperfectionem in operante: illud vero, quod pertinet ad efficientiam, seu modum efficiendi in aliquo genere, quod non pertinet ad omnipotentiam simpliciter, quia includit imperfectionem in operante: Verbum ergo per incarnationem nihil potuit efficiere, quod sine carne non posset ex his, quæ pertinent ad omnipotentiam simpliciter, potuit autem aliiquid facere in aliquo genere, quod sine carne non posset, ut potuit ambu-

A lare, comedere & similia, & eodem modo potuit satisfacere & mereri, haec enim non pertinet ad omnipotentiam simpliciter, & ex his intelligetur solutione D. Thom. Si enim loquamur de potestate absolute reparandi hominem lapsum, quia illa non includit vilam imperfectionem, neq; requirit actionem, quæ illam supponat, admisit D. Thom. potuisse Verbi fine carne reparare hominem, & eodem modo dixit non fuisse Verbo simpliciter necessariam carnem ad hoc sufficientem: at vero loquendo de potestate liberandit ali modo, scilicet per viam satisfactionis, quia haec præter omnipotentiam simpliciter addit quandam potestatem secundum quid, ideo non valet argumentum à Verbo incarnato ad Verbum secundum se, nec sequitur incarnationem non fuisse necessariam simpliciter ad illum modum reparandi humanam naturam.

f. Secundum argumentum D. Thom. est contra vi. 1. Argum. timam partem secundæ conclusionis, & est huiusmodi. Purus homo potuisset satisfacere pro culpa: ergo non fuit necessaria satisfactio Christi, ergo neq; incarnatione. Respondet distinguendo antecedens, purus homo potest satisfacere perfecte, id est, secundum quandam ad æquatam rationem, & compensationem offensæ, negatur antecedens, non enim potest purus homo hoc modo satisfacere, tum propter generalem offensionem, & maculam, quæ tota naturam humanam inficit, tum quia Deo offensus, est persona infinita, cui ad æqualitatem satisficeri non potest, nisi per actum infinitæ satisfactionis, qui soli fieri potest ab homine Deo. At vero imperfecte potest purus homo satisfacere, & sic conceditur antecedens, & negatur consequentia. Quia oportuit & debuit satisfactio esset perfecta, in qua omnis alia imperfecta satisfactione fundaretur. Et ex hac doctrina probantur duas proportiones, quæ in corpore articuli in ultima ratione assumptæ erant, & sola sententia Leonis Papæ confirmata, scilicet purum hominem non posse perfecte satisfacere, & Deum hominem posse, de quibus latissime in sequenti disputatione. Hic solum est iterum obseruandum (quia Caiet. corruptum sensum D. Thom.) purum hominem eodem modo sumi in hac solutione, quo explicatum est in corpore articuli. Neq; enim sine causa & contra omnem rationem dicendum est, equivoce. D. Thom. fuisse vsum illa voce contra constantiam & firmatatem doctrinae. Quod etiam aperte hic constat, quia argumentum procedit de puro homine, ut distinguatur ab homine Deo, & ei persona creata, etiam si gratiam habeat, quia si purus homo, quantumvis gratus, posset perfecte satisfacere, recte concluderet argumentum, propter hunc effectum non esse necessariam simpliciter incarnationem. Vnde etiam in solutione, ex hoc quod purus homo hoc non potest, concludit D. Thom. hoc modo: *Vnde oportuit ad consoniam satisfactionem, ut altera satisfactio habeat infinitam efficaciam, ut potest Dei & hominis existens.* Ergo evidenter supponit omnem illum qui non est Deus homo, esse purum hominem. Denique admisit D. Thom. hoc loco, purum hominem posse imperfecte satisfacere, sed hoc non potest sine gratia, ergo etiam hominem gratum vocat purum hominem. Tertium argumentum est moralis conjectura, quod clare & optime expedit D. Thom.

DISPUTATIO IV. IN DVO DE-

cim sectiones distributa.

De convenientia & necessitate incarnationis ad reparationem hominis lapsi.

RÆSENS disputatio supponit in primis, totum humanum genus per lapsum primi hominis corrusco, diuinamque imicitiam contraxisse.

Quod

*Athenas.
Nazian.
Cyril.
Damas.
Litan.
Anselm.*
Quod principium fere omnes patres in initio huius A
materie præmittunt: ut videre est in Athanas. lib. de
incarn. Verbi, to. 1 & lib. de salutari Christi aduen-
tu to. 2. Nazian. oratio. 42. & 51. Cyril. lib. 4 contra Iu-
lia. Dam. lib. 3. c. 1. Lactan. lib. 4. diuin. institut. c. 10.
& Ansel. in lib. cur Deus homo, & alius patribus fre-
quentissime: de quo in 1. 2 ex professo disputatur in
materia de peccato originali. Secundo supponit hec
disputatio. Verbum factum esse hominem, ut homi-
nes a peccati morte liberare. Hoc est vnum ex pri-
mis fundamentis nostra fidei, quod in scriptura,
præsertim in nostro testamento, passim asseritur, &
in discursu huius & sequentis disputationis plura
testimonia necessario afferemus, & inferius agentes
de merito Christi idem late confirmabimus. Et hinc
sufficienter concluditur, hoc medium fuisse accom-
modatum illi fini. Deus enim qui prudenter &
sapientissime operatur yniuersa, ad fines quos in-
tendit non nisi proportionatis vtitur mediis. Quæ
quidem proportionis ac conuenientia in hac dispu-
tatione explicanda est. Quia vero medium interdum
esse potest utile & conueniens, interdum etiam ne-
cessarium, ideo utrumque in disputatione positum
est atque initium sumendum est ab ipso fine, quo-
niam necessitas vel conuenientia medijs necessita-
tem aut conuenientiam finis praesupponit.

SECTIO I.

Vtrum necessarium vel conueniens fuerit Deum ho-
minem lapsum reparare.

*Ian. 3.
Iam 15.
Rom. 5.
Eph. 2.
Psal. 92.*
Dico primo, redemptionem lapsi hominis non
esse opus ex necessitate a Deo factum, sed om-
nino libere: itaque potuit sine via imperfectione
aut indecentia lapsum hominem fine remedio re-
linquere. Conclusio est certissima, & sumitur ex o-
mnibus Scripturæ locis, in quibus beneficium hoc
tribuitur maxime Dei charitati & benevolentiae,
Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, &c. Ioan. 15. Maiorem
hac charitatem nemo habet, &c. Ad Rom. 5. Commendat
autem charitatem suam Deus. Ad Ephes. 2. Deus autem
qui diues est in misericordia, &c. Si autem interuenisset
necessitas, & non libertas, nullum fere esset bene-
ficium. Vnde Psal. 92. dicitur, Deus ultionum Dominus,
Deus ultionum libere egit. Sapient. 12. Nec timens aliquem
veniam dabas peccatu. Erideo in Scriptura, Dei volun-
tati tribuitur, quod hominem salvare decreuerit, &
suo arbitrio salutem eius dispensauerit. Ad Rom. 1.
& 9. Corinth. 11. Isa. 4. Hier. 18. Et ratio euidenter
hoc docet, suppositis principiis fidei. Si enim Deus
in operibus suis liber est, cur non etiam in hoc opere
redemptionis? Est enim eadem ratio: Si enim alia o-
pera non sunt Deo necessaria ad illius bonum, & bea-
titudinem, ita neque lapsorum hominum reparatio.
Nihil enim minus beatus esset Deus, si homines
in sua miseria relinquerent. Confirmatur, nā si crea-
re homines non fuit necessarium Deo, cur esset redi-
mire? Dices forte, ne opus relinqueretur imperfe-
ctum, aut ne gloriaretur dæmon, quod vistoriam
reportasset. Hx rāmen sunt congruentia debili-
ssima ad necessitatem ostendenda. Nihil enim de-
rogat Deo, quod eius opus imperfectum maneat; non
exim potentia Dei, sed ex malitia hominum:
præsertim quia potuisse Deus illud perficere, alios
homines creando, & de peccatoribus vindictam su-
mendo, neque inde haberet dæmon iustam aliquam
gloriam, sed confusionem potius. Et hinc clare con-
flat, etiam oblatæ occasione peccati, non fuisse ne-
cessarium Deo, fieri hominem, ad reparandos homi-
nes: quia potuisse illos non reparare.

Contra hanc veritatem obisci possunt verba Athanas. lib. de incarnat. Verbi, eiusque corporali ad
nos aduentu, parum à principio. Indecorum, inquit,

A erat, eos qui semel creati erant rationales penitus extingui:
id enim indignum erat bonitate Dei, si qua ab ipso creata
essent, in iniuriam abiarent, ob diaboli aduersus hominem
fraudem. Quinimo indecenti simulerat, Dei artem in ho-
minibus extinguiri vel per ipsorum iniuriam, vel per
demonum imposturam. Et multa similia habet in sequen-
tibus. Et ad eundem fere modum loquitur Anselm.
lib. 1. Cur Deus homo cap. 4. Id autem, quod est in-
decens, & indignum bonitate Dei, potest dici ab ipso
solute impossibile. Respondeatur. Hx & similia ver-
ba pie esse interpretanda: nonnullam enim exagge-
rationem continent. Non est ergo intelligendum, Indecens
futurum fuisse indecessus, ut ita dicam, contrarie seu
privative, si Deus noluisset humanum genus reparare
privative, re: quia cum Deus ad hoc non teneretur, & sua crea-
tura non indigeat, nihil faceret indecessum, aut con-
traid quod eum facere decet, etiam si omnes homi-
nes sine remedio relinquenter debitis poenis crucian-
dos. Dicitur vero interdum hoc fuisse indecessus nega-
tive, id est, non ita conueniens, neque diuinæ bo-
nitati satis consentaneum.

Dico secundo, fuisse valde conueniens, ut Deus
humanam naturam lapsam repararet. Hx constat
ex ipso facto: sed quoniam Deus hoc beneficio cum
hominibus, & non cum Angelis malis virus est, dif-
ferentia ratione assignando probabitur facile con-
clusio. Prima sit, quia minor Angelorum pars pec-
cauit: tota vero humana natura occidit. Est August.
in Enchir. cap. 29. eamq; amplectitur Magister in 2.
dist. 21. quæ tamen non placet D. Tho. in 2. d. 7. qu. 1.
artic. 2. quia etiam multæ species Angelorum totæ cam.
corruerunt. Sed non est contemnda ratio: tum Augus.
quia probabile est, plures Angelos esse vnius speci-
Magister ei, & ita non eñi necessarum, totam aliquam speciæ D. Thom.
Angelorum corruisse: tum etiam quia etsi ita sit: ta-
men omnes Angeli propter similitudinem & pro-
propinquitatem quam habent in natura, censentur vnu-
num gradum & ordinem rerum constitutæ sic ut o-
mnes homines constituent vnum gradum inferiorum.
Secunda ratio redditur, quia Angelus sua sp̄ote
& veluti sine occasione peccauit: homo vero fuit à
muliere inductus, quæ prius à serpente decepta est.
Indicat Bernar. ser. 1. de aduentu, & eandem habet
Gregor. 4. Moral. cap. 9. quem refert D. Thom. 1. p. 1.
64. artic. 2. argum. 4. in cuius solutione aduerit, ra-
tionem non esse adæquatam; ad summum enim pro-
cedit de supremo Angelo peccante. Alij enim eo
suggerente ceciderunt; quod videtur sensisse Au-
gustinus. libro. 1. de mirabilibus sacra Scripturæ. c. 2.
Tertia huc annexa est, quia singuli Angeli propria
voluntate peccaverunt: homines vero vnius vo-
luntate prolaphi sunt; deinceps ergo ut vnius etiam be-
neficio liberarentur. Ita indicant Gregor. & Bernard.
Quarta additur, quia homo habet voluntatem faci-
le mutabilem, & longum tempus viri, in quo posse
illum posse; Angeli vero voluntas quodammodo
inflexibilis est, & natura sua requirit viam bre-
vissimam, ut perueniat ad terminū, que ratio q. 63.
& 64. 1. par. latissime tractatur. Quinta esse potest,
quia ruina Angelorum potius reparari per homines,
sub bleuando homines ad illorum sedes, quæ veluti
vacua manserunt; quod ita decussit, & factū fuisse
late persequitur Anselm. lib. 1. cur Deus homo c. 16. &
17. hominum vero lapsus non poterat conuenienter
suppleri, substituendo aliam naturam loco humanae;
quia nulla fortasse esse potest inferior humana & ca-
pax illius gloria. Creare vero de nouo alios homi-
nes, fieri quidē poterat, nō vero ita manifestabat di-
uinā misericordia, iustitiam, & potentiam; & ideo, &c.
Vnde sumitur sexta ratio, nam si Deus vtramq; na-
turam lapsam, angelicam, & humanam sine remedio
reliquisset, videretur aut vincimale peccati, & su-
perari misericordia eius, aut certenon posse tanto
malo medicinā adhibere. Vnde oportuit septimo,

*Cuy Deus
naturalam
humanam
reparavit,
non angelicam.*

*Bernard.
Gregor.
D. Thom.
August.*

*Gregor.
Bernard.*

Bernard.

Gregor.

Bernard.

hominem redemit ne gloriaretur dæmō, quodam modo vicissim, & explenuisse desiderium inuidie suę, scilicet, ut homines non asequerentur glorię quam ipse perdidera, & pro qua homini inuidie debat. Ita Leo ser. 2. de nativit. & epist. 10 c. 3. Athanas. lib. de incarnat. Verbi, non longe à principio. Octauo, quo humana natura imbecillior est, quam angelica, eo magis diuinam prouocat misericordiam, & Deus illius miserendo, benignitatem suam manifestat. Denique addit. Theod. lib. 6. de prouidentia diuina contra Grecos, circa finem, rationem aliam, dicens: *Quoniam res vniuersi quæ sub sensu cadunt propter hominem creare sunt, ideo non puto autem contemnendum eum, cum gratia conuenientia creauisset.*

S E C T I O N I I .

Virum ad reparandum genus humanum, necessarium vel conuenienter fuerit, Deum, hominem fieri.

Dupliciter intelligi potest Deus humanum genus reparare: uno modo ex misericordia, & liberalitate sola: alio modo, seruata perfecta iustitia & aquitatem.

Dico ergo primo non fuit simpliciter necessariū, hominem liberari à malo culpę & peccati, in quo iacebat, seruato iustitia rigore, & codigna satisfactione interueniente: fuit tamen id conuenientissimum. Tota conclusio certa est, & communis Sanctorum & Theologorum, quos statim referam. Et probatur breuiter prior pars, quia sicut non fuit Deo simpliciter necessarium, hominem redimere, ita neque punire aut vilani satisfactionem offendere ab illo repetere. Potuit enim in primis gratis omnia condonare. Cum enim sit supremus dominus, nulli faceret iniuriam: cumq; ipse potissimum fuerit per peccatum offensus, poterat iuri suo cedere, & culpam condonare, ac denique cum sit supremus legislator, & iudex potuisse in legē contra peccatores lata dispensare. Deinde posset ab unoquoque hominum aliqualem satisfactionem, vel penitentiam exigere, illa quæ contentus. Denique potuit alii homini puro munus satisfaciendi pro alijs committere, etiam si talis homo non nisi imperfecte praestare id posset. Nec enim tenetur Deus sumnum iustitiae rigorem semper seruare. Tractat bene hanc partem Theod. dist. lib. 6. de prouidentia, circa finem. Obijci vero potest Athanas. lib. de incarnat. Verbi, in principio dicens, non potuisse Deum, integrum & illæsa manente sua veritate, ac iustitia, gratias ac liberaliter peccanti homini poenam relaxare, aut mortem remittere. Respondeatur, Athan. loqui in sensu composto, scilicet, supposita Dei absolute prædictione, & post larum legem illam. In quaenam die comedens morte morierit. Quia Deus neque mutari potest, nec mendax esse. Simpliciter tamen potuisse legem illam non ferre, vel ita ferre, ut non simul prædicaret venturam effectum, sed tantum statueret ius a se dispensabile, ut commutatio illa absoluta non efficeret, sed conditionata, scilicet nisi vellet ipse poenam remittere, vel in alia commutare. Quo posito salua iustitia, & veritate potuisse Deus tam poenam quam culpani gratis remittere. Imo etiam nunc non constat, illam commutationem mortis temporalis ita suisse absolutam, ut nullus ex priuilegio vel Dei liberalitate fiat immunis. Altera conclusionis pars facile probatur, quia omnes viae Domini misericordia & veritas. Vnde quo ha virtutes magis in opere nostræ redemptionis reluent, eo altiori & conuenientiori modo fit, magisque DEI virtutem, & sapientiam manifestat. Dices, fieri non posse quin minuatur misericordia, si rigor iustitiae serueretur, at vero misericordia ex suo genere est altior virtus quam iustitia: ergo magis conueniens

A fuisse misericordiam augere, quam iustitiam extingere. Respondeatur cum Damasc. lib. 3. de fide. cap. 1. *Respon.* hoc ipsum maxime ostendere diuinę sapientię *ra-* *Damasc.* rationem, quod rei perquam difficilis ac perplexa congruentissimum exitum inuenit, & in eodem opere summam iustitiam cum summa misericordia, quæ sibi contraria videbantur, ineffabili modo coniunxit. Ipsa ergo perfectione iustitia misericordiam exaltat, quia non solum concepsit homini tempus, & locum obtinendi veniam, sed etiam modum & potestatem præbuit satisfaciendi Deo. Quod sane infinite misericordie opus fuit. Vnde etiam maior quædam gloria homini accrescit, & quodammodo perfectione pax inter Deum & hominem constituitur, quia per satisfactionem condignam, ad illius reditam citiam. Etideo specialiter propter hoc beneficium dicitur Deus dñes in misericordia, ad Eph. 2. & ad idem accommodat Bernard. serm. i. de annun. verba illa Psal. 84. *Ephes. 2.* *Bernard.* *Psal. 84.* *Obiectio.* Misericordia & veritas obuiuerunt sibi, iustitia & pax oscularuntur. Sed in stabilitate aliquis, quia ad maiorem liberalitatem pertinet videtur, gratis condonare omne debitum, imo & ad maiorem charitatem, nam qui plus amat, plus remittit, ut sumitur ex Luc. 7. & inter homines opus maioris virtutis esse consetur, gratis remittere iniuriam, quam satisfactionem postulare. Sed hec fere eodem modo dissoluuntur: nam maiorum charitatis & liberalitatis est, donare vires & gratiam ad satisfaciendum. Addendum vero propriea est, non decuisse, nec communi bono expeditissime alter fieri, ne delicta manerent impunita. Vnde licet in privatius personis sepe expediatur, gratuita & liberalis iniuriarum remissio, non tam in his, ad quos pertinet communis regimen, & vindicta delictorum. Deinde ipsis hominibus multis rationibus vilius hoc fuit, tum ut peccati grauitatem agnoscerent, quamq; illud Deus odio prosequatur, tum quia ipsam latitatio, quæ ab homine exigitur, est magnum bonum eius, & illius gloriam & virtutem excollit. Proprius quæ diuersa omnino est ratio deo offenso, & de hominibus. Nam homo qui satisfactionem exigit in iuris sibi factis, velid facit ex odio alterius, vel saltē ex amore propriocommodi & utilitatis. Deus autem non suum, sed nostrum commodum querit, dum iustitiam vult in remittendis peccatis seruare. Vnde etiam inter homines si contingat communis bono expediri, vindictam exigere per publicam potestatem de iniuria suscipiat, potest hoc esse maioris virtutis quam gratis illam condonare.

Dico secundo, mysterium incarnationis non fuit simpliciter necessarium ad hominis lapsi reparacionem. Conclusio est communis & ita certa ut negari parvum. non possit sine temeritate & fidei incommodo. Est D Th. m. D. Thom. hic, Magister, cum doctoribus in 3. dist. 10. Magister. ubi Bonavent. Scot. Richar. Durand. Palud. Gabr. & Bonavent. Richard. Da vand. alij. Alex. Aleni. 3. p. quest. 1. membr. 3. art. 4. Alciso. lib. 3. summæ, tract. 1. c. 8. Guillel. Parisiens. lib. cur Deus homo. c. 7. & probatur primo ex communis patrum sententiā, Leo Papa serm. 2. de Nativ. cap. 3. Veras, inquit, misericordia Dei, cum a riparandum humanum genus ineffabiliter ei multa supperebant, hanc potissimum consulente viam eligit, quia ad deum struendum opus disibili non viriote vietetur potentia, sed tatione iustitia. August. 13. de Trinit. cap. 3. 10. 13. & 18. & lib. de Agone Christi. cap. 11. Sunt, inquit, stulti qui dicunt, non poterat alius sapientia Dei hominem liberare, nisi suscepit hominem. Tractat bene Greg. 17. Moral. cap. 18. & 24. Moral. cap. 2. Hugo de S. Victo. lib. 1. de Sacram. p. 8. cap. 6. Secundo, ratione, quia facile sumi potest ex precedenti conclusione. Si enim propter aliquam causam posset esse incarnatione necessaria ad reparationem nostram, maxime ut ex perfecta iustitia fieret: sed hoc non fuit simpliciter necessaria.

Leo.
Athanasi.

Theodor.

Theodor.
Obiectio.
Athan.

Respon.

*Cur fuerit
conveniens
seruari rigo-
rem iustitia.
Obiectio.*

Ephes. 2.
Bernard.
Psal. 84.
Obiectio.

Lut. 7.

Diluitur.

Disp. III.

Sectio II.

三

hęcclarium, ut ostensum est: ergo neque ipsa incar- A
natio fuit simpliciter necessaria. Nulla enim alia ra-
tio necessitatis, aut connexioni singi potest inter in-
carnationis mysterium, ac humani generis repara-
tionem. Et ex hac conclusione & ratione obiter in-
fertur, Chirilli Domini mortem non fuisse simplici-
ter necessariam, ad nostram redemptionem, sed so-
lum ex diuina ordinatione: quia supposita incarna-
tione, vna Christi operatio ad satisfactionem suffi-
cere poterat, velex se, vel ex acceptatione diuina,
iuxta ea quæ inferius tractanda sunt. Ecclædo ad He-
bræ. 2. non necessitatis sed decentiæ fuisse dicitur
hoc opus. Decebat, inquit Paulus, eum propter quem o-
mnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam ad-
duxerat, autorem salutis eorum per passionem consumma-
ri.

Contra hanc vero conclusionem videtur sentire Ansel. fere toto lib. 1. & 2. cur Deus homo: hoc enim videtur praecipue toto illo opere voluisse conuincere, repugnare inquam Deo, alia via aut ratione mundum reparare, vt pote cum esset imperf ectum opus, ac proinde minime decens Deum. Idem sentit Richard. de S. Victo. lib. de Incarnatio. cap. 8. fuent verba Chrysost. homil. 10. in Ioan. Cecidit, inquit, natura nostra eo modo, vt refutu nullo pacto possit a quo- cunque nisi ab illa omnipotensissima manu. Neque enim a li ter refutari poterat, nisi qui in principio eam effinxerit, ma num porrexisse. Et Vigil lib. 5. contra Euthychet. circa finem dicit, Non aliter fieri posuit nisi talis mediator existeret, &c. Vnde Proclus Ciceronius hom. de Christi natiuitate, quae habetur in Concil. Ephes. tom. 6. cap. 7. Unica inquit, haec restabat malis solitus. Cyril. 5. thesau. cap. 7. Quoniam imperfectum esse opus Dei non decuit, & non potuit aliter reparare necessario Deus homo factus est. Ambros. etiam ad Hebr. 9. dicit Tantum fit peccatum nostrum, vt salvatori non possemus al quando nisi omnipotens filius Dei more erit pro nobis. Et Leo Papa epist. 81. Quia, inquit, reconciliatio esse poterat, qua humano generi pro pitaretur Deus nisi omnium causam mediator Dei homini nonque fusi perire? Sed primum exponi possunt de necessitate immutabilitatis, seu ex suppositione diuinæ ordinationis, quia supposita diuina voluntate,

*Anselm
Bonaus.
Alens.*
non poteramus aliter salvare, neque Deus poterat non conferre nobis hoc beneficium. Ita exponunt Anselmum Bonau. & Alens. & indicatur ab ipso libro. 2. cap. 5. & 17. vbi ait, in Deum non cadere aliud necessitatis modum, & hunc modum non minuire rationem liberalitatis & gratiae: aliis tamen locis plus videatur intendere Anselm. Secundo ergo expoeni potest de necessitate ad melius esse, ita vt id dicatur necesariorum, quod est conuenientissimum, quod que omni ex parte damnum per peccatum illatum compensat. Hoc enim modo, neque manet dedecus peccati sine decoro iustitiae, & penas sustinet homo qui offendit, & satifacit Deus qui potest, vt dicit Glos. ad Hebre. 2. circa illa verba, *deebas eum*, &c. Tertio exponunt de necessitate ad perfectum modum redempcionis, quam statim explicabimus.

Dico tertio, ad redimendum hominem ex per-
festa iustitia necessaria simpliciter fuit hypostatica
vnio. Hæc conclusio est D. Thom. hic & communis
in 3. dist. 26. & aliorum, quos paulo ante citauimus,
& in sequentibus etiam referemus: imo vniuersalis
est Sanctorum Patrum traditio. Hoc enim sensu di-
cit Leo Papa serm. 14. & 10. de natu. Si non est I. Deus
non asserit redemptum, & similia habet serm. 7. & 8. de
Epiphani. & serm. 8. Quadragesimi. & serm. 1. & 12.
de passio. & epist. 13. 3. & 95 quibus locis negat
per hominem purum potuisse nos redimi. Quod non
simpliciter & absolute intelligendum est, sed ser-
uato iure aquitatis & perfectæ iustitiae, ut ex dictis
patet in præceden. concl. Et eodem modo loquitur

Agap. Pap. in epist. ad Antig. Quae reconciliatio; inquit, esse posset, qua humano generi repropitiatetur Deus, si homini causa mediatoe Dei & hominum non suscipere? Ac Anaclet. si di ceret, non nisi imperfecta, & eodem sensu dixit Anaclet. Pap. epist. 2. decret. Deum factum esse hominem, ut virtutis sua potentia nos liberaret, scilicet perfecto modo. Et similiter Athanas. lib. de Incarnatione. Verbi, circa principium. Cum enim, inquit, Patri sit Verbum, & supra eum merito etiam solus omnia recuperare posuit, & idoneus fuit, qui pro omnibus pateretur ac apud Patrem intercederet. Idem Atha. lib. de humanitate Verb. ante medium, & sermo. de cruce & passione Domini, vbi inter alia inquit, Cum videlicet malitiam intolerabilem, neque mortale genus idoneum esse, quod mortis resisteret, neque panem nostrorum malorum persolveret: nam excessus malitia transcendebat omne supplicium, videamus similis Patri bonitatem, & quem ipse idoneum esset & potens commotus fuit suahumanitate, & misericordia nostra imbecillitati. Cyril. Alexan. lib. 1. de fide ad Regin. cap. Quod per Christi sanguinem redempti sumus, inquit. Si tamen vulgaris homo concipiat, quo modo illius corpus vita omnium estimationem ac dignitatem exequatur? aut quomodo Deus haberi non debet, qui suo sanguine credentes in ipsum emundat? Et libro. 2. ad Reg. non longe a principio, expponens ad Hebr. 2. Decebat cum, &c. dicit. Ideo Verbum carnem induisse, quia superare mortem supra humanam erat facultate. Vbi necesse est loquatur de omni facilitate, cuiuscunq[ue] personae humanae creaturæ, & de perfecto modo superandi mortem, & eodem modo sepe colligit Christus esse Deum ex eo quod potuit perfecte nos redimere, vt lib. de Incarnatione Vnigen. cap. 21. & lib. 2. thelau. cap. 11. & lib. 4. de Trinit. circa princ. vbi negat Christum potuisse offerre condignum preium pro nostra redemptione, nisi esset verus Deus. Et in Exe ges ad Valeria, quæ habetur Concil. Ephes. com. 6. cap. 17. circa medium, expponens verba Ioseph. 53. Cuius liuore/fanati sumus: quo pacto, inquit, virus pro omnibus mortuis iustum pro omnibus preium excoluere potuit, si Irenaeus. per ipsam illum puri cuiuspiam hominum fuisse dicamus? Iustus. Similia habet Iren. lib. 3. c. 20. & 22. Iustus in expofit. fidei. Cyril. Iero. folym. cath. 13. Et lib. 4. demonstrat. cap. 10. Theodor. dialog. 2. & Damascen. lib. 3. c. 15. & 19. dicit actionem Christi & passionem ideo D fuisse salutiferam, quia diuina erat. Neque enim, inquit, conuenire poterat actioni humanae, id est, puri hominis. Basil. etiam super Psal. 28. ad hoc accommodat verballaria. Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuinitatis staurum gloriabantur: frater non redimit, redimet homo? non, inquit, homo nudus, sed homo Deus Iesu Christus: quia nullus alias poteras condignum asserre preium. Et Chrysostom. homil. 20. in Iohann. Cecidit natura nostra ex eo causa, ut restituimus non possemus, nisi ab illa potentissima manu. Et Ambros. lib. 4. in Lucam, circa princip. Qui tantus est dux, qui profectus omnibus, nisi illi qui supra omnem est? Qui me supra mundum constitueret, nisi qui maior est mundo? Et supra omnes est qui me supra mundum, &c. Et August. in Enchirid. c. 108. Neque per ipsū liberavemus mediatorum hominem Christum, nisi esset Deus. Idem libro. 9. de Ciuitate, ca. 17. & late sermone. 8. de verbis Apostol. Cyprian. sermones de passione Domini Hilarius. Hilarius. scriptis. Et Fulgentius de Incarnata. & gratia, cap. 4. & inter alia inquit: Nullatenus humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi unius verbi Dei. Ad auferendum scilicet perfecto modo. Anselmus. Idem fere c. 7. & Vigil. libr. 5. contra Euthych. præseru- Richard. column. 10. & late Anselm. lib. 1. cur Deus homo, & cap. 20 & Richard. de sancto Victore, libro de incarnatione Verbi, cap. 8. Et insipienti dubio, testimonia Scripturarum sacrae, & nonnulla alia ex sanctis Patribus indicabimus. Ratio vero, in qua haec necessitas fudatur est, quia tota ratio perfecte iustificat.

Quæ in redemptione Christi inuenta est, ita oritur A
Ex dignitate diuina personæ, ut nullo modo possit
creatae personæ communicari, aut conuenire. Quo-
modo autem hoc verum habeat, in sequentibus se-
ctionibus late explicandum est. Solum est in hac
conclusione aduertendum, unione hypostaticam
ut in conclusione dixi, non vero incarnationem in
rigore sumptam, ut significat assumptionem huma-
næ naturæ, sive ad hunc effectum necessarium. Po-
tuisset enim Deus assumendo naturam Angelicam,
per eam nos redimere perfecto modo, seu cum ea-
dem iustitia æquitate. Quia licet non posset mori,
posset per internos & spirituales actus satisfaceret:
lætitia in hoc duriuscule loquatur Anselm. lib. 2. cur De-
us homo. cap. 6. & 21. indicans humanam naturam,
qua mori posset, omnino fuisse necessarium: sed per
exaggerationem locutus est, & aliquo modo ex di-
ctis in præcedenti conclusione oportet explicari.

Cur conuenientissimum medium, ad nostram redemtionem,
fuit *enī cū* vt Deus assumeret humanam naturam, per quam
natura humana.

Conueniens unione seruari non posset. Deinde fuisse etiam
fuit natura humana ad eundem finem, ut hæc vno
illæ humana, facile ostenditur. Primo, quia hoc pertinebat ad maiorem iustitiae proportionem,
vt scilicet idem esset satisfactor, qui fuerat
offensor: offendit autem homo, debuit ergo satisfac-
cere homo, non idem numero qui offendit, non
enim poterat perfecte & conuenienter: debuit ergo
esse saltem homo eiusdem naturæ & speciei. Secun-
do, pertinebat hoc ad maiorem hominum hono-
rem & gloriam. Tertio, ad maiorem confusionem
demonis, ut in eadem natura, quam vicerat, vince-
retur. Quarto, ad maiorem divini amoris erga ho-
mines ostensionem. Et eisdem fere rationibus ostendit
fuisse conueniens naturam illam esse passibili-
lem, ut per passionem & mortem redimeret nos, at-
que doctrina & exemplo conuenientius doceret.
Tum etiam, ut non solum bona sua nobiscum com-
municaret, sed etiam mala nostra in se suscipiat,
quantum honesta ratione fieri posset. Perfecta enim
charitas & amicitia tam bona quam mala facit esse
communia. Vnde ultimo fit, hoc medium incarna-
tionis fuisse omnium optimum, & conuenientius
quocunque possibili, etiam de potentia absoluta;
quod plane sentiunt omnes citati Patres & Theolo-
gi, & sequitur manifeste ex dictis, quia nullum me-
dium potest esse melius, quam illud quod perfectam
iustitiam cum perfecta misericordia coniungit: sed
nullo alio modo id fieri poterat, ut ostendit. Ne-
que est inconveniens, Deum possit utrū medio, quo
nullum potest esse aptius, vel melius; quia licet in re-
bus omnino finitis & creatis, quacunq[ue] facta possit
facerē meliorem, tamen in hoc mysterio communica-
ndo suam personam iufinitam, communicauit
bonum, quo nullum potest esse melius. Et propter-
ea mirum non est, si talis communicatio sit etiam
optimum medium ad reparacionem nostram. De
hac conclusione, & quæ circa illam dicta sunt, præter
citatos Patres videri potest Leo Papa sermone. 5. 12.
& 24. de passione Domini, Irenæus libro. 5. cap. 1. Au-
gust. 12. de Trinit. cap. 10. libro de vera religione, cap.
16. & sermo. 13 de tempore. Anselm. lib. 2. cur Deus
homo. capit. 8 solum diuendit supererat, cur fuerit
conueniens, mysterium hoc fieri potius in perso-
na Verbi, quam in alia, sed de hoc dicemus infra
quæst. 3.

Sed contra, primo, nam videtur contra iustitiam,
exigere satisfactionem ab innocentie, & tradere il-

tum in mortem, propter salutem nocentium. Re-
spondet primum, non fuisse iniustitia, sed signifi-
catione misericordia opus, quod Deus à Christo homi-
ne postulauerit; ut hominum causam sumeret, &
pro ipsiis satisfaceret, & quod ipse sponte id officij
suscepit, quod ita factum esse in hoc mysterio, cō-
stat ex ad Hebre. 10. & Psal. 39. Autem autem perfecisti Psal. 39.
mihi. Et. Postquam vero Christus fidei sufficiens factus
est, debuit sacrificare ex iustitia, ad regalitatem. Et
ideo recte ad Christum accommodatur id Eccle-
siast. 29. Gratianus fidei sufficiens ne oblinisciatur: dedit enim pro
te animam suam. Denique quidquid iniquitatis, & in-
iurie fuit in Iudeis occidentibus Christum, non fuit
ordinatum à Deo, sed permisum. Passio vero ipsa,
qua bona fuit, & sancta, iuste & sancte ordinari po-
tuit in nostram redemtionem. Dices, saltem vide-
tur inordinatio quædam, infinitum illud bonum &
vitam Christi, incrementum & finitum hominum bo-
num ordinare. Sed respondet primum, hoc negoti-
um non susterne in bono hominum, sed totum ad
Dei gloriam referri, ad quam ipsa etiam vita & mortis
Christi ordinatur. Item ordinare id quod perfectus
est, ut adiuuet, & perficiat inferiora, non est inordin-
atum, sed frequentissimum in Dei ordinatis: ma-
prudentia; præsertim quia ipsa vita Christi corpora-
lis, licet propter unionem ad Verbum esse infiniti
valoris, tamen statim erat recuperanda gloria ho-
minum esset æterna.

Dices tandem, esse repugnantiam in dictis, Deus
enim semper ac necessario operatur in omnibus,
quod conuenientissimum est, ut ait Clemens Ale-
xandr. 6. Stromat. August. 3. de libero arbitrio. cap. 5.
Quidquid tibi veraratione melius occurrit, hoc fecis-
se Deum, tanquam bonorum omnium conditorem. Idem
lib. de quant. animæ. c. 33. & lib. 1. contra aduers. leg.
& Prophet. cap. 14. Vsque adeo, inquit, despiciendum est,
ut videat homo melius aliqui fieri debuisse, & hoc Deum
vidisse non patet, aut puer vidisse, & credas facere noluisse,
aut non potuisse. Responderet, Deum neque semper,
neque necessario operari quidquid rebus etatis con-
uenientius, aut melius est, alias nihil posset facere
quam quod fecisset. Quod est erroneum, ut contra
V. Vileph offendit V. Valdens. lib. 1. doctrinalis fidei V. Waldens.
antiquæ. capitul. 21. vbi multa congerit ex patribus.
Et tandem rem tractat Hugo Viæt. lib. 1. de faeram. Hugo Viæt.
cap. 11. operatur ergo Deus omnia conuenientissi-
me, id est, sine villa in ordinatione, vel malitia, vel imprudentia. Quod maxime Augustinus intendit locis Augusti.
cirrat agit enim contra Manich, qui Deum quendam
faciebant malorum autorem. Facit etiam omnia
conuenientissime, iuxta finem à se intentum & se-
cundum rationem diuinæ sua sapientia, non secundum
rationem & finem, quia à nobis agnosci vel in-
tendi potest.

SECTIO III.

*Virum Christi opera fuerint sufficientis valoris, &
efficacia ad condigne satisfaciendum pro peccatis
hominum.*

E DIXIMUS in præcedenti dubitatione, hypostati-
cam unionem fuisse simpliciter necessariam, ad
perfectum modum humanæ redemtionis; quæ
necessitas duo includit; unum est, nullum nisi ho-
minem Deum potuisse perfecte redempcionem ho-
minum perficere, de quo postea dicendum est; al-
terum est, Christum Deum hominem hoc potuisse,
quod nunquam examinare & declarare incipimus. Et
quia prima ratio seu conditio, ex qua pendet qualitas,
& perfectio iustitia, est valor prius seu operis,
quod ad contractum consummandum, seu ad re-
compensandum injuriam offertur, ideo ad explican-
dam perfectionem iustitia, quæ in nostra redemptione seruata est, primum omnium confide-
randus

T. Simon.
Parum.
Leo Pap.
Irenæus.
August.
Anselm.

Obiectio.

Disput. III.

Sectio III.

35

Tandus est valor, & dignitas actionum, & passionum Christi, per quas redempti sumus.

Obseruandum vero est, nun c non tractari de efficacia operum Christi ad obligandum (vt ita dicam) Deum ex iustitia: nec etiam disputari, an ad hanc iustitiam fuerit necessarium pactum, vel promissio ex parte Dei, de his enim postea dicemus: nunc vero solum agimus de valore ipsorum operum secundum se. Possunt enim intelligi habere valorem, etiam si Deus illa acceptare non teneatnr: & è contrario posset Deus illa acceptare, etiam si secundum se sufficien tem valorem non haberent.

In hac ergo questione, variis modis erratum est. Infideles enim, seu haeretici negarunt, opera Christi habuisse valorem ad nos redimendum; tam ex se, quam ex divina acceptance, vel ordinatione. In quo errore, primum numerari possunt Iudaei, qui non credunt, Messiam esse Redemptorem animarum, sed corporum: neque autorem spiritualium bonorum, sed temporalium. Quos facile est ex sacra scriptura conuincere. Daniel enim, 9. dicitur Messias venturus, ut finem accipiat peccatum, & delectari iniquitas, & adducatur iustitia semper tua, & Isaia cap. 9. vocat eum Patrem futuri seculi, principem pacis, & regni aeterni. Et c. 62. Ecce Saluator tuus venies, &c. Et infra, Vocabunt eos populus tantus, redempti a Domino. Denique constat ex scriptura Messiam non solum propter Iudeos, sed etiam propter Gentiles saluандos venisse. Isaia 60. Aggei 1. & 2. & Iezealias: ergo futurus erat Salvator animarum, potius quam corporum. Ex supra etiam tractatis, multa contra hunc errorum summi possunt, & ex Galatin lib. 6. cap. 4. & sequentibus.

Secundo, numerari possunt Pelagiani, qui negant peccatum originale & gratia necessitatem, consequenter negarunt, Christum nos redemisse, vel satisfecisse pro nobis, sed solum venisse, vt doctrina, & exemplo homines doceret. Ex quo alium errorum intulerunt, scilicet, non venisse pro illis hominibus, qui ipsum precesserunt, vt Augustinus refert lib. 2. de gratia Christi, & peccati originis cap. 26. Sed fundamentum huius erroris, in materia de originali peccato ex professo impugnandum est, & videri potest Augustinus libris contra Pelagium, praesertim duobus illis de gratia Christi, & breuiter sunt contra illum aperta scripturarum testimonia. Ad Rom. 5. Sicut per unum hominem, &c. Et Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus. Et de precedentibus hominibus dicitur expresse ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiationem propter remissionem praecedentium delictorum. Et ad Hebreos 9. In redemptionem earum praevaricationum, que erant sub priori testamento. Et eodem sensu dicitur ad Rom. 3. Omnes peccaverunt, & agent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptions, que est in Christo Iesu. Et ibidem: Quia ex operibus legi non iustificabitur omnia caro coram illo: iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in nomine, & super omnes. Et eodem modo dicitur ad Galat. 3. Si ex lege iustitia, ergo gratis Christus mortuus est: vt recte ibi Hieronymus annotauit, & i. ad Corinth. 10. Bibebant autem de spirituali consequentes eos petra, petra autem erat Christus.

Tertio, numerari hic potest error Abayard. quis parum est à precedenti diversus: quamvis enim iste non negauerit originale peccatum, negavit tamen Christum nos liberasse à dæmonis iugo, & seruitute; & consequenter etiam Christum nobis profuisse per modum redempcionis, vel satisfactionis, vt refert, & impugnat late Bernar. epist. 19. qui error fuit antiquior cuiusdam Basii, vt ex Philastro refert Castro verbo Christus, hæres. 8. & Prætol. in verbo Basii. Hic vero error eisdem Scriptura testimoniis facile refellitur; & plura congerit Bern. supra, & Augustinus libris contra Iuliam, præsertim in 1. & 6. à principio, &

A lib. de perfectione iustitiae, in medio, & circa finem, & lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione per totum, præsertim cap. 17. Damnatur etiam ab Innocentio III. in rescripto ad Bernar. habetur inter epist. Innoc. 3. & Bernar. epist. 19. 4.

Alia via aliqui Catholici non recte senserunt de valore operum Christi, ad satisfaciendū pro nobis. Quamvis enim fateantur, quod fides doceat, Christū vere satisfecisse pro peccatis hominum, negant tamen opera Christi de se habuisse valorem, & condignitatem ad huiusmodi satisfactionem, sed solum ex acceptatione diuina, quia scilicet voluit Deus illa sibi offerri, & promisit illis fore contentum, & propter illa remissiarum peccata hominibus; ita opinatur Scot. in 3. d. 19. & 20. & in 4. d. 15. q. 1. & Gabr. acad. d. 19. q. 2. a. 1. not. 3. a. 2. c. 1. Almain. q. 1. & Dur. fi. milit. in 3. d. 20. q. 2. & in 4. d. 15. q. 1. a. 6. & 7. & Medic. codic. de penitent. tract. 3. de latis. q. 1. Fundamenta in fra videbantur. Vnde inferunt hi autores, quod attinet ad iustitiae & qualitatem, tantum valorem potuisse esse operibus puri hominis, ad satisfaciendum pro peccatis humani generis, quantum fuit in operibus Christi; quia potuit Deus illa opera ad eundem effectum ordinare, & illa acceptare. Habet ergo eundem valorem, quia tam opera Christi, quam puri hominis, tantum valent, quantum est bonum illud ad quod Deus illa ordinat; & acceptat, & ex se in neutro habent dignitatem seu qualitatem ad meritum, vel satisfactionem, vt idem autores tradunt in 2. dist. 27. Durand. q. 2. Gabr. quest. 1. art. 3. & in 1. dist. 17. quest. 3. art. 3. dub. 2. & ibi Scot. quest. 2. 6. His poteſt dici. Addunt tamen congruum fuisse, Deum hominem, & non purum hominem pro nobis satisfacere. Primo, quia licet dignitas personæ non augeat valorem operis, confert tamen quandam dignitatem, & quasi decentiam moralem, vt imago à viro sancto depicta, licet in se non sit melior, quam depicta ab alio, tamen propter respectum ad personam, habet quandam moralem estimacionem. Deinde, quia decuit, vt solum Deum agnosceremus, & veneraremur, vt Redemptorem, & Dominum; quia, ut Anselm. lib. 1. cur Deus homo. ca. 5. *Anselm.*

Quocunque alia persona hominem à morte aeterna redimerat, eius Iesus idem homo recte iudicaretur. Quod si esset, nullatenus esset restauratus in illam dignitatem, quam habitus erat si non peccasset, cum non nisi Dei seruus esset. Denique, quia oportuit, vt vniuersalis Redemptor peccatorum omnino esset impeccabilis, quod esse non posset, nisi esset Deus; vnde Fulgentius, libro 2. ad *Fulgentius.* Transiunctum Regem. cap. Inquirendus fuit vnu cuius esset reformanda munere, scilicet, humana natura, informanda lumine, confirmanda virtute, vt aequalitas aeterna iustificaret impianum, instrueret insiciam veritas, virtus firmaret inualidam: quo autem modo, dicit inferioris, beneficentia largitor vniuersaliter assistet, quem alieno opere indigum natura monstraret?

Vt veram sententiam doceamus, ab his quæ de fide certa sunt, initium sumendum est, & dicendum primo, Christum Dominum, quod in ipso est, sufficienter persua opera satisfecisse, tam pro originali lapsu humani generis, quam pro vniuersis peccatis hominum, quæ quoque tempore commissa sunt, aut committentur. Hoc vnum est ex fundamentis nostræ fidei definitum in Concilio Tridentino sess. 6. vbi cap. 1. docet captiuitatem generis humani, in secundo vero redempcionem per Christum, & can. 21. definit Christum datum nobis esse in Redemptorem, & legislatorem. Testimonia scripturarum sunt clarissima, & frequentissima. In primis sunt illa, in quibus Christo tribuitur munus Redemptoris, ad Tit. 2. Dedit semper ipsum pro nobis, vt nos redimeret. Apoc. 5. ab omni iniquitate. Apoc. 5. Redemisti nos Deo in sanguine. Hebr. 9. Christus aspergens Pontifex futurorum bonorum per proprium sanguinem introiit semel in sanctam aeternam

*Yann. epist.
ni. contra
justificationis
Constit.*

*1. Tim. 2.
Hebr. 2.*

3. Tim.

*2. Tim. 2.
Act. 4.
Ad Rom. 3.
Hebr. 9.*

*Gal. 3.
Hieron.
1 Cor. 10.*

Abayard.

*Bernard.
Basia
Hæres.
August.*

eterna redemptione inuenta. Nomen enim redemptio-
nis, per quandam metaphoram satisfactionem si-
gnificat. Homo enim per peccatum, quasi venditus
est, & sub dæmonis potestate, & captiuitate consti-
tutus. Isai. 50. *Quis conditor meus, aut cui vendidi vos, ec-
ce in iniurias vestris venditi es tu?* Christus autem
suum pro illo satisfactionem offerens, in Dei amici-
tiam, & veram libertatem vindicauit: & ideo rede-
misse dicitur. 1. Pet. 1. *Non corruptibilis auro, & ar-
gento redemptii es tu, sed pretioso sanguine, quasi agnus
maculatus Christi, & uncontaminatus.* Interdum vero di-
citur emissus. 1. ad Corint. 6. *Emptum est tu prelio mag-
no.* Et c. 7. *Precio empti es tu: nolite fieri serui hominum.*
Ut enim nota Hieron. super. c. 3. ad Gal. redimere
dicitur, qui rem quam prius possidebat, & casu ali-
quo illam amiserat, prelio dato iterum acquirit. E-
mere autem dicitur, qui rei dominium primum per
præmium comparat: quia ergo ante peccatum era-
mus sub Dei potestate, & amicitia, per peccatum ve-
ro facti sumus inimici, & traditi potestati dæmonis,
ideo Christus satisfaciendo pro nobis, dicitur nos
redemisse sibi ut Deo. Iuxta illud Isai. 52. *Gratis re-
nundasti es tu, & sine argento redimemini.* Emisse autem
dicitur sibi ut homini, quia per eandem satisfactio-
nem pro nobis oblatam, speciele quoddam sibi, &
dominium in nos adquisiuit: & ideo Psal. 2. dicitur:
Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam.

Secundo, hoc probantilla testimonia, in quibus
Christus dicitur nos dilexisse, & lauisse à peccatis
nostris. Apoc. 1. vel semetipsum pro nobis tradidisse:
ut ad Ephes. 5. ad Galat. 3. & 1. Ioan. 2. *Ipsa est propria-
tatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro
tutus mundi:* & cap. 3. *In hoc apparuit filius Dei, vi dissolu-
uat opera diaboli.* Item illa, in quibus dicimus viuifi-
cati in Christo: ad Ephes. 2. *Cum Christus mortui pe-
ccatis, coniuncti sunt nos Christo: cuius gratia facti saluati:* &
infra: *Nunc autem in Christo Iesu, vos qui aliquando era-
tis longe, facti estis prope in sanguine Christi: ipse enim est
pax nostra, qui fecit virangle vnum & mediæ parietem ma-
ceria soluens inimicitias in carne sua, &c.* Et ad Roman.
5. *Sicut per unius delictum, &c. ita per unius iustitiam, &c.* Et ibidem constituitur differentia inter Christum
& Adamum: quia iudicium quidem ex uno in con-
demnationem: ab Adamo enim vnum tantum peccatum
originalis contrahimus: gratia autem ex multis
delictis in iustificatione: quia per Christum multa,
atque adeo omnia peccata remittuntur. Tertio,
hoc confirmante illa testimonia, quibus per Christum
dicimus liberari à potestate dæmonis. Isai. 49. *Nun-
quid tollerat à foris præda? aut quod captum fuerit à ro-
buso saluum esse poterit? quia hoc dicit Dominus, equidem
& captiuas à foris tollerat, & quod ablatum fuerit à ro-
buso, saluabitur:* & infra concludit: *Et scierat omnis caro,
quia ego Dominus saluans te, & Redemptor tuus foris
Jacob: & ad Colos. 1. Qui eripuit nos de potestate tenebra-
rum, &c. & cap. 2. Expulsa principatus & potestates, &c.*

Testimonia vero sanctorum Patrum & rationes af-
feremus inferius in postrema conclusione.

Dico secundo, Christus Dominus non solum pro
peccatis hominum, quoad culpam, sed etiam pro
peccatis debitis sufficienter satisfecit. Hæc
conclusio est deside, sicut precedens. & probari po-
test. 1. ex illo Psal. 68. *Qua non rapui tunc exolutebam: &*
Isai. 53. *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros
ipse portavit.* Ad quo alludens Petrus epist. 1. cap. 2.
inquit: *Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super li-
gnum.* Peccatas autem peccatorum peccato vocavit.
Hoc etiam confirmans supra citata testimonia, qui-
bus asseritur, Christum nos liberare à potestate dæ-
monis. Peccator enim dicitur esse sub dæmonis po-
testate, non quia dæmon ipsius dominium habeat,
sed quia potestatem accipit illum puniendi, & in
infernum deducendi. Christus ergo suam satis-
factionem offerens Patri, qui tuis habebat suis iniurias

A vindicandi, pro punitis nostris peccatis debitis satis-
fecit, & hoc modo eripuit nos de potestate dæmo-
nis: ut bene Nazian. explicat, oratione 42. circa si-
nem, & August. 13. de Trin. 2. c. 12. & Anselm. 1. cur
Deus homo. cap. 6. & Bernard. epist. 120. Quanquam
alia etiam ratione dicatur, Christus libera homi-
nes à potestate dæmonis, quia illum priuauit veluti
imperio quodā, quia per idolatriam in hoc mun-
do potiebatur, propter quod princeps mundi dicitur
Ioan. 14. & quia illum ligauit, ne tam acriter in
homines auerteret: ut sumiuit ex Math. 12. Congerit
circa hoc nonnulla Vega lib. 2. in Trident. cap. 3. 4. &
5. Præterea conclusione hanc confirmat quod
Theologi docent, Christum sua morte aperuisse ho-
minibus ianuam regni coelestis, ut tradit D. Thom. D. Thom.
infra. q. 49. artic. 5. & dicimus latius. qu. 19. nam re-
gnū colorum clausum esse hominibus propter
peccatum, magna erat pena. Hanc ergo abstulit
Christus meritis, & satisfactione sua: ut propterea
dicatur aperuisse nobis ianuam regni. Præterea ex
hoc principio dicitur Christus mortem superaserat
Iuxta illud Osez. 13. *Ego mors tua, ô mors. & 2. ad Ti-
m. 2. Tim. 1. Rom. 5.*

Secunda, hoc probantilla testimonia, in quibus
Christus dicitur nos dilexisse, & lauisse à peccatis
nostris. Apoc. 1. vel semetipsum pro nobis tradidisse:
ut ad Ephes. 5. ad Galat. 3. & 1. Ioan. 2. *Ipsa est propria-
tatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro
tutus mundi:* & cap. 3. *In hoc apparuit filius Dei, vi dissolu-
uat opera diaboli.* Item illa, in quibus dicimus viuifi-
cati in Christo: ad Ephes. 2. *Cum Christus mortui pe-
ccatis, coniuncti sunt nos Christo: cuius gratia facti saluati:* &
infra: *Nunc autem in Christo Iesu, vos qui aliquando era-
tis longe, facti estis prope in sanguine Christi: ipse enim est
pax nostra, qui fecit virangle vnum & mediæ parietem ma-
ceria soluens inimicitias in carne sua, &c.* Et ad Roman.
5. *Sicut per unius delictum, &c. ita per unius iustitiam, &c.* Et ibidem constituitur differentia inter Christum
& Adamum: quia iudicium quidem ex uno in con-
demnationem: ab Adamo enim vnum tantum peccatum
originalis contrahimus: gratia autem ex multis
delictis in iustificatione: quia per Christum multa,
atque adeo omnia peccata remittuntur. Tertio,
hoc confirmante illa testimonia, quibus per Christum
dicimus liberari à potestate dæmonis. Isai. 49. *Nun-
quid tollerat à foris præda? aut quod captum fuerit à ro-
buso saluum esse poterit? quia hoc dicit Dominus, equidem
& captiuas à foris tollerat, & quod ablatum fuerit à ro-
buso, saluabitur:* & infra concludit: *Et scierat omnis caro,
quia ego Dominus saluans te, & Redemptor tuus foris
Jacob: & ad Colos. 1. Qui eripuit nos de potestate tenebra-
rum, &c. & cap. 2. Expulsa principatus & potestates, &c.*

Dicendum est ergo: quanquam Christi opera or-
dinata fuerint à Deo, & ab ipso Christo ad satis-
factionem pro nobis non tamen ita ut in nobis habe-
rent effectum, nobis non agentibus, vel cooperantibus,
quod ipsi etiam heretici vel iniici fateri de-
bent: alioquin neque baptismus, nec fides essent ne-
cessaria, ut nobis satisfactione Christi applicaretur,
quod ipsi non concedunt: immerito autem fidem
requirunt, & non charitatem, vel penitentiam: cum
scriptura omnia hæc, ut necessaria proponat. Fuit
autem hoc valde expediens primo ad bonum no-
strum: quia ut diuinum est, daretur licentia homini-
bus ad virtus & peccata multiplicanda, vel certe pri-
uandi essent libertate. Deinde nec vere iustificare-
tur si per solam imputationem extrinsecè iustitiz,
aut non imputationem peccati manentis in ipso ho-
mine, iusti exilimarentur. Secundo, quia ad glori-
am ipsius Christi spectat ut homines non hant par-
ticipes meritorum eius, nisi proficendo illius fidem,
& obedientiam, & retractando priora delicta: iuxta
illud ad Hebrez. 5. *Fatua est omnibus obtemperantibus Heb. 9.
sibi causa salutis atenæ.* Tertio, quia hoc ipsum magis
excolli merita, & satisfactionem Christi, & ostendit
eius efficaciam, quia non solum satis fecit pro nobis,
sed etiam nos facit cooperatores suos, vel ad nostram
salutem, cum ad illam disponimur, & pro peccatis
nostris satisfacimus per eius gratiam, vel ad alienam
cum

Nazian.
Argutini.
Anselm.
Bonar.

John. 14.
Math. 12.
Vega.

Osez. 13.
2 Tim. 1.
Rom. 5.

Augusti.
Lutheri.
Gloriarum.
haret.

cooperatio
nobis est
necessaria.

Disput. IV.

Sectio II.

37

D.Thom.
3. Contd.
Thom.
Bonavent.
Richard
Palud.
Caprel.
Ansel.
Alcuin.
Guill.Pat.
Anselm.
Aduen.
Rom.5.
Chrysoph.
Egyp.
Pap.
Lia.
Rom.9.
Chrys.
Illi 10.
Hu.ony.

salutem, cum ad illam disponimur, & pro peccatis A nos tristis facti sumus per eius gratiam, vel ad alienam cum alijs applicamus, sacramenta, vel satisfactio-nes: D.Thom.infra breuiter tergit, q.49.art.1.ad 3. & in materia de gratia, & de fide, & de penitentia la-tius tractandum est.

Dico tertio, Christi satisfactio non solum æqua-lis fuit, sed etiam superabundans, neque tantum ex diuina acceptatione, sed ex proprio valore ipsorum operum Christi, quem habebant ex dignitate persona operantis. Hæc est communis sententia Theo-logorum, quam docet D.Thom. hoc art.ad 2. & infra quest.49.art.8. & in 3.d.20. quest.1.artic.1. & ibi communiter antiqui Doctores Bonavent,q.3. Ri-car.q.4. Palud. quest.2.art.2. Caprel.conclus.2. Ales.3.p.quest.1.memb.7.quest.17.memb.3.artic.2.memb.5.art.2. Marfil.in 3.q.12. Altisod.lib.3. summ.traet.2.cap.8. Guilel.Parisi.lib.cur Deus ho-mo.cap.8.Abulens.paradoxa.1.cap.41. & in prolog.super Matthæum.q.27. & super ea.3.Matt. q.19. Et eam latissime docet, & persequitur Ansel.toto lib.1. & 2.cur Deus homo; Richardus de Sanct. Viſt.lib.de Incarnat.cap.8. & illam exstimo ita certam, vt contraria nec probabilis, nec pia, nec fidei fatis conser-tanea videatur: & probatur ex scriptura, & patribus. 1.ex illo ad Rom. 5. Sicut per unum hominem, &c. Si-ec ergo Adæ peccatum de se sufficiens fuit ad ho-minum damnationem, multo magis Christi opera de se habuerunt valorem ad condignam eorumdem redēptionem. Addit enim Paul. Sed non sicut delictum ita & donum: volens hoc multis titulis illud superare: & ideo concludit, Si vnius delicto multi morbi sunt, multo magis abundantiam gratie, & iusti-ria accipientes, &c. & infra: Vbi abundauit delictum, su-perabundauit & gratia. Ex quo testimoniis colligunt Agaper. Pap. epist. ad Anti. & Leo Pap. epist. & serm.12.de passione.validius fuisse donum Christi ad libertatem nobis recuperandam, quam Adæ peccatum ad seruitutem, vnde & sanguinem Christi vocant diuitem ad pretium, qua vera esse non possunt, nisi delicta nostra satisfactionis Christi valo-r excedat. Et hæc est communis huius loci intelligentia. Sed præcipue Chrys.hom.10.in epist. ad Rō. ostendere dicit Paulum eo loco, quod non solum tantum nobis Christus profuerit, quantum noce-rat Adam, sed multo plus, & longe magis: quod ele-gantissime persequitur: atq; inter alia hoc exemplo vtitur: Si quis propter debitum decem nummorum in carcerem coniugiat, veniat autem alius, qui non solum soluat illos nummos, sed etiam innumeram aurum talen-tariatur, vinculans, in regalem aulam inducat; ita, inquit, & nobis factum est, &c. Et cum prædictis Pauli verbis egregie consonant illa Isaïæ.cap.40. Completa est malitia eius, dimissa est iniuria as eius, & cœpi de ma-nu Domini duplia pro omnibus peccatis suis. Ibi enim sermonem esse de Christo certa res est, illa autem verba in hunc sensum interpretatur Ambrosius in Pſal.37. & in Pſal.119.serm.19. & Iustin.contr.Tryph. Similis & egregius locus est apud eundem Isaïam.c.63. Ego qui loquor iustitiam, & propagator sum ad salutandum, & infra: Saluam mihi bracium meum &c. vbi legi expositores, præsertim recentiores. Secundo arguitur ex illo ad Rom. 9. vbi Paul. vel Christum, vel eius fidem vocat verbum con-summans, & abbreviata in æquitate: quod exponens, Chrys.hom.6.circa finem, ait esse sensum, tale esse Verbum in Christi redēptione abbreviatum, vt non solum salutem, sed etiam iustitiam attulerit. Vnde Isa.10. cuius testimo Paul.vtitur, consumma-tio abbreviata inundabit iustitiam, vbi Heron.ait, sensum esse, plenam salutem futurā sub Christo, nec licere aliter exponere, cum Paul.ita exposue-rit. Ita etiam exponunt Anacletus epist.2. Cyprian. lib.1, cont.Iudæos. Ambros.ad Rom.9.

Fr. Suarez Tom.1.

Tertio arguitur ex tota epistola ad Hebreos.vbi Paul.ex professo contendit probare, vnicum Christi sacrificium sufficientissimum fuisse, ad nostram perficiendam redēptionem: & patet ex cap.7.8. Hebreos.7.8. 9 & 10.vbi una Christi solutione, & sanctificatione 9 & 10. dicit esse consummatam nostram redēptionem: quæ verbâ ponderans Cypria. sermonे de ratione Circumcisōnis: Tanta dignitatis, inquit, Redemptorū nostri illa una fuit oblatio, ut una ad tollendum mun-dis peccata sufficeret, qui tanta autoritate in sancta inro-uit in sanguine proprio. Ad quod etiam facit quod Paul. ijs locis ait, Impossibile fuisse sanguine taurorum, &c. satisficeri pro peccatis, si autem esset sermo de re-missione per acceptationem imperfectam, bene pos-sent per illa sacrificia expiari peccata. Sanguini ergo & sacrificio Christi tribuit perfectam satisfactio-nem.

B Quarto arguitur ex illo principio precedenti du-Ratione
bio ex traditione Patrum late confirmato, ad perfe-
ctum modum redēptionis nostræ, & æquitatem
iustitiae seruandam, necessariam omnino fuisse hy-
postaticam vniōnem. Hoc enim principium euide-
ter supponit, Christum Deum hominem potuisse
hō modo, & seruata hac æquitate pro nobis satis-
facere, nam si solum potuisset ex benigna Dei ac-
ceptatione, ad hunc iustitiae modum incarnatio non
fuisse necessaria: nec ad hoc satisfaciunt congruen-
tia, quæ superioris pro Scot. & Duran. opinione alla-tæ sunt. Illa enim bene declarant, propter alias ra-tiones extrinsecas, & causas, potuisse expedire, vt
Deus homo pro nobis satisfacere, non vero, fuisse
hoc non solum expediens, sed etiam necessarium,
propter propriam rationem iustitiae, & propter æ-
qualitatem inter iniuriam, & satisfactionem Sancti
vero, non solum primum docent, sed etiam hoc po-
strem, vt vobis est. Hoc denique confirmat quod
Concilium Triburien. in Conc. Triburien. cap.19. notatur, in consecratio-
ne calicis vīnum, quod sanguinem Christi signifi-
cat, in maiori quantitate adhiberi, quam aquam,
quæ significat populum, vt ostendatur, maiorem es-
se maiestatem sanguinis Christi, quam populi fragi-
litatem. Intelligit autem non solum de maiestate in
esse suppeditati, sed in valore, & precio.

D Ultimo, vt rationem à priori huius veritatis ex-Fundamen-ta ad practi-
cie possumus, supponendum est, grauitatem iniuriae cre-puam ratio-
scere ex dignitate personæ offendit comparata ad of-nem practi-
fendentem: ita quo maior fuerit improportionis seu dentium,
quo dignior fuerit persona offensa, & vilior offendit,
eo iniuria grauior sit, valorem autem satisfactionis potissimum sumi ex dignitate personæ satis-
facentis: utrumque autem horum sumi videtur ex
communi iudicio omnium prudentium, quod in re
morali plurimum valet. Secundo habet fundamen-tum in Aris.5.Ethi. cap.5. dicente repationem non
semper continere medium iustitiae. Nam st̄s, inquit,
qui magistratum gerit, alium percussit, non est repercu-
tendus, at si quispiam eum percussit, non solum reper-
cutiendus est, verum etiam supplicio affiendus: vbi ex
diversa proportione offendit & offensit, diuer-
sam iudicat esse tam offensionis, quam paenæ graui-
tatem. Tertio, quia quo persona est dignior, eo ma-
ior illa querentia debetur ab inferiori, & ideo è con-trario iniuria illi facta maior est. Deinde, per offendit, & iniuriā quodammodo despicitur, &
quantum est in offendit destruitur dignitas per-
sonæ offendit, & ideo ex hoc capite maxime crescit
iniuria. Deniq; cum offendit constituit in quadam in-
æqualitate, & improportione, quanto illa impro-
portionis inter personas est maior in ordine ad ipsam
offensionem, tanto offensio grauior sit. Vnde, quia
inter Deum & hominem est infinita quædam im-
proportionis, ideo iniuria quæ sit Deo, in genere iniuriæ
summaria quædam grauitatem habet. At vero è
contrario ratio satisfactionis consistit in exhibitiō-
ne

1. Ethic. 3.

ne cuiusdam honoris; honor autem maior cœsetur, A quo à digniori persona exhibitus est, quia honor est in honorante. Ethic. 3. habet enim modum actionis, quæ rationem suam ab elicente principio maxime sumit; unde etiam sit, ut honor exhibitus à persona infima parvus mortaliter existimeatur, præferunt si ad personam dignissimam referatur.

Ex his ergo conficitur ratio, nam sicut grauitas offendit crescere ex dignitate personæ offendit, ita satisfactionis valor & dignitas maxime sumitur ex persona satisfaciens; sed Christus qui satisfacit Deo pro peccatis hominum; erat persona infinita dignitatis; id etiam quod in satisfactionem obculit, fuit vita & sanguis dominus, quæ erant res infiniti valoris. Quam rationem amplius virginibus statim; illa vero videntur frequentissime Patres; & habet fundatum in Paulo ad Hebreos. 5. Et quidem cum esset filius Dei, exauditus est pro sua reverentia: vt recte ibi nota Theophil. & Crys. h. 8. vult ostendere, eius esse magis effectum, quæ gratia Dei: & tanta erat eius reverentia, vt etiam propterea eum reu'reretur Deus. Cyprian. seu potius Rufi. in expositione si lej. in articulo de Pascione: Si potuit, inquit, per unum hominem, mors introire, quanto magis per unum hominem, qui & Deus erat, potuit vita restituiri: & sermone de ascensione: inquit in Cypri. In intelligi voluit in prelio, quod pro eo date est: & in eo quod ipse dedit pro mundo, quanto fuerit dismilitudo, vt dubium esse non posse, quin pretij magnitudo superet negotiū, nec equari posse damnum, quod damnum nulle meruerat, obedientia Christi, que vñq. ad mortem progressa est, & ultra soluit quod non debebat. Et Athanas. lib. de Incarnatione, paulò post principiū: Corpus assumpsit, quod pro omnibus ad plenam satisfactionem sufficeret, & mortem in omnibus, quasi stipulam igni, consumeret suis meritis, & satisfactione: hic etiam Ambros. lib. de Incarn. c. 6. Ex nobis accipit, quod proprium offerret pro nobis, vt nos redimeret ex nostro: Ad declarandum vero valorem illius oblationis sumi ex supposito, addit: Et quod nostrum non erat, ex suo nobis divina largitate conferret: & secundum naturam igitur se obtulit nostram, vt ultra nostram operaretur naturam. Denique Cyril. lib. 1. de fide ad Reg. cap. Quod mors Christi mundo fuerit salutis: Solus, inquit, sufficit qui super omnes est, & Deus est, morte sue carnis a mundo depellens carnem.

Obiectio.

Dices primo. Offensio est contra Deum, vt Deum; satisfactione autem licet sit à Deo, non tamen vt Deo, sed vt homine, qui non est tantæ dignitatis ac Deus; ergo non feruatur exacta proportione, & qualitas inter offensum, & satisfactionem. Confirmatur, quia peccatum nō minus displiceret, quam placeat bonitas propria; sed non tantum placent opera Christi Deo, quantum propria Dei bonitas; ergo, &c. Maior patet, nam peccatum de se est destruictum diuinæ bonitatis; quantum autem amarures, tantum odio habetur, & displiceret destruens illum. Respondetur, Christum, vt Christum, dici minorem Deo, quasi diminuendo reduplicationem illam, & designando præcise illud esse, quod habet Christus ab humanitate, non tamen sic satisfacit ut homo; quia licet humanitas sit formale principium, quo efficiuntur actio satisfactionis, non est tamen totalis ratio, unde suum valorem habet satisfactione, sed hæc ex persona operante maxime oritur, vt sancti docent, & iam amplius probabitur. Vnde simpliciter & absolute satisfactione hic homo, seu Deus homo, qui non est minor Deo. Ad confirmationem negatur maior, neq; enim tantæ est malitia peccati, quanta bonitas Dei; neque peccatum vere destruictum est diuinæ bonitatis, sed solum secundum affectum & moralem quandam imputationem, dicunt ita se gerere peccator, ac si Dei gloriam & maiestatem vellet destruere, in quo affectu, modo omnino contraria.

Solutio.

rio, superauit Christi voluntas omnes prauas hominum voluntates, magis amans & gaudens de diuinis bonis, & ipso esse Dei, quam illi habuerint odio. Vnde dubium non est, quin Christi opera gratiora Deo, fuerint, quam displicerent peccata.

Sed hinc oritur secunda obiectio: nam singula peccata mortalia cum singulis operibus Christi comparentur, videntur tantum habere malitez, & iniurias, quantum hæc habent bonitatis, & satisfactionis: si vero cumulum operum Christi cum cumulo peccatorum, inuenientur hic multo minor: non est ergo æqualitas seruata. Major probatur, nam sicut opus Christi ex obiecto bonitatem quandam infinitam habet, scilicet, ex Deo, ita peccatum ut est aversio: & sicut peccatum ex parte personæ offendit, habet infinitatem in ratione iniurie, ita satisfactione Christi tantum ex persona satisfaciens habet infinitatem, & aliunde videretur excedere peccatum, si comparetur persona offendens cum persona cui sit satisfactione: quod oportet etiam comparare, nam inde sit infinitam esse in proportionem inter peccatorem & Deum, quæ non sat videatur compensari per æqualitatem inter Christum & DEVUM. Sicut enim peccator infinitè distat à Deo, ita deberet satisfactionis, Deum infinite superare, vt esset æqualis recompensatio. Confirmatur illa ratione, nam si per impossibile Christus peccaret, non posset pro suo peccato ad æqualitatem satisfacere: ergo minus poterit pro alienis. De hac difficultate dicendum est late sequenti sectione: nunc breviter dicatur, ut latere Christi opus in valore & efficacia satisfactionis superasse non tantum singula, sed etiam omnia peccata: quia multo aliter persona satisfaciens dat valorem suo operi, scilicet, quasi per modum formæ intrinsecæ, quam persona offendens concurrat ad gravitatem offendit, scilicet per modum intrinseci termini illius habitudinis, quam peccatum dicit ad ipsam. Vnde ad dignitatem satisfactionis, & valoris, si est considerare dignitatem personæ satisfaciens in se, & absolute, praesertim si sit infinita, quia infinitè dignificat. Quocirca illa improportion, quæ est inter peccatores & Deum, satis superabundanter compensatur per infinitatem personæ satisfaciens in se ipsa: quia non minus admirandum & estimandum est, infinitam personam humiliari, & deiici, etiam si id propter Dei gloriam, & honorem, quam fit horrendum & detestandum, vilēm hominem iniuriam inferre Deo, ita infinite illud hoc excedit, & est in altiori quadam gradu, & ordine satisfactionis. Addit vero Ricard. Vito. lib. de Incarnat. non solum Deo, sed etiam hominibus se subdividit. Christum, & in manus peccatorum fuisse traditum, & factum opprobrium hominum, vt in illa disproportione serueretur forma æqualitatis: quia sicut per peccatum, infinitum eleuator supra summum, ita per Christi satisfactionem, summum deprimetur subitus infinitum: totum tamen in Dei gloriam, & honorem: alioqui non esset rationabile obsequium; quæ omnia magis ex sequentibus patebunt. Ad confirmationem respondetur, conditionalem illam esse indignam, quæ assumatur, & esse impossibilem, & ex ea equi quodlibet. Nam si ponas Christum peccare, & durare vñionem, ille homo posset satisfacere, quia infinitè gratus Deo, & Deus ipse; & non posset, quia inimicus; si autem per peccatum destrueretur vñio, iam non esset idem suppositum, quod peccauit, & satisficeret, & ideo vere non posset satisfacere; sed ille non esset Christus, de quo modo loquimur.

Aliter obicit Durandus, quia diis, & parentibus obiecto, si non possumus reddere æqualia pro beneficiis suscepimus; vt Ar. 8. etiam docuit. 8. Ethic. cap. 13. Er. 8. Ethic. 13. go neque Christus, vt homo hoc potuit; multo ergo minus potuit pro alienis offenditis reddere æquivalens Deo. Et confirmatur ex Scoto, quia Pater non

Obiectio. 2.

Solutio:
In quo ex:
cedat saud
fatio Chri
sti offendit
homini.

Ricard.
s. Vito.

Solutio.
non tenebatur acceptare Christi satisfactionem: ergo totus valor fuit ex acceptatione gratuita. Sed haec obiectio cum multis aliis fusius tractanda sunt sectione 5. Nunc breuiter ad argumentum responderi potest primo, non esse eandem rationem de offensa & beneficiis compensandis: nam fieri potest, ut beneficium sit multo maius in suo ordine, quam iniuria in suo, & ideo non possit quis condignas agere gratias, pro beneficio, & possit condigne satisfacere pro offensa: vt videtur et inter homines patrem & filium. Ita responderet Vegalib. 7. in Tridec. c. 9. ex D. Thom. Palud. & Capreol. in 3. d. 20. quæ responsio est quidem sufficiens ad salvandam æqualitatem, considerata ratione, seu obligatione vnius debiti tantum, non tamen si omnia simul debita pensentur, vt magis ex sectione 7. constabit. Et ideo aliter dicitur cum communis schola Thomistarum, quamvis personæ creatæ non possint Deo reddere æquivalentes pro beneficio susceppto: Christum tamen, qui persona creatæ est, propter infinitam dignitatem suam potuisse condignas gratias agere Deo pro beneficiis sua humanitati collatis, similque potuisse condignam pro peccatis nostris satisfactionem offerre. Adde, Aristotelem loqui de beneficio æquali eiusdem rationis: sic enim nemo potest parenti reddere æqualedonū ei, quod ab illo recipit. Et hoc modo eriam Christus non potest reddere simile donum vel munus Deo, potest tamen condignas gratias agere, & totum illud bonum cum quadam æquali proportione diuino obsequio submittere. Ad confirmationem in vero, quidquid sit de antecedenti, negatur consequentia: quia licet pretium oblatum sit condignum, & æquale rei pro qua offertur, potest dominus rei non acceptare illud in premium, si nolit rem vendere, nec cum alio contrahere. Valor ergo non pendet ex acceptatione: sed potius illi supponitur, vt iustitia possit interuenire perfecta.

SECTIO IV.

Vtrum opera Christi Domini fuerint infiniti valoris,
& efficacia ad satisfaciendum.

*Opinio.**Sententia.**Medina.**Allorum
sententia.*

EX fine praecedentis dubitationis constare potest, exactam intelligentiam veritatis, quæ ibi tradita est, ex præsenti dubitatione pendere. Autores enim, qui negant operibus Christi sufficienter valorem, nisi ex acceptatione diuina, consequenter, immo maiori ratione, negant infinitum thesaurum satisfactionis eiusdem Christi. Vnde Scot. non plus valoris censeret esse in operibus Christi, quam sit bonum illud, ad quod à Deo ordinarentur & acceptarentur: & quia de facto non referuntur, neq; acceptantur ad aliquid infinitum, inde concludit, non habere valorem infinitum: quinimo addit viterius Medina, magis esse infinitum peccatum hominis, quam satisfactionem Christi. Peccatum enim in ratione culpa est infinitum, quia, quod in se est, destruit Deum (agimus enim de mortali) vnde & postea illi respondens infinita est, saltem extensio, & duratione perpetua, at vero, Christus neque peccatum pertulit infinitam, aut æternam, nec aliquid operatus est, quo infinitum aliquod bonum inferret Deo.

Alij vero autores negant possunt Christo Domino infinitam satisfactionem, quia non videtur necessaria ad perfectam æqualitatem iustitiae in nostra redempzione seruandam. Omnia enim hominum peccata finita sunt simpliciter, ergo per opera etiam finiti valoris possunt ad æqualitatem compensari. Rursum licet peccata, quatenus contra Deum sunt infinitum, sicut ipsa secundum quid infinita, tamen simpliciter eorum malitia & reatus finita sunt, poterunt ergo ad equalitatem compensari, licet opera

Christi tantum secundum quid sint infinita, quia habitudinem habent ad personam infinitam, à qua speciali modo proficiuntur. Neque enim ex eo capite major infinitas oriri posse videtur: nec vero a signari potest aliud ex quo oriatur.

Nihilominus communis, vera, & sana doctrina *Opera Christi sunt vagi* habet, opera Christi Domini habuisse valorem absolute, & simpliciter infinitum ad satisfaciendum, *infinis vagis* & merendum apud Deum: obiter enim coniungo meritum cum satisfactione, quia licet alias differant quia meritum dicit ordinem ad mercedem, satisfactione ad iniuriam recompensandam, illud respicit commodum eius qui meretur, hæc vero honorem, & compensationem eius cui fit & offertur: tamen, quod ad propositum pertinet, eiusdem rationis sunt, & difficultates habent ita connexas, vt non debant disputatione dilungi. Hæc ergo doctrina communis est antiquorum Theologorum, quos in assertione postrema præcedentis dubitationis allegavit. Indicatur etiam à D. Thom. infra quest. 7. art. 11. *D. Thom.* ad 2. quest. 46. art. 6. quest. 48. artic. 2. quest. 49 tota. *Aleij.* apertius & optime quodlib. 2. a. 2. & Alex. *Aleij.* Bonauent. par. quest. 17 membr. 5. art. 2. Bonau. in 3. d. 3. articul. *Capreol.* 1. quest. 2. & Richard. ibi articul. 1. qu. 2. & discipuli. *Palud.* D. Thom. communiter Capreol. & Paludan. supra, *Caser.* Cajetan. *hic.* Ferrar. 4. contra gent. capit. 55. Sot. lib. 3. *Ferrar.* de natura & gratia capit. 6. & in 4. dist. 19. quest. 2. *Soto.* artic. 2. Driedo de captiuitate & redempt. generis hum. *Dried.* capit. 2. idem Vegalib. 7. in Trid. capit. 8. & 9. Iacob. *Iacob. Bil.* Bil. in scholiis ad vitam Gregor. Nazian. nu. 127. vbi *Anselm.* dicit sanguinem Christi infinitis interuallis distare à sanguine martyrum: & idem sentit Anselm. lib. 1. cur Deus homo. cap. 14. & 19. & sumi potest ex variis locutionibus scripturarum & sanctorum: primo enim scriptura loquitur de sanguine Christi, & pretatio nostraræ redemptionis, ac de re infiniti valoris. Iob. 6. Utinam appendentur peccata mea, & calamitas Iob. 6. quam patior, in statuera, quasi arena maris hac grauior apparet: quæ verba ad Christum accommodat Greg. *Greg.* 7. moral. cap. 2. quamvis ad literam alium habeant sensum de persona ipsius Iob, & magnitudine doloris eius comparata ad peccata eius, vt vulgata lectio præ se fert: vel ad significationem & demonstrationem afflictionis: quam exterius ostendebat, vt ex versione Septuaginta interprætum & Paraphras Chaldaica sumitur, & notavit Vatablus, & antea Chrysost. & alij, quos ibi referunt Eugubinius, & Petrus Comit. in Catena. Præterea facit id Psalm. 129. Apud Dominum misericordia, & copia apud eum redemptio: & 1. Corinth. 6. Empi enim eis prelio magno: & 1. Cor. 6. 1. Peer. 1. Sed pretioso sanguine: & 1. Ioan. 2. Non pro nos. 1. Pet. 1. sibi autem tantum, sed etiam pro toto mundo: Quæ 1. Ioan. 2. locutiones, licet non expresse infinitatem afferant, indicant tamen quandam inæstimabilem valorem, & sine termino. Secundo tamen præcipue hoc confirmat definitio Clement. 6. Extra uagan. vnigenitus, *Clement. 6.* de preciis. & remiss. vbi expresse dicit, Christum suis meritis & satisfactionibus acquisuisse infinitum thesaurum hominibus, quo qui vbi sunt, Dei amicitia participes sunt effecti & ideo dicit ibidem unam guttam sanguinis Christi fuisse sufficientem ad perfectam redemptionem nostram, propter unionem ad Verbum: quomodo loquitur Nazian. orati. 42. *Nazian.* sub finem, vbi maximum miraculum passionis *Basil.* Christi dicit esse, quod exigua cruxis gutta orbem inuiersum instauravit. Hinc etiam Basil. expōnens verba illi Psalm. 48. Frater non redimit, dicit, præsumt hoc superare omnem valorem: & Ambros. præfat. in Psal. 35. Bonum aurum sanguinis Christi, dices ad premium, profilius ad laudandum omne peccatum. Tertio ab inconvenienti, quia aliqui vix, aut nulla ratione saluari potest perfecta iustitia æqualitas: primo, quia Christus satisfacit pro æternis peccatis debita omnibus hominibus: quæ cum quodammodo infinita sit, & alterius rationis ab o-

Fr. Suarez, Tom. I.

D 2 inni

mni pœna huius vitæ, non posset illi & quari satisfa-
ctio per temporalem pœnam huius vitæ, nisi aliun-
de haberet infinitatem. Secundo, vel satisfactio
Christi de se valebat ad satisfaciendum iuste, & ex-
qualiter pro quibuscumque peccatis, quantumvis in
multitudine, & gravitate in infinitum augeantur,
vel non: si hoc secundum dicatur, ergo tantum pos-
sent augeri, & multiplicari, vt ad satisfaciendum
pro illis ad æquitatē non sufficeret Christus, quod
est contra modum loquendi scripture, & Patrum.
Deinde, vnde constaret nobis non ita multiplicari
peccata hominum, vt non merito timeremus, ne
exhaustiret thesaurus meriti, & satisfactionis
Christi? & ideo merito Clemen. 6. dicta Extrauag.
ex infinitate intulit, nihil esse quod timeamus. Si ve-
ro primum dicatur, ad id requiritur infinitas satis-
factionis, seu valoris, siue si esset pecunia rati valo-
ris, quæ sola sufficeret ad emendum quascunq; res,
quantumvis in modo & pretio crescerent, illa re-
quireret infinitum valorem, & charitas, quæ immu-
tata manens, potens esset ei cere actus intensiores in
infinitum, ipsa esset actu infinita.

Dices, huiusmodi discursus non semper inferre
 finitum, sed vel hoc, vel rem altioris ordinis, dici er-
 go poterit meritum Christi esse altioris ordinis; &
 ideo ad hæc omnia valere, tamen in re esse infini-
 tum quid. Responde, si intelligitur esse finitum
 quid in genere entis, concedi posse, quia re vera non
 est ens physice infinitum: tamen in estimatione
 morali recte concluditur valor infinitus, ut magis
 in sequenti ratione explicabitur.

Ratio effi-
cac.

Quarto ergo argumentor: quia satisfactio crescit
 in valore ex dignitate personæ satisfaciens, sed per
 sona satisfaciens in Christo est infinita dignitatis:
 ergo & opera eius sunt infiniti valoris ad satisfaci-
 endum. Maior supra ostensa est, & tota ratio funda-
 mentum habet in Patribus dicentibus, actiones Christi
 ex dignitate personæ operantis suisse deificatas,
 & Deiuriles: vt dicit Dionysius epist. 4. ad Caïum,
 & cap. 2. de diuin. nominib. & Damasc. libr. 3. cap. 15.
 & 19. vbi actionem Christi dicit esse salutiferam, quia
 non tantum humana est, sed etiam diuina: quod in-
 fra explicans, inquit esse deitate perfusatam. Vnde o-
 prime Theod. Ancyran. hom. de Natu. Domini,
 qua habetur in Concil. Ephes. t. 6. cap. 10 dicit, De-
 um assumpsisse passiones, vt illa Deificatæ, victori-
 ariam aduersus passiones nobis obtinerent: nam vim
 illis diuinam tribuit: & quibuslibet persequitur, &
 exemplo Regis dignitatis accommodate explicat:
 & similia fere habet in alia homilia eiusdem festi,
 eodem tom. & appendice 5. cap. 2.

Dicubio.
precedentis
rationis.

Quoniam vero hæc ratio fundamentalis est in
 hac materia, primum omnium verum illius sensum
 explicare necesse est; deinde obiectiobus, quæ
 contra illam fieri possunt, satisfacere. Dixerunt ergo
 quidam, opera Christi habuisse hunc infinitum va-
 lorem ex eo, quod à persona diuina non solum per
 voluntatem humanam, sed etiam per diuinam pro-
 ficicebantur. Vnde in operibus Christi composi-
 tionem, nescio quam ex actu voluntatis diuinae, &
 humanae confingebant: ita vt ex eis coalescat unus
 actus moralis infiniti bonitatis, & valoris: & hanc
 putant esse operationem Theandricam, seu Deiti-
 rilem, de qua Patrus paulo ante citato loquuntur;
 & eodem modo intelligent Leonem Papam epist.
 10. dicentem, vnam naturam in Christo operari cum con-
 sortio alterius. Et Nazianzen. orat. 2. de Filio, quæ est.
 4. de Theologia, dicit, In Salvatore velle totum esse Dei-
 ficiatum: Qua dicta refert & approbat Agatho Papa
 pa. Vide Si. in 6. Syn. act. 4. ep. 1. Et ratione declarant, quia ex
 vtraque Christi natura bene componitur vna per-
 sona: ergo ex vtriasque actu etiam componitur vna
 operatio. Sicut in homine, quia vna persona compo-
 nitur ex anima & corpore, ita operatio, quæ ab vtra-

A que parte procedit, vna censetur, vnumque mora-
 lem valorem habere. Vnde, sicut operatio corporis
 habet moralem valorem ab actu animæ, qui est ve-
 luti forma eius, corpus autem est instrumentum a-
 nimæ, ita operatio Christi humana accipit valorem
 sum ab actu voluntatis diuinæ, quia etiam huma-
 nitas est instrumentum coniunctum diuinitatis; &
 voluntas diuina est veluti forma omnium inferio-
 rum actionum Christi.

Hæc sententia & in se valde fallax est, & ad rem pre-
 sentem explicandam impertinens. Primum enim,
 quillam compositionem fingunt valde fauent her-
 retici ponentes in Christo vnam tantum opera-
 tionem, quorum error damnatus est in VI. Synodo,
 vbi Agatho Papa hereticum esse dicit, vnam tantum
 in Christo asserere operationem compositam, sicut
 & vnam compositam naturam: quia operatio con-
 sequitur naturam; & absolute definit, duas esse in
 Christo operations inconfusas, & impermissas: &
 ita loquuntur communiter Patres, vt D. Thom. in D. Thom.,
 tra docet q. 19. art. 1. & 2. & attingemus d. 37. Ratio-
 ne etiam demonstrari hoc potest, quia omissionis alijs
 actibus humanitatis Christi, considerando solum
 actu liberum voluntatis humanæ à quo pendebat
 totus valor meriti, & satisfactionis eius, certum in
 primis est, illum actu suisse realiter distinctum ab
 actu voluntatis diuinæ; & illum suisse entitatem
 creatam; hinc vero esse rem incretam: quoalitem
 sensu de fide est, ob prædictas definitiones, illos fu-
 ille duos actus. Deinde est etiam de fide, hunc actu
 voluntatis humanæ Christi suisse liberum propria
 libertate & in ordine ad ipsam voluntatem huma-
 nam, & liberam facultatem eius, & non tantum per
 denominationem ab actu voluntatis diuinæ: alio-
 qui Christus in quantum homo non fuisset liber,
 & consequenter nec meruisset, nec satisficeret. Et
 hoc latins ostendemus prædicta disput. 37. Interro-
 go ergo, quomodo ex his duobus actibus voluntati-
 vis diuinæ & humanæ dicatur unus actus componi,
 aut enim id intelligitur de compositione physica,
 aut de morali. Vtrumq; autem est in rigore falsum:
 ergo nullo modo. Probatur minor quoad priorem
 partem, quia vel illi duo actus dicuntur physice vnu
 componere, quia habent inter se aliquam immediatam
 vniōem & physicam compositionem, vel so-
 lum quia sunt in duabus naturis physice vnitæ &
 coniunctæ in eadem persona. Primum est evidenter
 falsum, tum quia nec singuli nec cogitari potest qualis
 illa compositio, tum etiam quia eunatur non po-
 test, quia illa compositio sit vnius nature, seu secun-
 dum naturam: non enim esse potest vnius personæ,
 quia nec quod vnius ex parte rei creare, natura
 substantialis est, sed actus accidentalis, neq; ex par-
 te Dei dicitur esse substantia ut sic, sed actus voluntatis,
 imo nec de substantia id dici possit, quia, vt
 infra dicemus, non potest immediate vniiri formæ
 accidentali, talis autem natura composita ex actu di-
 uino & creato quoniam esse potest? Neque enim erit
 natura substantialis, neq; accidentalis: nec ille actus
 erit humanus, nec diuinus; ne etiam explicari po-
 test, quo genere vniōis coniungantur, & quis eoru-
 m ad alterum comparetur, ut potentia, vel subiectum.
 Tum denique, quia operatio sic composita, præser-
 tam cum sit immanens requirit vnum principium
 proportionaliter compositum: & consequenter v-
 nam naturam compositam, quod Eutichianum est,
 vt in simili argumentatur Damascenus lib. 3. cap. 19. Damascen.

D. Thom.

Secundum vero nō minus falsum est, quia, quod
 actus sint in duabus naturis eiusdem suppositi, non
 sat est, vt vnum actum physicæ componere dicantur,
 vt pater primo in actu voluntatis & appetitus
 eiusdem hominis, qui ex parte subiecti maiorem v-
 nitatem habere videntur; quia non solum sunt in
 duabus naturis eiusdem personæ, sed etiam in duabus
 parti-

partibus eiusdem naturæ: & tamen nō componunt **A** physice vnum actum vel operationem. Secundo duas formæ accidentales, eo quod sint in uno subiecto, non componunt vnam formam accidentalē: ergo similiter. Tertio & magis ex propriis, ac principijs fidei, duæ naturæ substanciales, sicut physice vniuntur in vna persona, non componunt inter se vnam naturam: ergo similiter duo actus voluntatis diuinæ & humanae, quamvis modis naturis in una persona coniungantur, non vniuntur physice ad componendum vnum actuū. Quarto, ratio omnium est, quia quamvis sint in eadem persona, non tamen secundum idem, neq; inter se habent illam immediatam unionem: & ideo non possunt inter se constitutere vnum actuū, sicut constituent eundem operantem utroque actu. Altera pars minoris, scilicet, de unitate seu compositione morali, probatur in hunc modum, quia tunc ex duobus actibus physici componitur proprie virüs actuū moralis, quando virüs habet totā suam moralitatem ab alio, quod solum concingit, quando tota libertas virüs est denominatiue, seu imperatiue ab alio, quomodo actuū interior, & exterior hominis dicitur vnyus moraliter: sed actus voluntatis humanæ & diuinæ Christi non hoc modo comparantur, sed uterque per se habet suam propriam libertatem, ut dictum est.

Dicitur fortasse, non tantum illo modo continere, actuū dici moraliter vnum tanquam ex duabus moraliter compositum: nam intentio & electio dicuntur moraliter compонere vnum actuū quamvis uterque solum habeat propriam libertatem; immo actuū ministri dicitur esse idem moraliter cum actu Domini imperantis: sic ergo actuū Christi dicitur vna moraliter, quatenus actuū voluntatis diuinæ, vel imperat, vel dirigit & gubernat actuū voluntatis humanæ, & è conuerso hic est illi conformis & subordinatus. Sed in primis hæc vnitatis tantum est metaphorica, quæ potius est conformitas quædam voluntatis, quæ non excludit pluralitatem simpliciter, & ideo potius ita est absolute loquendū, maxime ad vitandum hæreticorum consortium. Academicus (vñsum probemus alteram partem in principio possum) hic motus vnitatis impertinens est ad explicandum valorem operationis humanæ Christi: nam, si voluntas diuina consideretur ut regula vellex voluntatis humanæ, sic pertinet ad valorem moralem humani actuū, quantum ad honestatem, & bonitatem moralem eius, per modum obiecti: vnde ab illo ut sic non potest sumi infinitas huius valoris. Hoc enim modo, etiam nostri actuū satisfactorij sunt vnum cum voluntate diuina vnitate cōformitatis, & illam respiciunt ut regulam, & inde ut primarium obiectum; & non propterea habent nos sibi actuū valorem infinitum ex voluntate diuina, aut exhibitudine ad illam, si vero consideretur ut principium extrinsecum, & aliquo modo efficiens, aut dirigens & gubernans voluntatem humanam Christi, seu actuū eius, quibus pro nobis satisfecit; sic etiā non potest conferre illis infinitatem: quia nec valorem vilium morale hoc modo illis immediate præbet: quia ut sic neq; est obiectum, neq; circumstantia operationis, sed causa quasi extrinseca, quæ non aliter confert ad valorem actuū, nisi in quantum dat virtutem, vel concursum ad efficientem ipsum actuū: & ideo ipsa ut sic non auget, neque confert valorem præter eum, quem haber actuū ex obiecto suo, & circumstantiis. Et confirmatur primo nam hoc modo etiam Pater & Spiritus sanctus præbent illud regimen per concursum voluntati humanæ Christi: quamvis enim persona Filii speciali titulo dicatur per voluntatem diuinam gerere curam voluntatis humanæ, propter conuenientiam in eodem supposito: nihilominus tamen, quidquid diuinavoluntas in eo actu agit vel vult, necesse est, ab omnibus personis fieri: quia est vna voluntas communis.

Fr. Suarez Tom. II.

A his: propter quod opera eius ad extra sunt indivisa: sed pater & Spiritus sanctus quatenus concurrent ad illum actum non dant illi valorem infinitum: ergo actus Christi non habent hunc valorem ex aliquo concurso voluntatis diuinæ. Confirmatur secundo, quia etiam spiritus sanctus voluntate sua diuina regit nostras voluntates, & eas mereri ac satisfacere efficit; tamen non confert illarum actibus valorem infinitum: imo nec aliter facit, eos habere valorem quam dignificando & sanctificando personas; & concurrendo ad substantiam, & modum intrinsecum ipsorum actuū: ergo nec per se confert valorem actibus humanis Christi, sed tamen concurrens ad illos, & dat auxilia gratia necessaria, personam autem non sanctificat, sed ex se sanctum supponit; & ab illa est valorem infinitum, illorum operum.

Tandem præter hos modos non potest fingi aliis, quo illa voluntas diuina confert valorem actu voluntatis Christi, solum enim superest alius, quo actu voluntatis potest dici conferre valorem moraliter actu inferioris potentie, quia est forma moralis eius; Sic ut actu nostræ voluntatis potest dici conferre valorem actu appetitus, vel exteriori. hic autem modus non potest attribui actu voluntatis diuina respectu actu voluntatis humanæ Christi, propter duo. Primum, quia ut actu voluntatis hoc modo confert valorem inferiori actu, necesse est ut sit forma eius in esse liberi, sicut accedit in exemplo allato de actibus nostris: quia alto modo non potest intelligi, quomodo sit forma, hoc autem modo non est actu diuinus forma actu humani in voluntatis Christi, ut vñsum est. Secundo, quia ut actu voluntatis hoc modo der valorem, oportet ut ipse in se sit capax valoris, meriti, vel satisfactionis, ut illum communicet alteri, saltem per extrinsecam denominationem; sicut communicatur meritum actu exteriori per interiorem; vel certe ut cum illo contingat vnum actu moraliter ordinatum ad recompenſandam iniuriam alterius, ut est in satisfactione, hoc autem non potest conuenire actu in creato voluntatis diuinæ, ut per se notum est. Et ideo non potuisse Verbum Diuinum satisfacere per naturam irrationalē assumptam, nec per dolores aut penas eius, quia non posset per actuū voluntatis diuinæ actu talis natura moraliter informare, aut liberatem extrinsecam eis conferre ad meritum vel satisfactionem accommodatam.

Atque hinc solutum relinquitur fundamentum contraria sententia, nam ex unitate personæ male inferunt vnitatis operationis, cum hæc naturam consequatur, ut Patres & Concilia docent. Neque est simile quod de homine assertur, tum quia duæ naturæ in homine sunt partiales & componunt vnam naturam, tum etiam quia voluntas homines per seos actu potest informare moraliter actu corporis seu inferiorum virium, quod non potest voluntas diuina ut dictum est. Quocirca aliter corpus est instrumentum animæ, & humanitas Verbi, quamvis enim in hoc conueniant, quod utrumque est instrumentum substantialiter coniunctum: differunt tamen in modo, nam corpus non est instrumentum per se capax propriæ operationis moralis, nisi per animam, seu per denominationem ab actu animæ, humanitas vero per se est proprium principium operationis moralis, vnde, si proprio loquamur de humanitate respectu propriarum operationem, nō est propriæ instrumentum, sed principium principale operandi. Quod si respectu verbi dicatur instrumentum, solum est, vel ut denotetur, non esse propriam verbi naturam, sed quasi alienam, quamvis per se & substantialiter coniunctam, vel magis proprie in ordine ad actiones supernaturales, & miraculosas, ut interpretaretur D. Thom. infra q. 19. art. 1. & adhuc talis actu supernaturalis, ut est a Verbo operante per humanitatem, non est compositus ex actu

Fundamentum
sum contra
riæ opinionis
solitum.

Ratio conut
riæ sententia &
differentia
corporis re
spectu ani
mae, & hu
manitatis
Christi
solutio Verbi

ex actu creato & in creato, Sed & vnu & idem ma. A
nans ab humanitate cum auxilio supernaturali Dei,
vt quæst. 13. latius dicitur. Patrum autem sententia
ibi citata ex dicendis intelligentur facile.

Alliorum o-
pino circa
infinitatem
valoris spe-
rum Christi.

Secundo dixerunt alij humana Christi opera ha-
bore infinitum valorem ex eo quod immediate ac
physice procedunt à Diuina Verbi personalitate, nō
tantum vt à sustentante & terminante naturam hu-
manam, sed etiam vt per seipsum immediate influ-
te in ipsum actum voluntatis humanae Christi. Quod
ita esse solum probant ex illo principio quod actiones
sunt suppositorum: nam hoc significat, supposi-
ta ipsa habet proprium & per se influxum in actiones,
nam si sola natura esset totum principium in-
fluens in actiones, potius esset actio naturae attribui-
enda, quam supposito: sicut quando aqua calida ca-
lefacit potius calori, quam aquæ tribuitur, quia cal-
or est totum principium calefaciendi: & aqua lo-
cum se habet ut materialiter sustentans calorem.
Vnde illi per accidens tribuitur actio. Quod vero
hoc sit necessarium ad infinitum valorem, patet,
quia alias supposititas Verbi mere per accidens se
haberet ad operationes Christi humanas: sicut aqua
omnino per accidens se habet ad calefactionem: quæ
à calore procedit: ex his vero quæ sunt per accidens:
nihil valoris vel dignitatis accretit operi. Hæc vero
opinio falsum aliquid confingit, & minime necessa-
rium ad valorem operum Christi explicandum, vt
bene docuit Scotus in 3. distinc. 19. in quo illi con-
sensit Capitulo in 3. dist. 18. ad 5. ipsius Scotti cont. i.
conclusion. Primum patet ex generali ratione sub-
sistente, que præcise & secundum suam rationem
formalem non est proximum principium operandi:
sed tantum quidam naturæ terminus consti-
tuens suppositum, quod est principium per se operati-
onum, tanquam id, quod operatur, formale au-
tem principium quo, est natura per se aut per poten-
tias suas: sed personalitas Verbi vna est humani-
tati solum in ratione subsistente, ve infra videbi-
mus: ergo non vnitur vt sit principium per se & pro-
ximum operationum, ita vt ipsa sit proxima ratio agen-
di vel totalis, vel partialis. Major patet induc-
tione in omnibus creaturis, vt ex metaphysica constat,
nam subsistens solum est quidam modus terminans
naturam in ratione existendi in se. Item in Tri-
nitate, quamvis personalites sint tres, quia natura
& voluntas est vna, actiones ad extra sunt indistincte: D
quia tota ratio agendi, est natura non persona: è co-
trario vero in Christo, licet persona sit vna, quia natura
sunt duas, operationes etiam sunt duplices; quia principium quo operationis est natura, vt ex
Damasceno, & aliis Patribus, & Conciliis, trademus
infra quæst. 18. & 19.

Vnde argumentor secundo, quia hoc specialiter
repugnat huius personalitati Christi; quia alias ali-
quam propriam efficientem habet ad extra relationem
Verbi, quam non habent relations Patris, &
Spiritus sancti; consequens autem est omnino fal-
sum; alias non omnis efficientia ad extra esse com-
munis omnibus personis, sicut enim terminare nat-
uram humanam non est commune omnibus; quia conuenit Verbo per suam relationem vt talis est;
ita, si per illam effectiue influeret in opera humani-
tatis, illa efficientia non esset communis omnibus
personis. Tertio ostendo sine causa confungi hanc
efficientiam ad explicandum valorem satisfactio-
nis Christi, quia persona confert valorem operi vt
moralis circumstantia eius, vt autem circumstantia
moralis augeat bonitatem vel valorem operis, non
semper requiritur proprius ac physicus influxus se-
cundum eam rationem qua circumstantia est, vt in
hac ipsa circumstantia persona videre licet: multo
enim opinio est, gratiam habitualiter non in-
fluere physice in actus meritorios, quatenus est in
essentia animæ, & tamen certum est, quatenus di-

gnificat personam, gratiamque Deus reddit, maxime
conferre ad valorem moralis operum in esse me-
riti, vel satisfactionis: & quamvis fortasse in aliquos
actus per se in fluxu physice, scilicet in eos qui sunt
supernaturales quoad substantiam; tamen verius
est nō solos illos esse meritorios, sed etiam actus mor-
ales virtutum acquisitorum, praesertim cum mora-
lis aliqua relatione caritatis: actus etiam externi sa-
tisfactiori sunt; & tamen valorem habent à gratia,
qua in illos non physice influit. Item dignitas regia
vel alia similia, atque interdu valorem moralis o-
peris, quamvis non influat physice in opus vt per se
constat. Ita ergo Verbum diuinum hoc ipso quod
constituit personam Christi Dei hominis, à qua o-
pus satisfactorum simpliciter procedit, est sufficiens
circumstantia moralis talis operis, vt ab illa possit
valorem accipere: non est ergo necessarius ille influ-
xus physicus illo modo explicatus.

Et per hæc satisfactionum est fundamento contra-
ria sententia. Actiones enim dicuntur esse supposi-
ti, tanquam eius, quod operatur, quia ipsum est, quod proprie-
& complete existit: operatio autem sequitur esse, & ideo simpliciter tribuitur ei quod per se
existit, scilicet supposito, vt iterum attingemus in-
fra disp. 1. o. 1. & 2. & 3. ad hoc autem recessus non est,
vt supposito operetur per ipsam subsistentiam tan-
quam perrationem operandi, sed satis est, vt per natu-
ram operetur tanquam per principium quo, subsi-
stentia vero sit conditio per se necessaria ex parte
operantis, vt complete sit, & ita operari possit. Ex-
empli autem quod adducitur de aqua calefaciente
parciminiile est, partim differens: calefacio enim per
se est à calido vt sic, in quo includitur aliquid per
modum subsistentis; & quoad hoc est similitudo. Quod autem illud calidum sit aqua accidentiarum
est, quia etiam ipsi aquæ extranæ & accidentariæ
est, & quod sit calida, & ideo quamvis ei posse attri-
buiri calefacio, ex ratione quæ subsistit, & sustentat
calorem, tam in respectu illius est per accidens, quia
calor omnino ei accidit. At vero quod natura si-
bstantialis subsistens terminetur non est ei per acci-
dens sed per se: persona etiam non accedit natura,
sed per se illam constituit in ratione, & ideo a-
ctio per se attribuitur subsistenti in tali natura. Vn-
de Pater Filius & Spiritus sanctus per se dicuntur
creare ex parte operantis, quamvis ex parte creatio-
nis, non est per se necessaria trinitas personarum.

Dices, hinc potius sequi, Verbo diuino, seu Deo obiecto:
per accidens attributi humanæ Christi actiones, et
iam si huic homini Christo formaliter loquendo
per se tribuantur: quia humanitas respectu Verbi est
natura extranea: & qualis accidentariæ ei aduenit.
Respondebitur primum, negando simpliciter sequen-
tiam: quia licet humanitas non sit connaturalis Ver-
bo, in quo aliam similitudinem calori ad aquam comparato,
tamen per illi vnytur in quo differt à calore: nam
ex Verbo & humanitate vere ac propriissime con-
furgit vna persona, & vnum ens per se; & ideo illi
personæ in eo statu constitute per se tribuantur, que
secundum vitramq; naturam illi conuenient, vt la-
tius infra q. 2. & 10. explicabitur. Addo deinde, hoc
nihil referre ad rem de qua agimus: quia, vt dixi, ad
rem moralis nō refert, quod prædictio sit, aut per
se aut per accidens, logice vel physice loquendo, dū-
modo moraliter persona operans, & dignitas ab illa
proueniens sit circumstantia operis: ad quod satis est,
quod sit conditio dignificans personam operantem;
quod non solus in presente reperitur, sed etiam
quod illa dignitas est substantialis & intrinseca ipsi
personæ operanti.

Atque ex his facile est, tertium modum dicendi
reficerem, qui in presenti ex cogitari posset, scilicet, a-
ctus humanos Christi esse infiniti valoris proper
immediatam unionem, quam habent ad Verbum
diuinum, ratione cuius infinitam habent dignita-
tem,

Alliorum
crevadim
opinio refel-
latur.

tem. Itaque, sicut ex Eugenio supra referebamus, A turam Christus operatur, vere tribuitur eidem ut subsistenti in altera, sicut enim & homo creat, & Deus obedit, quod satis est, ut verum etiam sit, totum velle Christi esse deificatum, ut ex Dionysio referebamus. Quomodo etiam omnis humana operatio Christi potest dici Theandrica, quia est à Deo homine, quamvis speciali etiam ratione hæc appellatio tribuatur actionibus miraculosis, quas Christus per humanitatem exercet, ut sexta Synodus exponit, *Sexta Synod. Act. 2.8. & 9. & Agatho in d. epi. & D. Tho. infra q. 19. art. 1. ad i.* Quod autem hic respectus ad personam D. Thomas operantem infinitam conferat ad valorem moralē infinitum, probatur, quia persona operans moraliter est quasi forma propria actionis suæ, Vnde illam dignificat, & estimabilem reddit, ut etiam exemplis moralibus supra declaratum est: ergo, vbi persona est infinita, confert valorem cuiusdam infinitæ rationis & dignitatis. Neque contra hoc obstat exemplum de creatione, vel externo effectu à Christo produceto; nam, si in his effectibus à Deo productis consideretur solum absolutum esse illorum, sic non habent specialem dignitatem ex eo, quod à Deo producuntur sint; si tamen consideretur productio illorum sub ratione actionis liberæ Dei, habet etiam per extrinsecam denominationem valorem quandam seu estimationem infinitam in ratione doni aut beneficii, quia, nimirum, procedit ab infinita voluntate libere, se determinante & applicante ad tale beneficium conferendum; & hoc modo actus voluntatis Christi, qui respectu Dei erat infinitum meritum, respectu nostri erat finita misericordia, & infinitum beneficium.

Secundo potest hæc dignitas considerari in his a- B quis ex parte persona, cui vniuntur: sunt enim hi actus voluntatis immanentes, & ideo intrinsece pos- tulant, ut maneat in eadē persona qua sunt, me- diante natura per quam sunt. Et ex hac vniione ac- cipiunt actus in estimabilem valorem: quia sunt Dei- uina per- fecti, vi Damascenus loquitur. Vnde hoc ipso ne ut ter- quod illi asciunt personam Dei media natura quā minantur ut Deus, per vniōnem suam fecit; ipse etiam Deus illo- moraliter asciit atq; dignificat; quæ dignitas, quā- uis proueniat actionibus media vniōne humanita- tis, quæ est quid creatum in ipsa, tamen ab ea solum est tanquam conditione necessaria: à persona autē Verbi sumitur formaliter, tanquam à persona, quæ per seipsum sanctificat, tam naturā, quam actus eius & consequenter confert illis valorē & dignitatē vni- cuique proportionatā, ut magis statim explicabitur.

Tertio potest hic valor infinitus considerari in summis his actibus ex parte materiae circa quam versantur, hic valor ex ut quando Christus voluntarie effundebat suū san- partem aien- guinem pro hominib; voluntas illa versabatur cir- ria circa carem infiniti valoris, quam offerebat in pretium, quam actus humani & ideo ex hac parte videtur etiam habuisse infinita- Chrifi ver- tem, quamvis sit illa materia circa quam preceps consideretur in ratione obiecti, non sufficeret ad infiniti- tatem simpliciter moralis valoris, seu satisfactionis, ut statim explicabo. Ut ergo hic titulus conferat ad infinitatem simpliciter coniungendus est cum pre- cedentibus, vel etiam considerandus tāquam quo- dammodo in illis inclusus virtualiter, aut secun- dum quandam reflexionem: actus enim voluntatis Christi, quatenus est immanens, habet illa duo supra explicata, scilicet, quod est, à persona, & in persona Diuina; quatenus vero est intrinsece voluntarius ac liber factus in obsequium alterius, non solum ipsum actum, sed etiam ipsum operantem, voluntarie sub- mittit ac subiicit obsequio alterius: & hoc modo voluntas illa Christi habebat infinitum valorem ex hoc capite. Atque hinc facile constat, quid dicendum sit de alijs actionibus, vel passionibus exter- nis à voluntate imperatis vel acceptatis: nam in ra- tione meriti non habebant infinitatem nisi per de- nominationem extrinsecam ab actibus voluntatis,

quia meritum non est formaliter nisi in actu voluntatis, in exteriori vero actu est soli per denominationem extrinsecam ab illo: quantitas autem meriti non potest alicui actu conuenire, nisi eo modo quo conuenit meritum, quamus non ab eodem principio seu radice proueniat. Vnde secus est in ratione satisfactionis: nam quia haec formaliter reperitur in actibus, vel passionibus externis, ideo exteriores etiam passiones Christi in se habent infinitum valorem in ratione satisfactionis, non solum ex infinitate voluntatis, sed ratione suæ propriæ unionis, quia ipsæ fuerunt etiam deificatae per unionem, ut supra ex Concilio Ephesino referemus.

*Discursus
precedens
rationis.*

Sed ut haec omnia amplius explicitentur nonnulla obiectare oportet, quibus huius rationis vis magis discutatur & intelligatur: videtur enim primum niti hoc fundamento, quod opus profectum à persona digniori coram Deo, id est, magis grata, ceteris paribus sit maioris valoris ad satisfaciendum. Quod fundamentum videtur falsum, ut in puris hominibus constat: quia si duo impares sint in habituali gratia, & actus efficiant ad satisfaciendum æquales in omnibus alijs conditionibus, non magis satisfacit per eum actum, quia maiorem gratiam haberet. Secundo videtur illa ratio ita colligere, opus factum à digniori persona, est maioris valoris: ergo factum ab infinita persona est infiniti valoris: quæ collectio non videtur bona: nam ex finiti forma argumentandi solum potest colligi infinitas secundum quid, non simpliciter, ut patet in finiti forma. Visio perfectioris obiecti est maioris perfectionis, ergo visio infiniti obiecti est infinita perfectionis: vel offensa dignioris personæ est grauior: ergo offensa infinitæ personæ est infinita: in his enim tatum sequitur infinitas secundum quid. Tertio, ratio huius defectus est: videtur, quia quantitas meriti, vel satisfactionis non oritur ex sola dignitate operantis, sed etiam ex alijs circumstantijs. Quanda autem adhuc effectum praesertim moralē plura concurrunt, licet unum infinitum sit, si alia sint finita, effectus non erit infinitus simpliciter, sed finitus, quia limitatur ab alijs principijs finitis, & obiectum vel persona infinita concurrendo cum illis, non potest infinito modo, sed finite influere, ut in exemplis positis videtur. Et quarto confirmatur, quia illa persona solum finito modo erat vñita humanitati, ergo solum etiam finito modo augebat valorē, & dignitatem operū, quia solum augebat media unionem ad humanitatem. Et tandem sicut actiones in suo esse limitantur ex principio operandi: ita in valore & satisfactione limitantur.

*Dissolutus
precedentes
objectiones.*

Ad primum responderi potest primo, non esse eandem rationem de quaenam dignitate personæ accidentaria, & quasi extrinseca, sed de substantiali dignitate, qualis erat dignitas personæ Christi. Actiones per se sunt suppositorum, & personarum, & ideo substantialis dignitas, & perfectio ipsius personæ semper per se conferit ad valorem & dignitatem ipsius operis, quia in suo genere infuit in illud, at vero si perfectio personæ, vel dignitas accidentaria sit, non est necesse, ut influat aliquo modo in ipsum opus, sed potest solum concomitante se habere, & ideo fieri potest, ut nihil conferat ad valorem operis. Secundo tamen addo, loquendo de dignitate gratiae habitualis, illam per se conferre ad valorem moralem operis satisfactorij, & meritorij, atque aeterno, ceteris paribus, opus factum à sanctiori persona, esse maioris valoris moralis, coram Deo, & ita ad objectionem factum negandum est rotundum, quod assunit, de quo plura non dicam hoc loco, quia habet proprium in materia de gratia. Et quia, ut dixi, infinita satisfactio Christi non pendet ex illa questione de gratia habituali, sed ex hoc generali principio, quod illa dignitas personæ operantis, que est circumstantia operis, auget valorem eius, quod princi-

pium, & per se nō est in materia morali, & supra etiam ostendit est.

Ad secundum respondetur, quidquid sit, an consequentia illa teneat ratione formæ saltem teneat in proposito ratione materiae. Fundatur enim in hoc, quod actus personæ Christi habent dignitatem quādam vere infinitam, & ideo habent etiam valorem infinitum, quantum in eo genere esse potest. Vnde vterius dicitur, servata formaliter illarū præmissarum, recte & formaliter deduci illud consequens,

*Personæ opera-
tans, & eo
circa quam
versatur a.
etio diuina
modo se habet.*

neque exempla in contrarium adducta esse possunt. Vt unquam declaro ex diuerso modo, quod persona operans afficit suam operationem, & moraliter influit in illam, & quo obiectum, seu extrinseca persona, quæ se habet veluti materia, circa quam versatur actio, ad illam concurrit. Multo enim magis confert ad valorem moralē influxus personæ operantis, quod patet primo ex ipsius locutionibus: nam operatio facta à persona diuina Theandrica dicitur, & diuina, operatio autem quæ sit circa Deum, tale dignitatis nomen non recipit, sicut operatio facta ab Angelō, est Angelica, non vero quæ sit circa Angelum. Secundo ex re ipsa, quia obiectum & alij limites circumstantia solum terminant habitudinem actus ad ipsa, quæ habitudo finita est, etiam obiectum, vel persona ad quam terminatur, sicut infinita, & ideo tota dignitas vel bonitas actus inde orta, est in suo genere finita, at vero persona operans, quodammodo per se ipsam informa moraliter suam operationem. Quod ita declaro, quia non tantum ipsa operatio in abstracto, sed ipsa etiammet operans, in quo persona ipsa includitur, se submittit, & offerit in obsequium eius, cui satisfacit: quod significat Paulus ad Ephes. 5. dicens, Tradidit Iesum pro nobis oblationem, & hostiam Deo: & ad Phil. 1. Humiliavit Iesum propter eum, vbi Chrysostom. 7. Quantum habuit, inquit, scilicet studiis, tantum humilitatem vicissim subiit. Et hoc modo ait Cyril. 4. de Trin. circa principium, Christum posse nos salvare, quia est ipse Dei filius, indicans, ipsam personam per se ipsam conferre dignitatem operi, & valorem satisfactioni. Vnde fit, ut haec dignitas, & valor sit infinitus simpliciter in suo genere quandoquidem ipsa persona est infinita simpliciter. Quod tertio ita declaro, quia unio hypostaticæ est quædam infinita dignitas humanitatis assumptæ, quia persona infinita simpliciter est illi humanitati realiter coniuncta, & per ipsam mirabiliter modo illam afficit, & sufficit: sed actus vel passiones illius humanitatis in tali persona habent similem quandam coniunctionem, quasi hypostaticam, cum eadem persona, quamus mediate natura, ratione ergo huius coniunctionis habebunt infinitam quædam dignitatem, & valorem moralē, quo circa sicut ad intelligendam infinitam illam dignitatem in humanitate assumptæ, non oportet inesse ipsi humanitatil rem aliquam physice, ut ita dicam, infinitam simpliciter distinctam ab ipso Verbo, ita neque in ipsius actibus Christi, ut alias obiecta Scotti, ut habeant infinitum valorem, oportet inesse entitatē aliquam physicam infinitam, sed solum dictam unionem ad Verbum, à quo illam habent dignitatem. Est rāmen differentia inter humanitatem & actus eius, quod humanitas immediate vñitur Verbo, vnde illa unio est proprius modus realis ipsius humanitatis, ut q. 2. dicetur, ut vero actus solum per humanitatem vñiuntur Verbo, quia, scilicet inhaeret humanitati, seu sunt per humanitatem Verbo vñitam. Vnde haec vñio nullum realem modum ponit in ipso actu, respectu Verbi, præter modum vñionis prius humanitatis: ab illo tamen participat moralēm valorēm, & affirmatio-

*An sola di-
gnitas gra-
zia in perso-
na operante
sufficit ad
meritum,
capa-*

E

B

D

C

B

A

*Differentia
intra habi-
tudinem gra-
tiam & gna-
tum vni-
tum*

capacitas in actu, id est, si sit liber & bonus, sic enim multi existimant omnes actus bonos moraliter personae gratae esse meritorios propter statum & dignitatem talis personae. Dico autem oportere supponi capacitem in actu: quia opera non libera, etiam in ipso Christo, non habebant hunc valorem ad meritum, & satisfactionem, quia non erant capacia moralis dignitatis, sicut humanitas ex vi unioris sanctiificatur, & illi debetur beatitudo, & tamen finatura leonis assumetur, quamvis re ipsa haberet eundem modum unioris, & eandem maiestatem Verbi sibi coniunctam, non tamen proprie fandi si caretur nec illi esset debita beatitudo, quia non esset capax, & eadem ratione actus non liberi, vel actus non boni hominis gratia, nullum valorem habent ab ipsa gratia habituali in ordine ad meritum, vel satisfactionem. Notanda vero est in hoc differentia inter habitudinem gratiam, & gratiam unitonis, quod illa, quando non per se concurreat ad actum, influendo in illum per se, vel per auxilia sibi proporcionata, non confert tantum valorem, quatum potest, nec secundum totam intentionem, quia in se habet, quia non per se influit, & concurreat, ut supra dicebam: ut vero gratia unitonis, seu persona ipsa unita humanae naturae, per se concurreat ad omnem actum talis naturae, quia concurreat ut substantialiter se possum operans, & ideo secundum totam dignitatem suam, que simplicissima est, illum informat, eiusque valorē auget, & ideo tantum auget, quatum potest. Addo præterea (ne videamur totam responsibility fundare in opinione satis dubia, de sufficientia gratiae habitualis ad rationem meriti) addo inquam, omnes alias conditiones ad hunc valorem requisitas minime sufficere, sine persona dignitate, ut suppono ex materia de gratia, & de satisfactione, & videri potest in primo actu contritionis, in quo reperiuntur omnes alias conditiones requisite ex parte ipsius actus: & nihilominus, nisi persona intelligatur grata, non intelligitur actus ille habere dignitatem ad meritum, vel satisfactionem. Statim vero ac persona sit grata, actus de se censetur habere valorem quem potest, inulta capacitem subiecti. Vnde intelligitur, ipsam personam dignitatem esse quasi ultimam formam valorem actui & in hoc genere esse quasi intrinsecam, vnde sit, si haec forma possit esse infinita simpliciter, & secundum se totam possit informare actum, posse etiam illi dare infinitum valorem, & dignitatem. Ita vero est in proposito, ut explicatum est. Et propterea hic valor limitatur ex parte ipsius actus finiti, & limitati, quia ipsa persona Verbi infinita, per se ipsum est quasi forma dans valorem tali actu: ipse autem actus capax est totius illius valoris, & dignitatis, hoc ipso quod est capax unitonis ad verbum secundum hypothesim.

*Quomodo
actio Christi
habitat in per-
sona infinitam
valorem.*

Ad quartum responderetur: Verbum per se ipsum, atque adeo secundum totam suam infinitatem, esse unitum humanitati, habitat enim in Christo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Vnde ipsavno licet prout est modus humanitatis, si quid finitum simpliciter, & tantum secundum quid infinitum: tamen ex parte personae, & boni communicati ipsi humanitati, est res simpliciter infinita, ac propterea quod illa persona conferat valorem actibus Christi, quatenus unita est humanitati, est res infinita: ac rursus, quod illa eadem persona conferat valorem actibus Christi, quatenus unita est humanitati, nihil minuit de valore, & dignitate illarum actionum. Deinde dicitur, non esse parem rationem de limitatione actionis in esse entis, & in valore morali, seu in ratione satisfactionis: quia actus haber proxime totam suam entitatem physicali a principio agendi, & in principio agendi, si immaterialis: valor autem moralis immediate sumitur ab ipsa persona operante, quatenus moraliter informat ipsos actus, & dominat illos diuinos.

Vnde fit, quod licet opera Christi offerentis, V.g. seipsum in cruce, videantur habere infinitatem, ex

A parte offerentis, & ex parte rei oblata, infinita tam meriti, ut supra dicebam, magis sumitur simpliciter ex parte illius personae, ut offerens est, & persona operans, quam ut est obiectum oblationis, vel actionis: ut cum beata Virgo offerebat filium pro nobis Deo, vel Simeon illum obtulit in templo, vel cum nūc sacerdos offert, considerando illam actionem tantum, ut est actio huius personae, in his omnibus dignitas actionis manet finita, quia in illis Christus tantum se habet per modū obiecti, & quasi extrinseco significat actus: quia vero ipse offert seipsum per seipsum, intrinseco significat actionem suam, quomodo etiam, ut infra dicemus, ipsa passio Christi: ut erat actus eius, habebat infinitam quandam dignitatem, ut vero a crucifigentibus, non habebat tantam malitiam, quia ut sic, tanquam obiectum extrinsecum, ad eorum actus comparatur.

Sed haec distinctio aliquibus non satis probatur, quia videmur duas infinitates in valore operi Christi distinguere. Unam simpliciter, & alteram secundum quid. Videmur etiam nimium minutere valorem sumptum ex re oblata in passione Christi, cum tamen Eugenius Pontifex ea potissimum causa dixerit, redemptionem Christi fuisse infinitam, quia una gutta sanguinis eius erat infiniti valoris. Putant ergo aliqui, ut roque titulo valorem esse infinitum. Alij vero distinguunt in operibus Christi, seu in passione eius quatuor illas rationes operandi quas D. Thomas infra distinxit. q. 48. quatuor primis articulis, scilicet per modum meriti, satisfactionis, sacrificij, & redemptionis pretij. Et aiunt, verum quidem esse, opera Christi in ratione meriti, satisfactionis, & sacrificij non habuisse infinitatem simpliciter nisi ex persona operante, & se ipsam submittente in obsequium xterni Patris, scilicet in sacrificium offerente, ut precipuam materiam interioris sacrificij, media humanitate assumpta, que erat proxima materia exterioris oblationis. Addunt tamen, sub his tribus rationibus, nihil valoris accepisse oblationem Christi ex re oblata, nam cum habuerit infinitum ex persona operante, nihil fuit reliquum quod acciperet ex re oblata. At vero considerando Christi oblationem in ratione pretij, aiunt, fuisse infinitam simplier ex re oblata, nulla habita personae dantis tale pretium consideratione, quia in emptione ut sic, non consideratur dignitas ementis, sed valor & aestimatio ipsius pretij, in praesenti autem sanguis Christi in pretium oblatus, erat infiniti valoris, etiam in generali entis, propter Verbum unitum.

Sed haec ut existimo, neq; solida sunt, neq; vera. Et primo, omissa prima opinione quæ cum secunda simul impugnabitur, quatenus à nobis discordat, in posteriori duas partes distinguamus. Prima est de valore operum Christi in illis tribus rationibus, meriti, satisfactionis, & sacrificij. Secunda est de pretio. In priori ergo parte verum quidem est, habuisse opera Christi infinitatem ex persona operantis. Nihilominus tamen negati non potest, quia opera Christi in eadem ratione meriti, satisfactionis & sacrificij magnum valorem seu dignitatem habuerint ex re oblata. Quod quidem de ratione sacrificij non obscurè significauit Conc. Trid. fest. 22. c. 2. dicens: *Quoniam in diuino sacrificio, quod in Misericordia eiusdem illius Christi continetur, & in cruento immolatur, qui in aera crucis semel seipsum cruento obtulit, doceat sancta Synodus, sacrificium illud vere propitiatorium esse, &c.* Aperte ergo Cōcilium supponit, sacrificium Crucis non solum ex offerente, sed etiam ex re oblata habuisse, quod propitiatorium fuerit: alioqui non recte ex illo capite colligeret, sacrificium missæ propitiatorium esse. Quod magis declarans, subdit: *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum penitentie concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit: una enim eademque est hostia, id est nunc offerens sacerdotum ministerio,* quis

*Quoniam re
ratione quidem
labe factare
sindicant pro
positam di-
finitionem*

*Oblationem
Christi infi-
nitam fuisse
in ratione
pretij ex par-
te rei oblata
abstrahendo
a persona ope-
rante, qui a-
bnuant.*

*Horum sen-
tientia con-
ficiuntur.*

qui se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa. Igitur ex mente Concilij, efficacia & valor sacrificij Crucis, non solum ex offerente, sed etiam ex hostia oblata desumitur. Atque hoc testimonium etiam probat, valorem illius sacrificij quoad satisfactionem, sumptum esse, non tantum ex offerente, sed etiam ex re oblata: quia in tactum sacrificium propitiatorium est, quantum est satisfactorum: imo illi duo modi, quibus passio Christi operata dicitur nostram redemptionem, per modum, scilicet, sacrificij & satisfactionis, non sunt ita in re distincti, ut possint mutuo se ad inuicem separari: non enim posset passio ex iustitia operari nostram redemtionem, si satisfactoria non esset, aut meritoria, etiam si ratio nem sacrificij habere fingeretur: quamuis e contrario posset operari redemtionem ex iustitia, si satisfactoria esset, etiam si non esset sacrificium, ut constat ex dictis precedentibus factis. Cum ergo D. Thom. ait, Christi passionem operatam esse nostram redemtionem per modum satisfactionis & sacrificij; nihil aliud docere vult, quam Christi satisfactionem, per opus sacrificij fuisse consummatam; & passionem Christi non solum esse satisfactoriam, ut opus charitatis, vel fortitudinis, sed etiam ut opus religionis & perfecti sacrificii. S ergo dignitas & excellentialis illius sacrificij, non ratione sacrificij, consurgit non tantum ex offerente, sed etiam ex re oblata, etiam valor satisfactionis eiusdem sacrificij ex vero capite consurgit; & eadem ratio est de valore meriti; & inde etiam sumi potest argumentum ad reliqua Christi opera. Ratio autem omnium est, quia licet dignitas personæ operantis in Christo fuerit potissima circumstantia ex qua valor operi eius consurgit; non est tamen dubium, quin illa sola non sufficeret, nisi alia concurrent ad meritum, vel ad satisfactionem necessaria, ut libertas actionis, & honestas, ad meritum: & quod opus fuerit penale ad satisfactionem.

Dicit fortasse aliquis, rationem meriti, vel satisfactionis insurgere ex aliis conditionibus, & ex obiecto, & circumstantiis, quantitatem autem valoris in Christo, ex sola circumstantia personæ sumptum esse. Sed quoniam hæc distinctio vulgaris est in hac materia, cauendum est, ne male intelligatur, quantitas enim meriti, & meritum, & quantitas satisfactionis ac sacrificij, non sunt ita concepientia aut distinguenda, ac si in re essent duo diversa, ita ut intelligamus prius consurgere rationem meriti & satisfactionis ex quadam capite; postea vero adiungi illi quantitatem ex alio. Est enim hic sensus falsus, primo, quia nec quantitas talis meriti prout in re est potest praescindi ab illo: neque è conuerso meritorum, prout in re est, potest praescindi à sua quantitate, quæ nō est quætitas molis, sed perfectionis seu intentionis vel estimationis. Unde, sicut perfectio rei nō est aliud ab ipsa re, neque è conuerso: ita neque in Christi merito valorem eius est aliud distinctum ab ipso: sed est ipsum metum cum tota perfectione, quā habet in ratione meriti, cum simul per modum unius consurgit ex omnibus quæ ad illud concurrunt, & necessaria sunt; & non prius insurgit meritorum; postea vero ei quasi adhaeret quantitas eius. Ethinc sumitur secunda ratio, quia neque meritorum, neque satisfactionis ut sic, quantitas à valore praescindatur, possunt insurgere sine persona metentis in Christo autem non est persona quæ mereatur, nisi persona infinita; ergo nec potest intelligi quod in Christo sit meritorum, nisi ad illud concurrat persona infinita; ergo illa persona non datur valorem, nisi dando simul cum aliis rationem meriti & satisfactionis; non ergo supponit satisfactionem & meritum & eis adiungit valorem.

Quonodo
intelligenda
sit distinction
is afferri
sensu inter
meritorum

Sensus igitur verus illius distinctionis est, illa duarione distinguenda quia posset esse meritorum vel satisfactionis sine tanto valore; & ideo ita distinguiri, ut attribuendo singula singulis, intelligatur quid ad unum sufficiat, & non ad aliud; & quæ sit propria radix v-

A vnusquisque rationis. In hoc ergo sensu verisimiliter est (imo hoc ipsum est, quod nos dicimus) infinitas simpliciter operum Christi in ratione meriti vel satisfactionis, ex persona operante esse desumendam; nihilominus tamen alias circumstantias aliquid colligit absolute loquendo, ad meritum vel satisfactionem; & consequenter ad valorem moralem illorum operum: quia etiam si persona non esset infinita, opera illa haberent aliquem valorem, licet non infinitum, ergo etiam in Christo concurrunt ad valorem & estimationem operis. Inter has autem circumstantias, vna ex potissimum est res oblata, à qua multum valoris solet accipere sacrificium. Propter quod dicitur Deus respexit, non tantum ab Abel, sed etiam ab munera eius. Vnde si res oblata sola sit infinita, inde habet sacrificium quandam valorem in ratione sacrificij superantem omnem estimationem cuiuscunque sacrificij, in quo offertur res finita, etiam si infinitum augetur, dummodo cetera sint paria ex parte personæ offerentis. Et hoc sensu dicimus habere sacrificium, in quo res infinita offertur, infinitatem quandam ex re oblata: quam sine dubio etiam habuit sacrificium Christi: habuit enim singularem quandam excellentiam, non solum ex eo quod fuit Christus qui obtulit, sed etiam ex eo, quod se ipsum obtulit, quæ non sunt duas dignitates propriæ loquendo, nisi fortasse secundum præciositatem rationis, sed est vna eminentis dignitas, quæ consurgit ex habitudine ad plura concurrentia per modum unius integræ cause moralis, sicut in ceteris moralibus dicitur consurgere vna bonitas ex obiecto & circumstantijs. Et similiter non dicimus esse sacrificio Christi duas infinitates satisfactionis, vel meriti, sed vnam tantum consurgentem ex tali oblatione, vel est à tali offerente, & circa talem rem oblata. Dicimus tamē præcise considerando has habitudines, infinitatem offerentis esse sufficiemtē ad infinitatem simpliciter, etiam si reliqua omnia quæ concurrunt, & necessaria sunt, sunt finita, infinitatem autem rei oblata per se non sufficere ad infinitatem satisfactionis, vel meriti, si persona offerens finita sit. Ac denique hoc sensu dicimus, ab infinita persona offerente satisfactionem & valorem sumere infinitatem simpliciter, à re autem oblata infinitatem tamen secundum quid. Et utrumque sat etiam probatum est. Primum quidem, quia quodlibet opus Christi fuit infinitæ satisfactionis. Eratio est, quia persona operans per se ipsum in format opus moraliter loquendo, & se ipsum submittit obsequio alterius, cui satisfacit; & ideo dignificat opus infinitum. Secundum autem probatum est exemplis, vel oblationis, qua B. Virgo vel Simeon, obtulit Christum in templo; vel oblationis qua sacerdos offerit Christum, considerando illam ut est à solo sacerdote; & idem fere est de oblatione interna, qua nos offerimus Deo, Christi mortem, in his enim actionibus ut sunt a persona finita, etiam si versentur circa rem infinitam, satisfactionis est simpliciter finita; & solum est in huicmodi actione ex re oblata quædam dignitas secundum quid, & ratio est, quia illa res oblata solum comparatur ad actionem ut obiectum, quod licet infinitum sit, non dat actui infinitatem simpliciter, ut satis explicatum est.

Quoad alteram vero partem de valore operum Christi in ratione pretij ad redemtionem, duo falsa mihi dicuntur in ea sententia, & utrumque oritur esse ex eo, quod volunt metaphoram locutionem in omnibus propriæ æquiparare, cum non in omnibus similes sint. Primum ergo falsum est, si redemptione Christi infinitatem pretij non sumi ex persona redimente, quantumvis pretium sub ratione pretij, & redemptio sub ratione redemtionis, & persona in ratione redimenti & offerentis pretium, considerentur. Probatur, quia in hac emptione seu redemptione pretij proprium & immediatum non est.

Obiectio.

Solutor.

Oblatio
quædam
personæ effi-
cientis impedi-
tatem sim-
plificat
offerentis
sunt secun-
dum quid
autem à re
oblata.

est nisi satisfactio, aut meritum: ergo unde sumitur valor satisfactio, sumitur valor pretij: ergo ex persona operante. Antecedens manifeste sumitur ex D. Tho. inf. q. 48. art. 4. vbi inde probat, Christum operatum esse salutem nostram per modum redemptiois, quia per peccatum eramus addicti seruituti demonis, & tanquam serui, poena obnoxii: Christus autem per passionem suam obtulit sufficientem & superabundantem satisfactionem pro peccato, & reatu poenae generis humani. Et hoc modo, inquit, eius passio fuit equale quoddam pretium, per quod liberati sumus ab utraq. obligatione. Nam ipsa satisfactio, qua quia satisfacti, sive pro se sive pro alio, pretium quoddam dicitur, quo se ipsum vel alium redimit a peccato, & a pena, secundum illud Danieli 4. Peccata nostra eleemosynu redime. Ergo ex sententia D. Thom. pretium redemptiois non est aliud, quam satisfactio ipsa. Ratio vero quia ex eodem D. Thom. sumitur, est, quia sanguis Christi non est pretium redemptiois, vt res quædam physica, sed vt effusus per passionem, & secundum eum valorem moralem, quem habet illa effusio, vel ad liberandum nos à seruitute, vel ad obtinendam nobis gratiam & gloriam, hic autem valor nō est aliud, quam satisfactio, qua redditur æquivalens pro culpa aut poena, vel meritum, quo de condigno quia si emitur gratia vel gloria, ergo sicut infinitas satisfactiones in ratione satisfactionis pender præcipue ex persona offerente, ita infinitas operum Christi in ratione pretij & redemptiois principaliter pender ex dignitate personæ redimenti.

Secundo hinc constat, falsum esse, & repugnare, in quo invenire, quod dicitur, præmium vt pretium in loco genere redemptiois seu redemptiois esse infinitum in ratione pretij ex vi rei oblatæ præcise sumptu, non autem in ratione satisfactionis, & meriti, nō ostensum est, hoc præmium proxime & immediate non esse aliud, quam ipsam satisfactionem vel meritum, ergo, si sub his rationibus non est infinitum ex illo capite, neç etiam in ratione prejus esse potest. Et confirmatur primo, quia, si illud præmium est infinitum in ratione pretij: ergo in vi & in virtute sanctificandi quoad sufficientiam, ergo & in ratione meriti & satisfactionis. Prima consequentia probatur, quia per hanc redemptioem eripitur à seruitute peccati & demonis, & reuocatur in libertatem, nō quam cunctam, sed filiorum Dei, in eiusq[ue] amicitiam, sed nihil horum consequimur nisi per veram sanctitatem: ergo non potest esse præmium sufficientis ad redemptioem, nisi quod est sufficiens ad satisfactionem, id est, ad emendam homini (vt sic dicam) veram sanctitatem. Et hinc probatur secunda consequentia quia vera sanctitas non emitur nisi satisfactionibus, & meritis: ergo non potest esse præmium infiniti valoris ad hunc effectum, nisi ob infinitatem in ratione meriti & satisfactionis. Confirmatur tandem verum quod: quia alias sequitur, oblationem Eucharistie, vt est à sacerdote & ex opere operantis, esse infinitum præmium sufficientis ad redemptioem, idemque sequitur de oblatione Christi facta in templo, vt fuit à B. Virgine, aut à Simeone. Imo viterius sequitur, ratione hy postaticam factam in natura irrationali sufficiebit, vt præmium nostrum redemptiois esset infinitum, vt si Verbum diuinum assumeret naturam agni, hominibusq[ue] agnum illum donaret, vt pro suis peccatis in sacrificium, & præmium redemptiois ipsum offerrent, nihil enim ibi decesserat ad infinitum præmium iuxta prædictam sententiam.

Eusebio. Respondeat aliqui, & ocedendo omnes has sequelas, si Deus ita ordinare voluisse. Addunt tamen in his casibus dari quidem infinitum præmium ad redemptioem, tamen deesse infinitam satisfactionem & meritum, & ideo non esse illa remedia simpliciter sufficientia, sicut fuit Christi oblatione. Sed hæc responsio in primis inoblit repugnantiam, vt ostendit.

A sum est, sanctis Patribus dicentibus, ad finitam redemptionem fuisse necessariam infinitam personæ redimenti. Ac deinde inauditum est, quod præmium in ratione pretij sit sufficiens ad emendum seu redimendum, & tamen quod sit sufficiens ad liberandum à culpa vel seruitute: est ergo eadem ratio de pretio, quæ de satisfactione vel merito. Negat contra hoc obicit villa ratio, quia quando præmium non propriæ sumitur pro reali habente ex impositione sua estimationem vel valorem: sed pro morali opere habente moralem valorem, tunc valor prætij multum pender ex persona operante, & ita contingit in redemptione per Christum facta. Vnde quando sanguis eius dicitur præmium, semper intelligitur in ordine ad effusionem & oblationem, quæ facta est ad ipsam et personam Verbi.

Obiectio
ex finita a.
Estimatio
Entitatib.
Ecc.

Haec tenus ad ea respondimus quæ fundamentum est. Obiectio proposito veritatis impedit videbantur nunc non nullis obiectiōibus, quæ contra illam fieri solent, sufficientem est. Prima & vulgaris est, quia Scot. est vsus, quia omnis actio Christi est finita entitatis: quam confirmat, quia si esset aliquo modo infinita, infinite placet Deo, rāntum ergo placet, quantum ipse actus increati sui diuinitatis, & candē obiectiōem prosequitur Gabriel in 3. distinct. 19. ostendens, actus Christi meritorios non fuisse infiniti intensos. Sed, vt recte ibi Capitulo, & alij Thomistæ annouunt, huiusmodi obiectiones non sunt ad rem: non enim assertimus actus Christi fuisse infinitos quoad intentionem, immo oppositum verum esse supponimus ex his, quæ infra de Christi gratia tractabimus q. 7. eadem enim vel maior ratio est de actibus quæ est de habitibus. Nihilominus tamen prædicta argumēta facile dissoluuntur: potest namq[ue] actio Christi, quævis physice in genere entis finita sit, moraliter in genere satisfactionis esse infinita, nam hoc nō cōsistit in entitate physica, sed in morali dignitate proueniēte ex coniunctione ad diuinam personam;

Nec propterea recte comparatur actio humanitatis cum actu increato diuinitatis, hic enim simpli-
citer, & in genere entis infinitus est, & ideo infinitus placet Deo, non in genere satisfactionis, vel meriti huiusmodi enim proprietates non dicunt perfectionem simpliciter, vt possint conuenire in illuminatum) sed ut infinite bonus per essentiam. Actus vero humanitatis est infinitus in genere meriti, & satisfactionis simpliciter, & absolute, tamen in genere entis tantum secundum quid sicut ipsa humana natura ratione unione habet infinitam dignitatem, non tamen ideo æqualis est cum ipsa natura diuina, est etiā illa natura impeccabilis ex unione ad Verbum, & mentiri non potest, sicut nec Deus ipse, non tam propreter eius bonitas, aut veritas æqualis est veritati, aut bonitati per essentiam ipsius diuinitatis, quia hec omnia habet solum ex coniunctione ad diuinam personam.

Potest tamen alio modo vrgeri hæc obiectio, quia non videtur actus bonus, esse actus à Christo Deo homine, posse habere infinitum valorem ad satisfactionem & meritum, nisi intrinsece infinitam entitatem habeat in se. Probatus primo, quia hic valor pertinet ad bonitatem moralem ipsius actus, sed bonitas moralis, præsertim in interiori actu voluntatis, nō est extrinseca aliqua denominatio, sed est intrinseca differentia vel proprietatis ipsius, quæ nō potest augeri, nisi realiter mutetur ipse, vel illi aliqui addatur, & consequenter neç esse potest infinita, nisi ipse actus physice, & in entitate sua, aut incensu, aut extensu aliquo modo infinitus fiat: num etiam quia, quamvis deus illum, valorem diuiningi à bonitate, tamen argumentum augeri potest, supra proportionem ab una proprietate, seu conditione ad aliam, quia sicut augetur satisfactione ex circumstantia persona operantis, ita & bonitas, quæ non tantum ex obiecto, sed etiam ex circumstantijs sumenda est, ergo si infinita digni-

Augeretur
difficultas
ex finita a.
tus bonitas
i.

Confirmatur.

dignitas personæ operatis infinite auget satisfactionem, infinite etiam augebit bonitatem, atque entitatem actus: vel è contrario, si bonitatem nō ita auget, neque satisfactionem augebit.

Et confirmatur, & augetur difficultas, quia si satisfactione Christi simpliciter infinita est, ergo actus voluntatis eius, quo volebat efficaciter satisfactionem & illam offerebat Deo, era infinite bonus quia habebat infinitum obiectum, & illud rotum efficaciter volebat actu illi proportionato, & adæquato: sicut, si quis haberet actum voluntatis, quo posset efficaciter velle dare infinitas diuitias in elemosynâ, ille actu haberet infinitam bonitatē misericordiaz, ut patere potest vt patre illo argumento communis, nam bonitas illa crescit ex quantitate obiecti, seu elemosynæ, vnde maior est egeris paribus, quo quantitas obiecti maior est, erit ergo infinita, si quantitas obiecti est infinita; multo ergo magis illa voluntas Christi, que versatur circa satisfactionem infinitam, erit infinita bona.

Ad Argumentum responderetur, valorem hunc quæ habet actus in ordine ad satisfactionem, & meritum, esse quid distinctum à reali bonitate, quæ est differentia ipsius actus, prout cōstitutur in esse virtutis, vel in aliquo modo intrinsece inheret; quod patet clare in exemplo supra posito de contritione, quia præintellecta ante gratiam habitualem, intelligitur habere totam suam intrinsecam bonitatem moralē, & totam rationem actus virtutis, & tamen non intelligitur habere sufficientem valorem, & condignitatem ad meritum; statim vero ac intelligitur esse à supposito grato, intelligitur idem actus habere valorem, quamvis eius bonitas intrinseca nec mutata, neque aucta sit. Hic ergo valor non dicit physicam entitatem inhærentem actu, sed supponit illam, & aliquas etiam denominations extrinsecas, & libertatem, & habituadem ad talē personam; & constituit in morali quadam ratione, & estimatione ipsius actus; hac igitur ratione, quamvis omnes actus Christi in se fuerint finiti in entitate, atq; adeo in bonitate morali intrinseco inhærente, nihilominus potuerunt esse infiniti valoris moralis, ex persona dignitate proueniens. Ad priorem ergo partem argumenti in forma respondendo, negatur illa prima propositio assumpta: satisfactione, ieu valori satisfactionis pertinet ad bonitatem actus, proprie enim non pertinet ad illam bonitatem, à qua actu dicitur bonus moraliter, & actus virtutis, de qua intelligendum est, cum dicatur, bonitatem esse intrinsecam actu, sed pertinet, ut dixi, ad quandam moralem estimationem; quod si hæc vocetur etiam bonitas (potest enim ita vocari, quandoquidem est quadam dignitas, & in suo genere habet rationem entis moralis) sic negandum est omnem bonitatem actus esse realem entitatem ipsi inhærentem.

Ad posteriorem. Dignitas personæ aliter auget bonitatem actu quam valorum satisfactionis.

Ad aliam vero partem argumenti responderetur, aliter circumstantiam, vel dignitatem personæ auger interdum propriam, & intrinsecam bonitatem actus, in ratione virtutis, aliter vero valorem satisfactionis, vel meriti; bonitatem enim non confert proxime, & immediate, quasi actum ipsum informando, sed quatenus aliquo modo redundat in obiectum, & quodammodo afficit illud, augendo vel mutando obiectuum bonitatem eius; ut quando pauper facit elemosynam, illa circumstantia personæ auger bonitatem, quia illud obiectum comparatum ad tales personam, censetur difficultius, & maioris quantitatis proportionalis, & sic de aliis; & hinc sit ut hæc circumstantia personæ, etiam si infinita sit, non infinite angat hanc bonitatem, sed limitetur ex habitidine, & modo, quo talis actus tendit in tale obiectum sic affectum; quia, ut dictum est non auger hanc bonitatem nisi quatenus aliquo modo redundat in obiectum, & consequenter, non nisiuxa ha-

bitudinem realem, quam actus habet ad obiectum talibus circumstantiis affectum: at vero alias valor, & dignitas in ratione satisfactionis, proxime & immediate sumitur ab ipsa persona, per seipsum moraliter afficiente, & significante actum, & ideo infinitus est à persona infinita dignitatis.

Ad confirmationem responderetur, solum cōcludere, illum actum habere infinitam bonitatem obiectuum, non vero ipsum actum internum voluntatis habere infinitam bonitatem formale, que cōsistit in habitudine ad illud obiectum, quia ad obiectum infinitum potest actus tendere per habitudinem realiter, & in sua entitate finitam simpliciter, quanvis secundum quid, & obiectum possit dici infinita. Quod ita facile declaratur, quia ille actus non habet infinitatem in essentiali differentia, vt constat, quia est finitæ perfectionis: tum quia huiusmodi perfectione maior est in voluntate amandi Deum; nec habet infinitatem in intentione, vt suppono, quia nullus actus creatus potest fieri in infinito intellectu, neque in extensione, quia illam non habet, vñica enim simplici, & indivisiibili habitudine fertur in totum illud obiectum, quanvis infinitum sit: & idem dicendum est in exemplo adducto in illa confirmatione, vt latius in 1. quæst. 18. tractari solet.

Secunda obiectio est ab inconvenienti, nám si satisfactione Christi infinita est, sequitur velym infinitu[m] esse maius alio in eo genere, in quo infinitu[m] est, q[ue] est contra rationem infiniti, vel vnum opus Christi nō esse maioris valoris, q[ui] aliud, nec duo, q[ui] vnum, quod videtur absurdum: tum quia totum est maius sua parte, tum etiā, quia vnu[m] opus Christi erat melius alio, & vnu[m] dolor maior, q[ui] aliud, q[ui] multum referat ad quantitatem satisfactionis tum deniq; q[ui]a inde fieret non magis redemisse nos Christum per passionem, & mortem, q[ui] per alios actus vitæ sue, quod est contra Scripturā, quæ passionis semper tribuit redemptiō nostrā, ad Rom. 3. 4. & 5. ad Gal. 3 ad Hebr. 2. 9. & 11.

Respondeatur, primum omnium fatendum esse. opera Christi fuisse in qualia in p[ro]pria bonitate intrinseca, & essentiali, vel realiter in hæc ipsi actu quia ut dictum est, tota hac bonitas erat finita, poterat ergo esse major, & minor, & aliunde vnu[m] opus Christi erat melioris obiecti; quam aliud, & vnu[m] intensius alio. & sic de aliis circumstantiis, ergo erant, vel poterant esse in qualia in hac bonitate. Nihilominus addendū secundū est, quodlibet opus Christi ex parte personæ operantis fuisse infiniti valoris, quia licet bonitas, & alia conditiones actus conferant interdum ad hunc valorem, tamen quia hæc dignitas infinitæ personæ extollit hunc valorem ad perfectissimum ordinem, & v[er]s[us]que ad infinitum gradum, ideo tollitur omnis alia proportio: illa enim persona, cum in omni genere infinita sit, eminenter continet omnia alia bona, & ideo cōfert actu, quidquid valoris omnes alia circumstantia cōferre possent. Quocirca totum id, quod erat in opere Christi ex parte ipsius actus, intelligendum est quia materialiter se habere, persona vero esse quia formam conferentem valorem, quia omnes illos actus aquiliter informat, & ideo omnibus conferit infinitum, atque adeo aquilem valorem. Exemplo explicari potest, si pecunia tali regio signo figura, a tantum valeret, cuiuscunque esset materia, ratione figuræ.

Dices, quā hæc ratio probet infinitatem meriti. Obiectio: prouenientem ex dignitate personæ operantis esse aquilem in omnibus actibus Christi, non tamē p[ro]bare, omne meritum, seu omnem rationem meriti in eis inveniunt, esse aquilem: quia valor infinitus proueniens ex persona operante non excludit valorem, quem actus habet ex intentione, duracione, & similibus circumstantijs: ergo nō obstante aquilitate in vno valore infinito, potest esse in qualibet in alio valore finito ex diversa radice proueniens. Respondent aliqui, concedendo totū, & consequenter p[ro]ponso, aiunt,

Ad confirm.
*Quid ha-
beat actu
ex obiecto
infinito.*

2. *Oblatio.*

*R[espo]nso.
Quomodo
sunt equali-
tas meriti
cum inqua-
litate bonitatis.*

*Prima Re-
spondent
ponso.*

gunt, in uno acto Christi posse esse plus meriti, quā in alio, non secundum intentionem, sed secundū extenſionem seu multitudinem meriti, quia in uno actu possum esse duo vel tria merita, vnu infinitū & reliqua finita, in alio autem esse, vel vnum tantum infinitum meritum, vel, si sit etiam aliquod finitum, illud esse minus. Iuxta quem dicendi modum consequenter etiam additur, posse etiam vnu actum meritorum Christi esse dignum aliquo præmio, quod non cadat sub meritu aliorum actuum, quia illud meritum finitum est sufficiens per se ad aliquod premium distinctum ab omni præmio correspondentem valori infinito, etiam secundum equalitatem. Sed hæc sententia & tota obiectione procedunt ex falso principio: sicut in eodem actu plures valores, seu plura merita, iuxta varias eius circumstantias, quod patet esse falsum ex his, quæ paulo superius dicebamus de infinitate sacrificij, ex re oblata, vel persona offerente, sumpta, ostendimus enim, re ipsa non esse duas, neque pertinere ad diuersa merita vel satisfactiones: quia ratio meriti vel satisfactionis (hæc & ratio bonitatis) non confurgit ex singulis conditionibus actu per se sumptis, sed ex collectione omnium, hæc p. ratio etiam in presentia procedit: nam intentione actus, vel obiectum, aut persona operaris per se singula non sufficiunt ad meritum, vt ex singulis distincta merita in actu oriuntur, sed omnia simul, vel necessaria sunt, vel suo modo cocurrunt ad unum meritum, & quantitatem eius. Atque ita cessat obiectione, nam si meritum actus tantum est vnum, & illud est infinitū & aequaliter nihil est meriti, in quo certi posse in aequalitas. Neque est necesse ut meritum proueniens ex dignitate personæ excludat meritum proueniens ex intentione, vel alijs circumstantijs, vt in argumen to supponitur. Sed dicimus, hæc omnia concurrent ad unum & idem meritum, quod est infinitum simpliciter ex dignitate personæ operantis: & ideo nihil refert in aequalitas in alijs conditionib. actus, vt eius meritum maius aut minus existat.

Hinc tertio fit, plura opera Christi esse quidem extensiu plura merita, intenſiu tamen non esse plus valoris in multis, quam in uno, vt, si essent plures calores infiniti intensi, essent quidem plures, non tamen efficerent vnum intensiore: & pari ratione, si in uno opere Christi, quod successivè per partes fiebat, partes cum toto comparemus, intenſiu tantus valor erat in qualibet parte, sicut in toto opere, & in uno momento, sicut in longo tempore, quia forma à qua erat valor, tota erat in toto, & tota in singulis partibus. Dices; argumentū extenſiu, seu multitudi meritorum equiualeat maiori intentioni, tres n. actus meritorum ut quatuor, tantundem valent, quantum vnu ut duodecim. Respondeatur, illam revera non esse intentione ipsius meriti, sed multitudinem, seu extensionem, in ordine tamē ad præmiū habere interdum eandem vim, quam haberet intentione, quod accidit in actibus finiti valoris, quia ratio, vnde oritur quantitas meriti, est maior in multis actibus finiti valoris, quam in singulis: in proposito autem non est ita, vt explicatiū est: & hoc sensu dicunt communiter Theologii in 3. distinct. 18. & D. Tho. infra q. 34. art. 3. ad tertium, non plus meruisse Christum Dominum per omnia opera vita sua, quam in primo instanti meruerat, sed idem pluribus titulis: hæc enim & similia vera sunt, considerando opera Christi secundum valorem, quem ex se habent.

Quaestiones in Christia-
bus in-
qualitatibus-
maximi-
tatis,
D. Thom.

Addo quarto, si considerentur opera Christi, vt erant sub diuina ordinatione, & sub relatione illius operantis, plus meruisse, vel satisfecisse toto vita sua tempore, quam singulis operibus, & aliquid effecisse, seu obtinuisse vno opere, & non alio, ita tenuit Soto in 4. distinct. 21. q. 1. art. 2. & bene explicat distinct. 1. q. 2. art. 5. melius tamen D. Thom. quodlib. 2. art. 2. & sumitur ex eod. inf. q. 48. art. 1. ad argumenta, & ratio est, quia licet opera essent de se infiniti va-

loris, potuerunt tamen ita fieri, & ordinari, vt non per singula totum præmium, nec ius ad totum illud vel ad remissionem omnium culparum, & peccarum acquireretur, sed certo modo, & ordiné seruato, hoc vero, quod fieri potuit, ita factū esse, offendendū est late inf. q. 19. & secunda obiectione facta illud declarat. *Cur redemptio*

*re-
-de-
-mptio
-nostra
-passio
-tribuatur
-non
-meruerit
-nō
-tribuatur*

*E*st hoc enim intelligitur quinto, quamobrem *re-
-de-
-mptio nostra passionis, & mortis Christi specialiter passionis tribuatur, cum non per solam illam, sed per omnia mortis Christi opera, quæ in vita mortalium Christus operatus est, non his specialiter his meruerit, & pro nobis satisfecerit.* Ratio h. est, primo, quia illud fuit præcipuum opus redemptio-
nis nostræ, & maxime accommodatum ad satisfac-
ciendū pro nobis. Secundo, quia in illo fuit consum-
mata nostra redemptio, ex diuinâ n. ordinatione, o-
mnia merita Christi erant veluti in fieri, & non ex-
piabantur per singula lapsus, & reatus humanae natu-
rae, neq; acquirebatur illi perfectum, & absolutū ius ad gloriam, donec per passionem consummaretur: vt sumitur ex Paulo tota epistola ad Hebræ, præser-
tim c. 10. & d. q. 12. dicendum est latius. Hoc enim ita factum est, non quia singula opera per se non suffi-
cient, sed quia ita fuit ordinatum à Deo. Primo ad ob-
iectionem charitatis suæ. Secundo, vt cognoscere-
tur melius, quanta si peccati gravitas. Tertio, vt grā-
tia & remissio peccati majori in pretio ab hominib.
haberetur. Quarto, propter exemplum, de quib. late
Anselm. lib. 1. Cur Deus homo c. 6. & sequentibus.

Quinta congruentia exponitur

*art. 6. & 48. art. 2. scilicet, vt satisfactio Christi est ex-
-equalis, non tantum ex dignitate personæ, sed etiā ex
-importum operum, & dolorum magnitudine, quia ta-
-men ratio mithi non probatur, nisi sano modo ex-
-plicitur. Primum n. non potest procedere de satis-
-factione pro culpa, nam hæc non potest intelligi ex-
-equalis, nisi ob dignitatem personæ, vt partim in su-
-perioribus visum est, partim in sequentib. dicetur:
deinde non potest procedere de satisfactione pro
-eterna poena, tum propter rationem factam, remissio
-enim huius poenæ coiuncta est cum remissione cul-
-pa, vnde nullus potest satisfacere ad exqualitatem p.
-hac poena, nisi eodem modo satisfaciendo pro culpa,
-tum propter obiectionem Medinz in principio po-
-sitam, quia hulla poena, vel dolor huius vitæ est com-
-parabilis cum dolore inferni, neq; in duratione, neq;
-in magnitudine, & ideo seclusa personæ dignitate, in
-dolorib. Christi exqualitas esse cum illa ex-
-terna poena non potuit, ex dignitate a personæ, non solum est ex-
-qualitas, sed infinitus excellitus, maioris in valoris est,
-vel minimus dolor diuinæ personæ, quam sit exti-
-mobilis ex-ternum cruciatu omnium hominum, &
-Angelorum.*

*D*eniq; neq; videtur id possi intelligi de satisfac-
-tione pro poena temporali, tum quia vix potest in-
-telligi, cum qua poena temporali fiat comparatio, nō
-est enim certa, ac definita poena temporalis, quæ in-
-terdum relinquit post remissionem peccati, non
-nunquam enim maior est, interdum minor, tum eti-
-am quia vix est credibile, dolores Christi Domini
-per se sumptos, seclusa personæ dignitate, habuisse ex-
-qualitatem cum omnibus poenis temporalibus, quib.
-vel in hac vita, vel in purgatorio peccata hominum
-puniuntur, vel quib. omnia puniri possent, si omnis
-quo ad culpam remitterentur. Dic ergo potest, non
-est sermonē de exqualitate, sed de proportione: nec
-D. Thom. vñquam huius exqualitatis meminir, sed
-proportionis tantum, sicut inquit: *Quantitatem doloris assumpit, que est proportionata magnitudini fructus.*
Potest autem proportionis in hoc consistere, vt, sicut pro maximis culpis, & peccatis satisfaciebat, ita per maximum dolorē, & peccatum huius vita satisfac-
-ret: item vt quoniam peccatum delectationem includit in bono commutabili, summum dolorē suum tali delectationi opponeret: deniq; ut morte no-
-stram morte sua superaret. Secundo explicari potest

E de

Fr. Suarez, Tom. 1.

de æqualitate poenæ in ordine ad satisfaciendū pro. A. tum Christi sit simpliciter infinitū, quia hæc premia pœna temporali hui⁹ vite, in quam commutari posset pœna æternæ debita omnibus peccatis, que defacto omnes homines commissuri erant, si vellent ipsi se disponere ad culpæ remissionē obtinendā.

Quod si hoc fortasse nimium videtur, aut nō necessarium, quandoquidem ea res non erat habitura effectum, dici potest, saltem fuisse hanc æqualitatem inter dolores Christi & omnes poenæ tem porales, qua de facto erant hominibus remittēdæ, quod pie quidem considerari potest, probari autem minime. Est ergo hic sensus incertus; prior vero claris & facilis.

 # Obiectio. Tertia obiectio est, quoniam ex hac infinita satisfactione, vel merito Christi sequitur, plus potuisse Christum mereri, quam Deus potuerit remunerare, quod videtur satis per se absurdum. Sequela parens, quia meritum infinitum non potest habere æquale premium nisi sit etiam infinitum; hoc vero non potest conferre Deus: non n. potest conferre infinitam gratiam, aut infinita visionem sui. Et confirmatur, nam si merita, & satisfactiones Christi tanti valoris sunt, inconveniens, & quodammodo iniustum esset tam paucis hominib. prodesse, præsertim cum plures ex peccato Ad dñm dñmari, quam propter Christi meritum saluari videantur.

Dubium, quam sit sufficientia ad premium quodlibet opus meritorium Christi. In hac obiectione nonnullæ insinuantur & petuntur difficultates. Prima, utrum meritum Christi sit sufficientia ad obtinendum quodlibet premium, quod Deus potest conferre diversum sumpcum & eum perfecta æqualitate. Et quidem si sermo fit de premijs pure creatis, suppositis, quæ dicta sunt, nullū est dubium, quin ad quodlibet sit sufficientia meritum Christi, si licet ad gratiam, vel gloriari in quo cuncti gradu signabili, etiam in infinitum procedatur, & id est de omnibus similibus: hoc n. ad minimum, probant quæ de infinite operum Christi dicta sunt. Difficultas vero nonnulla est de premijs, quæ includunt Deum ipsum, non tantū extrinsecus per modū obiecti, aut principij efficientis, vt gratiæ & gloriæ, sed etiam formaliter & intrinseci, vt est vno hypostatica, nam huiusmodi premium videtur esse infinitum simpliciter. In genere entis, & ideo non videatur posse meritum Christi esse æquale illi. Nec satis est, si quis respondeat vniōnem hypostaticam esse rem simpliciter finitam, quia solum ē quidam modus humanitatis, vt postea dicent us, hoc (inquam) nō satis facit, quia licet ille modus vniōnis finitus sit, tamen per vniōnem hypostaticam, nō ille solus confert humanitati, sed ipsam per persona Verbi, qui est bonū infinitū simpliciter, ergo non potest cadere ad æqualitatem sub meritu etiam ipsius Christi; quia infinitas meriti non potest esse tanta, quanta est infinitas illius boni. Secundo est difficultas de actib. diuinæ voluntatis, prout dicunt liberam determinacionē ad obiecta creata, nam vt sic possunt cadere sub meritu, vt inf. q. 19. docebimus conera nonnullos modernos, huiusmodi ergo premium videtur habere maiorem infinitatem, quæ meritum Christi, & ideo non posse hoc meriti esse æquale illi premium. Assum primum probatur, nam actus diuinæ voluntatis cū determinatione sua est simpliciter infinitus in genere entis, & si illa determinatio libera addit aliquā perfectionem ipsi Deo, illa est in suo ordine infinita simpliciter, & in re est ipse met Deus: merita autem Christi non attingunt tantam infinitatem.

Propter hæc aliqui simpliciter concedunt, esse possibile aliud premium excedens totū valorem meritorum Christi, & consequenter nō fuisse sufficientia omnium Christi merita ad merendū de condigno, & ad æqualitatem omnium premium possibile diuīsum, seu distributum: & nihilominus docent fuisse sufficientia Christi merita ad merendā vniōnem hypostaticam; quatenus est quid creatū in natura assumpta, & majori ratione, sufficere ad quemlibet effectū creatum procedente à voluntate Dei, & hoc satis efficit meri-

que sub illud cadere possum, sunt infinita, seu in infinitum augmentabilia. Respondeo tunc, Christi meritū sufficientis fuisse ad omnem premium possibile diuīsum primum. Probatur primo, quia alias Christi meritū non esset infinitū simpliciter in genere meriti, nec facultas meritoria de cōdigno esset in Christo simpliciter infinita. Probatur, quia non se extendit ad omnem premium possibile. Quod a se extendat ad infinita in aliquo ordine, non indicat infinitatē simpliciter, sed secundum quid seu perfectionē aliorum ordinum. Sicut potentia activa ut sit infinita simpliciter in ratione potentia actiū, necesse est, ut excedi posset ad omnem possibile: alioqui erit tārum infinita secundum quid, etiam si sub aliquo genere in infinitum extendi posset agendo. Di ceter fortasse, Christi meritū esse infinitū, quia se extenditat ad omnia premium possibile, nā si aliud premium extendi non potest, si dolum est, quia tale premium non est possibile in ratione premij. Sed contra primo, ergo simpliciter fatendum est, Christi meritū esse sufficientia ad omnem premium possibile: nam licet Christus non possit sibi mereri diuinitatem, seu q. Deus sit, non ideo aliud premium superat meritū eius: quia illud nō est tale bonum, q. possit cadere sub meritum. Deinde, illæ res, de quib. est controversia, non sunt ex his quæ nullo modo possint sub meritum cadere, nā potest supponi, & infra suis locis probabimus, illa bona talia esse, quæ possint cadere sub meritū, sicut possunt etiā imperatrici in quirimus a. an possint cadere sub meritum, æquale & condignū, ergo si dicatur, hoc meritum simpliciter non possedari, & ideo neq. in Christo reperiri, hoc satis est, vt Christi meritū non sit infinitum simpliciter, sed tantum secundum quid, cū non sit ad eorum omnium premiū possibili: nam impossibilitas æquale meriti non oritur ex impossibilitate premij, sed solū ex defectu facultatis ad tam insigne meritum.

Secunda argumentor, quia, vt meritum sit æquale premium, formaliter in ratione premij & meriti, non est expectanda æqualitas physica seu entitativa inter res, quæ sunt meritum & premium, seu sufficientia æqualitas proportionis, & alicuius ordinis seu habitudinis conaturalis, sicut gratiarum actio, vt censetur sufficientia, non est necesse vt in genere entis sit actio æquæ perfecta beneficio suscepito, sed satis est vt in valore morali, & inesse virtutis, & gratitudinis sit æqualis. Quod si inter aliqua interuenire debet physica æqualitas factis est, vt inueniatur inter re illa, quæ est premium, & illam quæ est radix, & quasi forma, à qua sumitur valor meriti, sed hoc modo est sufficientissimum meritum Christi ad omnem premium, etiā aliud in eum includatur, ergo. Major cōstat ex communione iustitiae dilectionis, & exemplo, quo Paulus vixit. 1. ad Cor. 9. Dehis qui in stadio currunt, vt brauium, seu coronam beatam meremur, physicam seu entitativam perfectionem, nō est fine dubio æqualitas inter actū qui sunt meritum & premium: quod sensu (inter alios) sumi potest, quod Paul. dixit ad Rom. 8. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futurā gloriā, quæ renelabitur in nobis. Si tñ considereretur in re debita proporcio, & principium à quo dimanant, & finis ad quem tendunt, est in eis sufficientia æqualitas ad meritum de condigno: quia secundum moralem considerationem & estimacionem habent sufficientem valorem ad illud premium. Et hæc est ratio à priori, in qua fundatur illa maior proportionis sc. quod ratione meriti moraliter p̄fanda est, secundum moralem valorem & proportionem, non iuxta solam perfectionem physicam ipsarum entitatum.

Minor autem propositio declaratur, nam in premium in merito Christi, ex parte principij est summa

& infinita perfec^tio, quanta esse potest in quolibet A
pr^mio: atque hinc sit, vt etiam ex parte ipsius actus
meritorij procederis à tali principio, & quasi infor-
mati tali forma sit maxima proportio, & moralis va-
lor, sufficiens ad æqualitatem meriti de condigno.
Et confirmatur, nam in omni sententia Christi me-
ritum habet sufficiens valorem ad merendam v-
nionem hypostaticam, quantum ad illum modum
creatum, quem in humanitate ponit, & tamen si cō-
feratur illa vno cum actu meritorio quoad physi-
cam entitatem, sine dubio non est inter ea æqualitas
physica, non est ergo hoc necessaria ad meritum de
condigno, sed sufficit æqualitas proportionis, qua-
lis est inter actum procedentem ab infinita persona,
& vniuern terminatam ad similem, seu æqualem
personam.

Et confirmatur, quia impossibile videtur mereri
de condigno vniuern ad personam, & non mereri B
per personam ut vnitam, seu ut terminum vniuernis,
qui quia meretur aliquid, meretur quidquid est cu-
illo necessario coniunctū, seu omne id sine quo præ-
mium haberet non potest, & ad illud nō supponitur,
sed vel consequitur, vel concomitante se habet: hoc
autem modo comparatur ad vniuern personam, que
est terminus eius, & quatenus talis est: ergo si potest
Christus mereri de condigno & ad æqualitatem v-
nionem hypostaticam, potest etiam mereri terminū
talis vniuernis, seu (quod idem est) potest mereri, ut di-
uina persona donetur natura creat^r in ratione ter-
mini vniuernis. Et idem fere argumentum fieri potest
de voluntate Dei, quatenus libere terminatur ad ali-
quem effectum producendum ad extra, non enim
potest aliquis mereri de condigno aliquem effectum
vel donum, quod solus Deus conferre potest, quin
similiter meretur, ut Deus habeat actionem vel volū-
tatem simpliciter necessariam ad talem effectum: est
enim unum horum ab altero inseparabile: immo
moraliter non sunt duo, sed unum pr^mium. Sicut mer-
eri à Regi stipendium, & mereri ut velit conferre
illud, moraliter idem sunt: ergo determinatio libera
voluntatis diuina ad effectum ad extra producē-
dum cadere potest sub meritum de condigno crea-
ture, multo ergo magis sub meritum Christi.

Inventio: Tandem explicatur & confirmatur, quia bonum
increatum, quatenus in se est absolute, sub nullius
meritum cadere potest, ut per se constat: quia ut sic
est ens simpliciter necessarium, qua ratione nemo me-
reret potest, vt Deus sit, neq^z ut Pater æternus Filiū
sibi æqualem producat, & familiā solum ergo potest
bonum increatum cadere sub meritu, quatenus est
libere communicabile creaturæ: hoc autem modo ca-
dere potest sub meritum de condigno, in quo sit suffi-
cientia æqualitas in ratione meriti respectu pr^mij: ergo
Probarū minor, primū in nostro merito respe-
ctu æterna gloria: non enim meremur solum visio-
nem beatam, aut dona creat^r, quæ nobis inheret, sed
etiam meremur Deum ipsum, qui est merces nostra
magna nimis. Sicut enim proprium ac primariū ob-
iectum spei nostræ est, non solum visio creat^r, sed etiam
Deus ipse, quatenus est bonū increatu^r nostrum, ita id quod meremur, non est tantum res creat^r, sed
etiam bonum ipsum in creatu^r: quia id quod est pr^mium
nostrorum meritorum, est primariū obiectum
spei nostræ. Sic ergo in præsente facile intelligi po-
test, idem bonum in creat^r, ut comunicabile crea-
ture per vniuern hypostaticā vel sub quacunq^z alia
ratione, posse cadere sub meritu de condigno Christi
Domini. Nec n^r refert, quod in beatitudine illud
increatu^r bonum solum sit bonū nostrum obiectum:
in mysterio autē incarnationis sit quodammodo for-
male & intrinsecum bonum humanitatis assumpt^e,
non (inquam) hoc obstat, tum quia etiam suppositū
increatu^r non est proprie formale bonum humani-
tatis, quamvis magis intime, & substantialiter illi
coniungatur ad vnam personam constituendam: tu-

Fr. Suarez Tom. I.

etiam, quia propter hanc differentiam, necessaria est
dignitas personæ increata, quæ conferat merito va-
lorem talis ac tanti pr^mij, quam conditionem &
dignitatem ad meritum gloriar^r, tam formalis, quam
objectione non requirimus. Quod autem illa dignitas
personæ ad hoc sufficiat, pater, quia tanta est,
quanta in pr^mio exigitur potest.

*Ad argu-
menta. p. 62*

Et ex his facile responderetur ad objectiones in prin-
cipio factas. Ad primam concedo, meritum Christi
in esse non esse tam infinite perfectum, quam
est persona diuina, nihilominus tamen inesse meriti
& pr^mij possit habere æqualitatem, seu propor-
tionem sufficiem, quia, licet illud meritum in recto
(vt sic dicam) non sit in creatum bonum, dicit tamen
illud in obliquo, quatenus est ab infinita persona: &
hoc sufficit ad prædictam æqualitatem, quia etiam
diuina persona non induit rationem pr^mij, ut in se
est absolute & simpliciter, sed ut terminans creatam
vniuern humanitatis. Sicut autem est infinitum
beneficium, quod persona increata terminet vni-
uern creatam humanæ naturæ: ita est infinitum ob-
sequium, quod persona increata sc̄e submitat, ut
meritorie operetur: hoc ergo facis est ad debitam pro-
portionem & æqualitatem inter tale pr^mium &
meritum. Ad secundum facilius est responsio, nam
in primis libera determinatio actus diuina voluntati
ad tale obiectum nihil addit reale & intrinsecum
ipsi diuina voluntati; & ita ex hac parte non est ali-
quid excedens valorem meriti Christi: nam, qui me-
retur ut Deus aliquid libere velit, non meretur ipsi
Deo aliquid bonum, nec meretur, ut aliqua perfe-
ctio realis & increata in rerum natura sit: sed mere-
tur solum ut actus ille voluntatis increatus, & in suo
esse necessarius, libere terminetur ad hoc vel illud
obiectum, quod non est bonum infinitum: imo nee
videtur physicoloquendo addere bonum distinctū
a creato bono, quod ex tali voluntate in creatura re-
sultat. Aut certe, licet illa determinatio interdum sit
speciale beneficium, quod Deus confert creaturæ, e-
ligendo seu diligendo illam, tamen secundum mo-
ralem estimationem, obsequium Christi anti valo-
ris est in ratione officij ac meriti, quantum est ille
diuinus amor in ratione beneficij seu pr^mij: quia
(vi si p. dictum est) hic valor & proportio eius, non
ex entitate actus, sed ex relatione ad personam ope-
rantem pensatur.

Secunda difficultas in eadem objectione tacta est,
an meritum Christi ob suam infinitatem sit suffi-
cientis, & æquivalens cuilibet pr^mio possibili, non
tantum diuissime, sed etiam collectivum sumpro. Neq^z
inquirimus nunc de tota collectione bonorum, quā
Deus ut possibile agnoscat: illa enim licet dicatur
possibilis syncategoramicus (ut aiunt) seu in singu-
lis bonis seu effectibus, ex quibus conflatur talis col-
lectio, non tamen est tota simul seu categoriamaticae
possibilis: hic autem agimus de collectione hoc po-
teriori modo possibili, qualis est nunc collectio o-
mnium bonorum, naturæ, gratiar^r, gloriæ, & vniuern
hypostaticæ, cui addi etiam possent multa alia bo-
na, si Deus volueret. Cum ergo constet ex præceden-
te difficultate, potuisse Christum ad æqualitatem
mereri quodlibet ex his bonis declarandum super-
est, an potuerit etiam eodem modo mereri quilibet
ex his bonis simul sumpta in quoconque gradu per-
fectionis, & in quibus multitudine sumantur. In qua-
re primo nulla est difficultas, si de solis pr^mis pu-
re creatis sermo sit, quia nullum pr^mium creatum
potest esse ad æquatum merito Christi, quia hoc sim-
pliciter infinitum est in ratione meriti, illud vero est
simpliciter finitum: ergo, quantumvis hoc premium
in perfectione vel multitudine augeatur intra ratio-
nen pr^mij creati, semper erit inadæquatum meri-
to Christi, quia semper est simpliciter finitum. Diffi-
cultas ergo est, quando inter hæc pr^mia est aliquid
vel aliqua infinita, ut est vno hypostaticavnius per-

*Secundum
dubium cir-
ca eandem
sufficien-
tiæ
meritorum
Christi.*

E 2 sonæ

sonæ vel pluriū. In qua est secundo certū, multipli-
cando actus meritorios, potuisse Christum ad æqua-
litatem mereri quæcumq; huiusmodi præmia etiam
simul sumpta, nam per unum solum actum merito-
rium potuit mereri quodcūq; præmium per se sum-
ptum, etiam si infinitum sit; sed hac præmia tantū
possumus simul conferri aut fieri in numero finito: er-
go multiplicando actus meritorios in simili numero,
& addendo aliū actum propter cetera præmia purè
creata, erit nō solum æquivalens, sed etiam exuperans
meritum.

Rationes
dubitandi.

Supereft igitur difficultas de quantitate meriti
singulorū actuum Christi, an scilicet tanta sit, vt suffi-
ciat pro quibuscumq; præmiis modo iam explicato.
Nam videtur sane non esse, quia vñ præmium infi-
nitū, y. g. vñio hypostatica personæ Patris, esset præ-
mium sufficiens & ad æquatū cuiilibet actui merito-
rio Christi, ergo, si per vnum actū meruisset Christus
tale præmium non esset in illo actū valor ad alia præ-
mia promerenda. Antecedens patet, quia illud præ-
mium, vt minimum est, aequo infinitum ac cuiilibet
actus meritorius Christi; vt ex dictis in superiori dif-
ficultate patet: ergo solū illud per se sumptū est præ-
mium sufficiens, satisq; aequalē cuiilibet actui merito-
rio Christi. Prima vero consequentia probatur,
quia, si illi præmio alia adiungantur, ex illis omnib;
confurget vñ præmium maioris valoris, quam sit
illud solum per se sumptum: quia comparatur ad il-
lud tanquam totum ad partē, ergo non potest valo-
rū actus meritorij Christi esse aequalis tali præ-
mio, sed necessario debet esse minor: quia nō potest
eadem quantitas esse adæquata minori, & maiori
quantitat, tū etiā, quia si a actus meritorij habet vñ
præmīū aequalē, nihil ultra illud potest ex iustitia de-
beri aut exigī propter tale actū: quia iustitia solum
obligat ad æquatē faciendam. Secundo argu-
mentor in hunc modū, quia plus meriti est in multis
actibus Christi, quam in singulis: ergo plus etiā præ-
mij responderē potest secundum æquitatē multis
actib; simul sumptis, quā vñ: ergo potest dari præ-
mium vel præmiorum collectio, quæ ita sit aequalis
multis actib; meritorii simul sumptis, vt singulorū
valorem exceedat: ergo non quilibet actus merito-
rius Christi per se sumptus est sufficiens ad quamli-
bet præmiorum multitudinem cum æquitatē pro-
merendam. Ominus consequentia evidetur per se
satis manifeste: primum vero antecedens probatur
quia meritū vñius actus Christi comparatur ad meri-
tū omnium actuum simul sumporum, sicut pars
ad totum: ergo plus meriti est in tota collectione,
quam in uno actu. Item quia secundus actus est merito-
rius post primum: ergo adgit aliquod meritum
præter meritum primi actus: vbi autē est additio, est
argumentum, et ergo maius meritum in illis duob;
actibus quam in altero eorū. Dicitur fortasse, exten-
sive esse maius meritum in duob; actibus, quam in
vno eorum, non tamen intensiue. Sed contra hoc est
primo, quod licet hæc distincio in reb; physicis locū
habeat, tamen in his moralib; non videtur recte ap-
plicari, quia multitudo meritorij eiusdem intensio-
nis moraliter æquialer intensio merito, nam plu-
ribus actib; vt decem potest talis tantundem meri-
ti, quantum alius meretur vno actu vt centum cę-
teris paribus. Secundo. Sicut in merito distinguuntur
extensio vel multitudo ab intensione, ita potest dis-
tingui in præmio; ergo, quamuis Christus per plures
actus simul sumptos non potuerit mereri intensius
præmium, quam per singulos, potuit tamen mereri
plura præmia, aī q; adeo nō in quolibet actu Christi
erit valor sufficiens ad obtinēdam quæcumq; præ-
miorum collectionem, quod est intentum, sed ali-
quid potuit mereri per vnum actum ultra id, quod
meruit per alios. Tertio, quia excessus in multitudi-
ne seu extensiōne, quando vnum in altero; nec for-
maliter, nec eminenter continetur, est excessus sim-

pliciter, vt omnis Hierarchia Angelorū simūl sum-
pta simpliciter est quid perfectius, quam supremus
Angelus; quia perfectius aliorū Angelorum, nec for-
maliter, nec eminenter, in primo Angelo contine-
tur: at vero in præsenti vñus actus meritorius Christi
, nec formaliter continet alios actus, vel eorum
merita, vt per se notum est, nēq; etiam eminenter;
quia nulla est ratio talis eminentiaz, nēq; explicari sa-
tis potest, in quo consistat. ergo simpliciter est maius
meritum in plurib; actibus, quā in vno tantum. Hæ
rationes videntur partem hanc probabilem redde-
re, quā posset aliquis sustinere dicēdo, infinitatem
meritorum Christi in hoc solum confitere, quod
nullum præmium finitum potest esse ad æquatū va-
lori cuiuscumq; actus meritorij Christi, quod sat is est
ad perfectionem redēptionis nostræ. Nēq; est ne-
cessē, vt valor cuiuslibet actus Christi exhaustus (vt
sic dicam) omnem multitudinem præmiorum, quæ
Deus simul conferre potest.

Nihilominus probabilius existimo, meritū Christi
ita esse valoris infiniti ob infinitam personæ di-
gnitatem, vt in quolibet eius actu sit sufficiens valor
ad quæcumq; præmia cum æqualitate ob inenā, et
iam si singula perfectissima sint, & in quocumq; nu-
mero augeantur. Ita sentiū frequentius discipuli &
expositores D. Tho. & est magis consentaneū digni-
tati Christi & perfectioni ac excellētia redēptionis
nostræ. Alias pari probabilitate posse cū dicer, non
quilibet actum Christi sufficere ad fa-
tisfaciendū pro quacumq; multitudine peccatorum
præfertur, si simūl defendat, quodlibet peccatum
mortale, vt est offensa Dei, habere infinitam malitiam &
iniquitatem: nam iuxta hanc sententiam ē proportionē
seruabit vñ peccatum mortale ad vñ actū satisfa-
ctoriū Christi, quam seruat vñ præmium infinitum
ad vñ actū meritorij eiusdem Christi, quia re-
missione peccati est quasi præmium satisfactionis: ergo
remissio vñius peccati infiniti, erit infinitū quoddā
præmīū: ergo exhaustū totum valorem vñius actus
satisfactoriū Christi: ergo non per quemlibet actum
potuit Christus ad æquitatē satisfacere pro quacumq;
peccatorū multitudine, sed indiguit multiplicati-
onē actuum. Ex quo fieri, vt tot possint multiplicari
peccata, v; ad illa delenda, non sufficiunt merita
Christi, quod est absurdissimum, vt supra visum est.
Sed hæc ratio solum procedit ex hypothesi, non ta-
men vera. Ideo aliter ostenditur prædicta sententia
ex infinita perfectione meriti Christi, nam tota illa
infinita perfecō reperitur in quolibet actu Christi:
ergo sufficit ad promerenda quilibet præmia pos-
sibilita, non tantum diuīsue, sed etiam collectiue in
sensu explicato. Antecedens supra probatum est, cō-
sequentiā vero probatur, quia hoc pertinet ad ratio-
nem meriti simpliciter infiniti.

Et quoniam in hac vltima propositione consitit
tota via huius rationis probatur ac declaratur varijs
modis. Primo, ex proportione ad potentiam actiū:
nam potentia infinita simpliciter in agendo ei
moventur, non solum potest facere quæcumq; perfectis
sumū effectum in illo ordine, sed etiā potest facere
quæcumq; effectū multitudinem, ergo & meritū
simpliciter infinitū sufficiens est ad quæcumq; præ-
mium, etiā ex collectione pluriū confurgat: com-
paratur, meritū ad præmium ad modum principij
efficiētis in suo ordine. Secundo, quia perfectio hu-
ius meriti proueniit præcipue ex dignitate personæ
operantis: sed hæc dignitas tanta est, vt vel formaliter
vel eminenter contineat, quidquid perfectionis
est in quolibet præmio possibili, vel præmiorū col-
lectione: ergo & meritū tam est perfectū in suo or-
dine, vt eminenter æquialer cūcūmē collectioni
præmiorum, etiam si in infinitum procedatur.

Tertio, quia alias potuit vñius actus meritorius
Christi, ita exhaustus vno præmio, vt, si ad aliquid a-
liud ordinaretur nō sufficeret ad illud existitia fi-
mul

Vera resolutio
110.

mul promerendum, ut v.g. si Christus vnum actum à dilectionis Dei ordinaret, vt per illum mereretur incarnationem Patris æterni, & ad hoc præmium acceptaretur, non posset Christus eodem actu promereri de iustitia gloriam alicui homini. Cösequens est falsum, ergo. Probo minorem: nam singamus illum actum amoris esse vt duo, v.g. Tunc sic: etiam si ille actus esset tantum vt vnum, esset sufficiens ad meream incarnationem Patris ad æqualitatem dei iustitia: ergo ille actus vt duo, erat sufficiens ad illud præmium, & ad aliud alio ratione vterioris gradus. & cum ille vterior gradus esset etiam dignificatus à persona Verbi, per se etiam erat sufficiens ad quodlibet præmium, etiam infinitum. Et ita potest in infinitum procedi, quia & quilibet gradus intentionis in infinitum diuisibilis est, & quilibet actus secundum quamlibet minimam intentionem, prout informatus à persona Verbi, habet infinitum meriti valorem: & est sufficiens ad infinitum præmiū ipsaq. Verbi persona ita sanctificat, & dignificat totum actum, vt & quæ significet singulos gradus vel partes eius: est enim quasi tota in toto, & tota in qualibet parte. Quod si forte dicatur, perueniendum esse ad actum minimum in intentione, atque ad eo indivisiabilem, atq. ita in eo non procedere argumentum factum. Respondetur in primis esse fortasse probabilius, etiam physice non dari minimum in huiusmodi intentione. Deinde saltem moraliter nunquam sit huiusmodi actus, praesertim in Christo, qui perfectissime operabatur. Ac denique fieri potest proportionale argumentum, variando speciem actus, vel individuum, & circumstantias eius, in quibus potest in infinitum procedi: itaq. si ponamus Christum meruisse incarnationem Patris per actū charitatis erga Deum, ad merendum idem præmium ad æqualitatem, sufficeret actus amoris erga proximum, vel actus temperantiae: ergo actus perfectior non solum est sufficiens ad idem præmium, sed etiam ad aliquod aliud cum illo coniunctum.

Quare, hinc proportionaliter concludi potest, in vno actu Christi esse valorē ad præmium promerendum, quod duobus vel tribus, aut pluribus actibus Christi ipse promereri potest: quia ratione infinitatis personæ tantum valorē est in vno gradu, vel vna parte actus, quantum est in toto: & ita, quidquid possunt obtainere plures actus, potest etiam vnu habens plures partes: quia in singulis earum est infinitus valor, vt declaratum est. Idemq. argumentum fieri potest de duracione actus: nam in Christo Domino quilibet minima duratio erat infiniti valoris propter infinitatem personæ. Itemq. potest fieri simile argumentum de actu intensiori & remissiori, nam ad omne id, ad quod fuerit sufficiens intensus actus Christi, erit etiam sufficiens actus remissus, vt facile patet applicando argumentum factum: ergo & vnu actus erit sufficiens ad omne id, ad quod plures sufficiunt: quia & est eadem proportio, & vnu actus intensus equalet multis remissis. Atque idem argumentum sumi potest ex eo, quod actus minus perfectus in specie à Christo factus, est sufficiens ad omne præmium, ad quod sufficit actus in specie perfectior: ergo & vnu actus sufficit ad omne id, quod plures similes possunt promereri: nam per se loquendo non est minor, imo maior excessus in perfectione specifica actus, quam in vnitate vel multitudine. Ratio deniq. à priori est, quia id, quod cōfert ad Christi meritum entitas vel perfectione, aut intensio actus, comparatum ad dignitatem personæ, est quasi materiale, & dignitate Verbi informatum constituit in altiori ordine meriti, in quo habet infinitatem simpliciter: & ideo quidquid perfectionis ex parte actus deest, compensatur ex dignitate personæ, in qua tota hæc sufficiens & perfectio eminenter continetur: & ideo sicut entitas remissa vel minus perfecta ipsius actus non minuit valorem

Fr. Suarez, tom. I.

meriti Christi, etiam comparati ad quodlibet præmium, ita etiā neq. vniuersitas aut multitudine actus meritorij: ergo, quidquid potuit Christus pluribus actibus mereri, potuit & singulis: ergo quilibet actus potuit mereri, quamecumque multitudinem præmium, quia constat, pluribus actib, potuisse Christum mereri huiusmodi præmium.

Vltimo tandem argumentor & confirmo discutsum factum, nám, si tres personæ diuinæ assumpſiſſent eandem humanitatem, & in illa actus meritorios exerciſſent, actus elicitus à tribus personis per humanitatem non esset magis meritorius, nec plurium præriorum, quam sit actus nunc elicitus à persona Verbi, ergo è conuerto plures actus eliciti ab una persona diuina non sunt magis meritorij, aut plurium præriorum, quam vnu actus ab eadem persona elicitus: ergo quo cunq. actu possunt cum æqualitate obtinēri omnia præmia, quæ possunt per plures. Antecedens vide: ut evidens, quia tres personæ diuinæ non sunt quid per se ceteris aut melius quam vna: ergo neque actus à tribus potest habere maiorem valorem, quam ab una. Item hac ratione humanitas vnta tribus personis non esset sanctior, neque venerabilior, quam sit hunc vni tantum coniuncta: ergo neq. actus talis humanitatis in uno vel alio statu, elicent majoris vel minoris valoris, aut sufficiencia ad quilibet præmia obtinenda. Prima vero consequētia probatur, quia plus confert ad valorē & quantitatem huius meriti dignitas personæ, quam entitas actus: ergo, si plures personæ adiunctæ eidem actui, simpliciter non augent valorem, quem vna sola cōfert, quia vnaq. & que cōtinet formaliter vel eminenter quidquid perfectionis est in omnibus, etiā plures actus procedentes ab eadem persona, simpliciter nō augebunt valorem vnu actus ab eadem persona eliciti: multo enim magis continet eminenter ipsa persona quidquid ex entitate actus adiungi potest.

Ad primum ergo argumentum in contrarium dī-
stingendum est antecedens, cum dicatur: incarnationē.

v.g. vnu persona est ad æquatum præmium vnu actus meritorij Christi, nam intensius id verum est, vt probatio ibi facta, quod illud præmium habet infinitatem quandam proportionalem infinitati meriti, ne potest ordinari ad aliquod præmium intensius perfectius, neque etiam possit aliquod inferius meritum cum tali præmio habere cōdignam proportionem seu ad equationem; hoc ergo sensu dicitur illud præmium intensive adæquatum actui meritorio Christi. Vnde, si Deus veller solum illud præmium propter talem actum conferre, sufficiens æqualitas intentionis & proportionis serueretur: habet enim meritum Christi ab unione, seu potius à persona vnta, quod infinitum sit: potest ergo satis compensari tale meritum per vniōnem personæ eiusdem seu æqualis dignitatis. Nihilominus tamen extensius, & formaliter (vt sic dicam) non es-
set tale meritum præmiatum, quantum potest iuste ad æqualitatem præmiari, quia ratione suæ eminenti-
tæ & perfectionis valorem habet ad quilibet alia præmia, etiamsi cum illo coniungantur, quia per huiusmodi additionem præmium non crescit intensitas: in illo enim coatinetur eminenter, quidquid addi potest: meritum autem est intensius infinitum, & ratione principij, à quo illam infinitatem habet, eminenter in suo genere continet totam illam perfectionem extensiam, seu continet valorem ad ea omnia, ad quæ sufficit extensio, seu multiplicatio meriti. Atq. eadem fere responsio est ad secundum, nam, licet plures actus Christi sint re vera plura merita, & hoc modo vnu addat alteri, & vires simul comparetur ad singulos tanquam totum ad partes, nihilominus non efficiunt vnum intensius meritum, neque vnu addit valorem ad aliquod præmium, qui non sit in alio, ratione suæ eminentiæ & infinitatis. Ad primam autem replicam in contrarium re-

E 3 sponde-

spondetur in meritis finitis verum esse, plura meri. A tia non est ex eo, quod plus possit Christus mereri, quam Deus præmiare, sed ex eo quod valor meriti non consistit in entitate physica, sed moralis sumpta ex habitudine ad personam increatam: ideoque simpliciter infinitum: præmium vero creatum est res aliqua physica, quæ non potest esse actu infinita. Posteriori autem modo, quatenus scilicet meritum Christi est sub relatione operantis, sic semper necessario referuntur ad finitum præmium: atque hoc modo dici potest opus Christi, ut est actu meritum, id est, ut per illud acquiritur ius ad præmium, semper referri ad finitum, vel definitum præmium, & hoc modo semper Christi meritum potest habere ad æquatum præmium, quia ut sic non meretur opus totum id, quod habet valoris, sed tantum id, ad quod referunt ex promissione, & conventione, ut infra quæsti. 19. latius explicabitur. Opus autem Christi ex Dei intentione, & promissione non potest referri nisi ad certum & definitum præmium, quia ut sic referuntur ad præmium eo modo, quo fieri, & conuenienter fieri potest.

Dices, ergo de facto meritum Christi non est dividendum infinitum, sed potius simpliciter finitum: probatur, quia meritus absolute dictum, non dicitur opus secundum valorem, quem ex se habet, sed præterea requirit, ut in promissione fundetur, & per illud aliquod ius acquiratur: qua ratione opera Christi in celo nunc habent valorem, & non sunt merita, ut latius infra questione decima nona. Idem argumentum fieri potest de satisfactione, nam, ut Christus obtulit satisfactionem suam pro infinitis hominibus, & sic obtulit pro pluribus, quam prædicta posset, vel obtulit pro finitis tantum, & sic satisfactione proprie dicta est tantum finita, quia actualis satisfactione non dicit operationem solum habentem valorem ad satisfacendum, secundum se sumptum, sed ut relatam ad satisfaciendum pro aliquo, nam licet ego in gratia existens exerceam opera penitentia, si tamen, neque ego satisfactione indigo, neque pro aliis satisfacere volo, non dicar proprias satisfactiones. Vnde idem argumentum fieri potest de omnibus hominibus, qui aliquando futuri sunt, nam vel Christus pro illis omnibus obtulit sua merita & satisfactionem, & sic omnibus præderunt, quia non potest eius oblatio esse irrita aut non accepta, vel non obtulit pro omnibus, sed pro prædestinatis tantum, & sic neque pro omnibus satisfecit, eritque eius satisfactione nimis limitata & finita. Circa Variare hoc duo extrema cauenda sunt. Vnum est eorum, pensiones refellentes, qui dicunt, Christum actu & re ipsa solum satisfecisse pro his hominibus, quibus de facto applicatur eius satisfactione, nam, respectu aliorum, licet opera Christi de se satisfactoria fuerint, tamen proprias non fuerunt satisfactiones pro illis. Quæ sententia tribuitur Ioanni Medina tractatu tertio de satisfactione questione prima. Sed re vera id non docet, neque ab illo Catholicorum doceri potest apud quos nota est distinctione satisfactionis quoad sufficietiam, & quoad efficaciam, & certum est, Christum pro omnibus quoad sufficietiam satisfecisse, non solum quia opus de se satisfactorium exercuit, alias etiam pro demonibus quoad sufficietiam satisfecisse, sed vere & actu satisfecit pro omnibus hominibus, quia pro omnibus obtulit opera sua. Quæ oblatio, ex modo quo facta est, accepta fuit Patri, & non fuit irrita ex se, sed in quibusdam non habet effectum ex defectu eorum, quod non repugnat dignitati satisfactionis Christi, quia non est ab ipso oblatâ ut prædestet aliter, nec per voluntatem omnino efficacem, sed generaliter & antecedenter quod satis est ad veram satisfactionem, sicut & ad veram redemptionem. Alterum extremum est, quorundam dicentium, Christum obtulisse Deo satisfactionem tuam secundum omnem eius vim satisfactoriam, & ideo

Tertium
dubium de
easem suffi-
cientiam
ritorum
Christi.

Refutatur
falsa respon-
sio.

difficultas, quæ in obiectione facta tanguntur est, an simpliciter concedendum sit, plus Christi potuisse mereri, quam Deus possit præmiare: videatur enim id sequi ex dictis, nam quodlibet Christi meritum tanti valoris est, ut nullum possit ei respondere præmium omnino ad æquatum illi, quodq; illud prorsus exhaustiat, tam intensius, quam extensius: ergo non potest Deus ad æquatum præmium illi rependere: ergo plus potest Christus mereri, quam Deus possit præmiare. Propter rationem hanc aliqui ita simpliciter loquuntur: mihi tamen huiusmodi sententia omnino displicet. Primo, quia non potuit Christus mereri aliquid impossibile, est enim mereri id quod est omnino nihil, ergo neq; potuit mereri plus, quam Deus possit facere, quia quidquid possibile est, potest facere Deus, & solum non potest, quod in se est impossibile: Christus autem similiter solum potuit mereri, quod possibile est, & q; est impossibile mereri non potuit. Secundo, quia Dei omnipotencia non minus infinita est, quam meritum Christi, nihil enim potest cadere sub hoc meritum, quod non potuit etiam cadere sub illam potentiam. Tertio, quia vel est sermo de hoc merito secundum valorem suum, & secundum se, vel ut referatur ad præmium: si primum, sicut ipsum infinitum est, ita Dei potentia infinita: si secundum, sicut fieri non potest præmium actu infinitum, ita nec per meritum Christi potest acquiri ius ad præmium pure creatum actuq; infinitum: potest autem referre illud meritum, ad præmium maius & maius in infinitum, quod facile fieri potest, & conferri à Deo.

Dicendum est ergo, aliud esse loqui de valore seu merito operum Christi secundum se seu absolute considerato: aliud vero esse loqui de eodem merito prout ab operante referuntur ad præmium. Priori modo est verum, nullum esse præmium possibile, quod omnino exhaustiat tam intensius, quam extensius valorem talis meriti, quia quocunq; præmio dato potest maius, saltem secundum extensionem & multitudinem, ei retribui, quod non prouenit ex impenitentia Dei, sed ex incapacitate creature. Vnde neque infinitas talis meriti ad præmium comparata in hoc consistit, quod illi debeatur, aut deberi possit præmium simpliciter & actu infinitum intensius & extensius, quia id quod est impossibile, non potest cadere sub meritum ut dictum est, sed consistit in hoc, quod signato quoconq; præmio finito, est in eo valor ad maius præmium, vel ad plura præmia, etiam si in infinitum procedatur: in quo non excedit meritum Christi potentiam Dei, sed eam imitatur, & quodammodo ei adæquat, quāvis in inferiore ordine & ratione. Solum videtur esse differentia, quia Christus potuit facere meritum simpliciter infinitum: Deus autem non potest facere præmium creatum simpliciter infinitum. Sed hæc differen-

Disput. IV.

Sectio IV.

59

ideo illam satisfactionem actu fuisse infinitam. Sed hoc etiam necessarium non est, neque verum, nam opera CHRISTI, si valorem eorum spectemus, sufficientem habebant vim ad satisfactionem, etiam pro peccatis dæmonium, & tamen nullo modo sunt pro illis, neque quoad efficaciam, neque quoad sufficientiam, oblata: ergo non sunt oblata secundum totam suam vim satisfactoriam. Item, habebat vim ut proudescent, non tantum hominibus, qui aliquando futuri sunt, sed etiam aliis, qui esse possent, pro quibus certe non sunt oblata: fuisse enim superflua talis oblatio. Item habebant vim, ut efficaciter proudescent omnibus hominibus, & tamen non sunt hoc modo oblata: ergo non fuerunt oblata secundum totam suam vim.

Fatendum est ergo, merita & satisfactiones Christi sunt de facto solum fuisse oblati pro finitis hominibus, nam omnes, qui sunt futuri, huius sunt; & adhuc pro illis non fuisse oblata secundum omnem vim, sed secundum mensuram ex diuina sapientia & ordinatione proximam, ut latius infra exponemus; agentes de his, quae Christus nobis meruit disp. 41. An vero hac ratione dicenda sint opera Christi esse infiniti meriti, & satisfactionis ad modum loquendi spectare videtur. Et forte melius diceatur, Christi opera habuisse infinitum valorem ad meritum & satisfactionem, tamen de facto quid finitum per illa meruisse: meruit enim, ut daretur gratia, & gloria hominibus, & que ad certum gradum, nempe infra suam gratiam, & gloriam, & non ordinata sua merita ad veteriorem gradum gratia. Similiter satisfecit pro peccatis hominum, & non a demonum, non quia opera Christi se ad valorem non possent, sed quia non sunt ad hunc effectum ordinata. Nihilominus in bono sensu dici potest, Christi meritum, & satisfactionem actu fuisse infinita, non solum ratione valoris, sed etiam ratione actualis meriti, ut carentis sub diuina ordinatione: quia licet, in quantitate premij non sint ordinata ad infinitum effectum tamen ex parte modi requirunt quandam infinitatem, quia sine illa non posset esse satisfactione ad qualitatem pro peccatis, ut supra dictum est: & quia Christus datum est propter meritum, ut posset sua voluntate instituere sacramenta, & dare illis virtutem conferendi gratiam, & ut per se posset illam efficere, meruit etiam ex perfecta iustitia, quae omnia, saltem in modo, requirunt infinitatem.

In confirmatione illius tertiaz obiectio[n]is pertinet
alia grauiissima difficultas, scilicet, cur existentia re-
demptionis Christi tam copiosa & infinita, tam pauci
homines saluentur, eoque beneficio fruantur. Sed
hoc pericula ad profundum prædestinationis my-
sterium, & ad altitudinem diuitiarum sapientie, &
scientie Dei, quam Paulus admiratur: non potest ta-
men alii cui iniustitia diuinaz attribui, cum per Deum
non sit, quo minus fructus satisfactionis Christi o-
mnibus applicetur, vnde nulla ipsis hominibus in-
iustitia fit: nec vero fit Christo, quia nec ipse voluit
aliter sua merita hominibus applicari, nec etiam obtu-
lit, & ordinavit, ut alio modo homines ad æternam
salutem perduerentur: nec etiam propterea super-
flius fuit infinitus thesaurus satisfactionis Christi,
quia ad perfectam iustitiam & misericordiam de-
monstrandum fuit necessarius. Deinde secundum
intensionem, & perfectionem plura operatur in ho-
minibus meritum, & satisfactio Christi, quam pec-
catum Adæ, ut per se notum est: secundum exten-
sionem vero, & multitudinem plura peccata per
Christum remittuntur, quam ex Adamo contra-
hantur: quo ad personas vero, pluribus communi-
catur peccatum Adæ, quam gratia Christi, illud
enim communicatur per modum naturæ, in ipsa
naturali generatione, hæc vero requirit excellen-
tiorem modum regenerationis spiritualis, quæ dif-
ficilior est. Altior vero huius rei ratio est, quia Deus

A ita voluit permettere ad ostensionem iustitiae suæ, & maiorem suæ gratiæ commendationem, quæ eo magis estimari debet, quo paucioribus communicatur. Addicriam potest, in rebus per se primo intendi perfectionem intensuam, multitudinem vero esse quasi accidentariam.

Sed adhuc poret instare aliquis, nam licet ad ostendendam hominum fragilitatem & commendandam gratię sublimitatem, necessitatem seu indigentiam eius ex parte hominum, & donationem mere gratuitam ex parte Dei, conueniens fuerit permittere, ut merita Christi in paucioribus hominibus habeant consummatum effectum, quam sit reproborum numerus: aliande vero ad sufficientiam & confirmationem redēptionis Christi maxime videtur oportuisse, ut vel plures, vel saltem tot homines per Christi meritum efficaciter redimantur & saluentur, quot in statu innocentia saluārentur, si ille perduraret: alias non tantum commodi a ttulisset nobis Christi redēptio, saltem in multitudine saluandorum, quantum dāmna attulit peccatum Adz. Neque in hoc genere beneficij verum est illud Pauli. *Vbi abundauat delictum, superabundauit & gratia.* Nec denique hominum ruina omnino es- sent per Christi redēptionem impleta. Nec satis faciet, qui sic dieat quod licet numerus saluandorū Rom. se
An tot hōd
mines per
Christum
saluentur,
quot in statu
innocentia
salvi fuerint

imminutus fuerit, per peccatum, tamen hoc damnum compensatur intentione gratia, & excellētia sanctitatis; quæ maioris momenti est, quam extensio seu multitudine, vt paulo antea diximus. Hoc (inquam) non satisfacit, tum quia gratis asseritur, peruenire homines ad excellentiorem gradum sanctitatis in hoc statu naturæ lapsæ, quam in statu innocentia peruenirent, loquendo de substanciali sanctitate, quæ in intentione gratiae & caritatis consistit. Maxime si verum est, quod articulo & disputatione sequentibus ostendemus, in eo etiam statu gratiam fuisse hominibus dandam ex meritis Christi. Imo D. Thom. i. p. quest. 95. art. 5. expresse dicit, si efficacia meriti attendantur ex quantitate gratiae & ex absoluta quantitate operum, sic efficaciora futura fuisse opera hominis ad meritum in statu innocentia, quia tunc copiosior fuisset gratia; & homo maioris esset virtutis, & maiora opera fecisset. Tum etiam quia; esto id esset verum, tamen etiam bonū multitudinis magni momenti esset, & interdum præferendum priuatissimis commodis: ergo, quidquid sit de excessu in intentione, vel in aliis commodis, etiam illud bonum multitudinis debuit per Christi redemtionem efficaciter perfici, & totum illud damnum efficaciter reparari.

Propter hanc difficultatem, negari potest, quod
obiecit ut certum assunit, viminum plures homi-
nes salvando fuisse in statu innocentiae, quam nunc
saluentur, quod aliqui in ipsam et vitrius statu eō-
ditione ita fundare student, ut existimant maiorem
occasionem ruinæ & perditionis habituros fuisse
homines in statu innocentiae, quam in natura lapsi;
ideoque multo plures in eo statu fuisse damnandos,
quam salvandos; huiusmodi autem occasionem futu-
ram fuisse dicunt, aperitum superbie, cuius velu-
ti nutrimentum est propria excellētia, & dignitas
ac ceterorum bonorum abundantia: Huius autem
occasions ruinæ non leue indicium sumitur exal-
psu primorum parentum, qui in eo statu, & perfe-
ctione constituti, facilima tentatione per superbie-
am ceciderunt. Accedit etiam, quod de monsiori
inuidia exagitatus, videns homines in felicissimo
illo statu perseverantes, vehementius illos ad pec-
candum induceret.

Sed hec sententia in primis repugnat D. Tho- *Impugna-*
mx; quem in hoc ceteri Theologi sequuntur) in cit. *sur praeceps*
loco. i.p. vbiait, copiosiorem gratiam futuram fu- *opinio,*
isse tunc in hominibus: & valde notanda est ratio.

quam subdit, dicens; *Nullo obstaculo in natura humana*. A cœtu superbiæ: quia, licet in eo statu potiretur homo pluribus Dei donis, tamen etiam haberet manus lumen, ad cognoscendum illa est à Deo, & in Deum esse referenda, & nullum haberet intrinsecum inordinatum appetitum maiora obtinendi: nunc autem & illa perfecta luce non ita fruimur, & illum inordinatum affectu vehementer patimur: propter quod omnes Theologi generatim de omnibus peccatis docent, per peccatum originale contraxisse hominem facilitatem peccandi, ob ignorantiam mentis, malitiam voluntatis, & infirmitatem appetitus, ut videre licet in D. Thom. i. 2. quæst. 85. art. 3.

B Tandem, ultima congruentia de impugnatione dæmonis instauratur etiam in dicto exemplo Angelorum: nam etiam supremus angelus peccans, alius, quantum potuit, ut se imitarentur persuasus, & nihilominus pâcatores eum sequuntur. Deinde falsum est quod assumitur: nam in eo casu solum posset dæmon tentare per extrinsecam suggestionem: nunc autem etiam virtutis nostris inordinatis affectibus, eos excitando & mouendo ad nos tentandum. Ac deniq; credibile est, in vtrōq; statu dæmonem pro sua malitia & inuidia tentatūrum homines, quantum potest, quantumq; à Deo permititur. Igur, si ex sola conditione virtusque status iudicium ferendū est, vel potius concipienda suspicio credibilis est, in statu innocentia multo plures homines fuisse faluandos, quam damnandos, quamvis in natura lapsa etiam per Christum redempta contra iūm eveniat.

C Hoc autem non obstante, posset aliquis alia ratione sustinere, absolute loquendo plures homines dimodus. saluari per Christum redemptronem in statu naturæ lapsæ quam in statu innocentia, quia credi potest, numerum omnium hominum, qui in hoc statu ex Adamo generantur, vt comprehendit reprobos & prædestinatos, maiorem esse, quam in statu innocentia fuisse esset; atque ita fieri facile potest, ut quamvis in statu innocentia plures homines forent saluandi, quam damnandi, & è controso in natura lapsa plures damnandi, quam saluandi; nihilominus absolute comparando plures sint saluandi in hoc statu, quam in illo futuri essent. Sicut in angelis pauciores fuerunt reprobri quam prædestinati: in hominibus vero è contrario plures sunt reprobri, quam prædestinati, & nihilominus absolute comparando forsan maior est numerus reproborum angelorum, quam hominum, si numerus angelorum omnium multum excedit omnium hominum multitudinem. Ratio autem vel conjectura, ob quam credi potest, numerum hominum futurum fuisse minorem in statu innocentia, esse potest, vel quia homines tunc breuiori tempore viuerent in statu, sed paulo post usum rationis & persuerantiam in bono tranferrentur ad patriam, ad modum angelorum, vel quia propter perfectionem illius statutus non ita infiserent filiorum procreationi, sed vno vel alio genito contenti essent. Vel certe quia numerus prædestinatorum breuiori tempore consummaretur, quia per pauci essent mali, & ita etiam generationum successiones breuiori tempore durarent. Sed hęc omnia incerta sunt & quamvis probabiliter dicantur, negari facile possunt.

E

Quocirca, si solum ex conditione statutus, vel alii Replatio, inferioribus rationibus hæc res consideretur, nihil in ea, quod firmum sit & constans affirmari posse censeo. Si tamen ad diuinam prædestinationem recurramus probable censeo non plures fuisse saluandos in uno statu, quam in alio. Opinor enim (vt inferioris attingam) electionem seu dilectionem efficacem hominum saluandorum factam esse ante præviuum Adx peccatum & independente ab illo, quantum ad infallibilem consecutionem illius finit. Quod duplice intelligi potest; vno modo tantum formaliter, quod nimis decretum Deus tantum

tantam hominum multititudinem ad gloriam perdere, quamvis singula individua non elegerit, usque ad præsumptionem originalis peccati. Secundo modo intelligi potest etiam materialiter, scilicet, quia hos homines in individuo designatos, & in tantum multitudine dicitur Deus, ut cum Christo regnarent, etiam ante præsumptionem originale peccatum: & iverque modus ad rem præsentem sufficit: posterior tamen omni ex parte magis satisfacit, quia ita sit, ut idem, qui absque peccato Ad eificaciter saluandi essent, eificaciter etiam fuerint per Christum redempti: fmo hinc ratio reddi potest, ob quam Christus non obtulit eificaciter redemptionem suam pro pluribus, quia, scilicet, non plures fuerant a Deo electi. Et hic posterior modus dicendi & explicandi diuinam prædestinationem electionem, non solum proper difficultatem præsentem, sed per se, proper alias rationes mihi magis probatur, magisque consonane perfectioni diuinæ prouidentiæ videtur, quæ attingit a fine usque ad finem fortius, & disponit omnia suauiter, & ita incipiens in intentione a consummata gloria prædestinationum, ad eam consequendam ordinat alia media, etiam ipsam permissionem originale peccati. Ex quo consequenter dicendum est, ex vi illius decreti eosdem homines esse saluandos, etiam Adam non peccasset, per alia media, quæ tunc Deus ordinasset. Neque enim deset illi via ac modus efficiendi, ut omnes illi homines prædilecti naturaliter generarentur, etiam si peccatum non interuenisset.

Alia nō spon.
hād p̄mā
mūlūm.

Tandem, si cui placuerit, prædictam questionem incertam cuitare, dicere etiam potest ad difficultatem propositam, nihil referre ad perfectam Christi redemptions, quod plures vel pauciores homines in uno statu, quam in alio saluentur, quia sicut lapsus primo fuit in tota natura, ita satisfactione Christi per se primo pro toto genere humano oblatâ est; & ad hoc fuit sufficientissima, & quanum est ex se, eificax ad omnes. Quod vero non omnibus, sed paucioribus applicetur, non pendet primario ex sufficientia & infinitate illius, sed ex profundo mysterio diuinæ prædestinationis, de quo latius in propria materia differendum est.

SECTIO V.

Vtrum in Christi satisfactione vera, & propria iustitia intercesserit.

Quesitio
difficultas,
duplicita
tis.
dīf.

D^rplex dubitandi ratio, & vtraque sane grauis & difficilis occurrit in questione proposita. Primo est, quoniam vera, & propria iustitia inter personas distinctas esse debet, nam iustitia virtus est, quæ essentialiter alterum respicit: ut cum Aristotele, Ethic. capit. 1. ceteri docent: sed hoc non potest conuenire proprie in satisfactionem Christi. Primo, quia Christus per se primo satisfecit Deo pro hominibus, ipse autem non est alter a Deo, cum Deus ipse sit, ergo eius satisfactione non fuit ad alterum: nam illa vox, ad alterum, distinctionem suppositorum indicat, vt sentit D. Thom. 2. 2. quæst. 58. art. 2. Secundo, quia, si satisfactione Christi ad aeternum Patrem comparetur, licet personaliter ab illo distinguatur, in ordinationem ad propriam iustitiam illa distinctione non sufficit, quia inter filium & patrem non intercedit propria iustitia, teste Aristot. Ethic. capit. 6. quia filius est aliquid patris, & quasi pars eius ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 58. articul. 4. Tertio quia Christus non simpliciter in quantum Deus, sed in quantum homo satisfecit, at vero in quantum homo est creatura, & seruus Dei, ac denique quidquid est, Dei est, sed inter seruum, & dominum, hanc ratione non intercedit propria iustitia, teste Aristotele supra, ergo.

A Posterior ratio dubitandi est, quia satisfactione secundum Christi, nec ut ab ipso procedebat, & offerebatur patri, erat actus veræ, & propriæ iustitiae: nec ut ab ipso Deo, & aeterno Patre acceptabatur, ergo nullo modo. Explico, & probo primam partem antecedentis: quia Christus non tenebatur ex iustitia mori pro hominibus, aut satisfacere pro illis, poterat quidem teneri ex obedientia, vel ex charitate, si preceptum illi impositum est, quod modo non dispuo, tamen ex iustitia non est unde potuerit obligari; ergo illa satisfactione, ut ab illo procedebat, non erat actus iustitiae, repugnat enim esse actum iustitiae sine iustitia obligatione. Dicitur fortasse, ex pacto aliquo, ut fideiustore hominum, potuisse teneri ex iustitia; Sed contra, quia ipsum homines non tenentur ex propria iustitia satisfacie Deo pro peccatis, sed ex poenitentia, vel religione, ergo quoniam demus, Christum in se suscepisse debitum, & obligationem hominum, non potest illud ad iustitiam pertinere, quia non potest esse maior obligatio fideiustoris, quam principalis debitoris. Et confirmatur, quia in Christo homine non fuit alia propria iustitia, vel alterius rationis, quam sit in aliis hominibus, sed nulla propria iustitia humana habet actum circa Deum, ut constat ex materia de Religione, & de Poenitentia, & patet breuiter: quia si aliqua versatur, maxime iustitia commutativa, sed haec non, quia proprie versatur in commutationibus dati, & accepti, ut constat ex 5. Ethic. cap. 2. & 4. unde proprie constituit æqualitatem in his rebus, quæ sunt unius, & non alterius, & inter eos, qui habent iura, & dominia coniuncta, quique inducunt utilitatem, vel damnum recipere possunt: quæ omnia non habent locum in ordine ad Deum.

C Probatur iam altera pars antecedentis, scilicet, rite in Deo ipso fuisse actum iustitiae, satisfactionem Christi suscepere, vel acceptare, primo, quia nulla persona offensa tenetur acceptare satisfactionem ab alio, quam ab ipso offendente, ut patet ex communis sensu omnium hominum, qui prudenter, & secundum moralem estimationem de satisfactione iudicant: & ratio sumi potest ex differentia inter satisfactionem, & restitutionem, restitutio enim respicit res ipsas, vnde si reddatur res æqualis, nihil refert, quod ab uno, vel ab altero reddatur: at vero offensa, & similiter satisfactione, respicit actiones, & personas, & ideo nullus tenetur ad acceptandam satisfactionem, nisi ab eadem persona, quæ illum offendit, quia alias non videtur proprie resarciri improprio illa, vel in æqualitas, quæ inter personam offendentem, & offendam intercessit. Secundo & maxime, quia obligatio, vel debitum iustitiae, non habet locum in Deo, videtur enim quandam imperfectionem præ se ferre: vnde Anselm. in Proslogio cap. 10. & 11. Iustus ei, inquit ad Deum, non quia reddit debitus, sed quia facit quod docet.

Anselm.

E Præter hæc dici posse videtur, iustitiam hanc quæ satisfactione Christi tribuitur non appellari iustitiam, quia propriam, & veram rationem formalem iustitiae habeat, sed propter quandam analogiam, seu similitudinem, quam habet cum propria iustitia, vel commutativa, quatenus in compensanda offensa diuina fernaut æqualitatem rei ad rem, vel vindicativa, quatenus peccata hominum in se ipso condigne vindicavit. Cui dicendi modo fauunt Theologi, qui communiter negant, esse in Deo propriam iustitiam ad alios, atq[ue] adeo etiam ad Christum, generaliter n. loquuntur, vnde etiæ si, nec Christi ad Deum posse esse verâ iustitiam, hæc non correlativa esse evidetur: illam vero sententiam docent in 4. d. 46. Scot. Dur. & Palud. qu. 1. fundari in hoc, quod inter Scot. Deum, & creaturam non potest æqualitas constitui Durand. Bonau. autem ibi art. 2. q. 1. ad 1. secutus Alens. 1. par Bonau.

q. 32. Alens.

D.Thom.

Capreol.
Caseran.
Ferrar.
Ricard.

q. 39. mem. i. in eo fundatur, quod in Deum non a tia, quomodo autem id possit explicari, & persuaderi, in solutione secundæ difficultatis melius dicetur.

Ad primam ergo difficultatem sunt nonnulli, *1. Refpon.*
 qui ut propriam iustitiam in Christi satisfactione rucantur, dicunt, illum Patri, non autem sua diuinæ persona satisfecisse, quod ex Scriptura confirmant, quæ frequenter ita loquitur, ad Ephes. 2. *Ephes. 2.*
 Per ipsum habemus accissum ambo in uno spiritu ad Patrem: *1. Ioan. 2.* Aduocatum habemus apud Patrem: & *Ioan. 14.*
Ioan. 14. 15. & 16. Sepe Christus ad Patrem orat pro *15 & 16.*
 nobis, quo supposito facile expediunt obiectionem, quæ fierat de iustitia inter Patrem, & filium, cum enim Aristoteles negat inter patrem, & filium intercedere veram iustitiam, aperte loquitur de filio, qui est sub cura paterna, & non habet propria bona, nec censetur habere aliam voluntatem præter voluntatem patris: at vero si inter homines etiam loquamur de filio iam emancipato, & habente propria bona, propriamque voluntatem, recte potest inter eum, & patrem veratio iustitiae intercedere, in proposito ergo quamvis Christus, ut Deus, & Filius Dei naturalis non possit verum actum iustitiae erga Patrem suum exercere, non quidem quia sit pars eius, vel sub cura eius, huiusmodi enim imperfectiones non cadunt in Deum, sed quia est eiusdem subtilitas, & voluntatis cum ipso, tamen idem Filius in alia natura potest iustitiam ad Patrem suum exercere, quia est persona distincta, & habet naturam & voluntatem distinctam, per quam potest veros actus iustitiae perficere.

Sed hic modus, quatenus negat, Christum & sibi, & toti Trinitati satisfecisse pro nobis, omnino *Reificatur.*
Ch. istius sa-
mihil displiceret, potius enim dicendum est, primo,
ac per se satisfecisse Deo, & consequenter tribus
personis, ut unus Deus sunt, quæ est aperta sententia
Pauli. 2. ad Corin. 5. dicens. Eras Deus in Chri-
sto, mandans reconcilians sibi, ubi sicut Deus dicitur
esse in Christo ratione diuinæ naturæ, ita ratione
eiusdem dicitur reconciliare mundum sibi. Ecce
intelligunt ibi glossæ & expatores, & Augustinus
serm. 120. de tempore. Vnde ibidem dicitur, Omnia
ex Deo. Qui nos sibi reconciliavit. Sicut ergo omnia
sunt ex Deo, ut sic & à tota Trinitate, ut est unus
Deus, ita Christus nos reconciliavit Deo, & toti Tri-
nitat, nota vero ibi Chylos. Homil. 11. Sicut per Chryso.
quandam appropriationem dicuntur interdum omnia esse Patre, ita etiam nonnunquam tribus Patri, quod sibi reconciliat homines per Filium, &
Ambros. 3. de Fide. cap. 5. Deus, inquit, erat in Christo mundum reconcilians sibi: hoc est omnipotens diuinitas. Aut si Pater in Filio, sicut Filius in Deo Patri, & substan-
tia virginea & operatione unitas non negatur. Vnde
ad Ephes. 2. paulo ante verba, quæ super citata sen-
tentia afferbant, att Paulus. Iste enim est pax nostra,
qui pacem viraque unum, & infusa: vi duos condit in se
ipso in unum novum hominem faciens pacem, & recon-
ciliat ambos, in uno corpore, Deo. Sic etiam 1. ad Ti-
moth. 2. vocat mediatorem Dei, & hominum; Dei, 1. Tim. 2.
scilicet, quatenus Deusest, ut late tractat Cyril.
lib. 12. Thesaur. cap. 10. & attigit August. 9. de Ci-
uitat. cap. 15. clarius vero illa verba tractans August.
Enarrat. 2. in Psalm. 29. interrogat: Quid est media-
torem esse? inter Patrem, & homines? non, sed inter
Deum, & homines; quid est Deus? Pater, & Filius, & Spi-
ritus sanctus: inter illam Trinitatem, & bonum insinua-
tatem mediatori facti est homo: quæ verba transcripte
Beda. 1. ad Timoth. 2. & Ansel. ibid. vnde idem Au-
gust. lib. 10. de Civit. cap. 20. Cum in forma, inquit, Dei Angustin.
sacrificium magis voluit esse, quam sumere. Et ad euende-
modum Cyril. Alex. in defens. anathemat. ad Eu-
optimus; Non ut maiori, inquit, offerat sacrificium, sed
sibi ipse & Patri.

q. 39. mem. i. in eo fundatur, quod in Deum non a tia, quomodo autem id possit explicari, & persuaderi, in solutione secundæ difficultatis melius dicetur.

Ad primam ergo difficultatem sunt nonnulli, *1. Refpon.*
 qui ut propriam iustitiam in Christi satisfactione rucantur, dicunt, illum Patri, non autem sua diuinæ persona satisfecisse, quod ex Scriptura confirmant, quæ frequenter ita loquitur, ad Ephes. 2. *Ephes. 2.*
 Per ipsum habemus accissum ambo in uno spiritu ad Patrem: *1. Ioan. 2.* Aduocatum habemus apud Patrem: & *Ioan. 14.*
Ioan. 14. 15. & 16. Sepe Christus ad Patrem orat pro *15 & 16.*
 nobis, quo supposito facile expediunt obiectionem, quæ fierat de iustitia inter Patrem, & filium, cum enim Aristoteles negat inter patrem, & filium intercedere veram iustitiam, aperte loquitur de filio, qui est sub cura paterna, & non habet propria bona, nec censetur habere aliam voluntatem præter voluntatem patris: at vero si inter homines etiam loquamur de filio iam emancipato, & habente propria bona, propriamque voluntatem, recte potest inter eum, & patrem veratio iustitiae intercedere, in proposito ergo quamvis Christus, ut Deus, & Filius Dei naturalis non possit verum actum iustitiae erga Patrem suum exercere, non quidem quia sit pars eius, vel sub cura eius, huiusmodi enim imperfectiones non cadunt in Deum, sed quia est eiusdem subtilitas, & voluntatis cum ipso, tamen idem Filius in alia natura potest iustitiam ad Patrem suum exercere, quia est persona distincta, & habet naturam & voluntatem distinctam, per quam potest veros actus iustitiae perficere.

Nihilominus simpliciter, & absolute dicendum videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *Secunda.* *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius

saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &*

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.* D. Thom. hoc loco, & alius superius*

*saufactione citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, *Ch. 1. pluripl. fauunt omnia, qua efficacia, &**

vera iustitia *valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patribus a me adductu* *sunt. Ex quibus ad confirmandam*

*videtur, in Christi Domini satisfactione seruatam esse propriam & veram iustitiam, tam ipsius ad Devera sententia, quam Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis *conscientia.**

Ratione denique hoc sufficienter conuincitur, A caciā satisfactionis Christi, quod ipsa persona di-
uisa est, quā satisfacit, ipsa est hostia, & sacrificium,
& infinitum pretium, ut supra sēpius citatum est,
& Paul. ipsi filio tribuit, quod fuerit summus Pontifex, & dignum sacrificium obtulerit, & ideo causa salutis fuerit omnibus obtemperantibus sibi: ad
Hebr. 5. vbi exauditus etiam dicitur pro sua reue-
rentia. Hebr. 5.

Neque secundum veram Philosophiam ille mo-
dus loquendi probatur, nam licet verum sit, totam
rationem patiendi, vel operandi esse humanitatem,
tamen quod operatur, non dicitur proprie ipsa hu-
manitas, sed homo, vel persona, & suppositum, quia
illi tribuitur operari, cui perfecte & impliciter tri-
buitur esse, sed id quod est impliciter, tanquam per-
fecta, & absoluta substantia est suppositum. Et ratio
huius propria est, quia cum operari sequatur esse,
non intelligitur res completa ad operandum, donec
intelligatur completa ad existendum: & ideo ope-
ratio non propriæ tribuitur rei, prout incompleta
est in existentia sua, quomodo significatur nomine
humanitas, sed prout absolute existit, ac per se,
quomodo significatur nomine personæ, vt docuit
optimus Damasc. lib. 3. capit. 15. Et hoc ipsum voluit Damasc.
docere Aristoteles cum dixit actionis esse singula-
tum, vel enim in substantiis ipse non distinguunt singularē naturam à supposito, vt videre est, in praedicatis capit. de substantia, & in 7. Metaphy. vbi
hoc latius disputatur, vel certe per rem singularē
intelligit rem, prout à parte rei existit cum omnibus
conditionibus existentia, quarum una est, vt vel
subsistat, vel aliquo modo in alio insit. Et quidem si
actio sit re singulari subsistenti, hoc est esse à supposi-
to: si ab adiacente, vel quasi inhārente alteri; tunc
sicut res illa non est impliciter sui, sed alterius, ita
non censem operari, vt sua, sed vt alterius, & ideo
ad hoc significandum non proprie dicitur ipsa, sed
alterum per ipsam operari: & ad hunc sensum est ex-
plianda illa locutio Augustini, non enim propriæ
humanitas orat, sed est qua Verbum orat, ita enim
loquitur scriptura. Quocirca licet Christus, vt homo
satisfaciat, non inde sit humanitatem satisfac-
re, non enim quidquid dicitur de Christo vt homi-
ne, dicitur etiam de humanitate, vt per se patet.

Sat. 1.
difficultatis
Christus in
quantum
homo satis-
ficiens sibi ut
Deo.

Dicendum ergo est, licet Aristoteles non cognovit eiusdem personæ ad seipsum, secundum diuer-
sus naturas posse veram, ac propriam iustitiam in-
teruenire, quia non intellexit duas naturas, haben-
tes voluntates liberas, & propria dominia suorum
actuum, posse in eodem supposito conuenire: tamen Deo.
supposito hoc mysterio, hanc distinctionem suffice-
re, vt idem Christus, in quantum homo sibi vt Deo
ex propria iustitia satisfaciat, & ibi interuenire suf-
ficientem rationem ad alterum, quia per diuersas
voluntates liberas satisfactio offertur, & accepta-
tur: quod ita verum esse variis modis explicatur.
Primo, quia non minus obedientia, & religio est ad
alterum, quam iustitia, sed Christus vt homo veram
& propriam obedientiam, & orationis, ac religio-
nis cultum præstabat sibi ipsi vt Deo, ergo simili mo-
do offere poterat satisfactionem. Secundo Christus,
vt Deus, est ultimus finis, & vt homo est, me-
diator inter Deum & hominem, sed non vide-
tur esse minus necessaria distinctio inter mediatorem,
& eum, apud quem intercedit, quam in actu
iustitiae sit necessaria; ergo. Tertio, hic homo Christus, habet proprium dominium per voluntatem
humanam eorum actum, quo libere per ta-
lem voluntatem operatur, quod distinctum est
à domino proprio voluntatis diuinæ, nam hoc est
altius, & commune tribus personis, illud vero est
inferioris rationis, & proprium Christi hominis:

sed

Hæc tamen responsio, & difficultatem non eu-
cuat, & aliena est à modo loquendi, & sentiendi
omnium Patrum. Primum constat, quoniam vel
humanitas per se non sufficiet ad talēm satisfac-
tionem, vel certe si adhuc aliquo modo dicatur
potens, id habere debuit à supposito, cui unica est,
iuxta ea, quæ in praedicti dubio dicta sunt, &
quæ inferioris de satisfactione puri hominis dicen-
tur; semper ergo superest eadem difficultas, quo-
modo idem suppositum fuerit ratio satisfaciendi
sibi ipsi. Secundum ex dictis etiam patere potest,
omnes enim Patres in hoc maxime ponunt effi-

sed ubi sunt distincta dominia & iura, sufficit, ut posse Christus in quantum homo sit seruus) respondet, fit intercedere iustitia: ergo.

Quarto, si Christus per assumptam naturam peccare potest, veram iniuriam faceret Deo, & toti Trinitati, vel si Angelus humanitatem assumeret (sive id fieri possit, sive non inter humanam, & Angelicam voluntatem huius personæ, posset esse discordia, & hic Angelus posset huius homini iniuriam inferre: sed ubi est sufficiens distinctio, ut possit intercedere vera iniuria, etiam, ut possit intercedere vera iustitia: ergo. Tandem, quamus suppositum sit, quod operatur, tamen ratio & principium operandi est natura: subsistens enim solum est, quasi complementum ad operandum requisitum, ergo, vbi est distinctio naturarum, cum sit distinctio principiorum, quæ per se concurreant ad actionem, licet subsistens sit eadem, sufficit, ut intervenire possit vera ac propria iustitia. Nec contra hoc aliquid obicitur in prima ratione dubitandi, supra posita, quod difficultatem ingrat: quia licet Christus simpliciter non sit alter à Deo, quatenus his vocibus significatur, ipsum non esse Deum, tamen habet naturam alteram à natura diuina: & hoc satis est ad rationem iustitiae, ut ostensum est.

Dices, actiones sunt suppositorum, & non naturarum: ergo non satis est naturarum diuisio, nisi etiam sit suppositorum: alias cum suppositū sit, quod satisfacit, & cui sit satisfactio, idem satis faceret sibi ipsi, quod videatur repugnans. Respondent aliqui, esse idem suppositum secundum rem, ratione tamē diuersum, ve diuinum & humanum, & hoc satis esse cum naturarum distinctione. Sed hæc distinctio rationis, si actualis & propria intelligitur, est impetrans, cum sit valde extrinseca: si autem fundamentalis & virtualis, nihil est aliud, quam quod eadem subsistens terminet duas naturas, & per unam satisfaciat sibi, ut subsistenti in altera. Et hæc responsio est, quæ à nobis est data: hoc enim modo non repugnat, idem satisfacere sibi ipsi, ut est individuum ad suppositum diuersarum naturarum. Neque hæc identitas suppositi minuit perfectionem iustitiae: quia solum illa distinctio necessaria est, quæ sufficiat ad essentiali rationem iustitiae, solumque requiritur, ut quedam conditio necessaria, ut ratio & habitudo iustitiae locum habeat, quæ supposita, maior vel minor perfectio iustitiae, non est ex maiori vel minori distinctione pensanda, sed ex obiecto & aliis propriis ac positivis conditionibus iustitiae.

Dicit aliquis: Quædam peccata sunt contra Christum, non tantum ut Deum, sed etiam ut hominem, ergo pro illis scilicet non potuit Christus plenè satisfacere, nisi satisfacendo sibi ipsi per eandem naturam. Respondet, propriam rationem peccati sumi ex iniuria facta Deo, ut Deus est, & per auerionem ab eo ut sic, & ita pro peccato, propriè loquendo, Deo, ut Deus est, sit satisfactio. Rursus, quia Deus est supremus Iudex, habens iuri puniendo peccata, non solum, ut sunt aueriones ab ipso, sed etiam secundum omnem malitiam, quam habent, ita etiam sit satisfactio Deo pro pena peccatis debita, & hoc modo satisfecit Christus pro nostris peccatis coram Deo, etiam pro illis, quæ contra eius humanitatem facta sunt: at vero considerando in illis peccatis malitiam, quam habent specialiter, ut sunt iniuriae factæ huic homini, sic non oportuit, ut CHRISTVS satisfaceret pro illis, sed quantum in se erat, liberaliter ea condonaret, sicut etiam non satisfecit Petrus, aut Ioannis pro iniurias illis factis à Paulo & Francisco: sed necesse est, ut vel illi remittant offensam, vel isti satisfiant, si possunt.

Alio vero, quæ de filio & seruo obiciuntur, facili sunt, nam de filio verum est, quod dicebat prima sententia: de seruo (non disputando nunc, an

Christus in quantum homo sit seruus) respondet, triplex ex capite fieri, vel intelligi posse, ut seruus ad dominum, non sit perfecta iustitia. Primum, quia seruus nullius rei haberet proprium dominium: & hoc modo verum est inter homines non intercedere iustitiam commutativam inter seruum, & dominum sicutem, quoad ea, in quibus seruus non habet dominium. Sed hæc ratio non procedit in Christo, quia, ut infra videbimus, sufficienter habet aliquid proprium, quo possit ex perfecta iustitia satisfacere, præsertim, quia hæc iustitia non est illa imperfecta ad dominum, quæ consistit in datis & acceptis, sed num non sit potius pertinet ad illam, quæ est in defensione honoribus, quæ non ita requirit proprietatem, & dominum, minimum distinctum, ut infra dicam. Secundum caput esse potest, quia seruus propter indignitatem, vel vilem conditionem suam non potest reddere aquale: quam rationem reddit Aristoteles 7. Ethicorum, capite ultimo, propter quam filius non potest patri reddere aquale, etiam in deferendis honoribus: sed hoc non habet locum in Christo, cuius persona nullo modo est inferior persona patris: unde licet admittamus, possit aliquo modo dici seruum secundum humanam naturam, quantum ad conditionem naturæ creatus, non tam enī quantum ad conditionem seruilem, nec quantum ad indignitatem personæ, & ideo potest reddere aquale, ut supra à nobis probatum est. Tertium caput esse potest ex ipsam ratione servitutis, cui videtur repugnare omnis ratio iustitiae, quia quodammodo tollit perfectam distinctionem, & rationem ad alterum, quia seruus est res quædam ipsius domini: sed hæc ratio etiam inter homines falsa est, quia in multis potest intercedere vera ratio iustitiae inter seruum & dominum, si alii conditions non deficiant: & hæc de prima ratione dubitandi in principio posita.

Secunda difficultas duas habebat partes, alteram de actu iustitiae Christi ad Deum, alteram de actu iustitiae Dei ad Christum. Ad priorem dicitur primò, ad exercendum proprium actum iustitiae, non semper esse necessarium operari ex propria & rigorosa obligatione iustitiae, sed interdum satis esse operari ad constitendum proprium, ac verum medium iustitiae, intuitu ipsius iustitiae, & exequitatis, etiam si absque obligatione fiat: nam imprimit hoc ita esse ferre in omnibus aliis virtutibus manifestum est, cur ergo in actu iustitiae inueniri non poterit? Deinde declaratur exemplo: Deus enim cum punit peccatores, actum iustitiae vindicatio exercet, quæ propria iustitia est, & ad commutativam pertinet, ut constat ex D. Thom. 2. questione 108. articulo 2. ad primum, & in specie de hoc actu diuina iustitia id docuit Soto in 3. libro de iust. questione 5. art. vi. ad 1. & tamen Deus non punit peccatores, quia ad hoc ex iustitia teneatur, posset enim sine iniustitia non viciari. Ratio denique hoc suadet, quia ut actus sit proprii aliorum virtutis, satis est, ut in obiecto eius reperiatur honestas illius virtutis, & quod intuitu illius honestatis fiat: quod totum fieri potest sine obligatione. Ut ergo in exemplo posito, voluntas, quæ Deus vult punire peccatores, ratione distinguuntur ab aliis voluntatibus liberalitatis, aut beneficentiae, seu misericordiae, & secundum propriam rationem honesta est, quia fertur in obiectum propter exactitatem, quæ in illo est, & hoc est satis, ut sit actus iustitiae, nec potest concepi in Deo alia virtus, ad quam pertineat: ita ad hunc modum illa voluntas satisfaciendi Deo, quæ fuit in Christo homine, quævis demus non fuisse ortam ex obligatione iustitiae, possimus intelligere habuisse honestatem iustitiae, quia per eam intendebat constituere inter Deum, & homines quandam exactitudinem recompensando iniuriam factam Deo, idque propter honestatem propriam factam obiecti, quæ ad honestatem iustitiae pertinebat, ut si aliquis homo vellit pro alio debitum

debitum solvere, formaliter intendens, ne alius patitur iniuriam, & ut aequalitas illi seruitur, re vera faceret actum habentem honoratentem iustitiae, nam, licet verum sit, huiusmodi actus sufficienter fieri posse ex charitate, vel misericordia, & frequentius fortasse ita fieri, tamen ad saluandam proprietatem iustitiae satis est, in obiecto esse honestatem, quam potest quis per actum iustitiae intendere, etiam si non teneatur.

Secundo dicitur non esse necessarium, ut intercedat vera & propria iustitia inter duos, ut vterque operetur ex propria iustitia, seu proprio & formaliter actu iustitiae, satis enim est operari, quantum in re necessitate est ad aequalitatem iustitiae constituantur, licet non sit ex formaliter actu iustitiae, declaratur exemplo, cum enim praemia sunt proposita, hoc vel illud operantibus, qui operatur ad premium consequendum, non necesse est, ut ex iustitia operetur, potest enim operari propter suum communidam, sed tamen in re exhibet, quicquid necessarium est, ut premium ex iustitia donetur: & eodem exemplo etiam intelligitur, recte fieri posse, ut aliquis non operetur ex obligatione iustitiae, & tamen quod posita eius operatione intercedat inter eum, & alium, circa quem operatur propria ratione iustitia. Sic ergo in proposito, quamvis deus voluntatem satisfaciendi in Christo, nec fuisse ex obligatione iustitiae, neque etiam fuisse verum actum iustitiae, intelligi potest satisfecisse ex vera & propria iustitia, quia talem satisfactionem exhibuit, cui ex perfecta aequalitate, & iustitia debebatur remissio poenae, vel culpe, pro qua satisfaciebat; sicut vere aliquis mereatur ex iustitia, quamvis neque ex iustitia teneatur mereari, neque dum meretur, actum aliquem iustitiae operetur.

Et ex hoc obiter intelligitur, quod, pro his, quae dicimus, notandum est: ut inter duos intercedat propria & vera ratio iustitiae, non esse necessarium, ut ratio, vel obligatio iustitiae in vitroque sit ratio reprocata, ut sit omnino eiusdem rationis, nam licet in iustitia commutativa humana hoc repriatur, quia extrema sunt eiusdem ordinis, & medium inter ea constituendum est eiusdem rationis, tamen hoc non est per se necessarium, ut in exemplis potest facile declarari potest: & in iustitia distributiva, & legali potest bene intelligi: accidere enim potest, ut cuius ex iustitia legali tenetur pugnare pro Republica, & postquam pugnauit, Princeps ex iustitia distributiva teneatur debitum premium illi conferre. Erratio est, quia fieri potest, ut extrema, & iura eorum sint diuersum rationum, ut magis etiam ex sequentiibus constabit.

Tertio dicitur, proprie iustitiae obiectum esse ius, unde vnde bicusque inuenitur verum, & proprium ius, potest habere locum vera & propria iustitia, quae inclinet ad seruandum tale ius, vel si lassum fuerit, compensandum. In Deo ergo, respectu hominum est verum, & excellētissimum ius, ut illi satisfiat pro peccatis hominum: vnde in ipsi hominibus est specialis virtus, quae inclinat ad seruandum Deo ius, à qua in peccatoribus nascitur obligatio, & voluntas satisfaciendi Deo, qua quidem virtus ad iustitiam pertinet, vt Diuus Thomas inferius docet quæst. 85. Et quantum ad ius diuinum, quod respicit, & obligationem, quam inducit, perfectior virtus est, & fortius obligat, quam vulgaris iustitia inter homines: solum deficit à ratione iustitiae, quia non potest reddere aequaliter Deo pro offendit in illum facta: nam si hochaberet, superior, & perfectior iustitia esset, quam iustitia commutativa, quae inclinat ad compensandas iniurias hominibus factas. Christus ergo Dominus, quamvis pro peccatis propriis nec habuerit, neque habere potuerit hanc obligationem iustitiae ad Deum, tamen ut constitutus fuit caput hominum, & suscepit onus satisfaciendi pro hominibus,

Fr. Suarez. Tom. I.

dici potest subiisse hanc obligationem, quasi ex pacto inter ipsum & Deum, aliunde vero, quia propter dignitatem personæ sua potuit ad aequalitatem satisfacere, nihil in illo defuit ad veritatem, & proprietatem iustitiae.

Sed difficultas est, quænam fuerit hæc iustitia seu virtus, per quam Christus satisfactionem suam exhibuit aeterno Patri suo pro peccatis hominum. Aliqui enim, ut ab hac difficultate facile se expedire videantur, dicunt non esse necessarium aliquam singularem virtutem ad quam munus hoc satisfaciendi pertinuerit, sed hoc aiunt fuisse munus omnium virtutum Christi: satisfecit enim pro nobis per obedientiam Factus obediens usq; ad mortem, per humilitatem, dum humiliavit semetipsum, &c. per patientiam, quando ut agnus mansuetus dicitur est ad victimam: & sic de alijs. Sed hoc nec declarat, neque expedit difficultatem propositionis, quia, licet verum sit, actus exteriores seu imperatos satisfaciendi, seu executionem satisfactionis (vt sic dicam) per plures virtutes exerceri, tamen interior affectus & voluntas satisfaciendi, quæ dici possunt imperium satisfactionis, & proprius actus immediate elicitus à virtute per se ac formaliter intendente satisfactionem: hic (inquam) singulariter: ac propriam virtutem requirit, nam habet propriam & singularem honestatem, proprium ac singulare motuum, & formale obiectum. Et confirmatur, nam propterea causas huiusmodi ad usum in nobis propriam virtutem postulat. Declarandum ergo supereft, quænam fuerit hæc virtus in Christo Domino.

Dicunt ergo aliqui, fuisse in Christo specialem secundam virtutem, quam vocare propriam & perficebunt, etiam iustitiam ad Deum, quæ in ipso solo locum habuit, quia ex perfecta iustitia potest Deo reddere aequalitatem: alij vero homines, cum hoc non possint, non sunt talis virtutis capaces. Quam sententiam aliqui hanc ratione impugnant, quia nullam virtutem creatam ex vi sua specie potest operibus Christi conferre infinitam dignitatem, & valorem, ratione cuius potest Christus aequaliter Deo reddere. Neque etiam potest imperare actus aliarum virtutum quatenus eundem infinitum valorem habet, ergo, vel impossibilis, vel superflua est in Christo huiusmodi specialis virtus, cum ex vi sua non possit aequaliter reddere. Antecedens probatur, quia opera Christi non possunt habere infinitum valorē ab aliquo virtute creato, sed tantum ab in creato persona Verbi. Sed hæc ratio non recte concludit, quia non est de ratione perfecte iustitiae, ut ipsi conferat operi valorem illum, seu quantitatem à qua habet, ut aequalitatem constitutat, sed factus est, ut aliud de supponat potestatem seu facultatem aequaliter, & quod inclinet voluntatem ad vitendum illa potestate, & sic principium eliciendi actum, quo voluntas vult, seu imperat tam vsum: ergo, quamvis in Christo non possit virtus creata conferre infinitum valorem, poterit voluntas eius esse capax virtutis efficaciter intendenter actum talis valoris, quamvis facultas vel principium illius aliunde proveniat. Consequentia est evidens, quæ amplius in hunc modum declarari & confirmari potest: quia satisfactione infinita Christi, quatenus à persona Verbi habet infinitum valorem, est obiectum per se amabile & eligibile secundum rectam rationem, ut medium aptissimum ad constitutandam inter Deum & hominem aequalitatem: ergo sub ea ratione potest esse obiectum alicuius virtutis moralis, etiam si ipsam virtutem non conferat valorem, sed tantum inclinet voluntatem ad illum, & ad actum in quo reperitur. Quod etiam humanis exemplis declarari potest, nam inter homines iustitia commutativa inclinat ad reddendū aequaliter tam in restituendis rebus, quam in satisfaciendis iniurijs, & tamen non dat ipsa iustitia facultatem ad id præstandum, sed temporales diuitiae

F dante

dant facultatem restituendi, & personæ dignitas vel A modi speciale virtutem, tum etiam quia gratia autori: as adiuncta alijs actionibus physicis, quibus honor redditur, vel iniuria refarcitur, dant facultatem satisfaciendi: virtus autem solum inclinat voluntatem, ut velit ea vti facitate. Idem videlicet in satisfactione pro pena temporali, quæ nos possumus apud Deum exhibere: nam virtus penitentia, & g est, à qua in nobis prouenit per se ac formaliter affectus huius condignæ satisfactionis, & tamen valor, quem habet nostra actio peccatis, ut æqualeat temporali pena debita pro peccato, non prouenit virtute penitentia, sed maxime à supposito grato, & à caritatis affectu, & quantitate doloris: sic ergo possit facile in Christo intelligi. Tandem, si illa ratio efficax esset, etiam probaret, nullam esse possibilem in Christo virtutem, quæ sit principium huiusmodi æqualis & instæ satisfactionis, imo etiam probaret, neque plures virtutes, simul aut diuisæ sumptus posse hoc munus exercere: quia neque villa virtus, neque omnes simul possunt conferre actui infinitum valorem: quia omnes sunt virtutes creatae, & valoribus soli esse potest ab increata dignitate, consequens autem est aperie falso, ut partim ostensum est, partim ex descendis constabit.

Nihilominus tamen propter alias rationes mihi displiceret hæc sententia, nimirum, quia virtus per se ac formaliter non respicit facultatem, sed voluntatem, nèp effectum, sed affectum, & ideo virtus hæc, qua Christus voluit Patri satisfacere, quantum ad habitum saltum, non est species distincta ab omni

Hic obserua q̄d in puris hominibus esse potest, præsentum ab illa, quæ inclinat hominem ad conseruandum illud sum diuinum ius, vel reparandum illud, si lassum fuerit. Nam huiusmodi virtutes conueniunt in formaliter honestate ac motu, solumq; differunt in potestate, seu facultate operantis, quia Christus potest ad æquatæ satisfacere diuino iuri, quod alii homines non possunt. Hoc autem non sufficit, ut virtutes sint specie diuersæ, tum quia, ut dictum est, virtus per se non respicit effectum, sed affectum. affectus autem sumit rationem suam ex formaliter motu, quod in præsenti est æqualiter circa diuinum ius tum etiam quia ex illa differunt, ad summum, sequitur, Christum per illum habitum potuisse elicer perfectam & efficacem voluntatem satisfaciendi D E O ex perfecta iustitia, quam nulla creatura habere potest, non ex defectu virtutis, sed ex defectu facultatis: potest tamen purus homo habere simplicem affectum ad illam satisfactionem, & voluntatem conditionatam, quia vellet ita perfecte satisfacere si posset: qui actus omnes ad eandem virtutem pertinent. Et confirmatur primo; nam etiam in gratitudine, seu gratiarum actione, reperitur hæc differentia inter nos & Christum, quod non possumus reddere Deo condignas gratiarum actiones pro beneficiis acceptis: Christus autem potest: & nihilominus gratitudo, seu religio, quæ gratia aguntur Deo, non est distincta species in Christo, & in nobis, quia illa æqualitas vel inæqualitas solum prouenit ex circumstantia personæ operantis, quæ non variat substantiam habitus virtutis, quamvis conferat actu valorem seu estimationem moralem. Atq; idem est de cultu seu adoratione Dei, quæ in Christo est infiniti valoris: & estimationis, & ideo in ratione cultus est quodammodo ad æquatus excellentiæ diuinæ, & tamen non properea requirit virtutem religionis species distinctam: ergo idem est de iusta, seu æquali satisfactione.

Et confirmatur secundo; quia unio ad Verbum non reddit animam Christi capacem aliquius moralis virtutis infusa, cuius alii homines non sint capaces, ergo neque de facto est talis virtus specialis in Christo: Consequentia patet, tum quia nullum relinquitur fundamentum ad fingendam huius-

habitualis, quam virtus & dona infusa comitantur, est eiudem speciei in Christo & in nobis: vnde ergo ex se, omnibus confert easdem virtutes, quarum sunt capaces. Antecedens autem probatur: primo quidem, quia in anima Christi ex unione ad Verbū non est aucta potentia obedientialis passiva, qua recipit virtutes infusas, ut per se notum videretur, quia hæc nihil aliud est, quam ipsa mater anima cum potentia eius: vnde æquæ invariabilis est, ac illa. Et eadem ratione non augetur perversionem obedientialis potentia activa radicalis, & vitalis, maxime cum sola vno formaliter non conferat vni agenti, ut sèp dictum est, & latius q. 13. dicetur. Et declarari hoc præterea potest, quia, si anima Christi separetur à Verbo, posset conseruare omnes habitus infusos, quos habet unita Verbo, ut per se notum videretur, quia illi habitus non habent immediatam dependentiam à personalitate Verbi, ut terminante vniōrem humanæ naturæ: neque ab ipsa unione, quia neque in genere cause materialis ab his pendent, cum nec Verbo, neque unione ipsi inhærent, neq; etiam in genere causa efficientis, quia personalitas Verbi non habet per se vnam propriam actiuitatem, quæ non sit communis Patri & Spiritui sancto: igitur humanitas Christi per se & in proprio supposito existens est capax omnium infusarum virtutum, quas habet unita Verbo, & eadem ratione ceteri homines eandem capacitatem habent, neque est illa virtus, quæ in solo Christo Deo homine esse possit. Sed illi tantum singulare est & proprium, quod opera eius habeant infinitum valorem ad meritorum & satisfactionem, quod non prouenit ex virtutibus creatis, sed ex supposito. Neque oportet, obiectuæ esse int̄erum hunc valorem, per actum aliqui virtutis, ut in re ipsa sit, sed sufficit, quod actus virtutis adiuino supposito elicatur, ut dictum est. Ex quo tandem potest argumentum, nam ad id, quod est proprium, & singulare in Christo, id est, ad efficientia opera infiniti valoris in merito & satisfactione, non est necessaria specialis virtus in fusæ: ergo ad nullum effectum necessaria est. Dices, esse necessaria, ut per eam hie valor infinitus sit obiectus ac efficiatur volitus, ac relatus in compensatione diuinæ iniurie. Sed cōtra, quia ad hoc etiam non est necessaria talis virtus specialis, quia motuum illud non est formaliter diversum à communi motu sequundi æquitatem ad Deum, aut ius diuinum conservandi illud, quod motuum nobis commune est: vnde etiam nos possumus velle, ut æquissima & infinitissima satisfactione Deo fiat, quamvis per nos solos ratione exercere non possumus, quod non est ex defectu moralis virtutis, sed ex impotentiæ & imbecillitate personæ, & ideo hoc non varia rationem virtutis, ut ostendum est.

Relinquitur ergo, voluntatem satisfaciendi Deo, *Tertia opus.* quam CHRISTVS habuit, ortam esse in Christo ab aliqua ex his virtutibus, quas nobiscum habet communes. Sed quænam est illa virtus? Ex istimare quis potest, esse iustitiam commutativam, cuius munus est, reddere æquale creditori, quod CHRISTVS fecit respectu Dei, quod non videatur variare rationem formalem, & specificam virtutis: sicut Durand. in 4. dist. 14. questione 2. dixit, virtutem, quæ nos satisfaciamus Deo pro peccatis, eo modo quo possumus, non esse aliam iustitiam commutativam. Sed hæc sententia mihi non probatur, nam, ut latius dicam infra tractando de virtute penitentia, virtus, quæ nos inclinat per se ac formaliter ad ius diuinum illud sum seruandum, seu ad non faciendum Deo iniuriam, & consequenter ad satisfaciendum Deo pro iniuria facta, hæc (inquam) virtus distincta est à iustitia commutativa, quæ humana iura seruamus, aut reparamus: harum autem virtutum distinctio non inde oritur, quod

quod hominibus possimus reddere æquale, non A tamen Deo (vt multi existimant) quia hæc diversitas non pertinet ad affectum, sed ad effectum; & ideo per se non variat virtutem, vt diximus. Item, quia illa ratio cessat in implenda promissione Deo facta, nam in hoc possimus æqualitatem seruare, tantum scilicet faciendo, quantum promisimus; & nihilominus hoc non spectat ad iustitiam, vel fidelitatem, quæ inclinat ad iura humana seruanda. Ratio ergo, & distinctio harum virtutum ex eo oriuntur, quod ius diuinum est altioris ordinis, quam sit ius humani. Propter quam rationem gratitudo ad Deum, vel ad hominem, & fidelitas implenda promissione Deo facta, vel homini, sunt virtutes diversarum rationum, vt suppono ex 2. 2. quæst. 88. & sequentibus: idem ergo est de utilitate. Hæc autem ratio æque procedit in Christo ac in nobis, & ideo etiā in illo gratiarum actio Deo facta, & obseruatio promissionis seu voti Deo nuncupati, non erant ex gratitudine vel fidelitate humana, sed ex religione vel alia simili virtute, quia obligatio ad Deum altioris ordinis est, quam ad homines, & ius ipsum diuinum similiter maius est, & aliud: ergo iustitia etiam Christi ad Deum diversa erat à iustitia commutativa ad homines, non quia non posset reddere æquale Deo, sed propter eminentiam diuini iuris.

Nihilominus hoc iterum non probatur.

Quarta op. 2. Secundus modus dicendi seu quarta opinio esse potest, illam virtutem esse virtutem penitentia, quæ inclinat ad ordinem, & destructionem peccati, quatenus est iniuria Dei, quod tamen non destruetur, nisi per satisfactionem Deo exhibitam; & ideo virtus exhibens, & per se primo intendens hanc satisfactionem, non videtur esse alia nisi penitentia. Quæ sententia tribuit potest Marsilius in 4. quæst. 10. ad sextum argumentum, vbi cum dixit: cum Durando virtutem penitentia non esse aliam in nobis à virtute iustitia, consequenter dicit, candem iustitiam perfectissimam esse in Christo; & hoc ipsum in re affirmare cogit Durandus cum negare non posset, iustitiam commutativam erga homines esse eiusdem rationis in Christo & in nobis, & maxime cum ipse non ponat, iustitiam Christi ad Deum fuisse perfectam. Addit vero Marsilius supra hæc verba. Sed in Christo non vocatur hac virtus penitentia, quia ille Deum offendere non potuit. Oportet ergo, vt qui hanc sententiam tenerit linguam cohibeat, ne penitentiam simpliciter, & secundum illum concepum, qui huic loco formaliter responderet Christo tribuat; quod simpliciter loquendo falsum esset: nam penitentia proprie dicit habitudinem ad peccatum præteritum commissum ab illo, quem talis peccari ponit, quip̄ pro illo satis facit, vel satis faceretur, ut patet ex impositione illius vocis, & communione omnium sensu, significat enim penitentia reactionem prioris facti, vel prioris voluntatis, quæ in Christo esse non potuit. Et ideo, quamvis sentire quis possit hanc virtutem, quia Christus formaliter intendebat satisfactionem, esse eiusdem substantia & speciei, cum ea virtute quæ nos de peccatis dolemus, & satisfacere Deo cupimus, quæ in nobis merito penitentiam appellatur, non tamen simpliciter asserere debet, illam virtutem in Christo fuisse penitentiam, quia sub hac ratione connotat ex parte materiæ seu subjecti imperfectionem Christi repugnantem, scilicet, vel peccatum, vel saltem capacitatem & potentiam peccandi, quæ in Christo non fuit.

Quinta op. 2. Tertius modus dicendi seu quinta opinio esse potest, illam virtutem in Christo non fuisse aliam à virtute religionis; sicut Caietanus 3. par. q. 85. art. 2. dixit, penitentiam in nobis esse eandem virtutem cum religione: nam hec duo sere eiusdem rationis sunt: si enim nos inclinamur ad satisfactionem Deo pro peccatis nostris, per virtutem religionis, cur

non magis anima Christi per virtutem religionis volet sufficienter satisfactio Deo pro peccatis hominum? multo enim magis solitus & honoratur Deus satisfactione Christi, quam nostra: si autem munus satisfaciendi ad religionem spectat; solum est, quia est quidam diuinus cultus, & diuini honoris restauratio. Et confirmatur, quia satisfacere Deo nihil aliud est, quam reddere quippiam debitum Deo: sed proprium & adiquatum munus religionis est reddere debitum Deo quocunque illud sit; & ideo munera eius sunt, colere Deum, implere votum, gratias ei agere & familia, quia & honor est debitus Deo, & gratiarum actio, & id quod promissum est. Similiter ergo recompensatio iniurie diuinæ, quatenus est Deo debita, ad religionem spectabit. Vnde satisfactione Christi inter opera religionis in Scriptura sacra ponitur, vi. Ioan. 17. Pro eu sandifico me ipsu n, id est, in sacrificium offero, vt virtute eius facilius fieri possint, iuxta illud ad Hebr. 10. Una oblatione consummavit sacrificator. Atque hæc opinio mihi videtur valde probabilis: sed ad exactam illius explicationem & examinationem oportet, ex professo declarare naturam virtutis religionis, & quam unitatem habeat genericam, vel specificam, quod longum esset & à presenti insituto alienum: & ideo in aliud tempus & opus aliud remittimus.

Quocirca præcisæ ac formaliter respondendo interrogatoriū propositum dicendum est, dari in hominibus speciale virtutem iustitiae ad Deum, cuius proprium munus est diuinum dominium, & ius proprium a crigorosum illæsum seruare, vel, si fuerit illæsum, reparare: quia & hoc obiectum honestum est, & honeste intendi & amari potest ab homine, & ideo aliqua virtute indiget, quæ illud respiciat, quæ merito iustitia ad Deum appellari potest, quia obiectum iustitiae est ius, & vbi est specialis ratio iuris & debiti, specialis etiam à iustitia intercedit: hac ergo virtus etiam fuit in Christo, imo in illo perfectius operari potuit, quam in nobis: ab illa ergo formaliter ac per se procedebat iusta satisfactione, seu satisfactioni affectus & intentio.

Dico autem, formaliter ac per se, quia alia etiam virtutes poterant non solum exercere, sed etiam Vera sententia.

intendere & imperare illam satisfactionem, non tamen sub ratione iustitiae & constituendi qualitate, sed sub alijs rationibus: vt charitas sub ratione amicitiae ad Deum, vel ad proximum, iuxta illud Ioann. 14. Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem. Et illud ad Ephel. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea. Et Apocal. 2. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Item obediens tria sub propria ratione seruandi preceptum, iuxta illud Ioann. 14. Sic mandatum dedit mihi Pater, si facio. Et ad Philip. 2. Factus obediens usque ad mortem. Sed hæc veluti materialia sunt, formalis autem ratio & honestas satisfactionis est in constituenda seu seruanda æqualitate respectu Dei, & hoc dicimus pertinere ad iustitiam erga Deum. Et huc spectat, quod alibi dicit D. Thom. penitentiam esse partem iustitiae. Statim vero occurrebat quæstio tam ad nos, quam ad Christum pertinens, an hæc virtus sit distincta à religione vel stirpifam religio aut pars illius. Sed hoc in materia de religione disputandum est.

Secunda pars prioris difficultatis erat, quomodo ex parte Dei inveniatur iustitia, in acceptanda satisfactione Christi. Ioannes enim de Medina fecit altera diff. pars de iustitia ex parte Dei.

Ioannes de Medina. Vega.

Soto.
Ledesma.

De potentia
absoluta non
possit pro
missione, po
tius Deus no
acceptare o
pera Christi

Et ideo alij, ut Christi iustitiam defendérent, di-
xerunt, non potuisse Deum non acceptare satisfac-
tionem à Christo oblatam, propter personam digni-
tatem, quæ tanta erat, ut posset inducere in Deo ob-
ligationem acceperandi, cum non possit diuina vo-
luntas ab humana diuini suppositi discordare. Ita fe-
re Soto in 4. dist. 19. q. 1. art. 2. Ledesma 2. p. 4. q. 11. ar.
2. dub. 1.

Sed licet verum sit, opera Christi non potuisse nō
esse grata Deo, & dignissima existimari, & sufficien-
tissima ad satisfaciendum pro hominibus hoc enim
ita necessaria illis conuenit ratione unioinis, vt non
possit ab eis separari manente unione, sicut non po-
test humanitas unita non esse grata Deo: nihilominus
tamen existimo potuisse Deum de potentia ab-
soluta, & nulla interposita promissione, non accep-
tare illa opera in satisfactionem pro hominibus,
quia non iniuoluit contradictionem, non est enim:
vnde talis necessitas imponatur Deo, cum illa ace-
ptatio nec cum ipso Deo, nec cum aliqua virtute ha-
beat necessariam connexionem.

Et declaratur, quia hæc necessitas, vel obligatio
non oritur ex iustitia, vt argumentum factum in
principio probat, & infra quæst. 19. ostendemus, ob-
ligationem iustitiae non habere locum in Deo, non
supposita eius promissione: nec oritur (vt sicut dico)
ex obiecto ipso, seu ex infinito valore operum Chri-
sti, quia torus ille valor, etiam si ex coniunctione ad
Verbum sumatur, in se quidem creatum est, & ex-
trinsecum Deo, non ergo potest ex se villam necessi-
tatem inferre diuina voluntati: imo est sub domi-
nio eius, vt libere possit illum non voleat, vsum or-
dinare. Nec oriri potest ex concordia voluntatum,
quia si proprie loquamus, non diuina voluntas hu-
manæ, sed humana dicitur in e debet conformari: vnde
nuncita sit, vt inter has voluntates sit summa con-
cordia, quia Christus semper absolute vult, quod
scit velle Deum, vt ipse velit. Si autem ad rem expli-
candum mente fingamus, non esse reuelatum Christo
homini, quid Deus suo æterno consilio decreveret
circa acceptanda ipsius Christi opera in satisfac-
tionem pro hominibus, & Christum ex simplici affectu
charitatis illi offerre, quamvis Deus illi non accep-
taret, non est propriæ diffensio, aut contrarietas
voluntatum, quia hæc solum est, quando voluntates
discrepant in ratione volendi, vt dicetur infra, q.
18. ergo posset Deus illa non acceptare. Nec vero fin-
gi potest alia radix, vnde hac necessitas oriatur,
quia licet propter dignitatem talium operum, per-
segit valde conuenient illa acceperare, tamen simili-
citer non est necessarium, quia (vt supra diximus)
non cogitur Deus omne id velle, quod conueniens
est, nec deessent illi infinitæ rationes ad non accepta-
dum, si hoc illi placueret, sicut etiam est conueniens,
vt Deus puniat peccatum, non est tamen necessari-
um. Denique potuisse Deus ab æterno ordinare, ne
Christus offerret sua opera pro hominibus, & Chri-
stus deberet illi parere ergo multo magis posset de-
cernere illa non acceperare; etiam si Christus per
humanam voluntatem hoc desideraret, nunquam
enim posset hoc ita efficaciter, & absolute velle,
quoniam voluntatem suam humanam diuinæ subiice-
ret.

Dicendum est ergo, non posita illa promissione,
aut pacto inter Deum & Christum, non fuisse necel-
larium Deo satisfactionem Christi acceptare, vt ra-
tiones factæ satis ostendunt: quomodo autem hoc
non repugnet cum vera ac perfecta iustitia merito-
rum & satisfactionis Christi, explicandum super-
est.

Tertia opin. Est ergo tertia sententia, quam significat Vega li-
bro 7. in Trident. vtramque partem amplectens, ni-
mirum, & potuisse Deum, pro sua libera voluntate,
non acceptare Christi satisfactionem, & ex merito-

A beralitate eam acceptasse, & nihilominus Christum
ex perfecta iustitia satisfecisse. Priorem partem non
aliter probat, nisi quia Deus ad extra nihil ex neces-
itate vult, aut operatur. Sed ad hoc responderi po-
test, id verum est, nulla facta hypotheti, tamen ex
suppositione vnius operis seu voluntatis posse Deū
ad aliam necessitari. Virgo tamen in hunc modum,
nam vel hæc necessitas oritur ex sola suppositione
Incarnationis & voluntatis Christi offerten satis-
factionem suam pro nobis: & hoc est falsum, vt con-
tra secundam opinionem probatum est. Vcl oriture
ex suppositione aliquam promissionis diuinae
(nulla enim alia suppositione exigitur potest) sed hec
etiam suppositione non tollit liberalitatem Dei accepta-
tionem, sicut etiam dignoranti donat beneficium
postulatum, & peccatori contrito remittit culpam;
& utrumque facit ex certa promissione, & tamen
ex liberalitate beneficium præstat, & culpam re-
mitit. Vcl certe, licet concedamus, aliquam neces-
itatem & obligationem intercedere, illa, ad sum-
mum, erit fidelitas & veritatis, de qua Paulus 2.
Timothei 2. Deus fidelis est, si ipsum negare non potest,
non tamen transcedit hanc obligationem, neque
attingit veram rationem iustitiae. Dicetur fortasse,
ex simplici promissione tantum oriri predictam ob-
ligationem, tamen ex promissione onerosa sub cō-
ditione alicuius operis æquivalentis rei promissi,
oriri obligationem iustitiae: quia includit pactum
mutuum cuius obligatio ad iustitiam pertinet.

Sed contra hoc in isto primo, quia, licet inter ho-
mines habeat locum hæc distinctione, non tamen apud
Deum, apud quem, moraliter loquendo, perinde
est, quod simpliciter, vel sub conditione promitterat,
nec maior obligatio ex una promissione oriri po-
test, quæ ex alia. Quod ita ostendo: nam, quando
Deus promittit aliquid sub conditione alicuius o-
peris, quamvis videatur homini aliquod onus imponere; talem tamen habet in hominem potesta-
tem, vt sine villa promissione posse homini idem
onus imponere ergonon magis ea de causa obliga-
tur si promittendo, quam si simpliciter promitte-
ret, nullum onus imponendo. Antecedens est cer-
tissimum, consequentia probatur, quia inter ho-
mines, ideo ex promissione sub conditione onerosa
oritur obligatio iustitiae impleta conditione, quia,
qui sic promittit, non habet potestatem absulatum
imponendi tale onus, sed alter voluntate sua illud
acceptat & ad illud se obligat propter tale stipendi-
um vel præmium. Et confirmatur, ac declaratur
primo, exemplo domini & serui; nam inter homi-
nes, licet dominus promitterat seruo aliquid, si seruus
illud obsequium ei præsteret, quod aliam exhibeteret,
vel quod dominus posset iuste exigere sine
villa promissione: tunc certè, etiam si gravis præsteret
tale obsequium, non tenetur dominus ex iustitia
implere promissiōem, sed tātum ex fidelitate, pro-
pter rationem factam, & quia inter dominum &
seruum vt sic, non potest vera iustitia intercedere:
ergo à fortiori idem dicendum est in præsenti. Se-
cundo declaratur à signo, nam, quando promissio
sub conditione operis inducit obligationem iustitiae,
necessarium est, vt talis promissio, & conditio
eius sit cognita & acceptata ab illo, cuius est, quia vo-
luntarie debet suscipere onus illud, & ad illud se ob-
ligare inquit talis promissio, vt in humanis pa-
ctis & promissionibus constat, at vero inter Deum
& hominem, vel Christum, hoc non est necessarium,
nam, siue homini constet de tali promissione, siue
non, & que meretur, vel facit si apud Deum, vt co-
stat in omnibus iustis bene operantibus, & habenti-
bus inuincibilem ignorantiam talis promissiois:
ergo signum est, obligationem ortam ex hac pro-
missione non pertinere ad iustitiam. Tertio de-
claratur in hunc modum, quia promissio sub con-
ditione interdum requirit conditionem opositam
præci-

Probatur pri
mo prius
huius sen-
tencie.

Præcise sub ratione conditionis necessaria, quia si illa non vult promittens obligari, & tunc obligatio promissionis impleta conditione non transcedit obligationem fidelitatis seu simplicis promissionis, ut cum æger promittit Deo peregrinationem, si salutem sibi concedat, impleta conditione non oritur obligatio ex iustitia, sed ex fidelitate ad Deum. Similiter si pater promittat filio, si studieris, aut honeste vixeris, hoc vel illud tibi donabo, vel si quis dicat infirmo, si comederas, hoc tibi dabo, in his & similibus casibus, impleta conditione solum oritur obligatio fidelitatis. Altero vero potest fieri promissio sibi conditione operis tanquam rei seu pretij, propter quod stipendum, vel præmium promittitur, & tunc quidem: impleta conditione, oritur obligatio iustitiae, non tam ex promissione, quam ex æqualitate & valore ipsius rei vel operis exhibiti in utilitatem alterius, vel rei translatæ in dominum eius: hoc autem posterius obligationis genus non habet locum in Deo, tum propter dicta contra secundam opinionem, tum etiam, quia nihil ei donari potest, aut in eius utilitatem cedere: solum ergo relinquitur prior obligatio simplicis promissionis.

Secunda pars
Secundo principaliter probatur eadem pars ex alio principio, quia obligatio proprie ex iustitia includit imperfectionem repugnantem Deo. Quod sic ostendo, quia non potest Deus obligari ex iustitia nisi supponatur in creatura tale ius iustitiae, ut ex vi illius iustitiae rectitudine necessitet Deum ad aliquid dandum, vel faciendum circa creaturam, nam ius est obiectum iustitiae: sed non potest creatura habere tale ius sine imperfectione DE I: ergo Probat minor, quia omne ius, vel est in re, vel ad rem, neutrino autem modo potest intelligi huiusmodi ius. Et de iure quidem in re patet, in primis, quia tale ius non haberetur, donec res ipsa sub proprio dominio habeatur, & ita hoc ius supponit promissionem implantam, scilicet, quod Deus donauerit id, quod promisit, v.g. remissionem peccati aut gratiam, vel gloriæ. Et deinde etiam in eo casu maius & perfectius dominum habet Deus in eandem rem, quam posset esse ius hominis, etiam Christi in illam: ergo non potest vilus homo habere tale ius in ea rem, quod minuat vel coarctet dominium Dei circa illam: ergo non potest ex vi talis iuris obligari Deus ex iustitia ad datum vel conservandum, vel non destruendum tale præmium, quia haec est magna coarctatio & imperfectio diuini dominij, ligaretur enim ad unum viuum, & aliquo vñi priuaretur, quod est impossibile, quia illud dominium intrinsece & essentialiter supremum est: de ratione autem talis dominij est, ut superior dominus possit sua voluntate disponere de re sua, nec posset à iure inferioris impediti. De iure autem ad rem probatur idem quia omne ius ad rem, quod est ius iustitiae refunditur in personam, quia rem tales donare debet aut efficere, quam respicit ut debitricē, & ita quodammodo est ius in ipsa personam: sed repugnat ut creatura, veletiam Christus ut homo habeat huiusmodi ius in Deum, quia haec est magna imperfectio ergo. Probatur minor, primo, nam is, qui habet ius in personam alterius, quodammodo habet illum sibi subiectum, & inferiore ex vi talis iuris, & quantum est ex vi illius posset illum cogere ad solendum, si alioqui vires seu potestatem haberet: igitur esse debitorem hoc modo, imperfectio est. Secundo, quia hinc etiam sequetur diminutio seu limitatio diuini dominij, quod non est sine imperfectione.

Tertiumpart
Tertium argumentum esse potest, quia talis obligatio ad nullam speciem iustitiae reduci potest. Primo non ad legalem, ut per se constat, quia haec non est superioris ad inferiorem, sed potius è contrario, seu partis ad totum, aut priuata personæ ad commune bonum. Secundo, non pertinet ad iustitiam

A communitatiam, eia, cum hoc veretur in datis & acceptis, includit imperfectionem, & ideo proprie ac formaliter non habet locum in Deo, ut Doctores communiter sententiantur cum D. Thom. i. par. quæst. 12. articul. 1. 2. questione 1: 4. articulo 1. vbi Cajetan. & Capreol. in 1. distin. 45. & Durand. in 4. distinctione 46. questione 1. Tertio, non ad distributionem, tum quia talis obligatio non fundatur in promissione, vel pacto, sed tantum in ipsa seu communione bono, ex quo Deus per se obligari non potest, tum etiam, quia Deus in sua iustitia, non seruat proportionem inter multos, sed rei ad rem.

Probat minor
Cuncta pars eiusdem sunt sententia.
Secundam partem principalem suæ sententiaz probat Vega, quia potest alius satisfactionem, æqualem debite exhibere, ut ex iustitia satisfaciatur, si ne alius teneatur acceptare, siue non: sicut dicetur, alius ex iustitia restituissé, si tantum quantum est debitus offerat creditori, siue creditor acceptet debitum, siue non, imo, si semel offerat satisfactionem, & alius non acceptet, non tenebitur iterum satisfacere, quia iam fecit, quantum debuit, & consequenter, quamvis alius non acceptat, satisfactione ipsa sit nec potest iuste imponi obligatio iterandi illa. Quod declaratur in satisfactione, qua communiter exhibetur per signa honoris, nam cum honor sit in honore, etiam si alius nolit, neque acceptet, potest, qui iniuriam ei intulit honorare illū, ut tantum honoris restituat, quantum absulit, quia hoc non pender ex acceptatione alterius. Et similiter in infamia, qui famam abstulit, potest eam restituere, etiam si alius non acceptet, imo licet prorsus ignoret: æquitas ergo iustitiae in huiusmodi compensationibus non requirit acceptationem, vel voluntatem eius, cui fit compensatio, multo ergo minus in eo requiri potest obligationem ex iustitia ad acceptandam satisfactionem.

Hæc sententia est quidem valde verisimilis, præsertim quoad priorem partem, propter rationes in eius confirmationem factas, quæ sine dubio difficiles sunt, tamen quia posterior eius pars, & debiliter confirmata & obscure proposita est, ab illa inchoandum est, & radicibus explicandum quomodo satisfactione pendas ex acceptatione Dei.

In quo primum considerandum est, ex iniuria illata duplècē ori iuris obligationem, unam quasi actuum, & aliam veluti passiuam. Actuum voco, obligationem satisfaciendi: se restituendi. Passiuam autem appello, eam, qua manet quis obligatus ad posnam, seu obnoxius poena. Vnde prior obligatio est respectu illius, seu ad illum, qui iniuriam passus est, posterior vero est respectu illius, seu sub illo, qui potestarem haber puniendo.

Secundo explicare oportet, quid sit acceptare satisfactionem, & ad quid, seu ad quem effectum acceptanda sit. Acceptare enim non videtur propriè significare solum actum intellectus, quo iudicatur actio satisfaciens sufficiens ad reparandam iniuriam seu damnum quod intulit, sed ultra hoc videtur etiam dicere actum voluntatis, quo aliquis vult esse contentus tali satisfactione, & nihil amplius à suo debitore exigere, & consequenter vult, vel remittere offensam, vel potius reablatam sit: hoc enim totum vox ipsa acceptationis, & nihil aliud significare videtur. Vnde non est de ratione huiusmodi acceptationis præcise ac formaliter sumptus, vt is, qui iniuriam intulit, alterum in suam amicitiam & benevolentiam acceptet, quamvis enim in satisfactione facta Deo pro culpa & in Dei acceptatione hoc semper sit coniunctum cum remissione iniurie: tamen in universal loquendo, illa acceptatio ad amicitiam est extra rationem iustitiae. Vnde non est per se debita, nec necessaria ad iustum satisfactionem: igitur per se loquendo acceptatio solum est ad effectum tollendi illam obligationem, quam iniuria relinquit: vnde, si sit satisfactio pro iniuria seu culpa, seu pro

damno illato, acceptatio erit ad remissionem seu A carentiam culpæ, aut obligationis reparandi damnum: si vero sit satisfactio pro pena, erit acceptatio ad penæ immunitatem, seu ad carentiam reatus penæ.

Duplex mo-
dus satisfa-
ciendi.

B Tertio obseruandum est, duplicitate posse intelligi auferri prædictas obligationes, quæ manent ex iniuria illata, per actionem satisfactoriam. Primo ex vi ipsius actionis prout à satisfaciē fit, præcisa quaenam voluntate eius, cui fit satisfactio. Secundo requiri potest, ut cū actione satisfacientis coniungatur voluntas eius, cui fit satisfactio, quæ voluntas appellatur acceptatio, vt dictū est. Vterq; modus in rebus humanis explicatur: nam si quis rem alterius abstulit, eamq; postea eidem restituat, ipsofacto manet liber ab obligatione restituendi, velit vel nolit aliis.

C Atq; idem est, si contumeliam intulit, vel honorem abilitutis, qui non tam restitutio, quam satisfactio, non emere, reparandus sit. Est enim, ut supra tacitum est differentia inter satisfactiōnē & restitutiōnē, quod tur alterius restitutio consistit in rebus seu in qualitate rei ad rem, satisfactio autem stricte sumptuaria, ut nunc loquimur, consistit in actione seu obsequio exhibito in honore personæ offenditæ ad compensandam iniuriā illatam. Vnde inter homines, si is, qui in iuriam intulit, sufficienter se submitat ei, cui iniuriam intulit, vel petendo veniam, vel alio modo, qui æqualeat iniuria iudicio prudentem, etiam si alter nolit satisfactiōnē acceptare, satisfactio facta tenet, & debitor liber manet ab obligatione iterum satisfaciendi, quia ipsam etiā satisfactoria est efficax ad hunc effectum, etiam si alter nolit. Imo in hoc notari etiā potest differentia inter satisfactiōnē & restitutiōnē, quod satisfactio (ut supra tacitum est) fit ab eo translatione aliquius dominij, per solum honorem exhibitiū, qui non est in honorato, sed in honorante; & ideo si actio alioqui sit sufficiens, nulla voluntas personæ offenditæ necessaria est, ut satisfactio facta tenet, & debitor liber maneat ab obligatione iterum satisfaciendi: sed ex tali satisfactiōne ad summum consequetur in debitore obligatio acceptandi illam, quæ obligatio magis negatiua, quam positiva intellegenda est: est enim obligatio ad non exigendā illam satisfactiōnē, tali debitor: non vero est obligatio ad aliquam actum pothuum exercēdum, cum nullus necessarius sit. Vnde, cum dici solet, in eo casu teneri creditorem esse contentum tali satisfactiōne, veles negative explicandum prædicto modo, vel certe quoad specificationem tantum, id est, quod si aliquem actum exercere velit, acceptare debeat, & non spernere similem satisfactiōnē. Restitutio autem sepe fit per nouam dominij translationem. Unde, quoniam dominium voluntate acquiritur, ideo tunc necessaria est voluntas, qui acceptetur restitutio, seu potius dominium illius rei, quæ restitutio; quæ tamen necessaria non est, quod per restitutiōnē non acquiritur nouum dominium, vt quando res aliena furto sublata in eodem loco reponitur, vnde sublata fuit, inscio domino. Imo in restitutiōne famæ etiam si dominium eius acquiratur, nulla acceptatio, aut voluntas creditoris necessaria est, ut integrā restitutio fiat, potest enim fama restituti homini propterea ignorantis & suam infamatiōnē, & suā fama recuperatiōnē, quia fama dominium, etiam sine confusione positivo & formalī propriā voluntatis acquiritur, sed interpretatiō sufficit, de quo arias Ac deniq; etiam in restitutiōne aliarum rerum, si quis nolit restitutiōnē acceptare, nec dominium rei sibi oblataz, si tamen res, quæ offertur, re vera sit illa, quæ debetur, in numero, vel in specie, proratiōne debiti, satisfactio facta tenet, & debitor liber manet ab obligatione iterum restituendi. Nisi fortasse rem eadem apud se retineat absque donatione alterius, tunc enim ratione ipius rei, tenebitur illam recedere domino quando ille voluerit.

Alter modus satisfactiōnis erit inter homines, quandocunque, vel res quæ restitutio, vel opus quo hec satisfactio, non est sufficiens per se ad qualitatem constituendam, & liberandum debitorem ab obligatione satisfaciendi absque consensu & voluntate creditoris. Hoc autem contingere potest ex duplicitate capite, vnum est quando id, quod redditur, in re ipsa non est equalis estimationis & valoris, & tunc propriæ non sit iusta satisfactio etiam ex consensu creditoris, sed est partialis satisfactio admista liberali remissiōni, vt per se constat. Aliud caput est, quando id, quod redditur, licet fortasse in re sit equalis, non tamen est illud ipsum, quod debeatur, vel in individuo, vel in specie, aut genere, pro ratione debiti, prout bene notauit Ioan. Medina tract. 3. de satisfactione quæstiōne 1. Ut, si quis furto sustulit equum quamvis restituat quale pretium, si dominus non accepteret, non tenet satisfactio, nec liberatur ab obligatione restituendi equum, si potest acceptante vero domino erit sufficiens satisfactio dato equali pretio. Idem est, si quis debeat triticum, & vnum equalis valoris velit reddere: idemque in propria satisfactiōne reperi potest, vt, si quis contumeliam intulit, & satisfacere velit, aut pecunias, aut fauorem, aut alia re alterius ordinis. Atque hic posterior modus compensationis habet locum inter homines in satisfactione pro pena. Nam si quis sit mortis, aut flagellorum reus, pecunias, aut aliis rebus vel actionibus compensare potest hanc penam, consentiente Principe aut iudice potestem habente. Prior autem modus proprie loquendo nunquam habet locum in penis: nihil enim potest efficiere reus, quo se liberet à reatu pena per se & ex vi suæ actionis, absque acceptatione superioris potestis, nisi solum subire seu solvere ipsammet penam, quod non est proprie satisfacere, sed satis pati.

Ratio autem est, quia commutatio talis penæ non potest fieri ex sola voluntate rei absque voluntate superioris potestatis: vel quia talis obligatio est ex se omnino personalis, vel quia in illa reus se habet ut patiens potius, quam ut agens: vel quia respectu illius est in voluntaria: per voluntatem autem superioris definita est & imposita, & ideo sine voluntate illius mutari non potest.

Ex his ergo quæ in genere dicta sunt, satis constat loquendo de iustitia in communī, quando & quomodo in condigna satisfactione requiratur acceptatio alterius: loquendo autem in particulari in ordine ad Deum, existimo necessariam esse in omni satisfactione acceptationem Dei. Et quidem in sa-

In satisfactione pro pena ratio assignata est sufficiens, ratione fiduciam applicari facile potest ad penam pro peccatis Deo, semper debitum coram Deo, qui est supremus peccatorum iudex, & illius pena sanctior. De satisfactione acceptationis autem pro culpa ratio generalis est, quia nulla satisfactio ad Deum est per se expulsiva peccati, præsumt mortalitatem, nisi accedit Dei acceptatio & remissio offenditæ. Probatur, nam, aut satisfactio est pro culpa propria, aut pro aliena; si pro culpa propria, est inæqualis & insufficiens ad resarcendam iniuriam, ut ostendam late sectio. 8. & sequentibus. Si vero sit pro aliena, etiam non potest per se formaliter expellere culpam, quia cum sit extrinseca, per se non rectificat hominem; & hac ratione ipsa etiam satisfactio Christi, quamvis in valore non solum adæquet, sed etiam excedat offenditam, per se ipsam formaliter non excludit culpam ab homine, sed neccesse est, ut acceptetur à Deo, & quod iuxta illius acceptationem homini applicetur. Et hæc est etiam radicalis causa, ob quam Christi satisfactio licet sit sufficiens pro omnibus, non tamen est efficax in omnibus: quia, licet pro omnibus acceptetur, non tamen absolute, sed sub ea conditione, ut debito modo, & per conuenientia media applicetur. Neque

que hoc derogat perfectioni iustitiae, quia haec acceptatio non exigitur ut de valorem operi, vel aequalitatem satisfactioni, sed solum, quia satisfactio est extrinseca: & quia fieri debet per modum contractus seu emptionis aut redemptionis, in quo contractu necessarius est consensus contrahentis.

Cum acceptatio necessaria sit, an aportetur ex obligatione iustitiae?

Sed tunc vterius declarandum quarto loco ocurrat, esto posuit in aliqua iusta satisfactione requiri alterius acceptatio, an saltem requiratur ad perfectionem iustitiae, vt ille, ad quem ordinatur satisfactio, teneatur ex iustitia acceptare illam: hic enim est praeceps punctus huius difficultatis: nam videtur certe, non esse necessaria in rigore huiusmodi obligationem ad satisfactionem omnino iustum, siue illa obligatio cadere in Deum possit, siue non possit, de quo statim dicam.

Pars affirmativa sua.

Ratio à priori est supra tacta, quia huic modi acceptatio, praesertim in satisfactione Christi, de qua nunc agimus, non requiritur ad sufficientiam, vel valorem satisfactionis, sed requiritur ut perhiciatur contractus, licet requiritur consensus contrahentis: sed vt contrahtus sit omnino iustus, non est necesse, vt contrahtens teneatur ex iustitia consensum suum præbere, sed potest libere contrahere, & tamen, quod in contractu utrinque seruat perfecta iustitia: ergo illa obligatio acceptandi, necessaria non est ad iustitiam satisfactionis. Exemplo humano res declaratur, nam si Rex habeat plures captiuos, & alius, oblatio pretio æquali velit illos redimere, non teneatur Rex ex iustitia accepere preium, & contractum redemptionis perhicer: potest tamen, si velit acceptare, & tunc redempcio, si fiat pretio aequali, erit omnino iusta, & aler qui redemit, dicetur, ex vera & perfecta iustitia redemisse, quia ad rationem iustitiae non est necesse, quod exercitium astus, vt sic dicam, si ex obligatione iustitia, sed quod in eo seruetur integræ ratio & æquitas iustitiae. Et confirmatur, quia hanc ratione supra dicebamus non esse necessarium ad iustitiam Christi, vt per se & vi suorum operum, & nulla supposita promissione ex parte Dei, possit illi necessitatem inferre, vt acceptet satisfactionem: ergo neque etiam est absolute necessaria obligatio acceptandi orta ex promissione, ita, vt quāmvis concepiamus, Deum nihil promissemus, sed simpliciter acceptasse satisfactionem propter valorem eius, nihilominus sufficiens ratio iustitiae intercedat: Parte conuentio, quia sicut acceptatio est mere libera, quando non supponitur promissio, ita etiam quando promissio supponitur, ipsam promissio fuit mere libera ab obligatione: & tamen id non obstat rationi & perfectioni iustitiae: ergo neque etiam obstat, quod ipsam acceptatio in se ac formaliter fiat sine obligatione: eadem enim ratio in vtroque casu intercedit, scilicet, quia illa voluntas vel promittendi vel acceptandi non requiritur ad valorem pretij, sed tantum ad perfectionem contractus, solum est differentia, quod in casu promissionis voluntas illa radicaliter antecedit contractum in promissione ipsa, in alio vero casu non antecedit, sed includitur in ipso contractu, quia differentia nil refert ad rationem iustitiae, quia non sit maior liberalitas in uno casu quam in alio: imo, si intercedit aliquis excessus, est quando intercedit promissio, nam maior liberalitas videtur prius promittere & se obligare, & postea implore, quam simpliciter & sine obligatione aliquid facere.

Confirmatio pars negativa.

In contrarium autem objici potest, quia videatur in molui repugnancia, cum dicitur aliquis iuste satisfacere alteri, & alterum non teneri ad acceptandam satisfactionem, saltem in sensu negativo supra explicato, id est, vt non possit iuste exigere aliam vel maiorem satisfactionem, sicut repugnat dicens:

A re, debitum esse iuste solutum, & nihilominus creditorem posse nouam solutionem exigere, nam satisfacere, perinde esse videtur, quod debitum soluere. Declaratur, nam si CHRISTUS satisfaciens, Pater non tenebatur acceptare, ponamus, Patrem non acceptasse, nam possibili posito inesse nullum sequitur inconveniens: in eo ergo casu perinde maneret debitrix humana natura, ac si Christus ad liberandam illam nihil egisset: ergo re vera Christus pro illa non satisficeret. Dices, non satisficeret efficaciter, tamen satisficeret, saltem quoad sufficientiam. Sed contra, quia satisfactio, quoad sufficientiam, requirit, vt, sive parte hominis non steterit, ei sit vtilis ad remissionem culpe vel poenæ: sed in casu positivo, quo DEVS non acceptaret vlo modo satisfactionem Christi, opera Christi nullum haberent effectum in homine, etiam si ipse vellet, & quantum in ipso est faceret, ad aliquem fructum ex ipsis capiendum, nam supponimus, Deum omnino non acceptasse ad vllum effectum opera Christi, prout facere poterat. Unde tam satisfactione quoad sufficientiam quam quoad efficacia, requirit acceptancem sibi proportionatam: in eo ergo casu neque quo ad sufficientiam Christus pro nobis satisficeret. Dicetur forte, Christum quantum est ex se satisficeret, si Pater acceptare vellet, tamen de facto in eo casu non satisficeret, quia Pater non acceptauit. Sed contra, quia quod Christus vel quisvis alius, satisfaciat neque, non pendet ex futuro, & quasi extrinseco evenit, qualis est, quod alius acceptet, vel non acceptet: quia hoc solum addit denominationem extrinsecam operi satisfaciens, ratio autem satisfactionis non conficit in extrinseca denominatione, sed in intrinseco valore, & efficacia operis & personæ satisfaciens, ratione cuius vel per tollit offendit, vel moraliter cogit alterum, vt illam remittat: ergo quamdiu opus morale non habet hanc efficaciam, non potest dici satisfactio ex iustitia, sed ad summum dicti potest habere opus ex se, vel ex conditione personæ satisfaciens, sufficientem & dignum valorem, si alia necessaria conditions concurrent ex parte personæ cui sit satisfactio. Confirmatur ac declaratur secundo, ex ratione meriti, quod, vt sit proprium meritum de iustitia, requirit hanc vim moralem cogendi alterum ad reddendum præmium: & ideo necessario presupponit, vt tale præmium propositum sit operantibus ut bracium seu corona ex condito, pacto vel promissione, vt iterum dicitur, i sumus infra questio. 19. Tandem proper hanc causam satisfactione nostra oblatam pro animabus purgatorijs non censetur ex iustitia, si supponatur non esse infallibile ex lege seu promissione, quod pro illis acceptanda sit. Est ergo necessaria talis promissio seu pactum, quo posito operatur obligatio ex iustitia acceptandi satisfactionem.

Quid sentiendum sit,

In hac re potest esse varietas in modo loquendi, & ideo distinguere possumus, aliud enim est loqui de satisfactione in potentia proxima (vt sic dicam) aliud vero de satisfactione actuali. Prior modo satisfactionem voco opus, quod de se habet valorem, vel sufficientiam ad satisfaciendum, tamen neq; ex sola re natura, neq; ex conventione aliqua destinatum est, vt sit actualis & realis solutio debiti. Posterior autem modo voco satisfactionem actualis opus illud, quo vere & realiter soluitur debitum, ita vt post illam solutionem exhibtam, nulla alia similis, seu in eo genere, iuste exigi possit. Dico ergo ad satisfactionem priori modo sumptu, seu melius, ad efficiendum opus de se satisfactorum, non esse necessariam vt alter acceptet, vel teneatur acceptare. Hoc probant rationes priori loco factæ, & rationes in contrarium nihil contra hoc obstant, vt perse patet: imo exemplum illud de-

animabus purgatorijs hoc confirmat, dicimus enim nos satisfacere pro animabus purgatorijs, etiam si nobis infallibile non sit, opera nostra pro illis acceptari; quia, quantum est ex parte nostra, satisfactionia opera pro illis offerimus, in quibus, quatenus in gratia fundantur, condignitas est & valor ad satisfaciendum pro illis, si velit Deus acceptare. Ulterius vero addo ad propriissimam satisfactionem posteriori modo sumptam, necessariam esse prædictam moralem vim, quæ sit in opere satisfactorio, ut pro cedit ab operante, ad solvendum debitum; ut nulla alia satisfactione similis seu ciuidem rationis iuste exigiri possit, siue hoc sit ex natura rei, siue ex conuentione & pacto seu promissione iuxta varios modos satisfactionis supra explicatos. Et hoc probant rationes posteriori loco factæ.

Ad rationes — Neque quicquam obstant priores rationes, solum in contraria enim probant, ad efficiendum opus de se satisfactionum non esse necessariam obligationem acceptandi satisfactionem, secus vero ad actualiter, & infallibiliter satisfactionem. Et quod hoc est quodammodo simile, quodammodo vero dissimile, exemplum de emptione iusta, que inter homines exercetur absque obligatione alterius partis: tenet enim similitudinem in hoc, quod si potest quis offerre pecuniam vel rem aliam sufficientis valoris ad emendum aliquid, quamvis vendor non teneatur vendere, ita potest quis opus de se satisfactionum pro alio offerre, etiam si alter acceptare non teneatur, & consequenter erit in utroque casu similitudo in hoc, quod sicut, alio non acceptante, reuera & actualiter non perficitur satisfactione, nec manet debitum solutum seu ablatum, ita si in causa emptoris alter nolit vendere, non perficitur emptio, nec pecunia aut res oblata, subit rationem actualis pretij, (ut sic dicam.) Est autem consideranda dissimilitudo, nam in emptione aut venditione humana, pecunia quæ offertur in pretium, permanens est: vnde quantum non consumetur contractus, vaorem suum retinet, semperque est apta, ut per illam possit eadem res vel alia æquivalens emi, manetque (per se loquendo) sub dominio & potestate prioris domini, qui illam obtulit in pretium, & ratione illius semper manet potens ad rem similem emendam, quoties alius velit contractum perficere. At vero in satisfactione, sicut opus, quo sit satisfactione, transitorium est, quia in actione vel passione consistit, ita valor satisfactionis cum ipsomet opere trahit. Vnde; si tunc, cum sit, non acceptetur, & consequenter non habeat effectum actualiter satisfactioni, omnino perit & frustratur eius valor, neque amplius potest operans: per illum satisfacere, quia opus satisfactionis & valor eius, nec manet in se, neque etiam manet in acceptatione diuina, seu alterius, cui sit satisfactione, cum supponatur opus à principio non fuisse acceptatum. Et hinc sit, ut in emptione & venditione, quæ sit ex rebus permanentibus, melius intelligatur, posse intercedere contractum iustitiae, etiam si ex neutra parte sit obligatio acceptandi, seu contrahendi, quia unusquisque offers premium seu rem suam sub ei conditione, si alter acceptare velit, & aequaliter rependere, & alter non acceptante alter retinet bona sua integra & perfecta, sicut antea erant, nihilque alteri est simpliciter datum aut in eius commodum factum, vnde sit, ut licet consensus vel acceptatio contractus semper sit spontaneus, tamen ex virtute parte sit cum onere reddendiz equale, & consequenter quod saluetur vera ratio iustitiae. At vero in negotio satisfactionis, nisi antecedat obligatio acceptandi satisfactionem, seu non exigendi aliam, obligatio (inquam) ex natura rei orta vel ex aliquo præcedenti pacto, non ita videtur posse aequitas & mutua iustitia intercedere: nam, si unus offerat suum satisfactionis opus, & alter non acceptet, quantum ad rem præstatem attinet, o-

mnino amittit opus suum, quia neque effectum cōsequitur, neque valorem suum satisfactionis retinet, sed in aliud transfert, quoad potest, iuxta materię capacitatem. Vnde fit, quod si in eo casu alter accipiat satisfactionem absque obligatione, magis exercet opus gratia & liberalitas, quam iustitia, quia etiam si non acceptet, manebit opus satisfactionum in eius honorem factum, nihilq; amplius commodi aut honoris reportat acceptando, qnam non acceptando satisfactionem: & ideo talis acceptatio mere gratuita ac liberaliter censetur, & eadem ratione satisfactione sic facta non erit ex perfecta iustitia, quia dum sit, & ex modo quo sit, non habet vim perficiendi opus iustitiae. Et propter eandem causam B ut talis satisfactione (& idem est de merito, ut infra dicam) sit ex propria iustitia, necesse est ut antecedat pactum vel promissio, in qua fundetur, ratione cuius habeat vim ita satisfactioni, seu refaciendi iuriarum, neque post illam possit iuste exigiri alia satisfactione. Et ex his responsum est ad confirmationem difficultatis priori loco positum. Potestq; hæc doctrina humana exemplo declarari, nam in omnibus contractibus, qui circa actiones humanas verificantur, ut ratio iustitiae locum habeat in talibus actionibus, necesse est, ut pactum & obligatio sub conditione operis antecedat, quæ illis verbis explicatur: facio ut facias. Vnde, si ab aliquo laborare in utilitatem alterius contingat, aliquem laborare in utilitatem alterius non censetur facere opus iustitiae, sed gratia vel liberalitatis. Quod si alter velit pro tali opere mercedem ad equalitatem persolvere, similiter non censetur, opus iustitiae facere, sed gratitudinis, vel alterius virtutis similis, vel misericordia, vel liberalitatis.

Ex his ergo omnibus concluditur, etiam in satisfactione Christi necessariam fuisse ex parte Dei non solum actualiem acceptationem, sed etiam obligationem seu necessitatem acceptandi, facta oblatione suæ satisfactionis ex parte Christi: quia doctrina data generalis est, & ratio eius quæ procedit in iustitia ad Deum & ad homines. Vnde, cum ostensum sit, huiusmodi de necessitate non habere locum in Deo absolute & simpliciter ex vi solius oblationis Christi, necessarium consequenter est, ut antecederit pactum seu promissio Dei sub conditione talis operis, ut opus satisfactionis Christi fundatum in talis promissione haberet moralem vim iuste satisfactioni, ita ut non potuerit Deus post talem satisfactionem, aliam similem pro tota natura ab humano genere exigere. Potest quidem Deus post Christi satisfactionem oblatam expectare in singulis hominibus applicationem illius satisfactionis per media ab ipsomet Deo & Christo ordinata & instituta, & similiter potest à singulis hominibus pro peccatis propriis & actualibus propriam & personali satisfactionem exigere, quia Christus non aliter, nec sub aliqua ratione satisfactionem suam pro nobis obtulit, nec Deus aliter illam acceptauit, aut acceptare promisit, tamen eo modo quo Christus illam obtulit, nimirum ad satisfactionem quoad sufficientiam pro toto genere humano, & ut esset veluti quedam causa iniurialis, quæ singulis appellari posset, & applicanda esset iuxta diuinam dispositionis ordinem, hoc (inquam) modo non posset Deus iuste aliam satisfactionem, ab humano genere exigere, & consequenter, nec posset Christi satisfactionem repudiare: & hoc sensu dicimus, necessarium fuisse illam acceptare, eamq; necessitatem ex præcedente promissione ortam fuisse. Quod autem hoc pactum seu promissio Dei ad Christum in tercesserit, colligi potest ex illo Ioseph 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur, pro eo, quod laboravit anima eius, videbit & saturabitur. Et infra. Iniquitates eorum ipse portabit id est

*Ideo differtiam ei plurimos, & cætera usque ad finem A
capitis. De qua promissione & pacto multi Patres
intelligunt illud Psalm. 2. *Populâ à me, & dabo tibi gê-
tas hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos teras.*
In verbo enim illo. *Populâ à me, intelligunt significâ-
tio oratio Christi fundata in suis meritis, & satisfa-
ctione, & indignitate personæ suæ. Ex materia etiam
de merito & satisfactione constat, hanc promissio-
nem aliis hominibus esse factam, multo ergo magis
ipsi Christo.**

**Quemam
fam̄ h̄c
necessit̄ ex
parte D̄i.**

Sed iam requiri, vt capiatur, quod si
tuerit̄ in Deum caderet h̄c necessitas vel obligatio
acceptandi satisfactiōnēm, pr̄s̄ertim ex ratione iu-
stizie, hec enim est quod p̄cipue impugnat ratio-
nes, quibus priorem partem sententia Andreæ Vega
confutauimus. Propter quas multis incredibile vi-
detur Deo attribuere veram ac propriam rationem
iustizie, eumq; debitorem creaturæ vel etiam Chri-
sti constitutere.

Nihilominus dicendum est, postea praedicta promissionem, ex vera ac propria iustitia debuisse Deum Christi satisfactionem acceptare. Hac assertio in primis consentanea est ex sacris Scripturis, vbiunque sermo est de meritis iustorum, & de premio illis ex iustitia reddendo, nam, si respectu aliorum habet in Deo locum iustitia, multo magis respectu Christi. Quam consequentiam nemo negabit, tum propter maiorem excellentiam & perfectionem operum Christi, tum etiam quia, si quid est iustitia in nostris meritis, totum id fundatum est in iustitia Christi; tum denique, quia, si Deo non repugnat, hoc iustitia debitum respectu aliquius, neque etiam respectu Christi repugnabit. Quod si ex parte Dei non repugnat, neque etiam ex parte Christi deesse potest aliquid, ad tale debitum inducendum. Antecedens vero constat ex illis verbis 2. ad Timoth. 4. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, in reliquo repotest est mihi corona iustitia, quam reddes mihi: Dominus in illis ad iustus index. Et 1. ad Corinth. 9. Ceteri sum, quia potens et depositum meum feruare in illum diem iustus index. Et

ro conitat ex illis verbis 2. ad Thessal. 1. Domine iustus tu es & nos
tamen certavi, cur sum confunditus, in religio deposita est
nisi corona iustitia, quam reddet mihi: Dominus in illa de-
iustus index. Et i. ad Corinth. 9. Ceterus sum, quia posens
eum depositum meum seruare in illum diem iustus index. Et
eodem modo fit sapientia in S. Scriptura meatio iusti
iudicij Dei. 2. ad Thessal. 1. ad Rom. 2. Responderi
potest, in his & similibus locis sumi iustitiam latu &
improprio modo, seu per quandam metaphoram,
Sed hoc non videatur conuenienter dici: vt enim do-
cuit Aristotel, Ethic. capit. 1. duobus modis iustitia
dicitur, scilicet, generaliter & specialiter. Priori mo-
do significat omnem virtutem seu collectionem vir-
tutum omnium, quomodo nos virum studiosum,
iustum vocamus, & gratiam cum donis suis appelle-
amus iustitiam. Posteriori autem modo significat
certam virtutis speciem. Quamquam ergo certum
sit priori modo posse Deum, iustum appellari: & hoc
sensi dici posse iustitiam Dei, esse generalem virtu-
tem, per quam in omnibus operatur Deus quod e-
st. Mach. 1.
quum est & bonum, quomodo potest intelligi, quod
de Deo dicitur. 2. Machab. 1. Solus bonus, solus praefatus,
solus iustus, & omnipotens, & eternus: licet (inquam) ho-
rita sit, tamen dubitari non potest, quin etiam posse
priori modo tribuatur iustitia Deo in Scriptura sa-
era, nam iustitia illa generalis non est vnum aliquo
specialis attributum Dei distinctum a ceteris nimi-
rum, & misericordia, charitate &c. sed illa omnia co-
prehendit, tancum totum quoddam singula com-
plectens, ex quibus constat. At vero Scriptura tri-
butum Deo iustitiam, vt speciale attributum, distin-
tum a misericordia, liberalitate, & similibus virtu-
tibus. Psalm. 10. Misericordia & veritas obvia ueniunt sibi
iustitia & pax osculata sunt, Et illud Psal. 84. Iustus De-
minus, & iustitiam dilexit: aquitatem videt vultus eius
& ex prioribus etiam testimonium id constat, vt sta-
tim ostendam. Cerrum ergo est non solum iustitiae
generalis, sed etiam specialem Deo tribui.

Quod autem non proprio aut metaphorice,
sed vere & proprio tribuatur, primum ostendi po-
test ex generali regula interpretandi Scripturam;
scilicet, quandocumque potest absque incommode
proprie exponi, ita esse intelligendam, neque esse
absque necessitate ad metaphoras recurrendum:
quod enim hic possit sine inconvenienti ita intel-
ligi, ostendetur in sequentibus, quia iustitia ut sic
dicit perfectionem simpliciter, nullamque imperfe-
ctionem necessario intuluit. Deinde id colligi potest
ex multitudine locorum, in quibus diuina Scriptu-
ra absolute ita loquitur absque illa insinuatione
metaphorae, aut in pietatis. Imo tot nominib. ad
propriam iustitiam spectantibus hanc virtutem Dei
declarat, ut per hoc ipsum fatis videatur, omnem
metaphoram excludere. Huc enim spectat nomen
mercedis, conuentione & pacti. Matt. 20. Voca operarios
& reddet illis mercedem, & infra, Nonne ex denario conue-
nisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Merces enim im-
putatur ei, qui operatur, non secundum gratiam, sed secun-
dum debitum, vt ait Paul. ad Roman. 4. nomen ergo
mercedis proprietatem iustitiae indicat: vnde est il-
lud, 1 ad Cor. 3. Vnuquisque mercedem recipiet secundum ^{2 Cor. 3.}
suam laborem, & illud Apocalyp. vltimo. Ecce venio ci-
to, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum
opera sua. Et, ut constet, hoc negotium ad propriam
iustitiam pertinere, alii locis excluditur a Deo in-
iustitia & vitium, proprio iustitia contrarium 1. Petri.
1. Sine acceptione personarum iudicat, secundum vnuquisque
opus. Ad Hebr. 6. Non est iustitus Deus, vt obliuiscar-
tur opera vestri. Ex his ergo testimonii lati probabi-
liter colligitur, esse in Deo veram & propriam iusti-
tiam, & consequenter, etiam debitum iustitiae posse
aliquo modo in Deum conuenire: nam, licet supra
dixerimus, posse interdum accidere operari ex iusti-
tia absque obligacione iustitiae, tamen haec operatio,
qui est reddere mercedem, intrinsece includit ali-
quam rationem debiti. Per hanc ergo virtutem redi-
ctus Deus vnicuique, quod speciali iure illi debitum
est, supposita promissione & pacto ipsius Dei.

Secunda prob.

Vnde argumentor secundo testimoniiis Pa:rum, batio ex Pa:-
qui hoc genus debiti in Deo recognoscunt, neque a tribus.
liquid de perfectione eius minuere existimant, quia
cum supponat promissionem eius & pactum, rotum
in eo nascitur, quasi ab intrinseco, & ex propria vo-
luntate, quia, ut sepe dixi, per nullam ad sonum al-
terius, ex vi illius solius potest obligari. *Quis enim pri-*
or dedit illi, & retribuetur ei? Ad Rom. 11. tamen suppo-
rita gratia promissionis sit sub condicione operum
non repugnat ei, ut per talia opera debitor fiat. Sic
Chrysostomus homil. 3 in Matth. Tu saluari ut Dei gra-
tia confitere, si es ille tibi debitorem fatearis, nec modo pro
operibus suis, verum etiam pro hac gratia, humilique sen-
tentia. Quando enim aliqua fecerimus, habemus eum pro-
col dubio debitorem; Cyprianus lib. de opere & eleemo-
nynis in fine, de omni Christiano per gratiam Dei be-
ne operante, inquit, Promeretur Christum iudicem, &
Deum computat debitorem.

At dicet aliquis, hos Patres, non dicere, Deum esse debitorem ex iustitia, sed simpliciter, esse debitorem, quod potest intelligi ex fideliciter ratione promissionis, ut expressius declarauit Augustinus. Esuper Psal. 82. tractans illud ad Corinth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiae, quam redder mibi Dominus in illa die iustissime index.* Quid inquit reddit? Quod tibi debet: Unde tibi debet? quia illi debet. Debitorem ipse fecit, non accipiendo, sed promittendo: & sermon. 16. deverb. Apostoli, Debitor (inquit) nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed, quod ei placuit, promittendo. Et in idem reddit, quod inquit Fulgentius in praefatione librorum ad Monimum, Seipsum ualgaritate dignatus est facerede bisserum.

Sed

Sed in primis, cum prædicti Patres ea ratione dicant, esse Deum debitorem, ut exponant, qua ratione reddet iustis coronam iustitiae, scilicet significant, se loqui de debito ex iustitia, quod ex promissione onerosa interdum nascitur, & ideo, quamvis promissionis meminerint, quoniam necessaria est, non propterea iustitiam excludunt. Quod potest aperte declarari ex doctrina Pauli in epistola ad Roman. cap. 11, dicentis, Si autem gratia, non ex operibus, altoquin gratia, iam non est gratia, id est, non gratis datur docet ergo Paulus illud, quod à Deo datur ex operibus non dari gratis, ergo sentit, dari ex debito, nō quo cunque, sed ad iustitiam pertinente. Pa: et consequens: quia dari gratis tantum huic debito directe et opponitur: quod enim datur solum ex debito simplicis promissionis, gratis nihilominus datur; immo, licet ad obtinendum rem simpliciter promissam requiratur aliquid opus, non attingat propriam rationem condigni, & iusti meriti, adhuc gratis datur, licet intercesserit promissio: sicut enim iustitatio & remissio peccati datur ex debito promissionis, supposita contritione, & nichil minus gratis datur, ut infra ostendemus: ergo iuxta prædictam Pauli doctrinam, in his, quæ à Deo non gratis dantur, sed ex operibus intercedit aliquid genus arctioris debiti, quam fit simplicis promissionis. Hoc ipsum eleganter declarauit Bernard. tractatus de gratia & libero arbitrio, sub fine, dices. Quo pado eam, quam si sit repositorum prefumis (scilicet Paulus) coronam vocat iustitiae? An quoniam iustitia ex debito requiritur, quodcumque, vel gratis, promittitur? Denique ait, sic cui credidi, & certus sum qui potest est depositum meum seruare. Dei promissum, suum appellat depositum, & quia creditum promitteri, si tenet promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia, sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo, quam Paulus expectat, corona iustitiae, sed iustitia Dei, non sua: iustum quippe est, ut reddit, quod debet, debet autem quod pollicitus est. Infra vero exponit, haec iustitiam ita appellari iustitiam Dei, ut tamen eiusdem iustitiae voluerit Deus hominem habere consortem, eum faciendo eiusdem corona seu premij promeritatem: eum operum quibus erat illa re promissa corona, habere dignatus est coadiu rem. Et in eodem sensu dixit Petrus Chrysologus sermone. 25, ad finem. Nonne homo homini exigua carbare obligatione constringitur, Deus tot & tanta voluminibus cauet, & debitor non tenetur? Sed dicas, esto quid debet, quo exigente restinet? Seipso quia non potest illi mentiri: idem ipse est & executor & debitor. Deinde, si debet, in exempli promissione ortum Deo non repugnat, nec diminuit dominium eius, neque aliquam aliam imperfectionem illi affert, cur dicetur omne iustitia debicum illi repugnare aut imperfectionem afferre? Nulla certe est sufficiens ratio, ut ex solutionibus argumentorum, & ex sequente discursu magis constabit.

Tertio igitur argumentor ratione, quia operari ex propria & formalis iustitia, per se ac formaliter loquendo dicit perfectio: nes, & operari ex debito eiusdem iustitia non dicit imperfectionem, sed supponit potius perfectionem alterius virtutis, & includit sapientissimam rationem & dispositionem diuinæ prouidentiæ: ergo virtus que cadit in Deum, & maxime respectu operum & satisfactionum Christi. Maior per se nota videtur, quia iustitia ut sit virtus est perfectissima. Vnde, si nihil aliud addatur, in illius affectu & voluntate nulla imperfectione includitur. Minor declaratur variis modis: primo ex Dino Thoma. 1. parte, quæst. 21. articulo. 1. ad tertium. vbi ait, in nomine debiti imponit, ordinem exigentie vel necessitatis: ergo non magis repugnat Deo debitum aliquid faciendi, quam necessitas: sed quamvis Deo repugnet simpliciter & ab-

A soluta, non tamen repugnat ei necessitas ex suppositione alterius voluntatis seu promissionis eiusdem. Deinde ergo neç ei repugnabit debitum ex suppositione, quia, sicut necessitas ex suppositione non tollit libertatem nec minuit illam, simpliciter loquendo, ita nec debitum ex suppositione promissionis liberare ipsius Dei tollit aut minuit perfectum dominium, quod potissimum constituit in libertate Dei omnipotentiæ coniuncta. Hinc vero additum. Thom. citato loco &c. 1. & 2. quæstione 114. articulo. 1. ad tertium, ex hoc debito non proprio denominari Deum debitorem nobis, sed libi ipsi, in quantum debitum est ei, ut sua ordinatio impletur; nec posset ex actione creature sequi hoc debitum, nisi supposita diuina ordinatione, quod magis explicans eadem 1. 2. quæstione. 111. articulo. 1. ad secundum, dicit, per hoc debitum non obligari Deum creaturæ, sed potius creaturem subiecti Deo, ut in ea diuina ordinatio impletur, quæ obseruat. D. Thom. prudentissime est, & ad easum loquendi modum spectat, non vero repugnat doctrinæ, quam explicamus, sed potius eam supponit. Est etiam fundata in alia ratione optimæ, quam mox exponemus soluendo argumenta. Secundo declaratur idem, nam hoc debitum iustitiae diuinæ non oritur ex aliqua lege, neç ab extrinseco prouenit (ob quam ratione in in aliis, recte dicitur, non obligari Deum hoc debito) sed originar in in se & connaturali rectitudine ipsius diuinæ voluntatis, cui naturalis est omnis perfectio, quo ad constantiam & rectitudinem voluntatis spectat; & ideo illi naturale est ac necessarium, ut postquam aliquid decrevit ac voluit, in eam voluntate immutabilis perseveret. Item, quamvis libere loquatur, tamen si loqui vult, necessarium est ei vera loqui. Sic etiam, quamvis libere promittat, tamen, quod semel promisit, necessario implet, non ex debito aut obligacione legis, sed ex naturali rectitudine fidelitatis. Ita ergo, quamvis libere pacificatur vel (quod idem est) sub conditione onerosa promittat, tamen postquam semel pacificatur, necessario collat conuentio factæ, non ex extrinseca obligatione aut debito, sed ex naturali rectitudine iustitiae: tale ergo debitum, sic declaratum, & ad iustitiam applicatum, non importat imperfectionem, magis quam applicatum ad alia attributa.

D. Quod si quis dicat, hoc debitum iustitiae sic declaratum non excludi à Deo propter imperfectionem, sed solum non distinguat etiam ratione à debito promissionis seu fidelitatis; contra hoc in isto tertio, quia formaliter ac præcise secundum rationem loquendo, distinctum est fundatum vtriusque debiti seu necessitatis: vnde distincta etiam est honestas in vtriusque obiecto & actu: ergo hoc debitum, de quo modo agimus, non pertinet formaliter ad fidelitatem: ergo spectat ad iustitiam, non enim potest alia virtus ex cogitari, ad quam pertinet. Maior declaratur, quia debitum fidelitatis oritur ex sola promissione Dei, & ex veritate ac confitientia eius: debitum autem, de quo modo agimus, quamvis requirit promissum, & in ea potissimum fundatur, tamen & illi promissio diversæ rationis est, eo quod sit onerosa, & virtuale pactum includens; & non ex sola illa debitum nascitur, sed adiuncto operi quod in homine ipsa promissio requirit; & ideo tale debitum operibus commensuratur seu proportionatur; & in Scriptura sacra non soli Dei promissiones, sed ipsorum operibus ex gratia Dei factis, & in promissione fundatis, attribuuntur. Iuxta illud Pial. 65. Matth. 16 ad Roman. 2. Apocalypsis vltimo. Redder vnicuique secundum operas sua, & ad Galat. 6. Quæ seminaveri homo, hoc & metet. 1. ad Corinth. 3. Vniusquisque mercedem accepit secundum suum laborem. Atque hinc etiam fit, ut in posteriori genere promis-

promissionis seu debiti, maius quoddam ius intercedat ex parte hominis ad mercedem seu præmium, quam sit in simplici promissione ad rem promissam: quia illud acquisitum est per propri opera, per quæ, operarius quodammodo facit suam, mercedem promissam; quia dignus est operarius mercede sua, Luke 10. & ideo dixit pater familias. Matth. 20. Tolle quod tuum est, & vade. Et hoc ipsum est, quod Paulus dicebat, Quæ seminauerit homo, haec & metet. Estergo distincta ratio honestatis in illo obiecto, & in aetate eius.

Vtimo declaratur in hunc modum, nam Deus proprie, & vero exercet actum iudicij, cum bonis præmium tribuit pro meritis: ut ex March. 25. & ex alijs frequentissimis Scripturis sincere intellectis constat, sed iudicium est actus iustitiae: ut ex Philosopho 5. Ethicor. cap. 4. declarat D. Thom. 2. 2. questione 60. artic. 1. vbi tandem concludit, iudicium pertinere ad iustitiam, secundum quod est principaliori modo in Principe seu gubernatore, quod maxime in Deum conuenit, ergo retributio præmiorum, & acceptatio satisfactionis iusta conuenient Deo ratione iustitiae. Dices, conuenire quoad formam, non quoad debitum iustitiae. Sed contra, nam ostensum est conuenire ex honestate & exquitate iustitiae, quam iudicium requirit. Ostensum etiam est, ita conuenire, ut supposito pacto ex naturali rectitudine necessario habeat talenactum. Ostensum denique est, hoc debitum in præsente nihil aliud esse quam hanc naturalem rectitudinem seu necessitatē ex suppositione: ergo, sicut actus est ex rectitudine iustitiae, est etiam ex debito iustitiae. Tadē, quāuis hęc necessitas radicaliter habuerit originem a promissione, tamen formaliter iam est ex ipsa rectitudine iustitiae. Quod in hunc modum explicò, quia, si mente singamus Deum esse supremū iudicem, & non supremū dominum; tenebatur ex iustitia ad reddenda præmia proportionata meritis, vel ad acceptanda satisfactionem condigam, & debito modo exhibitam; nunc autem, quāuis Deus simul sit dominus & iudex, tamen ratione promissionis statuit, non vti in hoc negotio potestate dominantis, sed iudicantis, ergo iam ex vi iustitiae necessario seruat exequitatem in iudicando. Et hoc amplius constabit ex solutionibus argumentorum.

Omnium igitur difficultatum solutio, quæ probando priorem partem tertie sententie ratiæ sunt, potissimum pender ex dubitatione, quæ in tertio argumento petitur, quænam sit iustitia in Deo, ad quam pertinet hoc debitum acceptandi iustum satisfactionem, & (quod eiusdem rationis est, remunerandi iusta merita). Ad quam breuiter respondeo, formaliter ad proprie pertinere ad iustitiam distributiuam, continere autem eminentes, quidquid perfectionis est in iustitia commutativa. Priorem partem sumo ex Diuo Thoma prima parte, quæstio ne vigesima prima, articulo primo, ubi, cum inquiratur, an in Deo sit iustitia, in corpore responder, non esse in Deo iustitiam commutativam, esse autem distributiuam, certum est autem, perfectionem iustitiae commutativæ eminenti modo, & seclusi imperfectionibus, reperiri in Deo, ut statim ex eodem D. Thom. ostendimus, ergo, cum negatur hęc iustitia esse in Deo, intelligendum est secundum rationem formalem suam, ergo è contrario, cum iustitia distributiuam Deo tribuitur, intelligendum est, formaliter ac proprie, nam, si tantum esset eminenter, ac metaphorice, eodem modo, sicut de commutativa, de illa esset loquendum. Accedit, quod in solutione ad primum ibidem docet D. Thomas quadam virtutem tribui Deo metaphorice & impropter, ut temperantiam, fortitudinem, & alias similes, quæ circa passiones versantur, alias vero, quæ

versantur circa actiones proprie tribui Deo, non ut versantur circa actiones ciuiles, sed ut versantur circa actiones Deo conuenientes, & ponit exempla in liberalitate, magnificencia & iustitia: ergo, ex sententia Diui Thomæ, aliqua iustitia est proprie in Deo; ergo maxime distributiuam: nam hęc est, quæ potissimum versari potest circa actiones Deo conuenientes, quales sunt reddere præmia proportionata meritis, & remittere poenam vel offendam, si iusta, & equivalens sit satisfactio.

Ratione etiam probatur hęc pars, primo ex dictis, nam omnia, quæ adduximus, ut minimum, probant hoc debitum iustitiae distributiuam, quod inter omnia iustitiae debita minimum est, & facilis potest absque illa imperfectione intelligi, ut ex solutionibus argumentorum clarius constabit. Secundo à sufficienti partium enumeratione iuxta partitionem, quæ in citato arguento tertia fit, cui concedimus ea omnia, quibus duo priora membra, scilicet iustitia legalis & commutativa excluduntur. Quæ vero impugnant tertium de iustitia distributiuam parvi momenti sunt, nam in primis non repugnat iustitiae distributiuam, ut supponat patrum & promissionem, quin potius id necessarium est, quandocumque princeps, aut aliquis alius, aliquid ex bonis suis liberaliter proponit ad cerasmen, ut detur in præmium, sed bratum vincenti. Quanvis enim tunc promissio liberalis sit & gratuita, tamen postquam illa facta est, & certamen est expeditum, ex iustitia distributiuam debetur præmium victori. Quod si interdum tenerit aliquis gubernator ex iustitia distributiuam aliquid dare absque propria promissione prævia, id est, quia non est dominus earum rerum, quas distribuit, sed dispensator, seu quia distribuit ex officio bona communia, à republica, vel à superiori principe ad id munera deputata. Vnde respectu superioris domini, vel reipublicæ, semper antecedit illa promissio vel expressa vel tacita: cum ergo Deus bona sua distribuat, & in præmium elargiatur, & iniurias fibifactas, vel poenæ à se tanquam à supremo iudice infligendas, remittat, non repugnat, immo validus consentaneum est, quod antecedat spontanea præmissio, ut iusta distributio subsequi possit. Rursum nihil veritati huius iustitiae repugnat, quod in ea servetur, non solum proportio geometrica, quæ est inter plura extrema & proportiones variæ, ita ut quantum merita unius excedat merita alterius, tantum illius præmium huius præmium supererit: sed etiam proportio arithmeticæ, quæ est rei ad rem, id est, ut unusquisque habeat præmium ex quale suis meritis: hoc enim potius spectat ad summam perfectionem illius iustitiae. Quod enim interdum contingit in humana iustitia, ut seruat ex qualitate proportionem inter multis, quāuis singulis non ad qualitatem tribuat, quantum unusquisque meretur, ex imperfectione est, quia, scilicet, non potest singulis conferre, quantum absolute & simpliciter unusquisque meretur, nam si id fieri posset, sine dubio iuxta exequitatem iustitiae ita faciendum esset: & inde etiam debita proportionalitas, seu ex qualitate proportionis resultaret. Hanc ergo proportionem Deus in sua distributione seruat; tamen, quia omnipotens est, & perfectissima bona distribuit, quæ licet crescere in multis, non diminuuntur in singulis, ideo cum prædicta proportionalitate seruat in singulis perfectam exqualitatem. Ethine etiam verum est, quod in conclusione subiunxit, habere hanc iustitiam diuinam, eminenter perfectionem iustitiae commutativa, quia scilicet seruat suo modo & sublatissimis imperfectionibus exqualitatem rei ad rem. Quo sensu dixit Diuus Thomas secunda secundæ quæstionæ, si articulo 4. ad primum Forma dñini iudicij attenditur secundum rationem somma.

commutatiua iustitia, prout, scilicet, recompensat præmia
meritis, & supplicia peccatis.

Ad primam rationem in contrarium His politis, facile est ad cetera argumenta respondere. Ad primum enim recte ibi responsum est, hanc necessitatem seu iustitiae debitum esse tantum ex suppositione alicuius promissionis, non cuiuscumque, sed illius, que est sub conditione operis & equivalentis, seu habentis sufficientem proportionem ad præmium, vel mercedem. Ad replicam vero ibi factam satis iam declaratum est, quantum differat hæc promissio & debitum quod ex ea nascitur à simplici promissione & debito fidelitatis. Neque refert quod Deus posset absque promissione praecipere illud opus, propter quod mercedem promittit: fallitur est, in omnibus pacie, seu promissionibus humanis necessariam esse illam conditionem, ut obligatio iustitiae oriatur. Pater enim potest absolute & sine promissione stipendijs praecipere aliquid filio; & tamen, si vere promittat sub conditione operis, tenetur postea stare promissis, & Princeps vel republica, posset interdum praecipere certam, aut aliud opus absq[ue] promissione premit, & tamen, quando illud proponit & promittit, tenetur illud reddere, & in eo distribuendo iustitiam distribuunt seruare. Et ratio utriusque est, quia licet posset vii alia posse, non tamen vult, immo etiam promittit, se illa non vñrum, sed lege iustitia.

Ad primam confirmationem Vnde ad primam confirmationem, & exemplum de domino & seruo, responderetur primo, quicquid sit de iure ciuii, tamen ex natura rei non repugnat intercedere tale; actum inter dominum & seruum, dummodo deponat dominus quodammodo personam domini, & induat personam solius iudicis, aut gubernatoris, vel pacientis: cur enim non potest id voluntate sua facere, vel etiam sponte sua ad id se obligare, aut iuri suo cedere? Secundum dicitur, illud exemplum, ad summum, procedere de obligatione iustitiae commutativa: nam quia inter homines, seruus non fit dominus eorum, quæ acquirit, sed quicquid acquirit, acquirit dominum, ideo non potest dominus integrum retinens totum ius, quod habet in seruum, ex iustitia commutativa obligari ad reddendum illi huiusmodi bona, quia hoc nihil aliud est, quam obligari sibi ipso, cum seruo donata statim in ipsum transferantur. Non tamen excludi potest ea ratione obligatio seu debitum seruandi iustitiam distributuam facta promissione illi accommodata, & quantum ad id cuius seruus est capax, saltem quantum ad vñum vel possessionem: hoc enim modo sumi debet exemplum, ut sit accommodatum ad rem, de qua agimus: nam, licet homo sit seruus Dei naturali seruitute, tamen est capax proprii dominij, & vt vel frui potest bonis a Deo promisis ac donatis: & ideo, quamvis Deus etiam sit eorumdem bonorum supremus dominus, nihilominus potest propriam rationem iustitiae in eis distribuendis necessario seruare, supposita sua promissione.

Ad secundam confirmationem in primis dicitur, quamvis inter homines necessarium sit, promissionem vel pactum acceptari ab altero, cui fit promissio, tamen respectu Dei id non esse necessarium, quia voluntas eius est per se effecta ad perficiendum p[ro]actum & constituantem promissionem; & imponebant (si voluerit) homini obligationem suscipiendo onus impositum sub cuius conditione præmium promittitur. Deinde dicitur, hanc conditionem non omnino pretermitti in hac iustitia diuina: nam, si de Christo fit sermo, illi reuelata est voluntas & promissio Dei, & voluntarie pactum acceptavit, & ad satisfaciendum pro hominibus eisq[ue] promerendum se obicit; si vero fit sermo de aliis iustis etiā illis proposita est vita æterna tanquam merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus, & meritis, fideliter reddenda, ut Concilium Tri-

A dent. sess. 6. capit. 16. dixit. Et huius promissionis fides, circaque spes rei promissæ, sicut ad salutem, ita etiam ad meritum, omnibus est necessaria: quod si fortasse in aliquibus non fuerit adeo explicita, saltem implicita requiritur, & sufficere interdum potest, iuxta illud Pauli ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus remuneratur. Denique dicitur, ad inducendum propriam obligationem iustitiae commutativa, fortasse magis esse necessariam illam conditionem, quod pactum utriusque partis proponatur, & ab utraque acceptetur, tamen ad debitum iustitiae distributu[m] id necessarium non esse. Et ratio differentia assignari potest, quia rectitudo iustitiae commutativa fundatur maxime in dominio alterius comparato ad illud, qui superioris dominium non habet, transactio autem huiusmodi dominij, non sit sine contrahentium consenserunt: at vero rectitudo iustitiae distributu[m], magis fundatur in decentia ipsius actionis, & conformitate, quam habet cum ipsa ratione, se rationali aut intellectuali natura, sicut rectitudo, quæ est in implenda promissione, non semper fundatur in iure alterius, sed in ipsa rei decentia & convenientia: & ideo, sicut in promissionibus diuinis necessarium non est, quod a nobis sint acceptate & cognitæ, sed satis est, quod a Deo sint factæ, ut necessarium sit & suo modo debitum, Deum illas implere: ita in actionibus, quæ ad iustitiam distributu[m] pertinent, ut rectitudo in eis necessario seruanda sit, necessarium non est, ut a nobis acceptentur promissiones seu pacta, in quibus fundantur: sicut etiam ad promerendum coram Deo necessarium non est operari in intuitu mercedis, vel sub formalis intentione & se, quasi obligandi illum ad dandum præmium, sed satis est, meritorium opus cum debitis conditionibus exercere.

Atque eadem fere responsio est ad ultimam partem seu confirmationem illius argumenti: concedo enim, duplitem illum modum promissionis conditionata, vnum in quo conditio solum ponitur ad suspendendum consensus, seu obligationem, quæ non vrget donec conditio impletatur; aliud in quo opus conditione positum, ut conditum & equivalentens meritum postulatur; & huiusmodi deesse dicimus promissiones & pacta Dei, in quibus hæc iustitia fundatur, ut ex modo loquendi Scripturæ satis ostendimus. Neque ad huiusmodi iustitiam necessarium est, ut opus, quod in promissione exigatur, cedat in Dei veritatem, aut quod nouum aliquod dominium in illum transferat, hoc enim, ad summum, posset esse necessarium in promissionibus vel pactis in quibus ex virga parte propria & rigorosa obligatio iustitiae commutativa nascitur, nam iustitia commutativa proprie sumpta iudicatur & accepta versatur: at vero ad rectitudinem & honestatem iustitiae distributu[m] latet est, ut si opus, quo voluntas promittentis impletatur, & quod opus ipsum habeat conditatem, & moralem aquivalentiam cum re promissa. Quæ omnia locum habent respectu Dei ab illo villa imperfectione.

Ad secundam rationem principalem primum in generis dicitur, totam procedere & recte conclude. re de iustitia commutativa, quam fatum proprium non habere locum in Deo propter imperfectiones, quas includit; de iustitia autem distributiva non procedit praedicta ratio. Vnde vtterius, vendo nomine obligationis in bono sensu, non vt dicit vinculum morale ortum ex praecerto, seu lege superioris, sed vt dicit naturalem quandam rectitudinem, hoc (inquit) sensu concedo. Deum ex rectitudine iustitiae ad aliquid obligari, seu necessarii ex suppositione; & consequenter affero, posse creaturæ ratione sui operis facti ex gratia & sub promissione diuina, habere aliquid ius, q[uod] Deus in fallibili-

biliter & necessario seruat ex rectitudine iustitia. Rursus addo, hoc ius proprio loquendo, esse non in re sed ad rem: quod ita declaro, nam id, quod est debitum creaturæ ratione sui operis, considerari potest, vel ut nondum exhibatum, sed in futurum praestandum, sicut nunc debetur gloria iustis viatoriis; & tunc constat, nondum esse ius in rem ipsam acquitatum, cum nondum sit: vel considerari potest ut iam exhibutum; ut est nunc præmium gloriae in beatis, vel gratia & remissio peccati in iustis viatoriis. & iam tunc non habet locum ratio debiti, cum iam sit perfolutum; sed, si aliquo modo ibi considerari potest obligatio seu debitum est, quatenus interdum bonum illud semel datum auferri non potest, quia ex promissione obligatus Deus ad perpetuo conseruandum illud; & ita etiam formaliter loquendo illa conseruatio consideratur ut futura & nondum exhibita, & ideo etiam ut ius ad illam potius habet rationem iuris ad rem, quam in re. Quod si fortasse tale sit bonum illud, ut non indigeat noua conseruatione, iam proprie nullum relinquitur ius, nec debitum in ordine ad illud: huiusmodi autem bona non potest esse postulativa & reale, quia nullum est, quod Dei conseruatione non egeat, sed per modum carentie vel negationis intelligi potest, ut v.g. in remissione seu oblatione peccati, nam, postquam Deus illud absulit, non est necesse ut specialiter conserueret carestiam illius peccati, imo nec face-re potest ut illud redat, nisi homo voluntarie iterum peccet, & idem est de remissione poenæ, nam postquam Deus absulit reatum eius, non potest illum reparare, imo nec penam illam infligere, formaliter loquendo de poena; & ideo, si quis acquiuit ius iusticie ad remotionem alicuius mali, si maius illud sublatum est, ius quidem iusticie seruatum est, in futurum vero nullum manet proprius ius, quia nihil amplius agendum superest, nec malum illud extrinsecus redire potest. Et igitur hoc ius creaturæ quadam ad rem potius, quam in re, & ideo propriissime pertinet ad iustitiam distributiam, ad quam proprieas formaliter non spectat restituere alteri quod suum est, vel erat; sed conferre id, ad quod habet alicuius, ratione alicuius dignitatis seu meriti.

*Eae iustitia
non minuit
dominum do-
minum.*

Vnde ultius dicitur, huiusmodi ius creaturæ ad rem, i.e. minuere perfectum Dei dominium, nec imperfectionem aliquam Deum inducere. Nam, vel haec imperfetta proueniret ex iure illo, quod tribuum creaturæ, vel ex necessitate illa ex suppositione quam dicimus esse in Deo. Non primum, quia quod creature habeat verum dominium rerum non minuit supremum Dei dominium: ergo neque quod habeat ius meriti vel satisfactionis ad aliquid, minuit dominium Dei. Neque etiam secundum, quia illa necessitas non oritur proprio ac formaliter ex iure creaturæ, sed quasi obiective tantum, formaliter autem prouenit ex rectitudine diuinæ voluntatis, supposita eiudem voluntatis libera promissione. Vnde non est diminutio domini, sed determinatio eius ad rectum ac perfectum ipsum, quæ optime stare potest cum pleno dominio, vel quoad specificationem, ratione honestatis actus, sicut determinatur libertas Dei ad dicendum verū, vel etiam quoad exercitium ex suppositione prioris liberæ voluntatis Dei, quæ sicut non diminuit libertatem, ita neque dominium. Sicut etiam necessitas fidelitatis seruandæ non minuit diuinum dominium, quia non prouenit ab extrinseco, sed ex suppositione proprio libertatis, & intrinseca rectitudine. Tandem dicitur, huiusmodi ius ad rem pertinens ad iustitiam distributiam tantum non refundi in personam nec constitueret illam proprie loquendo debitorem alteri habenti tale ius, sed potius ibi ipsi (vt dixit D. Thom.) quia scilicet, suis actionibus tam rectitudinem debet; & ideo hoc debitum nec cū

A perfecto dominio, nec cum supra domini potestate repugnat: propter quod Fulgentius loco citato, in hunc modum scribit, Ecce qualis est dominus nosser, vi donando debet, & quanto magis eum debitorem esse non piget: in quantum enim gratis largitur, in tantum debitor insuenerit: neque enim potest aliquis debitorem habere, nisi in eo, quod ipse dignatus fuerit, gratuata largitate conferre.

Sed instabit adhuc aliquis, nam sola haec necessitas iustitiae distributiae, non sat est ad iustitiam Christi stabilendam. Primo quidem, quia supponit liberaliter promissionem acceptandi. Secundo, quia ratio iustitiae non est uniformis in vroque extrema, nam, Ex nam ex parte Christi est communiativa, ex parte vero parte Clericorum Dei dicitur esse tantum distributiva, quæ est longe sicut communiativa. Tertio addi potest, quod licet in meritis & præmis magis appareat illa ratio iustitiae distributiae, in satisfactione autem & remissione culpe a pena & græ potest id intelligi, quia satisfactione non respicit distributionem vilam præmiorum, imo in hoc differt à merito. Ad primum respondeatur, id non esse contra rationem iustitiae, non enim postulat vera iustitia, vt vnuus possit alium cogere ad contrahendum, sed solum, ut seruata in omnibus æqualitate, possint voluntarie pacisci, & postum pactum ex iustitia seruandum sit, quod non solum in iustitiae distributiva, sed in omni fere iusta conventione reperitur: quod variis exemplis, tam in hoc, quam in præcedente puncto declaratum est. Ad secundum supra etiam dictum & probatum est, non oportere, actum iustitiae esse ita reciprocum, ut sit eiusdem remissione in vroque extrema, maxime quando extrema sunt diuersi ordinis, & perfectionis.

Ad tertium suppono, per se ac formaliter non requiri ad actum distributiae iustitiae, ut sit inter multos: quamvis enim fingeremus vnum tantum hominem, vel angelum meruisse gloriam, ad iustitiam distributiam pertineret, illi reddere præmium: licet ergo nomen distributionis ex ordine ad multis sumptum videatur, tamen iustitia distributiva formaliter non hoc significat, sed virtutem, quæ seruat ius quoddam ad rem fundatum in merito ac dignitate actionis, vel personarum. Hinc ergo respondeo, quod, licet remissio vel acceptatio, quæ satisfactione respondet, per se non respicit multos, sed vnum satisfactionem, nihilominus potest in ea habere locum ratio iustitiae distributiae, quia ius illud ad remissionem obtainendam per satisfactionem potest esse cum eadem proportione & æqualitate, quæ est inter meritum & præmium. Vnde, licet satisfactione in multis differat à merito, ut in principio sicut precedit dictum est, & in eo præsentim, quod meritum per se respicit mercedem, & commodum merentis, satisfactione autem recompensationem iniurie: & honorem personæ offendit; nihilominus ex satisfactione resultare potest commodum satisfaciens, vel ei pro quo satisfactione offertur, ut est remissio peccati aut poenæ; & quod hoc sequitur ex satisfactione ius ad tale commodum, simile illi quod est in merito, & ideo in hoc iure seruando potest etiam iustitia distributiva intercedere.

SECTIO VI.

Vtrum in satisfactione Christi seruatae fuerint leges omnes persæcta iustitiae,

Q Vamquam hec quæstio videri possit ex superioribus definita: quoniam tamen interdum contingit, in aliquo merito vel satisfactione seruari propriam & æqualem iustitiam quamvis non undeque perfectam: ideo merito in speciali dubitanus; an ita acciderit in CHRISTI satisfactione.

ne. Præsertim cum non sit facile in hac satisfactio-
ne tueri conditiones omnes, quas multi putant ad
perfectionem iustitiae esse necessarias, præter eas,
qua sunt essentialis, & de primaria ratione iustitiae,
vt esse ad alterum reddere æquale, velius alterius
illæsum seruare: haec namque conditiones in ipsamet
definitione iustitiae continentur, & in illius obiecto
ac munere, quod est, univocum eius suum reddere.
De quibus essentialibus conditionibus satis in supe-
rioribus dictum est. Aliz vero quæ ad perfectionem
& rigorem iustitiae pertinere censentur, plures
numerari possunt, tres vero existimantur precipue,
quantum ad satisfactionem spectat. Prima vt sit ex
bonis propriis satisfaciens. Secunda vt sit ex aliis
indebitis. Tertia vt non fundetur in gratia à credi-
tore facta. Quartam addunt quidam, scilicet, vt sa-
tisfactio sit ab eadem persona, quæ offendit. Quinta
etiam additur, vt scilicet, satisfactio talis sit, quæ ob-
liget creditorem ad illam acceptandam. Denique
additur sexta, scilicet, vt sit inter æquales, quia iusti-
tia commutativa, de qua agimus, exprimaria intentione
sua ad æquale tendit, & inter æquales ve-
satur. Sed non est, quod in his vltimis conditionibus
immovere, nam de quarta, satis ex dictis sectione
præcedenti colligitur, illam conditionem per se ac-
simpliciter loquendo, non esse necessariam ad æqua-
litatem, & inde etiam sit, necessariam non esse ad
perfectionem iustitiae. Hac enim ratione dicunt fre-
quenter Theologi, non teneri eum qui iniuriam in-
tulit, ad petendam veniam, nisi vel iudicis, vel pru-
dentium arbitrio illud sit necessarium medium ad
condignam satisfactionem, alioqui satis est, quacun-
que via iniuriam cù æqualitate resarcire, quod no-
tauit Caiet. 2.2 q.72. a.3. Sot. lib. 4. de iust. q. 6. ar. 3. in
solut. 5. arg. Hoc autem communiter intelligendum
censeretur quod satisfactionem, quæ ad commutati-
vam iustitiam spectat, nam satispassio (vt sic dicam)
per iniuriam penam, quæ pertinet ad vindicatiuum
iustitiam, exigi potest ab eadem persona, per pot-
estatem publicam. De qua re legi potest Couar. lib. 2.
Variar. ca. 10. Medina. C. de restit. q. 29. Cordu. lib. 1.
quæst. Theol. q. 27. & in summ. Hispan. q. 58. Sed, li-
cer regulariter hoc verum sit, tamen potestas publi-
ca seruata iustitiae æquitate, potest ita penam impo-
nere, vt per alium sustineri, seu satisfaci possit, si ad
satisfaciendum reipublicæ id sufficiere censeatur, &
maxime si sit ex lege & pacto antecedente remissio-
nem penæ, seu talèm satisfaciendi modum. Vnde
facit conflat, ex vi huius conditionis, iustitiam satis-
factionis Christi fuisse satis perfectam. Præsertim,
quia haec conditio non fuit omnino prætermissa,
quia, sicut genus humani offendit in uno indi-
duo naturæ sua, ita satisfecit per aliud. Quod autem
illa individua diuersa sint, materiale quid est, & non
multum refert ad rationem offendit & satisfactionis:
maxime, quia, sicut Adam offendit Deum, non
tantum ut privata persona, sed veluti caput & prin-
cipium virtute continens totam naturam, ita Christus
satisfecit. vt caput omnium hominum, quæ dignitas illi fuit quasi conaturalis, propter persona-
sue dignitatem, in quo Adam superauit. Denique,
posita supra dicta promissione & pacto, pér
quod intelligitur Christus, quasi suscipere in se cau-
sam omnium huminum, facile intelligitur, quo mo-
do vera ratio iustitiae interueniat, etiam si vnu pro
alio satisfaciat. De quinta etiam conditione satis di-
ctum est sect. præced. paulo ante finem. Vbi offen-
dimus, eam conditionem eo modo, quo necessaria
esse potest, inuentam esse in Christi Domini satis-
factione. Qui autem existimant, Deum non accepta-
se ex iustitia satisfactionem Christi, vt nihilominus
defendant, eum ex perfecta iustitia satisfecisse, ne-
gant, hanc conditionem esse necessariam ad per-
fectam iustitiam, vt præced. sect. satis dictum est. De-
nique, sexta conditio ab antiquis autoribus non ac-

signatur, nec videtur villa ratione fundata, si intelli-
gatur de æqualitate simpliciter personatum, satis-
facentis, & cui fit satisfactio, quia iustitia non inten-
dit hanc æqualitatem, sed solum inter datum & ac-
ceptum, seu inter satisfactionem & iniuriam: vnde
sola illa æqualitas vel propria inter personas & di-
gnitates earum necessaria est, quæ ad constituen-
dam æqualitatem in rebus seu actionibus sufficiat:
quia nihil aliud exigi potest ex vi medii iustitiae, &
nullum est aliud principium, ex quo talis necessitas
eliciti possit. Addo, etiam signatis hanc conditionem
admittamus, in Christo Domino inuentam esse, ^{Scotia.}
cum sic verus Deus. Nec refert, quod, in quantum
homo, satisficerit, secundum quam rationem dic-
tur esse minor Patre, quia, licet ad satisfaciendum,
naturalia, secundum quam erat minor, fuerit ne-
cessaria, vt posset illi persona obedire, exhibere re-
uerentiam, seu humiliari, tamen etiam ipsum sup-
positionem, quod æquale erat Patri, necessarium fuit
ad talem satisfactionem, & ab illo sumptus est valor
eius ad perfectam iustitiam sufficiens, vt sect. 3. & 4.
declaratum est. Igitur, omisisti his conditionibus, de
tribus primis dicendum est, quoniam difficile vide-
ras in Christi satisfactione salutem. Quia difficultate
superati nonnulli Theologi supra citatis sect. 3.
scilicet Scotia, Durandus, Gabriel, Almainus, & la-
tissime Iohann. de Medina, cum conditions has in
Christi satisfactione defendere difficultis arbitra-
rentur, perfectam iustitiam in ea seruatam esse ne-
garunt. Alij breueriter se expediunt dicentes eas con-
ditiones iustitiae fuisse seruatas in Christo, eo modo,
quo apud Deum seruari possunt in eo, qui maxime
perfecte potest illi satisfacere, non tamen eo modo,
quo inter creaturas seruantur: hoc enim repugnat
Deo, cum sit supremus dominus omnium: vi hinc
intelligamus, iustitiam Christi fuisse perfectam eo
modo, quo potest esse iustitia apud Deum, non vero
illo, quo est perfecta iustitia inter homines. Sed hic
modus nulli non satisfacit, quia vel indicat iustitiam
Christi comparatam ad iustitiam puræ creature
apud Deum esse perfectam, tamen simpliciter, &
secundum se fuisse imperfectam, & secundum quid,
quod falso existimo. Si autem hoc non intendit,
non satie explicari rei difficultatem.

Dicendum ergo est cum Dino Thoma hoc loco,
& aliis autoribus supra citatis, sectione 3. & 4. & Ca-
preolato in 4. disting. 15. quæstio. vñica artic. 3. in
hac C H R I S T I satisfactione seruatam esse omnes
leges perfecte & (ut recentiores Theologi loquun-
tur) rigorose iustitiae. Hoc enim magis consentaneum
est modo loquendi scripturæ, & Patrum, & potest
facile explicari, si singulas conditions discurra-
mus.

Primum breuitur probatur ex Paulo ad Rom. 3.
Quem propositus Deus ad ostensionem iustitiae sue. Certe
ad ostensionem imperfectæ iustitiae non erat Christus
necessarius: quare si imperfecte tantum satisfac-
tit, gratis quodammodo mortuus est: vnde ad
Roman. 5. Sicut per vnu delictum, ita & per vnu
iustitiam. Sed per peccatum Adam ex toto rigore iu-
stitiae poteri eius damnantur: ergo multo magis
per Christum salvamur ex perfecta iustitia: cum
ibidem subdatur: Non sicut delictum ita & donum. Et
ibidem ait, accipere nos per Christum abundantiam
gratia, & iustitiae in qua uiuamus D E O. quia
potentiores C H R I S T U S ad vinificandum, quam
fuit Adam ad intercendum: vnde 1. Corinth. 1.
dicitur, Christus nobis factus iustitia & redemptio, quæ
nomina abstracta habent in scriptura vim signifi-
candi perfectionem eius rei, quæ aliqui tribuitur:
& specialem etiam vim habet nomen redempcio-
nis, & electionis, quod proprio dictum veram &
perfectam iustitiam indicat: sicut etiam illud ad
Coloss. 2. Delens quod aduersus nos erat, chirographum, ^{1. Corint. 1.}
&c. qualis

Disput. IV.

ce, quasi iam ex perfecta iustitia debito soluto, & in-
tra. Expolians principatus: & potestates, traduxit confi-
xenter palam triumphans eos in semperficio. Accedunt lo-
quencies Patrum, quibus satis indicant, hoc codem
usu scripturam intellexisse. Procul Episcopos Ci-
cice, homil. de Christ. nativ. in Concil. Ephesi. ca. 7.
o. 6. Necesarium, inquit, erat, ut eiusmodi premium pen-
etur, quod exactum debitum ad amissim iustitia ex-
quaveret. August. in Ench. c. 49. Vt diabolus veritate in-
tentio, non violentia potestatio oppressa, & vicit, quoni-
am ipsum sine ullo peccati merito occiderat iniquissime, per
omnem iustissime amittere, quos peccati merito detinebat.
Et c. 13. de Trinit. c. 13. Non autem diabolus potentia Dei,
id iustitia superandas fuit. Et c. 14. Quae est igitur iustitia,
victus est diabolus? quia, nisi iustitia Iesu Christi? Greg.
7. Moral. ca. 18 vel secundum aliam impressionem.
Exhibuit peccatoribus victimam sine peccato, quia hu-
manitate mori, & iustitia mundare potuisset. Multa et-
iam ad hoc propositum habet Leo Papa serm. i. de
iustitiae. & ii. & 12. de Passione Theodoret. Dial. 2.
ius titulus est, Inconfus. Et Patres supra citati
epe hoc repetunt. Licer enim his terminis, perfecte
ut rigorosa iustitia raro videntur, tamen ex modo
uo Christi iustitiam, & satisfactionem exagerant,
atis indicant eundem sensum. Ratione constabat
ac veritas ex sequentibus, pender enim ex modo
xplicandi leges, seu conditiores perfecta iusticia
supra indicatas, & quomodo in Christi satisfactio-
ne conueniant.

Prima ergo conditio requiri solet, ut satisfactio
on fundetur in gratia, seu liberalitate ipsius credi-
toris.

Hanc ponunt communiter Thomistae, Caieta-
nius hic, Sot. in 4. dist. 15. q.1.art.2. & lib. 3. de nat. &
rat. c. 6. Ferrar. 4. contra gen. c. 54. vbi hinc colligit,
pugnare perfecta iustitia, & satisfactioni, quod
omnis actus, per quem fit satisfactionis principaliter
et satisfaciens, ex beneficio eius, cui fit satisfactio,
ne quo statim dicetur. Ratio vero huius conditio-
nis reddi potest, quia iustitia, & gratia opponuntur.
Ex illud, *Si ex operibus, ergo non ex gratia*. Quantum
gratia misceretur, tantum videtur minui de per-
fectione iustitiae. Iam vero tota Christi satisfactio
detur in gratia fundata, primo quia tota nimirum
gratia vniuersitatis, quam Deus gratia conuulit. Dein
quia ipsa merita bona opera, per quae Christus satis-
ciebat, erant dona Dei, data non tantum humani-
tati, sed etiam huic homini, indigebat enim hic
omo Christus auxilio, vel concursu Dei, ad suos as-
socios auxiliendos & Deum liberare hoc prestatbat. Quia
erat esset quadammodo debitum, & connaturale
ratione vniuersitatis, non tamen ex necessitate, sed me-
re libere conferrebat a Deo. Nulla enim vel appa-
re ratione dici potest, Deum ex necessitate pre-
missus auxilium suum illi humanitati, ad operan-
um etiam supposita vniione. Ex hoc ergo capite
detur deesse satisfactioni Christi perfecta iusti-
tia.

Verum conditio illa, ut vera sit, limitanda est, rimo ut gratia haec vel liberalitas formaliter aut virtualiter detur ad hunc finem, ut alias possit sa- sfacere.

Secundo, ut per illam rem, quæ gratis à cre-
tore datur, ut ab ipso datur, fiat recompensa-
sionem solutionis debiti: ita ut gratia non omnino an-
cedat solutionem, sed in illa fiat, solutionique mi-
catur.

Tertio, ut hæc liberalitas fiat ab ipso creditore, qui debet satisfacere. Ratio horum est, quia ex gratia quæ supponitur iustitiae, in tantum possit diminuere perfectionem eius, in quantum quedam virtus talis remissio debiti, gratis facta, enim nullo modo includat gratitudinem remissione, non est cur diminuat perfectionem iustitiae. vero quando concurrunt illa tria, continet ta-

Fr. Suarez, Tom. i.

Sectio V.

75

A *lis gratia in virtute remissionem liberalis debiti,* non vero si illa deficiant. Quod ita facile explicatur: nam si Petrus Paulo tribuat centum, ut sibi tondidem soluat, quæ illi debebat, moraliter loquendo potius est libera remissio, quam iusta solutio. Quamquam enim, si prior donatio vera sit, & absoluta, possit subsequens solutio esse ex vera iustitia, tamen fine dubio est valde imperfecta, quia in toto illo *Cato* moraliter includitur liberalis quedam debiti remissio. At vero, si donatio absoluta antecederet, non habito respectu ad finem soluendi debitum, maior intelligeretur esse perfessa iustitia, etiam si quis, ex redonata, eidem qui do, aut, aliud debitum solueret, ut exemplis huiusmodi facile declarari potest. Etratio differentia est, quia quando donatio & solutio sunt ita disiuncta, non solum tempore sed etiam habitudine, quia videlicet vna non ordinatur ad aliam, tunc non includunt etiam virtualiter illam moralem remissionem debiti. Deinde quamvis antecedat liberalis donatio, vel absolute, vel in ordine ad solutionem debiti, si tamen solutio non fiat ex eadem omnino re, quæ dono accepta est, sed ex aliis acquisitis labore & industria debitoris, hoc non ita repugnat perfectioni iustitiae: quia iam debitor aliquid de suo haberet, quod debitum soluit. Ve, si quis centum Petro debeat, & ab illo accipiat decem, quibus negotiori possit, & lucrari quidquid necessarium est ad soluendum debitum, tunc vere ex iustitia solvit: imo si tantum lucretur, ut possit etiam id, quod ad lucrandum accepit, perfoluere; erit perfecta iustitia & xqualis, quia nec totum debitum, nec pars eius, nec formaliter, nec virtute fuit, gratis remissum, sed solum antecessisse videtur quedam mutuatio, quæ non repugnat perfectioni iustitiae, si postea compensetur. Denique, si supponatur gratia alteri facta, non tamen ei qui soluturus est debitum, nihil hoc refert ad rationem iustitiae, quia per huiusmodi gratiam nihil debitori remittitur, cum illi non fiat.

Ex his ergo facile intelligitur, ex defectu huius conditionis nihil satisfactioni Christi defuisse de perfectione iustitiae. Primum, quia ut ego existimmo, gratia vniuersitatis non est facta humanae naturae, secundum ordinem diuinorum praedestinationis, primo & per se, propter satisfactionem peccati, sed per se propter communicationem diuinae bonitatis, ut infra dicam: & ideo quod satisfactione ex hac gratia processerit, non derogat iustitiae, quandoquidem non est primario facta propter solutionem debiti, quamvis ad hunc etiam finem ordinata sit. Deinde, Christus non formaliter satisfecit per ipsam gratiam vniuersitatis, sed haec gratia antea celsis satisfactionem, quae postea subsecuta est per labores, & fructus, quos ut ita dicam, ipse sibi comparauit: qui tanti fuerint valoris, ut & ad codignam satisfactionem, & ad gratiarum actionem sufficienes fuerint: imo & ad ipsius incarnationis, meritum, si aliunde non repugnaret, vel si ad eum finem ordinarentur, ut supra dictum est. Et hoc maxime locum habet in hac iusta satisfactione apud Deum, quae non constituit in translatione aliquius dominij, sed in recompensatione, quae fit per morales actiones, secundum valorem earum, ut statim amplius explicabitur. Denique gratia vniuersitatis non est facta huic homini Christo, qui proprie satisfactione, sed humanitate quae non satisfacit, & ex hac etiam parre gratia minorat in hac non derogat iustitiae. Neque enim dici potest, satisfactionem Christum ut hominem accepisse hanc gratiam, est satisfactionis enim propria natura, ut natura est, quae autem sic conuenient naturae, non possunt dici de supposito, etiam cum illa reduplicazione, sicut non vere dicitur, Christum ut hominem esse suam humanitatem, neque esse afflumptum, aut vnitum hypostaticae Verbo. Et ex his sufficienter expedita est praeципua dif-

monis.

Addition

Ad aliam vero partem de ipsiis met actibus: seu cō-
cursu, & auxiliis ad illos necessariis ex parte Dei, di-
cetur in explicacione secunda conditionis. Nunc so-
lum dicam: hanc gratiam seu liberalem donatio-
nem, qualisunque illa sit, non tollere æqualitatem,
& condignationem satisfactionis, & consequenter
nec minuere perfectionem iustitiae. Quia licet ad il-
los actus requiratur concursus Dei, tamen aliquem
proprium concursum habet proximum operans,
seu Christus Dominus circa illos, ratione cuius sunt
proprii illius, & vt tales habent sufficientem valo-
rem ad satisfaciendum ex dignitate personæ: sicut
è contrario, actus peccati: quo ostenditur Deus,
quoad suam entitatem physican, etiam pendet ex
concurso Dei, & ita in hoc etiam inuenitur æquali-
tas, & proportio intersatisfactionem & offendam.
Et quanvis concursus ad actum supernaturalem sit
maior, & altioris ordinis, tamen in illo met ordine
est illi connaturalis, & in Christo domino, tam a-
ctus, quam concursus ad illum necessarius, erat suo
modo connaturalis ratione personæ, respectu cuius non
sit proprie beneficium seu gratia, sed solum re-
spectu humanitaris.

Secunda conditio assignari solet, ut satisfactio
non fiat ex bonis ipsius creditoris, sed ex bonis pro-
priis debitoris ipsius. Conditionem hanc, præter
autores citatos indicauit D. Thom. in 4. distinç. 15.
quæst. 1. artic. 2. ad 2. & 3. & elarius Richard. in 3. di-
stinctione 20. quæst. 4. & 5. Medina. C. de satisfact. q.
1. Ferr. 4. cont. gen. cap. 54 Soto 3. de nat. & gratia ca.
6. Et ratio esse videtur, quia alias non potest seruari
æqualitas. Nam si ego in satisfactionem tribuam
alteri id, quod illius est, ille post satisfactionem
ne a plus habebit quam antea, ergo non maior
æqualitas restituenda erit quam antea erat, sed manebit
eadem in æqualitas. Vnde licet intelligi posset, id
quod offetur in satisfactionem per se considerandum

2. Conditio
D. Thom.
Richard.

Per secundam
conditionem
oppugnat
perfecta in-
sufficiens
satisfactionis.

secundum valorem suum, esse tantæ æstimationis,
quantæ est ipsum debitum, tamen hoc ipso, quod non
est bonum proprium, sed ipsius creditoris, non
potest valere ad satisfaciendum illi, maxime ex per-
fecta iustitia. Est autem considerandum in hac con-
ditione, non requiri à predictis autoribus, ut satis-
factione sit ex bonis, quæ nunquam fuerunt credito-
ris, sed ex bonis, quæ non sunt ipsiusmet creditoris,
quando sit satisfactio: fieri enim potest, ut ante aue-
runt, & postea donata sint debitori, & in eius propri-
um dominium translata, quibus ille creditori po-
stea satisfaciat: tunc enim non repugnat perfectio-
ni iustitiae donationi prius facta, præseruit, si per se
antecepsit, absque vla connexione, & ordinatione
ad subsequentem solutionem, nam, si hæc interces-
sisset, fuisse potius virtualis quadam gratuita re-
missione, quam satisfactio, iuxta dicta superius in
prima conditione. Hæc vero conditio non videtur ha-
bere locum in satisfactione Christi. Primo quia, ut
dictum est, totus valor illius satisfactionis proue-
niebat ex diuino supposito, cui siebat satisfactio: er-
go proueniebat ex bonis ipsius creditoris. Secundo
quia ipsam opera, per qua Christus satisfaciebat,
magis erant sub dominio diuino, quam sub huma-
no ipsius Christi hominis, quia omnia erant res cre-
ata, & titulus creationis omnia sunt Dei: propter hoc
enim purus homo non potest perfecte satisfacere,
quia quicquid habet magis est Dei quam ipsius.

Primus mo-
dus responsi-
endi.

Ad priorem partem dici posset, in Verbo diui-
no esse diuinitatem & subsistentiam personalem ra-
tione distincta, & Verbum esse creditorem, seu cui
sit satisfactio, ratione diuinitatis, quia ratione illius
est finis ultimus, & supremus legislator: exhibet
autem satisfactionem, quatenus subsistit in hu-
mana natura, quam terminat præcisè, ac formaliter

A. per subsistentiam personalem, à qua propterea pro-
venit valor talis satisfactionis: & hoc modo propriæ,
ac formaliter valor huius satisfactionis non proue-
nit ex bonis ipsius creditoris, vt sic. Hæc vero re-
sponsio quamvis nescio quid acuminis habere vi-
deatur, tamen revera non est solida, neque facit. Primum, quia licet si verum, peccatum per se pri-
mo esse contra Deum, vt Deus est, non tamen putan-
du in est solam diuinitatem vel sic ostendit, & non et-
iam propriæ & æqualiter omnes diuinas personas,
sicut omnes creant, omnes præcipiunt. Nam licet
multitudine personarum per se necessaria non sit ad
huiusmodi actus, & ideo tres persona, quatenus
multæ sunt, dicantur quasi per accidens ad huius-
modi effectus: singulæ tamen, quatenus personæ sunt,
per se etiam ad illos concurrunt, non minus, quam
huius tantum in Deo esset persona. Vnde sicut, intel-
lecta una tantum persona in Deo, intelligeretur, of-
fensam esse contra illam (vita dicam) secundum se-
totam, & consequenter illi eodem modo fuisse of-
fendam satisfactionem, ita etiam nunc intelligendum
est de omnibus personis, & de persona Verbi.

Dices, verum esse personam offendit, & illi satis-
fieri, sed tamen ratione solius naturæ, cum tamen
ratione personalitatis habeat rationem satisfactionis
in humana natura. Sed contra, quia licet perso-
na primaria sit capax iniurie vel offenditionis ratio-
ne naturæ intellectualis, tamen simpliciter redundat
in totam personam, non solum quia in Deo na-
tura & persona re ipsa sunt idem, sed etiam quia ipsa
personalis dignitas auget obiectum ipsam iniuriam:
Vnde sicut in Christo personalis dignitas confide-
rata ex parte satisfactionis auget, seu confert valo-
rem satisfactionis, ita è contrario, considerata ob-
iectum iniuræ, & offenditionis auget illam, est ergo
eadem ratio.

Secundo, ex alio capite deficit etiam illa respon-
sio, quia opera Christi, non ita habent infinitum va-
lorem ex præcio conceptu subsistentia personalis,
vt excludatur diuinitas. Docent enim omnes citati
patres, valorem hunc prouenire ex hoc, quod satis-
factionis est Deus, & persona infinita simpliciter, atq
ado ex communione diuinitatis, quia persona non
habet quod sit infinita simpliciter, ex præcio con-
ceptu relationis, nisi includat totam diuinitatis per-
fectionem: hæc autem infinitas, tota necessaria fuit in
persona satisfactionis, vt efficeret qualis persona offendit.
Addit, quod iuxta veriore sententia, licet relatio di-
uina sit extra rationem essentiali diuinitatis, & i-
deo possit mente præscindere diuina à personalitate,
& re ipsa alii communicari diuinitas, cui non
communicatur relatio: è contrario tamen, re-
lations non possunt ita præscindi ab ipsa natura:
quoniam in eis essentialiter imbibatur, sicut transcen-
dens in inferioribus suis & ideo fieri non potest, vt
alii communicetur, vel vniatur diuina personalitas,
quoniam illi etiam vniatur diuinitas, licet non primo
ratione sui, sed ratione personalitatis, in qua inclu-
ditur. Sic ergo, ab ipsa diuinitate est eorum valor satis-
factionis Christi, in re ipsa, licet formaliter non sit
ab illa, vt sic, sed vt includitur in personalitate ter-
minante & sufficiens naturam humanam.

Dico ergo, verum esse, eandem personam, quæ
offensa est, esse radicem, & quasi principium forma-
le valoris, & dignitatis satisfactionis, non tamen
quatenus subsistens in propria natura est, quo sensu
est falsa illa reduplicatio: Deus vt Deus est prin-
cipium satisfactionis, aut valoris eius, sed quatenus
alienam naturam sufficit, & illam & eius opera
nobilitat, & vt sic non habet rationem creditoris,
nec personæ cui satisfit, nam hoc habet per se pri-
mo ratione sua propriæ naturæ, & quatenus in illa
subsistit: habet ergo rationem satisfactionis eadem
illa per-

Quæstio
admodum
eadem per
sona cuius
sufficit sit
principium
valoris satis-
factionis.

Disput. IV.

illa persona, quaten^o in aliena natura subsistit, quod A nihil minuit de perfecta iustitia, sed supponit gratiam factam humanitati assumptam. Quod ita expono, nam licet opera huius hominis habeant suum valorem ex dignitate personae, tamen principaliter illa opera cum toto suo valore sunt sub proprio dominio huius hominis, ut homo est, & non minus sunt honoris et Deo, & ditino Verbo, quam si essent a supposito omnino distincta: sed tota ratio satisfactionis perfectae hinc sumitur: ergo hoc omnino facta est, ut magis explicabitur.

Ad posteriorem partem responderi solet a multis, si contingat vnam rem esse sub plurimorum dominio, ita ut tam perfecte sit singulorum in solidum, ac si non esset alterius, in eo calore & fieri posse, ut alius quis ex perfecta iustitia satisfaciat alteri ex bonis suis, etiam si simul sint alterius, ita vero dicunt accidere in operibus Christi. Sed haec responsio nec satis intelligi potest, nec conuenienter proposito accommodari. Quanquam enim in tribus personis hoc reperiatur, ut omnes simul, & singulare in solidum habent perfectum dominium omnium rerum creatarum, quia habent unicam voluntatem, per quam omnibus dominantur, & ita etiam habent unum dominium, sicut unam naturam, tamen in personis habentibus distinctas voluntates, & consequenter distincta dominia, intelligi non potest, vniuersusque dominium ita esse perfectum, ac si nulla sola haberet dominium. Hac enim ratione, inter alias repugnat intelligere plures Deos, quia vel unius dominium ab alio penderet, & ita illud esset imperfectum, & non diuinum, vel neutrorum dependeret ab alio, & sic utrumque esset imperfectum, quia hoc ipsum habere dominij locum, qui a mea voluntate non pendaat, minuit perfectionem dominij. Et reueras in hominibus hoc considerare, si plures singulantur ita domini vnius rei, ut vnuquisque possit illa vti suo arbitrio independenter ab alio, hoc ipso neceſſe est, vnuquaque eorum esse minus perfecte dominum, quam si esset solus, poterit enim interdum inuitus prout vnu talis rei, si ab alio proueniat. Vnde concluditur, si aliqui simpliciter debeantur decem, non posse illi perfecte satisfaciendi dandi illi decem, quia iam erant sub illius dominio, quantumvis simul esse singulantur debitoris, quia ut sic minoris satisfactionis sunt, quam si denuo simpliciter soluerentur.

Dicess, multi possunt esse debitores in solidum, cui ergo multi domini simpliciter esse non possunt? Respondetur, quia multi debitores dicuntur in ordine ad solutionem eiusdem debiti, disiunctim (ut ita dicam) non copulati, quia vnuquisque tenetur solueret, alio non soluente, si tamen vnu soluat, ceteri liberi manent, nisi fortasse interdum astrinxantur ad reficiendam aliquam partem ipsi soluenti iuxta debiti modum & rationem: at vero si essent plures domini in solidum, ita ut vnuquisque plenum ius, & dominium haberet eiusdem rei, optaret simili habere tale dominium, quod in dominis eiusdem rationis, & quorum vnu non penderet ab alio repugnanti incoluit, ut dictum est. Tandem quod illa responsio non possit satisfacere, patet: nam dominum quod Christus ut homo habet in quacunque re, comparatum cum diuino domino, in solidum dici non potest, cum inferioris ordinis sit, & ab alio dependeat, quod negare esset omnino contra rationem, imo impossibile. Quia licet Christus sit suppositum diuinum, tamen voluntate eius creata subdita est Deo, ac penderet ab illo, & similiter operationes eius, & consequenter omnem dominium, quod in illis, aut per illas haberet. Tum praeterea quia licet Christus ut homo sit dominus suorum operationum, & illas offerat Patri in satisfactionem, non tamen praeterea illi conferat nouam aliquod dominium, ne se prout proprio suo. Nihil ergo

Fr. Suarez. Tom. I.

Sectio VI.

77

refert illa distinctio duplicitis dominij in solidum ad explicandam iustitiam huius satisfactionis.

Alij respondent, simpliciter negando, satisfactionem Christi, ut sic, esse sub dominio Dei, vel actio ^{Alia respon} ^{sio refellitur,} nem Christea ratione, qua infinitatem habuit, sufficie Deo debitam, aut eius dominio subiectam. Dupliciter enim operatio satisfactoria Christi considerari potest, primo in facto esse, id est, ut quædam res creata & producta: & vt sic certum est, esse sub dominio Dei, quia eum sit omnipotens, est etiam supremus dominus omnis entis creati: hoc tamen nihil refert ad iustitiam Christi, quia satisfactione, ut sic, non est in operatione, ut est in facto esse, sed ut egreditur ab agente. Alio modo considerari potest operatio Christi satisfactoria, ut est in fieri, & quatenus sub ea ratione habet infinitum valorem moralem, & hoc modo negant esse sub dominio Dei, quia ut sic habuit valorem à diuino supposito, vel quatenus ab eo egrediebatur, vel quatenus in ipsum quodammodo reflectebatur, quando Christus se humiliabat, & subiiciebat Patri: diuinum autem suppositum sub nullius est dominio: ergo nec operatio eius sub predicta ratione: nec valor satisfactorius eius: & ita nihil obstat diuinum dominium, quominus in illa satisfactione sit perfecta iustitia.

Hec tamen doctrina mihi valde displicet, quia o: ^{Actiones} minino falsum videtur, actionem Christi creatam, quacunque ratione spectetur, non esse sub dominio Dei. Quid ita ostendo, nam aut loquimur de diuino Verbo, cum tota sua diuinitate, quod est principiū quod, à quo procedunt illæ actiones, vel loquimur de actionibus ipsis, quæ à verbo per humanitatem & voluntatem creatam procedunt. Veloquimur de valore infinito talium actionum in ratione meriti & satisfactionis: tantum enim haec tria hic intelligi possunt: nam de actionibus increatis diuina voluntatis nullam oportet facere mentionem, cum nec illi meritorij vel satisfactorij sint, neque ex illis sumatur ratio, aut valor meriti vel satisfactionis meritorum Christi, ut in superioribus vixum est. Ex illis autem tribus certum est, Verbum diuinum, & omne id quod ad diuinitatem eius pertinet, sub nullius dominium cadere, sed ipsum esse dominum omnium. Sed hoc nihil ad presentem difficultatem refert, tum quia actio vel satisfactione Christi & valor eius, nec sunt Verbum diuinum, nec pertinent ad diuinitatem eius, sed sunt aliquid manans à Verbo diuino: haec autem iustitia & æqualitas, de qua agimus, non constituitur immediate ac formaliter in persona Verbi, vel eius diuinitate, sed in actione habente valorem à persona Verbi, ut à principio & radice, seu extrinseca forma: tum etiam, quia si ratio huius iustitiae immediate fundanda esset in dignitate seu valore increato diuini Verbi, ac si per illum formaliter soluendum esset debitum & constituenda æqualitas, magis impeditur veritas iustitiae ex eo quod, licet Verbum non sit sub dominio Dei, est tamen ipse Deus cui facienda erat recompensatio.

Deinde de actione Christi, quamvis sit actio Verbi per humanitatem operantis, certum est esse sub dominio Dei, sive in facto esse, sive in fieri consideratur, quia sub vtraque ratione est aliquid creatum, quod, quia de operatione in facto esse conceditur, probatur etiam de actione in fieri, tum quia essentialiter penderet ab Deo præbente concursum suum humanitatib; tum etiam quia est quid temporale, quod de notio incipit esse, tum denique, quia operatio Christi ut in fieri non est Verbum ipsum, imo neque est Christus ipse; sed in Christo nihil est in creatum nisi verbum vel diuinitas eius: ergo operatio in fieri non est aliquid in creatum: ergo creatum quid.

De tertio, scilicet, de valore illius actionis, potest similis ratio formari, quia supposita Incarnatione,

G 3 ne, torus

^{Refellitur}
quorundam
responsa.

^{Non possunt}
^{perfici esse}
^{multis dico}
^{domini do-}
^{minis in po-}
^{litiam.}

^{Differentia}
^{inter debi-}
^{tum & do-}
^{minare.}
^{plus ueni-}
^{ti.}

ne, totus valor & dignitas illius actionis creatum A ad Patrem, erat debita Deo, vel ratione gratitudinis, vel obedientie, vel religionis, vel etiam iustitiae in satisfactionem pro humano genere: ergo illa actio cum toto valore suo erat, quid subiectum diuino dominio & imperio. Antecedens constat, quia supposita incarnatione hic homo Christus debebat Deo per humanitatem, obedientiam, reverentiam, &c.

Respondet, huiusmodi actus Christi, prout pertinebant ad humanitatem, eamq; Deo subiiciebant, sive debitos Deo, non tamen prout aliquo modo transibant ad Verbum: unde habebant infinitatem. Sed vix intelligitur, quid sibi velit haec responsio: primo quidem, quia opera Christi, ut supra dicebam, non tam habent infinitatem absolutam in genere satisfactionis & meriti à persona Verbi, vt habet aliquo modo rationem obiecti, seu materia circa quam versabatur actus, quo Christus se à Parte offerebat & humiliabat, sed vt est persona operans, & per se sanctificans actionem.

Secundo ac præcipue, quia illa actio non transibat Verbum secundum se, sed præcise quatenus era suppositum humanitatis, & per denominacionem ab illa: quia alias non finiter actio conformis rationi, Verbum enim secundum se non est subiectibile alteri, unde nec potest esse obiectum seu materia circa quam versetur rationabilis actus humiliacionis vel subiectoris, solum ergo poterat hichomo Deus subiicere vel offerre se alteri, subiicendo vel offeringo suam voluntatem creatam, suum corpus, animam, &c. & quia haec omnia sunt aliquid Verbi per vniuersum, ideo dicitur Verbum offerri & subiicere per communicationem idiomatum, ergo illa actio Christi, quatenus per illam se humiliabat & subiiciebat Deo, erat illi debita, omnibus titulis super positis, & consequenter erat etiam sub dominio eius.

Vera igitur responsio sumenda videatur ex differ-

E

entiadis inter satisfactionem & restituionem.

Restitutio enim versatur in rebus datis & acceptis, quia per eam reparatur dominum illatum alteri in bonis suis, satisfactio autem versatur in actionibus, quia per eam intenditur iniuria recompensatio, hinc fit, vt in redituatione multum pendeat æqualitas ex dominio quod restituens habet, vel in alterum transferre potest, ad satisfactionis vero æqualitatem, hoc non est per se necessarium, sed sufficit illud dominium, quod est intrinsecum operi libero. Satisfactio enim non fit, nisi per opus libertum, cuius operans est dominus, quia ratio satisfactionis non consistit in translatione dominij alicuius rei, sed in hoc solum, quod tantum reverentie & honoris impendatur, quantum iniuria illatum fuit. Et ideo quod Deus habuerit dominium actionum Christi, non repugnat, cum iustitia perfecta illius satisfactionis.

Dices, hoc ipsum, aliquem, scilicet, honorari re-

E

bus suis, videtur pugnare cum æqualitate satisfac-

tionis.

Respondet, actum proprio non esse satisfac-

S

tionem ratione dominij, quod Deus habet in illum, sed ratione dominij, quod habet operansipse, erat enim Christus versus Dominum suorum actuum, quos in Dei honorem & satisfactionem offerebat: & hoc sufficit ad optimam proportionem in hac satisfac-

tione

ne necessariam. Nam etiam actus peccati, quatenus res quædam est, est sub dominio Dei, vt vero est à proximo operante, qui suum etiam dominium in illum habet, cedit in iniuriam Dei. Et eodem modo inuenitur proportio inter meritum & premium, qui enim meretur non donat aliquid ei, apud quem meretur, neq; hoc postulat meritatio, sed sufficit, vt operans habeat dominium suorum actuum, ut quos exercet, & quasi expendit in voluntate illius imple-

datione

vel

honorando illo apud quem meretur, etiam

fi alias

Tandem ultimo, actio Christi, vt erat subiectio

^{3. Conditio.} ^{1. alias actus illi cadant sub dominium eiusdem, & A eodem actu votum implere, si fortasse illud omiserat.}

^{D. Thom.} ^{2. eodem modo primum respondens meritis ita da-}
^{3. Seccus.} ^{3. tur a Deo ipsi merenti, vt semper tamet maneat sub}
^{Durand.} ^{4. dominio Dei.}
^{Alfrida.}
^{Godefr.}
^{Parisian.}
^{Ansel.}

Tertia conditio iustitiae perfectae ponit solet, vt solutio vel satisfactio fiat ex alias indebitis. In hac etiam conuenient omnes citati autores, cū D. Thom. Scot. Durand. & alijs. Et eadem etiam habet Alfrida lib. 3. summa tractat. 1. c. 8. & Guilel. Parisi. libr. Cur Deus homo c. 7. & Anselm. lib. 1. Cur Deus homo c. 20. hoc potissimum ratione probat, purum hominem non posuisse iuste pro hominibus sacrificare. Videtur autem eadem ratio habere locum in satisfactione Christi, quia etiam ipse debebat Deo quidquid in honorem illius operari poterat, multis alijs titulis. Primum titulus gratitudinis, propter infinita beneficia sibi, vt homini, vel certe sua humanitati collata. Cum enim esset verum illius suppositum, exercere debitus minus & obligationem veri suppositi, atque adeo gratias referre Deo, pro beneficiis in illa natura suscepis, sicut legimus in Euangelio Christum dominum sepe fecisse. Deinde titulus obedientiae, posuit enim Deus exigere a Christo homine omnia opera sua humanitatis solum propter honorem suum, & vt sua voluntatis obtemperaret. Quod si nunc de facto non ita exigit, illa est quaedam gratia a liberalitate, quae minuit iustitiae perfectionem.

Respondetur primum, conditionem hanc, vt vera & solida sit, debere intelligi de debito iustitiae, & respectu eiusdem ita ut solutio debiti, vt iusta sit & perfecta, debeat fieri ex ijs, quae non sunt debita eidem alio titulo iustitiae. Quod autem sint debita, ailio titulo graditudinis, obedientiae aut misericordie inter homines, non minuit perfectionem iustitiae. Hoc patet primum humanis exemplis. Nam sepe soluendo debitus iustitiae ad qualitatem, implet homo preceptum: & possit simul verum & formalem actum obedientiae exercere, & misericordiae, vel gratitudinis, si necessitas vel occasio exercendi has virtutes simul concurreret. Et ratio est, quia huiusmodi alii tituli, vel debita non minuunt & qualitatem iustitiae. Hac vero conditio, de qua modo agimus, in tantum potest esse necessaria ad perfectionem iustitiae, in quantum ad perfectam & qualitatem potest requiri. At vero quando duo debita iustitiae concurrent, maxime respectu eiusdem, non seruant perfecta & qualitas, si uno & eodem precio soluatur: quia in bonis temporalibus, si multiplicantur debita iustitiae, augerur res ipsa quae debetur. Ut si debeat alteri decem ratione mutui, & alia decem ratione aliquis venditionis, iam simpliciter debeat viginti existitia: & ideo non potest hoc modo unius debito perficie satisficeri, per rem debitam alio titulo iustitiae. & idem est, quoties multiplicatis titulis, vel rationibus debiti, augerur res ipsa quae debetur. Vnde etiam fit hoc solum procedere quando primum quod soluitur, & multis titulis iustitiae debetur, sicutum est, quia tunc non videtur posse ad quater respondere illi duplice debito. Quanquam si contingere rem omnino eandem multis titulis deberi, fieri posset solutio perfecte iusta reddendo eandem rem, & per illam satisfaciendo omnibus illis debitis: quod in hominibus vix contingere potest respectu eiusdem: tamen respectu diuersorum, potest intelligi casus in quo hoc accidat. Vt si quis accipiat ab uno condigne stipendum pro aliquo labore, v. g. vt Romaneat, & nihilominus ab altero pro eodem labore stipendum accipiat, eadem actione utriusque plene satisfacet, quia reuera sufficenter exequitur omne id ad quod ex parte vel propter stipendum tenetur, tam respectu utriusque, quam respectu singulorum. Et eodem modo potest quisire, v. g. Romam soluendo debitum iustitiae, si ad hoc reuenerat ratione mercedis accepta, & nihilominus

Dices; ergo non est maior ratio de varijs titulis iustitiae, quam de debito iustitiae coniuncto cum debito alterius virtutis, v. g. obedientiae aut gratitudinis, quia utroque modo potest obligatio cadere in res, vel actiones diversas, & tunc non satisfit utriusque obligationi, vna tantum re aut actione, vt si quis ex mutuo debeat decem, & alia decem ex voto eidem ipso loco non satisfacit dando decem. Utroque item modo potest obligatio cadere in eandem actionem & augere obligationem, & tunc satisfit utriusque obligationi eodem actu, vt exemplis adductis, & aliis similibus facile ostendit potest. Respondeatur, differentiam in his confistere: primo, quod obligationes iustitiae per se non coniunguntur in eadem actione, nec vna proprie respectu aliam vt materiam vel obiectum, vt quando ex obedientia aut voto obligor ad iustitiam servandam. Deinde obligationes iustitiae per se augent quantitatem debiti, moraliter loquendo; quod si integrum non ita continget, est omnino per accidens, quia vel actio est indistinctibilis, & multiplicari non potest, vt, si quis multis iustitiae titulis teneatur ducere aliquam in uxorem, vel quia respectu diuersorum, tota actio est quasi indistinctibilis, & est quasi tota in toto, & in singulis: quia ita est utris singulis, ac si pro uno tantum fieret, vt in exemplo adducto de adeumne Romanum. At vero obligatio alterius virtutis adiuncta obligationi iustitiae, per se loquendo non auget debiti quantitatem, nisi forte per accidens quando ex directa intentione formalis & virtuali fertur in aliam materiam, vt in exemplo illo de voto & mutuo, nam si esset votum soluendi mutuum, vniqua solutione satisfaceret: si autem ex intentione voventis cadit votum in materiam liberam ab alia obligatione, tunc augetur quantitas materie, quia fertur obligatio ad rem diuersam, non ex se & ex natura sua, sed ex intentione operantis: praeterquam quod illa obligatio ex promissione haberet quandam rationem iustitiae. Propter haec ergo causas dicimus simpliciter, hanc conditionem per se habere locum in titulis iustitiae, non vero in aliis.

In proposito ergo, primo dicendum est, quamvis Christus dominus ex obedientia, vel gratitudine ad Deum, possit illi debere actiones, vel passiones suas, non tamen ex debito iustitiae, & ideo debitum illud non pugnat cum perfectione iustitiae. Quod respondeamus, si sum potest ex August. 13. de Trinit. cap. 4. & Anselm. lib. 2. Cui Deus homo, cap. 19. dicentibus, potuisse Christum per mortem suam iuste satisfacere, quia non debebat illam: quomodo sepe patres loquuntur: intelligi autem debet de debito iustitiae, non obedientiae, vel gratitudinis. Secundo dicendum est, tam infinitum esse valorem operum Christi, vt sufficere possent ad soluendum omne debitum, etiam si infinitus titulus deberentur. Nam sicut propter infinitum valorem, tantum interius valet unum opus, quantum omnia, vt supra dicebam, ita tantum valet pro multis debitis quantum pro uno. Quod confirmatur & explicatur: nam unum opus Christi sufficere poterat ad gratiarum actionem pro omnibus beneficiis suscepis, & vnum aliud opus ad satisfaciendum pro hominibus: sed tantum valoris habet quodlibet illorum sicut omnia simili: ergo multiplex ratio debiti non potuit minuere perfectionem iustitiae Christi.

Et ex his tandem obiter intelligitur, quo modo etiam respectu hominum qui Christum præcesserunt, fuerit satisfactio Christi omnino iusta, quantum illis furent remissa peccata, antequam esset satisfactio exhibita satisfactio. Huius enim ratio multiplex sicut respetu eo mi potest ex dictis. Prima, quia totum hoc potuit ram qui i. condigne cadere sub infinito valore operum Christi, præterim cum respectu præscientiz DEI ita ferant,

fuerint semper præsentia, ut possint dici exhibita: Secunda, quia hoc totum potuit venire in pactum; & contineri sub promissione salua integritate iustitiae. Tertia, quia illa solum fuit quasi quedam anticipata solutio, quæ si respiciat rem æqualem non minuit perfectionem iustitiae, ut patet in venditione, quæ pecunia credita fit. Et hactenus de iustitia Christi.

SECTIO VII.

Vtrum purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines ex perfecta iustitia.

Hactenus ostensum est, incarnationem fuisse a-
ptissimum & sufficientissimum medium ad per-
fectum modum humanæ redēptionis. Sed nondū
constat fuisse necessarium, donec ostendamus nul-
lum alium præter Deum hominem potuisse tantum
opus perficere. Duo autem modi intelligi possunt,
quibus id fieret. Prior est, si unusquisque posset pro
seipso satisfacere: de quo sectione sequenti dicemus.
Alter est, si unus homo purus constitueretur, qui
prō omnibus satisfaceret, de quo iu[m]perfecti dicen-
dum est. Vnde constat, purum hominem hoc loco
significare personam creatam in quounque statu,
vel natura, vel gratia constitutam: ut quamvis de
puro homine loquamur, tamen quæ dicenda sunt
de quaenamque pura creatura eodem modo possint
intelligi.

Priu[m] ergo omnes Theologi conueniunt, non
potuisse purum hominem, quantumvis innocentem,
& gratum Deo, ex perfecta iustitia pro homini-
bus satisfacere: quia etiam est communis Patrum
sententia, vi ex dictis precedentibus questionib.
facile constat. Sed in hac veritate explicanda, &
ratione reddenda, valde dissentient inter se. Nam Scotus,
Durandus, Gabriel, & Ioannes de Medina, locis
supradictis sectione tercia, non aliam rationem
reddunt, nisi quia omnis satisfactio apud Deum, est
ex sola acceptatione. Iti tamen autores ferē nihil
distingunt inter satisfactionem possibilem puro
homini & Christo, quantum ad valorem & ratio-
nem iustitiae: in quo valde errant, ut dictum est, &
dicetur.

Secunda opinio est, purum hominem non posse
pro aliis ex perfecta iustitia satisfacere, quia eius o-
pera non possunt prodeſte aliis ex vera & propria
iustitia, sicut non potest unus homo purus aliis me-
reri de condigno, quamvis possit sibi ipsi. Cuius ra-
tio esse videretur, quia gratia creata non habet vim ex
natura sua, ut per actus suos in alios efficiat, sed tan-
tum ut seipsum perficiat, donec ipsam habentem
perducat ad ultimum finem. Est enim gratia creata
semper gloriosa, respectu habentis ipsam, non respe-
ctu aliorum: & ideo de facto nulla pura gratia crea-
ta hoc habet, quia hoc non conuenit illi ex natura
sua. Ex hoc ergo fit, ut opera procedentia à sola hu-
iustitiae gratia non habeant valorem, nec condigni-
tatem ad satisfaciendum pro aliis, & consequenter,
quod nunquam in illis possit fundari vera iustitia.
Nam licet Deus posset gratis illa acceptare, vel illis
esse contentus ad remittendum aliis peccata, tamen
hæc acceptatio non addit valorem opere; vnde nec
fundari potest in tali valore, non ergo esse potest ex
iustitia.

Tertia opinio est, posse purum hominem in gra-
tia constitutum pro aliis satisfacere ex iustitia, & ad
æqualitatem rei ad rem, non tamen cum tota perfe-
ctione, seu rigore iustitiae. Ita Caietan. hic, & idem
finit Palud. in 3. d. 20. q. 2. & Soto libr. 3. de nat. &
grat. cap. 6. & in 4. d. 1. q. 5. art. 4. dist. 19. quest. 1. art.
2. ad 1. Indicat etiam Vega lib. 3. in Trid. cap. 5. & lib.
7. cap. 9. Fundamentum prioris partis est, quia opus
bonum, præseruum charitatis, procedens à gratia

A sanctificante, habet tantum bonitatis seu valoris ad
satisfaciendum, sicut peccatum ad offendendum,
quæ a sicut peccatum est contra Deum, ita hæc satis-
factio placat Deum, & procedit à persona iam digna
effecta per gratiam, quæ cum sit participatio diuinæ
naturæ, sufficiens principium esse videtur, ut tribuat
actui sufficiensem valorem ad compensandam di-
uinam iniuriā. Vnde ultius fit, si Deus conferret
hanc gratiam puro homini, & illum constitueret, ut
esset caput exteriorum, & nomine eorum satisfac-
ret, illum habiturum fuisse sufficientem vim & ef-
ficacitatem ad satisfaciendum ex iustitia. Non esset
autem, inquit hi autores, illa iustitia omnino ex-
acta & rigorosa, quia desicerent illæ tres illa condi-
tiones superiori dubitatione politæ, quia tota fun-
deretur in gratia, & feret ex bonis ipsis creditoris,
& alias debitæ. Et reuera ab hac sententia nihil feret
discrepant Scorus & alij in prima sententia citati, sed
quod ad purum hominem attinet, idem feret dicunt,
licet alii verbis.

Suppono questionem hanc procedere de poten-
tia absoluta, quia de lege ordinaria, & de facto ex-
teriorum, nullum præter Christum, posse alii méri-
ti de condigno, nec pro illis similiter satisfacere, sal-
tem quoad culpam: nam de satisfactione quoad pœ-
nam temporalem, dubia res est, quæ ad propositum
hoc non spectat, sed ad materiam de penitentia.
Hoc vero quod supponimus, ex materia de gratia
constat, & infra agentes de merito Christi, & de mu-
nere mediatores, & redemptoris idem ostendemus.

C Et tractat bene August. lib. 1. de peccat. merit. & re-
miss. cap. 14 & tractat. 4 & 5 in Ioan. Suppono deinceps,
nullum hominem parentem gratia Dei posse co-
digne Deo satisfacere pro illo peccato, præseruum
mortali, quod de fide certum est contra Pelagium,
ut constat ex definitione Concil. Trident. sess. 6. & ex
alii multis, quæ in materia de gratia traduntur. Et
quamvis hæc doctrina fidei propriæ intelligatur de
facto & de potentia ordinaria, tamen ex ea sequitur,
idem esse de potentia absoluta, quia ex illa haberet,
hominem esse ad hoc insufficientem per vires natu-
rales, quæ non possunt esse maiores in homine, et
iam de potentia absoluta. Implicat enim hominem
elevari ad altiorem ordinem, vel potentiam super-
erantem totum ordinem & potentiam naturæ, &
idem quod illam potentiam recipiat per vires natu-
rae. Et hoc à fortiori constabit ex iis, quæ dicemus
de homine sanctificato per gratiam, de quo noster
sermo est.

Dico iam primo, de potentia absoluta fieri posset,
ut homo purus innocens & sanctus satisfacere de
iustitia, & aliquo modo de condigno pro peccatis
aliorum, etiam totius generis humani. Hanc con-
clusionem præter autores citatos pro prima &
secunda sententia, indicat D. Thom. hic, clariss. infra
quest. 64. art. 4. idem in 4. dist. 15. Palud. in distin.
20. Soto in 4. dist. quest. 5. art. 4. dist. 19. art. 3. lib. 3. de
natura & gratia. cap. 6. Vega lib. 3. in Trid. cap. 15. Et
idem sentit Caietanus hic, & alij autores infra citâ-
di; & videatur probari sufficienter fundamento ter-
tia sententia. Nam in primis nullam contradic-
tionem implicaret, Deum constitueré purum hominem
iustum, qui esset caput hominum in ordine gratiæ,
quam in alios posset aliquo modo influere. Que-
niam repugnat autem contradictione in hoc potest in-
tendiri? Et secundo explicatur à simili: nam si solam
naturam rei spectemus, etiam si Adam furitus esset
parens, & fons omnium hominum in esse naturæ,
non inde ex natura rei consequebatur, ut peccatum
eius ad posteros deriuaretur, ut ex materia de pecca-
to originali constat, & per se videretur facti perspi-
cum, & nihilominus fieri potuit ordinatione di-
uina, ut omnium posteriorum voluntates, in eius ar-
bitrio & voluntate moraliter ponerentur, & quo-
ad hoc Adam esset caput exteriorum: & hac ratione
illo

Illo peccante, omnes in illo peccare censentur, & postea ab illo geniti, merito ac iuste illius culpā contrahunt: ergo par ratione potuisse Deus facere aliquem hominem caput aliorum inesse gratia, & omnium voluntates in illo ponere, vt illo merente & satisfacente, omnes in illo & per illum satisfacere existimarentur, sicut nunc dicuntur peccasse in Adam. Cur enim dicimus potuisse Deum efficere, vt unus purus homo posset nobis nocere, si velleret: & non vt alias simili vel fortasse maiori gratia & auxilio prædictus non posset nobis prodesse? Tertio, ratione ex re ipsa sumpta ita explicatur, quia posset Deus puro homini dare tantam gratiam & gloriant quantum contulit anima Christi, & cum eo pacisci, seu illi præcipere, vt se suasque omnes actiones ad bonum aliorum hominum referret, illisque merebatur, & pro illis satisfaceret, illisque promittere, alii propter ipsum se benefacturum, & remissurum peccata, si ipse bene se gereret, & conuenienter gratia & munera suscepit operaretur. Nam in hoc toto facto nihil est impossibile, nihil incongruum. Hoc autem posito facile intelligitur, opera illius hominis futura sufficiencia ad merendum & satisfaciendum pro aliis ex aliqua iustitia: quia illa opera de se habent aliquam proportionem cum illo effectu non quidem perfectam, vt statim dicam, sed nec omnino nullam, propter dignitatem gratia & charitatis. Rursum intercedebat promissio sub conditione talium operum, & antecedens ipsa opera, quæ tunc fierent fundata in tali promissione: ergo illis debetur merces, seu effectus promissus, non ex simplici fidelitate, sed ex iustitia, vt dubio. 5. in simili dicabam.

Ad fontem 19. sententia. Ex hæc ratio dissolut facili fundamentum secundum sententia. Nos enim non dicimus, solam acceptationem extrinsecam, quæ intelligitur sub sequenti opus ipsum, posse efficere, vt opus, quod alias non sufficeret ad inducendam obligationem iustitia, propter talem acceptationem sufficiat, quia huiusmodi acceptatio, cum intelligatur superuenire operi, nec physice nec moraliter mutat illud, sed quale illud est, tale ipsum acceptat, & illud supponit quæ obiectum suum: sed loquimur de promissione & pacto, quod antecedit opus, & sic ab operante inniventur promissio factæ sub conditione talis operis: huiusmodi enim promissio multum sine dubio conferre potest ad moralem efficaciam, & valorem operis: primo ratione generali, quia opus morale idem in substantia proprie diversas circumstantias potest moraliter habere & diversum valorem vel efficaciam: hæc autem circumstantia, de qua modo agimus, multum referat ad moralem operis estimacionem: quia hinc habet: quis vim inducendi obligationem, & obitum ex iustitia, ut inter homines etiam patet. Nam si quis sine pacte, aut legi autoritate in alterius vinea laboret, non potest ex iustitia obligare alium ad mercedem soluendam, potuisse autem, si laborasset ex conuentione vel legis autoritate, & ratio est: quia opus iustitia multum pender ex simili circumstantia. Secundo hoc evidenter ostendit exemplum positum de peccato Adæ, qui condigne meruit omnibus posteris eternam damnationem ratione illius pacti, & legis diuina, quam transgressus est, & propter conditionem etiam & statum E persona. Vnde arguitur tertio, quia persona dignitas multum confert ad valorem moralem operis, tametsi illa dignitas extrinsecum sit, & moralis potius quam physica, vt est, verbi gratia, Regia vel Pontificia dignitas: & tamen potest intelligi illa dignitas capiri a Deo ipso donata: ergo opera persona constitutæ in illa dignita e gratia, & facta sub illa promissione ex pacto Dei, merito intellegentur habere maiorem valorem, & efficacitatem moralem. Et ita satis viderur demonstrata assertio posita. Nec video quid amplius possit contra illam probabilitatem objici,

A Dico secundo, nihilominus talis satisfactionio puri *z. Concluſ.* hominis non esset: & qualis offensio diuinæ, vnde neque esset ex perfecta iustitia, nec posset cum satisfactione Christi in valore conferri. Conclusio hæc tres habet partes, inter quas postrema videlicet, huiusmodi satisfactionem puri hominis non posse in perfectione conferri cum Christi Domini satisfactione, omnino est certa ex his quæ superius ex Scriptura, & patribus citavimus: & patet aperte, quia offensum est, opera Christi esse infiniti valoris simpliciter in genere meriti & satisfactionis, opera vero illius hominis non posset habere tantam valoris quantitatatem, cum persona operans non esset infinita simpliciter, & non sit aliud caput, ex quo infinitus B valor posset oriiri. Denique, omnia quæ dicemus, hanc partem fortiori ratione confirmabunt.

Secunda vero pars, scilicet in illa satisfactione puri hominis non potuisse perfectam iustitiae rationem inueniri, communis erat est, vt diximus, & præter Abulensi, citatos auctores eam docent Abalensis in prologo *Alisiod.* Matth. quæstio. 17. & in cap. 34. Exod. quæstio. 7. & *Aleris.* 3 Altisiodoren libro 3. summa tractatu primo capit. 8. Bonaventura, *Bonauem.* Aleris. 3. part. quæstio. 1. memb. 6. art. 1. & 2. Bona Richardus, *Richardus.* ventura 2. distinct. 10 quæstio. 3. & 4. Richardus quæstione, 4. & 5. Driedo de captivitate & redemptione generis humani, tractatu secundo, cap. 2. par. 3. articul. 6. in 4. sententia. Et sumitur ex illis testimoniis Patrum, quæ dubio secundo & tertio allata sunt, ad confirmationem necessitatem incarnationis ad redemptionem ex perfecta iustitia. Non enim solum dicunt patres unum Christum potuisse hoc perfectius efficere, sed etiam negant aliquem alium hoc potuisse ex perfecta iustitia prestare. Addi vero in huius confirmationem possunt optima verba Adriani primi in Epistola ad episcopos Galliarum & Hispaniarum, contra eos qui Christum filium Dei ad optimum appellabant. Quomodo per illius christiani nos sumus adoptati, si ipse consors nobis in adoptione gratia fuit? crederemus ergo (quod dici nefas est) participem nobis in causa peccati. Nam si ut peccata nostra non tolleres, si ipse peccatum haberet: ita adoptione gratiam nobis non tribueret, si ipse propter hominem, quem assumpsit sine forde peccati, necessarium haberet, vt gratiam adoptionis acciperet. Cum ergo puro homini necessaria sit gratia adoptionis non potest ille eandem gratiam alias obtinere, utique ex perfecta iustitia, hoc enim modo necessario intelligenda sunt verba Pöfificis, nam in imperfecto modo dubium non est, quin filius adoptionis alias possit adoptionem mereri. Atque eadem ratione, & in eodem sensu sunt postea Parres Cœcilij Francofordiensis in libro Sacro syllabo dicentes. Quo igitur pacto nobis adoptionem filiorum tribuit, si ipse necessarium egit, ut filii haberet? Ratione argumentor primo ex conditionibus perfectæ iustitiae supra tractatis. Satisfactione enim ex perfecta iustitia oportet vt procedat ex propriis viribus, & ex propriis bonis satisfaciens, & alio nomine non debitis: sed omnis satisfactione puri hominis, necessario fundari debet in gratia, & esse ex bonis ipsis DEI, & per actus illi debitos multis alias titulis: ergo repugnat esse ex perfecta iustitia. Hac ratione vuntur Anselmus libro 1. Cur Deus homo cap. 20. Guilielm. Parisiensis lib. Cur Deus homo cap. 7. Alisiod. lib. 3. summi. tractat. 1. cap. 8. Sed quanquam haeratio probabilis sit, & sufficienter ostendat: illas leges iustitiae non tam perfectè posse seruari in persona creatura, sicut in Christo, non tamen videatur omnino conuincere. Quia si considerentur ea, quæ de illis sibi diximus, & quo pacto ad hanc iustitiam necessariae sint, probabiliter possent defendi, sufficienter posse in pura creatura seruari, si alias in operibus puri hominis possent aliquo modo reperiri sufficiens valor, & aequalis iniuria DEO factæ per peccatum, quod uniuersique plane manifestum

estum erit, breuiter discurrendo per singulas con-

A nus debitum diuinum maius est, quam debitum ex humana iustitia: & tunc non posset homo ille utriusque debito ad æqualitatem satisfacere, cum opera eius essent finiti valoris, cum tamen Christus possit propter infinitatem suam, ut dictum est. Quocirca, exhibis conditionibus aliquo modo intelligitur, quomodo in eis iustitia Christi superet omnem iustitiam possibilem puri hominis, non tam satis intelligitur, quomodo illa iustitia puri hominis necessario sit dicenda imperfecta, nisi quatenus aliquo modo necessario futura esset in æqualis.

Probatur ergo ultimum haec secunda pars assertio-
nis ex prima, nam opera puri hominis non habent
valorem suffici entem ad satisfactionem omnino æ-
qualem: ergo non posset illius satisfactio esse ex per-
fecta iustitia. Antecedens probatur à D. Thomae hic
duplici ratione, desumpta ex D. Anselmo libr. 1. Cur
Deus homo, cap. 20. & sequentibus, & Richardo de
S. Victore, libro de Incarnatione Verbi, cap. 8. & eis
vtuntur Alexander Aienensis, Diu. Bonaventura, Ri-
chardus, & alij supra citati. Prior procedit tan-
tum de peccato Adæ, quo tota humana natura col-
lapsa est. Fuit enim infinitum, secundum quandam
virtualem extensionem, seu multiplicationem, quia
de sufficiens fuit ad infinitos homines, & ini-
micos Dei constituendo: at vero satisfactio puri
hominis non videtur posse hoc modo esse infi-
nitata.

Hæc tamen ratio non videtur absolute conclu-
dere, quia dictum est, posse purum hominem fieri
caput hominum in esse gratia, non minus quam Ad-
am fuit veluti caput & principium peccati, hoc au-
tem posito, satisfactio illius hominis non minus fui-
set in finita extensione, quam fuit peccatum Adæ: es-
set ergo, quoad hoc satisfactio æqualis, atque adeo
in hoc etiam simili satisfactione Christi, quamvis
in hoc etiam Christus superet purum hominem, quod
hæc dignitas capit is connaturalis, & debita Christo
ratione uniuersa, non tam ea esset connatura-
lis puro homini quantumvis grata, sed oportueret
conferri ex lege Dei, vel pacto, hoc vero licet bene
concludat maiorem perfectionem in satisfactione
Christi, non tamen concludit in æqualitatem sim-
pliciter in satisfactione puri hominis, quia etiam illa
quasi dignitas capit is, quæ fuit in Adam, non fuit
illi connaturalis & debita, sed ex lege & pacto, serua-
tur ergo proporcio.

Secunda ratio fundatur in infinitate, quam pecca-
tum habet ex persona Dei offensa: unde procedit
de omni peccato præfertim mortali. Grauitas enim
offensa, ut supra dictum est, sumitur ex persona of-
fensa: unde tanto est maior, quanto illa persona est
dignior: ergo quæ est contra personam infinita di-
gnitatis simpliciter, erit infinita, ergo non potest ad
æqualitatem compensari, nisi per infinitam satis-
factionem, quam non potest exhibere persona finita
quantumvis grata.

Contra hanc rationem obiici potest primo, quia
ex persona offensa infinitate non habet peccatum
infinitatem simpliciter, sed tantum secundum quid,
scil. obiectuum, quæ in hoc consistit, quod sit malum
quoddam, & iniuria cuiusdam aliorum specie, & ordi-
nis, quam sit omnis iniuria contra personam crea-
tam & finitam, ergo hinc concludi non potest, nec
fariam esse satisfactionem infinitam simpliciter, sed
tantum secundum quid, & hanc exhibere posse pu-
rus homo gratus, amando Deum super omnia, & pro
illo patiendo, nam etiam hi actus habent, ex persona
Dei circa quam versantur, infinitatem quandam se-
cundum quid, & obiectuum, proportionatam, &
ad æquatam infinitati peccati.

Ad hanc obiectiōnē duo possunt esse respon-
sioni modi. Priore est, negando assumptum, in quo si
tangit illa quæstiō, an peccatum mortale ut est
offensa diuina habeat infinitatē simpliciter in ratio-
ne ma-

Caietanus.

Scotus.

Anselm.
Richard de S.
Vider.
Alanus.
Bonaventura.
Richard.

Cum enim primo dicitur, satisfactionem creatu-
ræ necessario debere fundari in gratia, seu in gratui-
ta acceptatione, vel intelligitur de gratia, quæ se te-
net ex parte personæ satisfactoris, & est principium
ipius satisfactionis, vel de acceptatione ex parte i-
pissim Dei, qui intelligitur quasi subsequens opera-
tionem, quæ in satisfactionem offeratur. Si hoc po-
sterior modo intelligatur, vt Caietanus videtur ex-
ponere, non est verū, consequenter loquendo. Quia,
si supposita gratia ex parte principij, & suppositi op-
erantis, satisfactio est sufficientis & æqualis valo-
ris, jam acceptatio illius non habet rationem gratiæ
sed iustitiae, quia iam seruat æqualitas. Et quam-
uis Deus absolute loquendò, posset talen satisfac-
tionem non acceptare, tamen supposito pacto & p-
missione, ex iustitia debet acceptare: & hoc satis est
ex hoc capite ad perfectam iustitiam, ut in superiori-
bus ostensum est. Si autem priori modo intelligatur,
vt Scotus & alij intelligunt, verū, quidem est,
talens satisfactionem debere fundari in gratia, tamen
non videtur hoc multum repugnare perfectio-
ni iustitiae, si alij est sufficiens valor in ipso opere:
quia tunc homo non satisfaceret formaliter per gra-
tiam ipsam, quam gratis accepit, sed per fructus ipsi-
us gratiæ, quos ipse sua etiam industria comparauit.
Et quamvis illi fructus finit etiam dona Dei, tamen
iam sunt connaturalia, & suo modo debita ratione
primæ gratiæ: & deinde homo non satisfacit per il-
la, nisi prout est dominus suorum actuum: quod vi-
detur sufficere ad hanc iustitiam. Nam fere idem ne-
cessario dicendum est de satisfactione Christi, quam-
quam sit nonnulla diuersitas: tum quia personæ Chri-
sti non sit proprie gratia, sicut sit persona creatæ, tu-
etiam quia omnia dona gratiæ, vel auxilia, magis
sunt connaturalia Christo, quam puro homini; et
iam supposita gratia.

Ex idem fere est de alia conditione, vt scilicet sa-
tisfactio fiat ex propriis, quia etiam in puro homine
satisfactio fieret per actus proprios ipsius, quorum ip-
se est et Dominus. Et licet Deus superior, & altius
dominium habeat eorundem actuum, tamen hoc
non videtur referre ad perfectionem ipsius satisfac-
tionis, vt explicatum est in satisfactione Christi, in
qua, quoad hanc conditionem fere eadem est ratio:
quia etiam humanitas Christi, & omnes actus crea-
ti illius hominis sunt sub diuino dominio, quanquam
in hoc etiam superet Christus purum hominem,
quod in eo id, quod est radix valoris & dignitatis sue
satisfactionis, non cadit sub dominium alius; cum
sit ipsa increata persona, & in hoc euia, quod ipsum
et dominium, quod per humanitatem habet, est
quodammodo diuum, & illud quasi à seipso ha-
bet, proper dignitatem suppositi. Denique idem fe-
ret de alia conditione, vt satisfactio sit ex non de-
bitis: non quidem, quia talis homo posset interdum
efficere opera consilii, quæ non videntur debita alio
titulo, vt Scotus obiicit in 4. distinctione 15. quæst.
1. hoc enim non videtur mulsum referre: tum quia
quidquid ex consilio fit, posset à Deo præcipi: unde
quod non præcipiat, atque adeo quod non debeatur,
est ex quadam liberalitate ipsius Dei: tum etiam,
quia debitum ex præcepto non derogat perfecta sa-
tisfactioni, ut supra dictum est. Ratio ergo est, quia
illa conditio intelligenda est, vt diximus, ex non de-
bitis alio ritulo iustitiae. Homo autem purus si est
innocens, non habet alius debitum iustitiae, quan-
tus habere posset debitum obedientiæ vel charita-
tis, sicut etiam de Christo Domino dictum est. Qua-
quam in eo aliquò modo sit diversa ratio: nam re-
vera potuisse Deus exigere a puro homine, titulo
gratitudinis, vel religionis, omnes bonos actus-
ius, & imponere obligationem, vel debitum æqui-
tatis debito iustitiae, veletiam maius illo, quate-

ne mali seu demeriti. Et responsio data supponit A ferdit Deum; quantum est ex se, contristat ipsum: partem affirmantem; ex qua recte sequitur, infinitam Christi satisfactionem fusile necessariam sim-
pliciter ad aequalitatem iustitiae constitutandam. Et hæc sententia tribuitur Alensis, par. qu. 1. 1. memb. 6.
art. 2 ad 1. fed ibi solum dicit, peccatum habere infinitatem ex persona offensæ; & ideo non posse ad aequalitatem recompensari, nisi à persona quæ sit botum infinitum: ex hoc vero non sequitur, peccatum habere grauitatem simpliciter infinitam. Tribuitur item Bonaventuræ in 3. distin. 20. quæst. 3. & 4. Sed nihil plus dicit, quam Alensis, nam priori loco art. tam gracie esse offensam quæ sit Deo, ob excellentiam eius dignitatem, quod nulla creatura potest recompensare aliquid ei aequale. Posterior autem loco dicit, nullam creaturam posse (atque acere pro illa) iniuria, satisfactione plena, quia illa offensæ & iniuria omnino excedit puram creaturam. Quod ipsum docuit etiam hic D. Thom. ad 2. & Cæteri, den. significat, & alijs expoitoreis cœmuniter, & indicat etiam Richardus in 3. distin. 20. quæstione 4. & Richard de Sancto. Viæ, libro de Incarnatione. Verbi, capit. 8. Qui omnes solent in hanc sententiam adduci, cum tamen solum dicant peccatum habere grauitatem inadæquabilem per satisfactionem creaturæ: ex quo non sequitur habere infinitatem simpliciter, ut postea explicabo. Solus ergo Medina citato loco hanc sententiam exprefse docet, quam pauci ex recentioribus secuti sunt.

Potest autem suaderi hæc sententia, primo, illa vulgaris gradatione, quia offensa contra personam aliuscuius dignitatis finitæ, est certe grauitatis finitæ, quod si offensa sit contra personam maioris dignitatis cresceret etiam grauitas offensæ: & in vinculum quantum crescit dignitas personæ offensæ, crescit grauitas offensionis: ergo offensa contra personam simpliciter infinitam, habebit etiam malitiam & demeritum simpliciter infinitum: alias non servaret proportionem, & fieri posset, ut offensa persona finitæ haberet aequalitionem cum offensa persona infinitæ: iuxta formam argumentandi Aristoteles in physicis. Vnde potest alter proponi argumentum, quia iniuria contra Deum sine proportione exceptip omnem iniuriam contra creaturam; etiam si in infinitum crescat; ergo. Et in idem reddit argumentum, in quo modò versamur, quia illa iniuria excedit omnem satisfactionem creaturæ, etiam si in sanctitate creaturæ in infinitum crescat; & ideo persona Christi fuit necessaria ad aequalem satisfactionem, iuxta sententias Sanctorum quos his & supra scripsit. Ita ergo signum est illam iniuriam esse infinitam grauitatis simpliciter.

Secundo, Peccatum ut est offenditum Dei, nō solum destruit in homine Deum, quod solum est destruere bonum illud creatum, quo homo coniungitur Deo ut ultimo fini; sed etiam, quod in ipso est, destruit Deum in se, nam quoad affectum in hoc tedit, qui peccat; ergo hac ratione est infinitum malum simpliciter; nam destruere infinitum bonum simpliciter, non tantum refœctu alicuius, sed absolute & in se, malum certe est simpliciter infinitum. Antecedens declaratur varijs modis. Vnus est, quia omnis intellectualis natura ut sic est una quoad perfectissimum gradum naturæ, in qua omnes conueniunt; ergo malum quod est destruendum rectitudinis moralis in uno subiectu, implicite & virtualiter opponitur toti gradui naturæ intellectuali, ut sic, & in eo destruit moralam rectitudinem, quatenus ille communis est omni intellectuali naturæ; ergo, quantum est in se, etiam in Deo illam rectitudinem destruit, quod est Deum ipsum destruere. Alius modus est, quia qui offendit Deum, quantum est ex se, tollit illi honorem & dignitatem ultimi finis, quia ablatum non est Deus. Alius est, nam qui of-

*Non habet
peccatum ma-
litiam solum
simpliciter infi-
nitam.*

B

Peccatum habere quandam infinitatem ex infinitate divinitatis maiestati: nam in hoc modo loquendi, & limitandi illam infinitatem facit indicat, non esse infinitatem simpliciter, sed tantum secundum quid, seu obiectum. Vnde in 1. 2. quæst. 87. a. 4. dicit peccatum esse infinitum ex parte auctoris ab incommutabili bono, quod est infinitum: vbi solum assignat infinitatem obiectuum, quod ex duobus colligi potest. Vnum est, quia in inferius eodem modo dicit penam damni esse infinitam. Aliud est, quia statim agens de conuersione, dicit peccatum ex ea parte esse finitum, tum ex parte obiecti, quia bonum, ad quod conuerterit voluntas, finitum est, tum etiam quia ipsa conuersio finita est: quod non ita dixerat de infinitate auctoris. Eadem sententiam tenet Sotinus in 3. distin. 20. quæstione prima contra ea quæ dicuntur, Vbi dicit, tantam esse infinitatem ex obiecto in actu charitatis, quanta est in peccato, quod licet fortasse verum non sit, supponit tamen in peccato non esse infinitatem nisi secundum quid & obiectuum, sicut est in actu charitatis. Et idem docet expressè Palud. in 3. dist. 20. quæst. 2. Soto in 5. distinctione 19. quæst. 1. art. 2. ad 1. & indicat D. Thom. in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 2 ad 1.

C

Potest autem hæc sententia probari primo, quia in peccato non est maior inalitia, quam sit bonitas qua priuat, sed priuat bonitatem simpliciter finitam, & tantum secundum quid infinitam, scilicet, obiectum: ergo. Major potest, quia priuationis quantitas expostiuo mensuranda est. Minor vero probatur, quia illa bonitas tanta est, quanta esse poterat, & debebat contrario actui caritatis: illa autem est sine dubio finita. Ad hanc vero rationem sufficenter responderi potest, recte quidem procedere de malitia morali, quæ oppositur virtuti contrarie, seu quæ priuat illa bonitatem, quæ inesse deberet illi actu humano, si studiose fieret. Pregens autem difficultas non est de hac malitia & quantitate eius, sed de ratione iniurie dividua, quam haberactus peccati, & de quantitate, quam sub ea ratione habet. Est enim peccatum præsertim: orale vera ac propria iniuria Dei, & vt sic non solum priuat rectitudine caritatis, vel alterius similis virtutis, sed etiam continet quandam rationem iniurie, quæ nullam habet proportionem cum quacunque bonitate, quæ conuenire possit actu puræ creaturæ erga Deum. Quare nos etiam dicere cogimus, hanc iniuriam in ratione mali esse maius & grauius malum, quam in ratione satisfactionis sic quilibet actus rectus puræ creaturæ: quod esse verum infra ostendemus. Vnde consequenter dicendum est, vel hanc iniuriam & quantitatem eius non esse considerandam per modum priuationis, sed per modum cuiusdam moralitatis positivæ: nam, cum hæ moralitates non sint vera entia physica, & realia, non est inconveniens, quod in eis intelligatur aliqua ratio mali per modum positivæ, id est, ad modum cuiusdam documenti, quod voluntas peccatoris infert. D E O quantum est ex se: sicut etiam meritum penæ, quid morale est, habens ra-

tio-

tonem malis, & nihilominus intelligitur per modum in iuris per modum priuationis, dici potest priuare quidem restitutio in iustitia, non qua possit inesse actu honesto elicto a pura creatura circa Deum, sed longe altiori illa, scilicet restitutio in iustitia, qua diuina maiestati secundum se debetur, etiamli a pura creatura exhiberi pro dignitate non posse: & haec est infinitas huius malitiae, quam contra facta sententia censet esse simpliciter infinitam. Neque est inconveniens dari priuationem bonitatis, quæ inesse non potest actu pura creaturæ: nam haec priuationes morales non habent exactam rationem priuationis, sed magna ex parte negationes sunt, attribuuntur autem & imputantur subiecto seu homini per modum priuationium, propter debitum, seu obligationem quæ habent vitandi actum habentem talem carentiam seu negationem adiunctam.

Alier ergo probatur secundo hec sententia, quia licet peccatum ut est iniuria Dei sit in hoc supremo genere & ordine malitiae, tamen in eo non habet summum gradum, summanam quantitatem, ergo neque infinitatem simpliciter: consequentia est clara, tum quia ultra infinitum non est maius, secundum eam rationem, tum etiam, quia illa malitia potest esse in infinitum: ergo non quam est infinita simpliciter. Vnde probatur antecedens, quia licet peccator iniuriam inferat Deo, non tamen summo affectu, & quamvis illum odio habeat, non tamen quantum potest odio habere, sicut qui amat Deum infinitum super omnia, non amat illum quantum amari potest, & ideo non infinite amat.

Dices, peccatorem odisse Deum quantum potest, non quidem ex parte sui conatus, sed ex parte Dei, quia vult inferre Deo summum malum, quod illi inferri potest: vel interdum etiam ex parte sui affectus, quia vult habere odium Dei summum, quod esse, vel etiam ex cogitari potest: atque adeo infinitum: totam enim hanc inordinationem habere potest, vel certe habet, saltem implicite, peccator in suo affectu: & in hoc longe diversa est proportio inter odium & amorem Dei, nam, qui amat Deum, neque in effectu amat Deum quantum ipse amabilis est, quia non potest: neque etiam in affectu, quia ordinatae & prudenter amat, efficit autem inordinatus affectus creature, si cuperet amare Deum, quantum impetrare ipsum amat, hoc enim nihil aliud esset, quam cupere esse Deum.

Sed haec responsio non satisfacit, quia ex duabus modis, quibus dicitur peccator odisse Deum, quantum potest, prior, ad summum, indicat infinitatem quantum obiectuum, quia cupit Deo summum malum, ex quo non recte infertur infinitas (vt sic dicā) formalis in ipso actu, sicut etiam dilectio Dei haber infinitatem obiectuum, nam vult Deo summam beatitudinem; & tamen ipsa in se non habet formalem infinitatem simpliciter. Posterior autem modus, licet fortasse in aliqua inordinatisima voluntate intentiori possit, non tamen est de ratione peccati mortali: vt sic, quia nec peccator habet formaliter hoc desiderium, eliciendi odium Dei infinitum, neque etiam virtualiter seu interpretative tale desiderium includitur in mortali peccato, quia nulla est ratio huiusmodi interpretationis etiam si ex cogitari aut fingendi detur licet. Imo etiam, qui formaliter & expresso actu, odio Deum proficitur, non ideo desiderat intensius odisse, quia odit, sicut non omnis qui amat, cupit intensius amare quam amat. Addo inde, etiam si admittamus in aliqua voluntate illud formale desiderium infinite odio habendi Deum, non refundi in illum actum totam malitiam obiecti, id est, infinitam simpliciter, ideoque etiam in illo actu non esse formalem malitiam simpliciter infinitam, sed solum erit illa actus alia quadam specie, in ratione infinitus obiectus, sicut, qui desiderat da-

re pauperibus infinitam pecuniam, non habet infinitam bonitatem simpliciter in eo desiderio: & sic de alijs.

Alier potest ad rationem factam responderi, quodlibet peccatum quatenus iniuria Dei est habere non solum supremam rationem malitiae, sed etiam summum gradum in illa, & consequenter non dari magis vel minus, sed omnia peccata sub haccratione esse æqualia, formaliter & in seipsis, quamvis cause habeant in æqualitatibus, id est, in conuersione ad commutabile bonum, ex qua nascitur auersio à bono incommutabili: sicut in alijs priuationibus totalibus formaliter inueniuntur æqualitas, quamvis ratione causa dicatur una esse maioralia. Sed haec doctrina nullo modo probanda videtur, sed plane dicendum est, malitiam peccari mortalis in ratione iniurie diuinæ esse in vno peccato formaliter & in se maiorem, quam in alio. Quod à posteriori pater ex effectu demeriti, & poenæ, que major respondet vni peccato, quam alteri, etiam sub ea ratione consideratur. Alias sequeretur, quod, sicut quilibet actione Christi erat æqualis meriti simpliciter loquendo, quamvis ex hac vel illa circumstantia non essent omnes æquales, ita omnia peccata mortalia essent æqualis demeriti simpliciter ac pensis omnibus, quia licet in his vel illis circumstantijs sint in æqualia, tamen ex aliquo capite omnia peruenient ad infinitatem simpliciter, atque adeo ad æqualitatem in demerito: consequens autem est factus falsum & absurdum, vt constat ex 1. z. quæst. 73. artic. 2. & sequentibus. Imo hinc vterius sequitur, peccato, ut est iniuria Dei, in rigore deberi penam infinite intensam, vel, si illa esse non potest, quod in infinitum creceret & intenderetur, quia æternitas poenæ, æternitati culpa respondet: ergo alteri infinitati deberet respondere infinitas poenæ possibilis. Deinde sequitur tantum demererit peccatorem per unum actum peccati mortali, quantum meruit Christus per unum actum, quod est valde absurdum: aliqui etiam posset quis existimare, non satis fuisse virtus Christi actum ad satisfaciendum pro omnibus peccatis, sed singulos pro singulis fuisse necessarios, quod quam sit falsum constat ex supra adductis ex Scriptura & Patribus. Tandem confirmatur, nam peccatum ut malum morale eo est maius, quo sit maiori aduentitia & libertate: ergo etiam ut est iniuria Dei, est maius, quo sit ex maiori aduentitia eiusdem iniurie: ergo etiam sub ea ratione vnam peccatum est maius alio; atque adeo etiam sub ea ratione omnia sunt finita. Imo etiam si (per impossibile) aduentitia esset infinita, malitia non esset infinita, quia ex conatu & alijs circumstantijs esset limitata, sicut dilectio voluntatis ex finito conatu finita erit, etiam si (per impossibile) in intellectu esset aduentitia infinita.

Vltimo ex his concluditur tercia ratio, nam peccatum non habet malitiam essentialiter infinitam, seu in propria specie, neque etiam habet infinitatem intensiuam seu in individuo: ergo nullo modo est infinitum simpliciter: non enim potest ex cogitari aliqui infinitatis modus. Maior probatur, quia illa est determinata species malitiae distincta à reliquis, & non continet illas formaliter, aut eminenter: ergo est finita & limitata in speciemalitiae. Minor autem, & satis contat ex dictis, quia offendit est illam malitiam recipere magis & minus in quantitate quasi intensiuam: & probari etiam potest, quia peccatum non habet hanc infinitatem intensiuam ab operante; neque à conatu voluntatis eius, quia & finitus est operans, & finite conatur. Neque etiam habet ab obiecto, quia nullus actus habet ab obiecto intentionem: neque obiectum communicat actui totam bonitatem vel malitiam, quam potest, sed iuxta mensuram vel modum eius, ut inductione constat in exterioribus actibus: & in omnibus motibus habentibus

bus habitudinis ad suos terminos. Et ratio est, quia obiectum non formaliter, sed tantum terminative communicat honestatem actui, & ideo non semper communicat quantum potest, sed iuxta modum quo tendit potentia in obiectum per actum: vnaquaeque autem tendit iuxta facultatem & capacitatem suam, & quia haec finita est, ideo actus solum participat ab obiecto infinito finitam intentionem, vel potius terminat illam intentionem, quam actus habet ex conatu potentiae, quae finita esset.

Atque haec sententia magis confirmabitur solutionibus argumentorum sententiarum oppositorum, quae vel sunt in firma valde, vel eodem modo possunt de peccato veniali. Primum ergo argumentum folium probat iniuriam Dei esse altioris rationis in ratione iniurie, supra omnem iniuriam quae inferri potest purae creaturae, ideoque esse improprio- blem illi, & satisfactioni possibili purae creaturae, ut infra explicabo. Vnde quando D. Thom. hic & i. 2. dicit, tanto grauiorem esse offendam, quanto maior est persona cui sit, non est intelligenda comparatio secundum aequalitatem, sed secundum proportionem, plus enim superat Deus angelum, quam iniuria Dei iniuriam angelis, est autem proportio, quod, sicut Deus est altioris ordinis, ita etiam iniuria DEI est superioris rationis. Et hoc argumentum fere- dem in peccato veniali fieri potest, nam etiam illud aliquo modo est offendere personam infinitam.

Ad secundum, illa vulgaris propositio, quod peccator, quantum est de se, vult destruer Deum, sano modo intelligenda est, nam, si sit sensus peccatorum habere hunc virtualem effectum, quia implicite evult Deum non esse, admitti potest: inde tamen sequitur infinita malitia simpliciter, sed obiectiva, ut offendere possit. Si vero sit sensus, peccatum de se esse destruendum Dei, non est vera propositio, quia omnino repugnat hanc vim aliqui actioni conuenire. Et adhuc non sequitur intentum, nam, quod actio sit damnificativa, si de facto non est damnum illatura, & hoc prouidetur, non multum aggrauat moralem actionem. Vnde in primo modo ostendendi illud antecedens, falsum est quod assumitur, scilicet, quod destruit perfectionem aliquam in uno subiecto esse destruendum eiusdem perfectionis in toto gradu, hoc enim etiam in affectu, falsum est, alias qui vitam equi destruit, quantum est de se destruit in toto gradu animalis. Item, alias sequitur, pecca- tum ventiale de se destruere Deum, quia destruit re- strictiuncula moralis in uno subiecto, scilicet homine, & consequenter virtute destruit in toto intellectuali gradu, igitur peccans solum in se destruit moralem restrictiunculam, & non in toto gradu intellectuali, immo neque in toto humana natura, etiam quantum est de se. Alij vero duo explicandi modi solum declarant infinitatem obiectivam & secundum quid.

Ad tertium recte ibi responsum est, pœnam damnæ, præter infinitatem durationis, esse infinitam tantum secundum quid & obiectum, quia solum priuat hominem perfectissima participatione Dei. Nec refert, quod illa participatio possit in infinitum intendi, tum quia illa priuatio solum est carentia visionis Dei ut sic abstrahendo ab intentione, sicut peccatum mortale per se priuati gratia ut sic, non ut dicit intentionem, tum etiam quia in illa pœna est magis & minus, non solum ratione tristitia, quod per se notum est, sed etiam ratione propriæ priuationis, quia non tota illa carceria habet rationem pœnae, sed solum prout erat aliquo modo debita, ut latius in materia de penitentia explicandum est: Hinc ergo solum concluditur infinitas obiectiva peccati, ex æternitate autem pœnae solum colligitur peccatum esse humanis viribus irreparabile, atque ex se æternum quoad vaculum, vt recte D. Thom. i. 2. quest. 87. art. 4. &c.

Fr. Suarez. Tom. I.

A Aliter ergo responderetur ad obiectiōnēm positam, rationem adductam non fundari in infinitate sim- pliciter ipsius peccati, sed in hoc, quod grauitas pec- cari eo modo quo infinita est, non potest propor- ratione, & adæquare compensari per satisfactionem exhibitam à persona finita. Huius vero ratio sumen- da est ex duobus principiis supra positis & probatis, scilicet, in iuriam crescere ex dignitate personæ offensæ, satisfactionem vero ex dignitate personæ fa- tisfacientis. Vnde fit, ut satisfactio habeat propor- tionem æqualitatis cum iniuria, oportere, ut dignitas persona fatisfacientis habeat eandem propor- tionem cum dignitate personæ offensæ, haec vero ha- bere non potest persona creata, quantumvis sancta & grata sit.

B Quod ita confirmatur: quia ex eodem capite, ex quo crescit grauitas offenditionis Dei, minuitur quo- dam modo proportio satisfactionis exhibita à puro homine, quia semper infinite distat à dignitate per- sonæ, quæ iniuriam passa est: quæ in proportio non potest suppleri per solam gratiam creatam: quia li- cet haec sit diuinus ordinis, & participatio diuinæ na- turæ, ramen tota ciuius dignitas finita est, & simpliciter infinite distans à dignitate personæ offensæ. Ne- que etiam refert, quod operationes huius gratiae principaliter sint ab Spiritu sancto inspiratae, & mouente, qui est persona infinita simpliciter: quia si Spiritus sanctus consideretur, ut mouens per gratia- am & virtutes inherentes, sic non confert maiorem dignitatem, quam sit dignitas ipsius gratiae habitua- lis inherens, vnde nec confert maiorem valorem actibus, quam ab eodem intrinseco principio habe- re possint. Si vero consideretur Spiritus sanctus, vt proxime & immediate concurrens ad illos actus speciali auxilio, hoc non confert actui proprium va- lorem satisfactionis: quia, ut bene notauit Caieta- nus agens de merito i. 2. quæstion. 114. artic. 3. in fine, proportio, & æqualitas in hac iustitia consideran- da est inter retributorem, & proximum operans, non autem inter primam causam mercedis aut me- riti: sic etiam in proposito iustitia, & proportio intercedere debet inter personam offendam, & perso- nam fatisfacientem, & haec est quæ formaliter con- fert valorem satisfactionis, non autem Spiritus san-ctus concurrens, tanquam causa principalis & pri- ma.

C Hinc constat, etiam si peccatum non sit infinitum simpliciter: sed solum secundum quid, & obiectu- te, nihilominus esse improportionabile, & ut ita di- cam, inadæquabile per satisfactionem exhibitam à persona finita: quia habent quantitates quæ diuer- sarum rationum & ordinum. Et eadem ratione, nō virget argumentum illud de actu charitatis, scilicet, quia actus amoris Dei habet quandam infinitatem secundum quid ex obiecto infinito, ad quod tendit: id est esse dsbere tanti valoris ad satisfaciendum, quæ grauitatis fuit, malitia peccati, & iniuria contra Deum factæ. Dicendum est enim, sicut supra de a- ctibus Christi dicembamus, aliud esse loqui de bonitate morali, & intrinseca ipsius actus, aliud vero de valore ad fatisfaciendum. Loquendo enim de bo- nitate fator habetur inter se proportionem malitiæ actus peccati: & bonitatem contrarij actus charita- tis: quia illa malitia non est nisi priuatio bonitatis opposita, vnde tanta est, quanta est bonitas, quæ deberet inesse actui. Loquendo vero de valore ad fatisfaciendum, sic nego esse proportionem per- fecta æqualitatis inter actum charitatis, & actum pec- cati, quia hic valor non sumitur principaliter ex ob- jecto, sed potius ex dignitate personæ fatisfacientis, è contrario vero grauitas peccati in ratione iniurie, & offensæ, sumitur præcipue ex dignitate personæ offensæ, & ideo sub hac ratione non habent suffici- entem proportionem vel æqualitatem. Et hinc etiam intelligitur, quare possit actus procedens à

gratia habere sufficientem proportionem, & moralē equalitatem in ratione meriti in ordine ad consequēdām gratiam & gloriam, non tamen posse inueniri tanta equalitas in ordine ad satisfaciendū Deo pro iniuria illi facta. Ratio enim est, quia meritum respicit præmium eiusdem ordinis, & connaturale ipsi gratiæ, quæ natura sua est semen gloriæ: at verò satisfactio respicit ipsum Deum, qui est persona simpliciter infinita, cum qua non habet debitam proportionem persona finita, etiam si per gratiæ creatam sanctificata sit.

Ex qua ratione intelligitur, licet purus homo possit assumi ad merendum aliis de condigno, & ad satisfaciendum pro peccatis mortalibus eorum, maiorem tamen proportionem posse habere in ordine ad meritum, quam in ordine ad satisfactionem: nam in merito inueniretur sufficiens proportio, & equalitas rei ad rem, qualis nunc reperitur, in operâ iustorum & præmium gloriæ, quia simile esset meritum & præmium illius hominis, solum esset differentia in hoc, quod illud præmium daretur aliis ab ipso merente, quod certe ad equalitatem iustitiae & contractus non multum refert, dummodo ante meritum præcedat sufficiens promissio, ratione cuius possit meritum illud de condigno ad alios referri, eisqueius ad præmium acquirere. At vero in satisfactione multo minor esset proportio, quia per actum puri hominis, nunquam posset dari aquale pro culpa, esset tamen aliqua condignitas, eo quod satisfactio esset oblatâ ab amico, qui esset aliorum caput, & per actum supernaturalem gratiæ & gloriæ proportionatum. Et explicatur in hunc modum: nam pena æterna etiam damni, simpliciter non est equalis culpæ mortali, multo enim maius malum haec est, quia est contra Deum in se, est tamen in ratione penæ proportionata, quamvis simpliciter dicatur esse infra condignum propter excessum culpe: sic ergo bonum ipsum gloriæ, & à fortiori meritum eius, quod à gratia creata procedit, licet inter se habeant equalitatem & proportionem, tamen respectu culpæ mortalis ut sic, habent improportionem, ut possint pro ea equalitens reddere ad equalitatem.

2. Obiectio.

Solutio.

Sed adhuc obiecti potest. Etiamsi concedamus non posse hominem per unum vel alium actum equaliter satisfacere pro peccato alterius, poterit tamen per multos actus, præsertim si intentione & bonitate, & aliis circumstantiis actum peccati multum excedant. Cum enim illa in proportione finitam, poterit per aliquam additionem superari. Sicut in humanius, licet aurum ex specie sua excedat argentinum, quod valorem tamen moralem, potest quantitate superari. Confirmatur, adhuc amplius, quia alias, nee proveniali peccato posset homo ad equalitatem satisfacere.

Ad argumentum respondetur, nulla etiam multitudo, vel intentione actuum, nec gratiæ creatæ magnitudine posse illam improportionem, seu in equalitatem ad perfectam equalitatem redigi. Ratio est, quia illæ res sunt diuerorum ordinum: & in huiusmodi rebus, quantumvis una crescat, vel multiplicetur, nunquam peruenit ad quantitatem alterius, quomodo dicunt Theologi, in iuriam factam in bonis superioris ordinis non posse per bona inferioris ad equalitatem compensari, ut iniuria in vita, vel fama per pecunias. Et in rebus naturalibus, multæ species inferioris gradus non equivalent vni superiori. Et similiter multa peccata venialia quantumvis multiplicentur, non equivalent vni mortali. Sic ergo illa in proportione, quæ est inter diuinam maiestatem offendit, & personam offendit, et gravitasque iniuria quæ ex illa nascitur, est altioris ordinis, nec vincit inquam potest, quacunque multitudine, vel perfectione actuum personæ creatæ, quæ infinite semper distat à dignitate personæ.

Artic II.

Affinitas. Quod si quis singat per sonam creatam habentem infinitam gratiam. Respondeo, talem gratiæ esse impossibilem, & ideo non mirum, si illa posita videatur sequi contradic̄tio. Nam quia principium esset infinitum, videri potest satisfactio eius infinita & equalis: quia vero adhuc illa persona sit grata, infinitè distaret à dignitate persona offensæ, eius satisfactio esse deberet insufficiens. Ad confirmationem dicimus commodi sectione nona: nam quando venialis peccata eadem, vel maior ratio esse potest de homine satisfacente pro seipso.

Vtimo tandem obiecti potest. Quia iusta recompensatio ibi tantum habet locum secundum equalitatem rei ad rem, vbi re ipsa damnum alteri inferatur: vbi autem non est damnum, licet interveniat voluntas illius obligatio propria ex iustitia non oritur. Deus autem revera nihil patitur danni ex nostra offensione, sed solum potest quasi in affectu peccatoris in iuria Dei considerari non in effectu: ergo iusta & equalis compensatio non est attendenda in re ipsa, quia oporteat, ut ex satisfactione hominis aliquid Deo acquiratur, sed tantum in affectu hoc etiam erit considerandum: at in affectu potest esse equalitas, ergo.

Respondetur primo, hoc argumento probaretur, nullam ex peccato oriendi obligationem iustitiae satisfaciendi Deo, quod est perse absurdum, & contra omnes Theologos, sequeretur etiam, purum hominem non tantum posse satisfacere Deo ad equalitatem pro offensa, sed etiam ultra condignum, quia potest in illo affectu excedere, & hoc non tantum sequitur in homine iusto satisfacente pro alio, sed etiam in peccatore satisfacente pro seipso. Dico ergo, peccatorum vere committere iniuriam contra Deum, & peccare contra honorem ex iustitia Deo debitum: & licet reuera non inferatur Deo aliquod malum in seipso, nec damnum in bonis intrinsecis Dei, in bonis tamen extrinsecis, vt sunt honor, &c. reuera lèditur diuinus honor. Deinde apud Deum, In quod pes voluntas ipsa inferendi iniuriam est maxima iniuria, pro qua illi oportet condignam satisfactionem offerre, qualis non est contraria voluntas, seu affectus, quia non habet tantam vim & proportionem ad satisfaciendum, quantum ad offendendum, propter rationem factam. Virgebis voluntas apud Deum pro facto reputatur: si quis ergo ex corde velit illi perfecte & ad equalitatem satisfacere, iam id facit. Respōderet, antecedens esse verum hoc sensu, quod voluntas sola tantum valeat apud Deum, quantum opus quod ab ea proficeretur, si illa voluntas posset in opus exire, non tamen hoc sensu, quod quodcumque voluntas aliquid vult, tota perfectio que est in obiecto secundum se, refundatur in voluntatem, hoc enim non est verum, & tamen in eo sensu sumitur, ut patet. Nam si quis velit, & vere desideret multorum hominum salutem, vel infinite amare Deum, non ideo infinite meretur, & licet alii. Quæ doctrina ex 1.2. q. 20. latius patet. In proposito ergo voluntas illa satisfaciendi perfecte & ad equalitatem, non est de se effectiva illius obiecti, sed affectiva tantum, & ideo non habet totam perfectionem, que est in obiecto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum homo purus possit ita satisfacere pro culpa mortali propria, ut per suum actum se sanctificet, & a se peccatum expellat, absque alia remissione Dei.

Diximus sectione precedente, non posse purum Declaratus hominem pro alienis peccatis de iustitia satisfacere, ex quo videtur à fortiori sequi, nec pro seipso posse, cum etiam, quia respectu sui ipsius, est purus homo: ex qua conditione oritur in praesente defectus equalitatis necessarius ad iustitiam, tum

tum etiam, quia ad liberatos alios à peccato supponit. A facere nonnulli moderni scriptores presertim Iansenius in Concor. Euang. cap. 48. vbi sentit actualem *Iansen.*
Dei dilectionem, non esse proximam dispositionem
 ad quam iustificatio consequatur, sed esse ipsam formam, qua remittuntur peccata. Verum est, hunc autorem, quem in principio de dilectione loquuntur, non tam satis explicare, sed loqui de dilectione actuali; sed potest de habituali intelligi, quia statim sic inquit Ecclesiastica vero communis habet, quod iustificatio non sit motus diversus ab infusione gratiae diuine, que est caritas, vel saltem non est sine caritate, ita ut caritas, neque se habeat, ut effectus consequens iustificationem, neque ut dispositio precedens, sed sit iustificationis causa formalis, sic in ea se habens, quomodo caliditas in calefactione: hoc enim ipso quod est iustificatus, quo illi per fidem infusa est caritas Dei, ex merito Christi. Quae verba optime de habitu caritatis intelliguntur: tota ergo illius sententia videtur ita exponenda: alioqui & ipse grauerter errasset, negando, actum dilectionis esse dispositionem ad iustitiam, & ineptissime veram & communem sententiam, ut peculiarem Pighii errorem retulisset: quae omnia ex sequentibus constabantur. Pro eadem sententia citari potest Gaspar Casalius lib. 2. de Quadruplicite. Iust. capit. 2. vbi lape reperit, dilectionem Gaspard Casalius.
 esse id, quo formaliter nascimur ex Deo, & in quo formaliter vivimus, & de morte ad vitam traducimur, ut viviscamus. Fauer etiam Richard. art. 2. de l. b. arb. vbi dicit catechumenum ante baptismum sanctificari per actum dilectionis, absque infusione Richard, habituum. In predictam etiam sententiam inclinat idem Ruard. artic. 8. pag. 66. & 67. & Holsius in Confess. Polon. capit. 70. & 71. & Stapleton lib. 3. de Iustitia. Holsius. capit. 8. vbi probabile cerent, iustificationem Stapleton. fieri formaliter per actum dilectionis. Sed, si attente primū fundamenți autores legātur: nihil in eis est, quod hinc sententia satiscinetur. Posset autem hæc sententia prioris sententia. fundari primum, quia iuxta vetam, & sanam doctrinam, remissio peccati fit per infusionem aliquius forma supernaturalis inherenter: ergo maxime per gratiam & caritatem: ergo non minus perfecte: & efficaciter fit per actualem caritatem, quam per infusionem habitus caritatis: ergo, qui elicit supernaturalem actum dilectionis super omnia, ex vi illius se sanctificat, & expellit peccatum & ad qualitatem satisfacit. Primum antecedens constat, quia si remissio peccati non fieret per infusionem formæ inherenter: ergo fieret tantum per extrinsecum Dei favorem: hic autem est error hereticorum huius temporis, damnatur in Concilio Trident. sent. 6. can. 11. Conc. Trid. Prima vero consequentia per se nota est: secunda vero, in qua est tota vis argumenti probatur variis modis. Primo ex his, quæ Scriptura & sancti Patres tribuunt caritatem, ut est illud Prover. 10. Vnusuerfa delecta operis caritas. & 1. Petri 4. Caritas operis multitudinem peccatorum. Hoc enim, & similiter, potissimum intelligitur de dilectione quoad actum, iuxta illud 1. Iohann. 3. Translati unus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres, &c. Qui non diligit, manet in morte, &c. 4. Omnis, qui diligit proximum suum, ex Deo natus est. Ad Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio. Et ad Coloff. 3. eadem caritas dicitur vinculum perfectionis; ipsa ergo est, Ioann. 3. que maxime sanctificat, & remittit peccatum, iuxta illud Lucez 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & ideo Ioann. 14. aiebat Christus Dom. 7. minus. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & ad Ioann. 14. eum venies, & mansionem apud eum faciemus, &c. Hinc Augustinus omnem perfectionem iustitiae & sanctitatis caritatis tribuit. Vnde est illud li. de natu. Augus. & gra. a. 42. Caritas est verissima, plenissima, perfectissima, quae in iustitia, & c. 70. Caritas inchoata, inchoata est iustitia est: caritas proiecta, proiecta iustitia est: caritas magna, magna iustitia est: caritas profecta, profecta iustitia est: sed caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non finita, qua tunc maxime est in hac vita, quando pro ipsa committitur.

Fr. Suarez. Tom. 1.

H 2

committitur

remittitur vita. Ex quibus verbis non obsecnre conatur, ipsum loqui de actu. Item lib. 1. de Peccat. merit. & remiss. cap. 10. ait. Iustificari in Christo, qui credunt in eum, propter occultam communicationem, & inspirationem gratia spiritus sancti, qua quisquis adhuc est Domino, unus spiritus est. Et lib. 1. de Gratia Christi cap. 10. explicat, hanc gratiam esse caritatem Dei diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. In lib. autem de Spiritu & litera. cap. 32. explicat, hanc caritatem, quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, esse dilectionem ipsam, non quoniam Deus diligit, sed quia nos facit dilectores suos. Quod late prosequitur c. 36. & aperte lib. 3. de Doct. Christi. cap. 10. definit, caritatem esse motum animi ad fruendum Deo propter ipsum: ergo omnes effectus, quos Augustinus tribuit caritati, intelligendi sunt potissimum de actu. Vnde 1. de Doct. Christi. cap. 27. Ille, inquit, iuste & sancte vivit, qui ordinatam dilectionem habet; & multa similia habentur in eiusdem epistol. 29. & lib. de moribus Eccles. cap. 11. & 15. & alius locis. Fauet etiam, quod Ansel. ait. lib. de conceptu virgin. c. 3. iustitiam nihil aliud esse quam reddititudinem voluntatis propter se seruatam: quæ redditum non potest esse nisi caritas, de qua eleganter Bern. serm. 83. in Cant. inquit, anima reditum, esse conuersationem eius ad Verbum, reformatio per ipsum, & conformatio ipsi, & subdit. In quo? In caritate: at enim. Eoste imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dixit nos. Tali conformitas maritat animam Verbo, cum, cui videli, et simili est per naturam, similem nibilominus ipsi exhibet per voluntatem, diligens, sicut dilecta est: ergo, si perfecte diligit, nupis. Et alia, quæ late prosequitur, tum ibi, tum etiam epistola. 107.

2. Prioris sententia fundamentum.

Secunda principaliter probatur, quia perfectius inhaeremus Deo, ut fini ultimo, per actualem amorem, quam per ultimum habitum: ergo per illam maxime liberarum à culpa, & in Dei amicitiam reducimur, quod est sanctificari. Consequentia probatur, tum quia, sicut præcipua malitia culpe consistit in auersione à Deo fine ultimo, ita præcipua sanctitas consistit in unitate cum Deo, ut est ultimus finis noster: tum etiam, quia beatitudo vita futurae consistit in perfecta coniunctione ad Deum, ut est summum bonum: ergo perfecta sanctitas huius vita in adhesione perfecta ad Deum ultimum finem posita erit. Primum vero antecedens probatur, & in primis dubium non est, quin, comparando actum caritatis Dei ad reliquos, superer illos in sanctificando, & coniungendo animam Deo, iuxta illud Pauli supra citatum, *Charitas est vinculum perfectionis, & illud 1. ad Corinth. 12. & 13. Aenamini carissima meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Et, Major autem horum est caritas, præfertur, cum amorem fidei, & spei supponat, & sit illorum forma, secumque dolorem afferat, quo anima formaliter à peccato aueritur. Deinde, comparando actum ad habitum, probatur actum excedere. Primo ex generali regula, quod actus simpliciter est potior in voluntate, quam habitus, teste D. Thom. 12. q. 71. art. 3. in corpore, & ad i. vbi dupliciter id probat: primo, quia actus præminent potentiæ, habitus autem magis accedit ad rationem, & imperfectiō potentiæ. Secundo, quia habitus est bonus, quia inclinat ad bonum actum, ergo magis bonus est actus, iuxta illud, Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Necrefert (ait D. Thom.) quod habitus sit diuturnior actu: nam hic excessus est secundum quid, & per accidentem, quia actus est in tali natura, quæ non potest semper operari. Nam actus de se diuturnus esse potest; quod si nobis non ita est, est ex nostra imbecillitate, non ex eius imperfectione. Vnde, si actus ille semel à nobis elicitus, semper in nobis duraret, nihil illi deesse videretur, ut habitum superaret, & nos perfectius Deo vniuer, & sanctifi-*

3. Cor. 5.
11. § 13.

D. Thom.

A caret, quam habitus. sed illa duratio nihil perfectio- nis illi addit, sed est perseverantia eiusdem perfec- tionis, quam in primo instante talis actus habuit, & qua perfectione prouenire debet vis iustificandi seu expellendi peccatum; sicut etiam si habitus illud ex- pellat, id facit in primo instante, quo infunditur, ratione suæ perfectionis, & non ratione futurae perse- verantiae seu diuturnitatis.

Secundo probatur idem, quia haec ratione beatitudi- tude ponitur potius in actu, quam in habitu: quia perfectius anima adhuc est Deo per actus, quam per habitus: unde, si datur optio, potius esset eligendus actus sine habitu, quam habitus sine actu. Item, haec ratione censetur esse perfectior iustificatio ad- ultorum, quam parvularior, quia fit per propriū eo- rum actū, ut D. Thom. docet: infra q. 34. art. 2. vbi ea ra- tionem adducit, quia ultima perfectio animæ non consitit in habitu, sed in actu. Denique à contra- rio id patet, quia culpa & iniuria magis consitit in actu, quam in habitu; & ideo peccatum actuale grauius, ceteris paribus, censetur, quam origi- nale.

Tertio principaliter argumentor, quia id, quod **Tertia prioris sententia fundamentum.** maxime Deus in hac vita in nobis intendit, est san- tificationis nostra, iuxta illud. 1. Corinth. 4. **D. Thom.** Hoc est yo- luntas Dei, sanctificatio vestra. Sed maxime etiam in- tendit in nobis: ut illum amemus, ergo signum est, **1. Corin. 4.** haec sanctificationem potissimum fieri actuali amore eius. Minor probatur primo ex D. Thom. 3. coht. Gent. cap. 15. dicente, potissimum effectum gratie diuinæ esse, ut nos faciat Dei dilectores; quia id, quod in no- bis Deus maxime intendit, est sui plus dilectio. Se- **D. Thom.** cundo ex August. in Manual. c. 20. vbi inter alia, quæ **August.** summa pietate de diuino amore scribit, sic inquit, Amat Deus, ut ametur. Cum amat, nihil aliud vult, quam amari, sciens, amore esse beatos, quæ se amauerint. Vnde D. Thom. 2. q. 27. a. 1. dicit. Caritati magis conuenienter amare, quam amari: quia illud per se primo ei conuenit, quatenus talis virtus est. Cuius rei duplex significat adducit. Primum qui amares, quæ maxime amant, plus querunt amare, quam amari. Secundū, quia amici magis laudatur ex eo, quod ament, quam ex eo, quod amentur. Et Arist. 8. Ethic. c. 8. dicit, amici magis consistere in amare, quam in amari. **Aristoteles** Ex qua doctrina hoc modo potest confici argumentum, quia id, quod Deus in nobis ponit, quo maxime nos amat, videtur esse gratia, vnde dici solet, amari nos à Deo per gratiam; nos autem amare Deū **Ethi. ca. 8.** per caritatem, & maxime per actualē, ergo nos magis perficiunt & sanctificant per actū, quo Deum amamus, quam per ipsum habitum gratie sanctificantis, qui inter omnes videtur plus conferre ad nostram sanctificationē, & ad expellendum peccatum: ergo solus illus actus est per se sufficiens ad hunc effectum expelliendi peccatum, & sanctificandi hominem, & consequenter ad satisfaciendum Deo pro iniuria illata.

Quarto principaliter argumentor, declarando rē **Quartū fu- damentum,** quia ipsa dilectio seu contrito est superna- turalis forma, & non minus est potens ad conser- tendum animam ad Deum, quam fuit peccatum ad auerendum, ergo talis actus vi sua restituit hominem ad pristinum statum & ex auerso facit conser- sum ad Deum finem supernaturalem: ergo destruit in ipso totam Dei offendit & iniuriam; & conse- quenter satisfacit Deo ad æqualitatem, quia alias nō posset tollere ab homine rationem iniurie & offenditionis. Antecedens patet, quia sicut peccatum mortale auerit à Deo ultimo fine; & ideo illi summam iniuriam irrogat, ita contriti actuali amore for- mata convertit ad Deum, ut ultimum finem conser- fatione efficaci & perfecta: ergo haec conserfio for- maliter excludit illam aerationem, & non est minus efficax ad hunc suū effectū, quam fuit peccatum ad suū. Necrefert, quod illa dilectio actualis physice & re-

& realiter, non semper in anima duret: nam etiam actualis culpa non semper manet, sed hoc solo, quod uno momento auertit animam a Deo, quamdiu non retractatur, semper relinquit hominem, quasi habitualiter auersum, & priuat illum gratia & amicitia Dei, sic ergo etiam dilectio, quia in eo instanti, vel tempore, quo est, convertit perfecte & supernaturaliter animam ad Deum, vi sua relinquit hominem habitualiter conuersum secundum moralem statu, & estimationem: ergo ipsa dilectio per se ipsam restituit hominem in Dei amicitiam, facitque illum aeterna vita dignum, peccatumque expellit, non ex noua aliquo gratia, benevolencia, aut acceptatione Dei, sed ex propria vi & potestate, quam habet contra peccatum: non est enim minus potens amor supernaturalis Dei ad sanandam animam, quam fuit peccatum ad illam laedam, aique hoc modo fit Deo aequalis satis factio pro iniuria per peccatum illata.

Ratio. Atque ex hac sententia sic exposta & confirmata remissionem inferunt, & docent, qui illam defendunt, peccatori, quantum ad remissionem peccati spectat, nullum fieri nisi beneficium, prater gratiam donationem auxilij excitantis, & adiuuantis, sufficiens, & efficacis necessarij ad contritionis & amoris actum eliciendum. Dico, quantum ad remissionem peccati spectat, quia certum est, peccatori contrito non tantum remitti peccatum, sed etiam infundi gratiam, cum omnibus donis habitualis iustitia, quae distincta sunt, & nota gratiae donia ac beneficia, & de potentia saltem absoluta separabilis a remissione peccati, quae sit per actum, & certum est, nunc de facto gratia infundi homini contrito, siue dicamus prius natura infundi ad contritionem habendam, siue posterius natura, ratione contritionis iam habita: tamē, seclusa habituali gratia, & praesertim ac formaliter loquendo de remissione peccati, nullum Dei beneficium continet iuxta hanc opinionem, prater donationem ipsius actus dilectionis, seu contritionis, qui donum Dei est ratione predicatorum gratiae auxiliorum, quibus sit. Ratio huius deductionis manifesta est ex dictis, quia posito actu delectionis in anima, ille in sua intrinsecè ac formaliter, & omnino connaturaliter expellit culpam, sicut lumen expellit tenebras: ergo, sicut, positolum in aere, nihil aliud ex parte luminaris, aut Dei, est necessarium, ut expellant tenebras, imo nec Deus ipse impedit potest, quin expellantur, stante illa suppositione, ita stante contritione, nec impedit potest Deus, qui expellat peccatum, neq; necessarium est, ut non aliud conseruat, vel aliquid gratis remittat, ut peccatum expellatur, quia, & secluso quoconque alio, expelletur, & cum ipsa contritio sit ad aequalitatem sufficiens ad peccatum tollendum, superflua est omnis alia beatuaria acceptatio, seu gratitudo remissio. Concluditur ergo, Deum gratis remittere peccatum homini contrito nihil aliud esse, quam gratis dare illi contritionem, seu auxilium gratiae, necessarium ad illam habendam, sicut solem expellere tenebras ab aere nihil aliud est, quam illuminare illum, quantumvis hæc ratione distinguantur. Concluditur subinde, quando remittitur homini contrito peccatum non alia ratione propter Christi meritum & satisfactionem remitti, nisi quia propter Christum datur totū auxilium gratiae necessarium ad contritionem habendam, non vero quia propter Christum acceptetur ipsa contritio, & per illam, seu ratione illius, remittatur peccatum, qui a nulla est talis noua acceptatio, neque hic est effectus gratiae, sed intrinseca perfectio contritionis & proprius ac connaturalis formalis effectus eius, sicut quantumvis propter Christum infundatur gratia habitualis parvulo baptizato, tamen, quod per gratiam illam tollatur peccatum originale, & anima illa reddatur proportionata ad gloriam, non est nouus effectus distinctus ab infusione gratiae.

Fr. Suarez. Tom. I.

Quæ omnia ita confirmari possunt ex dictis, quia si præter contritionem habitam necessarium est novum Dei beneficium ut remittatur peccatum, vel illud est aliquid positivum, intrinsecum animæ, & illi inherens, vel est aliquid privatum physicum ac reale, vel est extrinsecus Dei favor, aut quæ liber alia extrinseca denominatio ab actu Dei in creato: nihil autem hortum dici potest, ut sigillatum ostendam. Primum patet quia interrogo, quid sit illud positivum denuo infundendum præter actum, ut deleatur peccatum. Dices esse habitualē gratia & iustitiam, nihil enim aliud excogitari potest. Sed contra hoc sunt duo. Primum, quia iuxta probabilem sententiam prius natura gratia infusa, quam habeatur contritio & nondum intelligitur expulsum peccatum, sed ex pectoratur contritio, ut expellatur: ergo, iuxta illam saltem sententiam, non intelligitur expelli per aliquid infusum post contritionem. Secundum & magis apparent est, quia non est magis proportionatus talis habitus sic infusus ad expellendum peccatum, quam sit ipsum actus, ut probatum est: ergo si per actum non tolleretur, nec per infusionem habitus tolleretur. Et hinc etiam constat nullam priuationem physicam requiri, quia neque necesse est, priuationem nouam fieri, quia per remissionem peccati nihil positivum physicum ab anima expellitur, per se loquendo, cum peccatum ipsum in priuatione constitutus neque etiam necesse est, aliam priuationem tolli, præter priuationem gratiae, d' qua eadem ratio est, quia de ista forma. Probatur ergo alia pars illius antecedentis, quia alias remissio peccati formaliter fieret per extrinsecum favorem, seu non imputationem, contra Concilij Tridentini decretum. Sequela patet primo, quia reliqua non sufficere dicuntur sine hoc favore. Secundo, quia hic favor dicitur esse nouum g' acte beneficium: est ergo quid separabile ab actu: ponamus ergo separari: & peccatori habenti contritionem, Deum non conferre hoc nouum beneficium, manebit ergo in peccator: etiam stante contritione, & amore super omnia ergo si adiuncto illo favore expellitur peccatum, signum est, per illum solū formaliter expelli, quod erat inconveniens illatum. Ac tandem sequitur, nihil posse facere hominem, etiam per gratiam Dei, quo necessario, necessitate absoluta, expellat a se peccatum, quod videtur valde absurdum & contra excellentiam gratiae, ac diuinam bonitatem, vnde fieret, posse peccatum conseruari in anima contra hominis perfectam voluntatem, ex sola Dei voluntate, quod est quodammodo Deo attribuere peccatum, saltem quoad durationem & conservationem. Atque haec videtur esse tota vis, seu verisimilitudo huius sententie, in qua tam confirmanda, quam examinanda non possumus non miscere multa ex materia de gratia & iustificatione: sed neque etiam potuimus ea omnino prætermittere, quia multum ex hac dependet intelligentia præsentis disputationis, de necessitate satisfactionis Christi, & quid nobis ad remissionem peccati obtinendam contulerit.

Contraria. Contrariam sententiam omnino veram esse censeo, ut ramenam ex his, quæ nobis notiora vel certiora esse videntur, declararem, incipiam ab hoc ultimo puncto, quem ex citata sententia inferebam. Dico ergo primo. Simpliciter & absolute fatendum esse, hominem per actum contritionis supernaturali, ac perfectum, & incidentem absolutam dilectionem Dei super omnia, se disponere ad remissionem peccati obeinendam. Hoc assertio mihi tam certa est, ut existimem non posse sine remissitate ne perfectam effigari: est enim hæc communis sententia Theologorum, ut constat ex D. Thom. 1. 2. q. 113. art. 5. & 8. vbi nem̄ ad re inquit, Motum liberi arbitrii in Deum, & in peccatum ordinem natura antecedere remissionem cul. peccati, tamquam dispositionem ad illam, & 3. p. q. 86. D. Thom. vbi in hoc sensu docet a. i. per poenitentiam deleri pec-

H 3 ca.

catum, ut inferius latius explicabimus: & ar. 6. simili-
liter docet actus pœnitentis esse causam remissionis
culpa, vel dispositio secundum le seu prout sunt a-
ctus talium virtutum, vel effectus, prout sunt pars
sacramenti, & in solut. ad 1. declarat, hanc dispositio-
nem includere actum fidei formatæ, & in solut. ad 2.
magis explicat, esse actum fidei, charitatis & pœnitè-
tiz, & in 3. d. 19 q. 1. art. 1. quæstion. 1. dicit, gravis es-
te, quæ formaliter delet peccatum, sicut albedo de-
let nigredinem, in quæstion. autem 2. addit, ex parte
nostra requiri ut prepararem ad hunc effectum re-
cipiendum per fidem intellectus, & charitatem afe-
tus. Idem docet expresse q. 28. de verit. art. 8 ad 1. 2. &
seq. idem Scot. 4. dist. 14. q. 2. a. 2. Duran. q. 1. Palud. q.
1. art. 1. Gab. q. 1. art. 2. & alij communiter, tum ibi, tum
dist. 15. & in 3. dist. 19. & 20. Idemque docent moder-
ni scriptores, qui contra hereticos huius temporis
scribunt, ostendentes, non solam fidem, sed etiam
dilectionem & pœnitentiam, esse dispositioes ad
remissionem peccati obtainendam, ut videtur licet in
And. Veg. lib. 6. in Trid. c. 28. 29. & 30. & in Bell. lib. 1.
de iustif. 12. Stap. lib. 1. de Iustif. Prol. 1. & c. 28. Albert.
Pighi. contro. 3. & 9. qui varia congerunt Scripturæ
testimonia, quæ infra ponderabimus. Nunc præci-
pue probatur hæc veritas ex Concil. Trid. sess. 6. c. 6.
vbi agens de conversione peccatoris, & dispositioenē
eius describens, primum ponit fidem, deinde timo-
rem, postea spem, quarto dilectionem, ac tandem o-
dium & detestationem peccati: Postea vero c. 7. sub
Prima proba dit, Hanc dispositioem iustificatio ipsa consequitur. Video
tis ex Concil. Trident. sess. de dilectione perfecta, quæ non solum natura, sed tē-
pore, potest iustificationem antecedere. Quod etiam
potest in verbis illis. Illumq. (id est Deum, vel
Christū) tanquam omnis iustitia fontem diligere, in qui-
bus verbis videtur Concil. loqui de amore imperfec-
to: hoc enim indicat primo verbum illud, incipiunt,
quod solum denotat inchoationem quādam actionis.
Secundo verbum illud, diligere, absolute prola-
tum, & sine illa additione super omnia, commune est
perfecto & imperfecto amori: non ergo sine causa
abstinuit Concil. ab illa adiectione super omnia, ut eti-
am Veg. d. c. 3. notauit: sed potius id fecit; vt absti-
neret ab opinionibus Theologorum, & absolute de
dilectione, sive perfecta, sive imperfecta loqueretur.
Tertio, quia videatur Concilium potius loqui de a-
more concupiscentiæ, quam amicitia Dei, ut patet
ex connexione præcedentium verborum. Ad confide-
randam Dei misericordiam se convertendo, in spem ergun-
tis, sidentes, Deum sibi propter Christum, propitum fore,
illumq. tanquam omnis iustitia fontem diligere incipiunt,
non ergo agit de amore Dei propter se ipsum, sed
propter spem de illo concepit, & quia est totius
iustitiae fons, qui est amor concupiscentiæ. Quarto,
Concilium ibi non agit de dispositione per veram
contritionem: ergo neq. de dilectione, seu charitate
Dei super omnia. Antecedens pater primo ex illis ver-
bis: Ac propterea mouentur aduersus peccata per odium ali-
quod & detestacionem: illa enim particula, aliquod, di-
minuens esse videtur, quod magis declarant subiuncta
verba: Hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptis-
mum agi oportet: constat autem, pœnitentiam ante
baptismum necessariam, non esse contritionem, sed
minus perfectam dispositioem sufficere. Et confir-
mari potest ex eo, quod Concilium loquitur de ius-
tificatione, quæ fit per baptismum, ut patet ex ca-
pite septimo, ubi baptismum dicit esse causam instru-
mentalem huius iustificationis, dispositio autem ad
baptismum non necessario est per amorem perfe-
ctum: ergo.

Sed nihilominus hæc interpretatio aliena est à
mente Concilij: nam licet probabile sit Concilium
non limitasse, nec coartasse doctrinam suam ad so-
lam iustificationem, quæ fit per dispositioem per-
fectam contritionis, & dilectionis Dei super om-

A nis, tamen certum etiam existimo, illam non exclu-
fisse, sed comprehendisse portius, atque adeo doctrinam
illam generalem esse ad omnem iustificationem adolu-
torum, siue fiat cum imperfecta dispositio-
ne, ope & efficacia aliquius sacramenti re ipsa suscep-
ti, siue cum perfecta dispositio, absque reali
susceptione sacramenti, & consequenter non loqui
tum de dilectione imperfecta, sed etiam de perfecta.
Quod probo primo, quia per se incredibile est, Probatur
quod Concilium tradens integrum, & dogmaticam primo.
doctrinam de iustificatione, omiserit illam, quæ fit
absque reali susceptione sacramenti, neque docuisse
quam dispositio & præparatio ad illam adhiben-
da sit: sic enim diminutæ doctrinam tradidisset. Se-
cundo, quia alias illa doctrina de iustificatione, & de
dispositio ad illam, non esset communis ad iustifi-
cationem, quæ fiebat ante nouam legem traditam,
& sacramenta eius instituta, & consequenter tota il-
la doctrina de gratia, & de iustitia inhærente, non es-
set communis omni tempori, & in omni statu na-
turali lapsæ, secundum communem iustificationis ra-
tionem, quod nullus (vt arbitror) Catholicus con-
cedet. Quod si doctrina illa communis est, necesse est
faceri, omnes illos actus eo capite numeratos, prout
fuerint necessarij & sufficiētes ad remissionem pec-
cati obtinendam ante sacramenta legis nouæ, vel
nunc etiam absque reali susceptione sacramenti, es-
se dispositioes ad remissionem peccati, certum est
autem ad obtainendam hoc modo remissionem pec-
cati, necessaria est dilectionem charitatis, quam
vocabamus super omnia, quia sine charitate nihil pro-
deste potest, quantum est ex opere operantis, quæ est
recepta Theologorum sententia, quam non obscurè
docuit idem Concil. sess. 14. cap. 4 eamq. latius tra-
stabimus infra Tom. 4. Tertio, quia alias Concilium
illo cap. 6. & 7. doctrinam incertam, aut saltem mi-
nus certam tradidisset, omisisset autem certam; do-
cet enim, eam dispositioem, quam ibi describita-
rem esse, ut ad eam statim iustificatio, & remissio
peccati sequatur, hoc autem certum est, si sub il-
la dispositio dilectionis charitatis, & perfecta, con-
tinetur. Si autem sit sermo de sola dilectione imper-
fecta, est res adhuc incerta, etiam de illa iustificatione,
quæ per sacramentum sit: nam, si sit sermo de ius-
tificatione extra sacramentum, non solum incerta,
sed etiam falsa est doctrina: quia ad illam dispositio-
nem imperfectam non sequitur iustificatio extra sa-
cramentum: vtrumque autem est valde absurdum.
Primum patet, quia quamvis probabilius, & verum
sit, sacramentum, præcipue baptismi & pœnitentia, facere hominem ex atrito contritum, tamen adhuc
hoc non est certum de fide, & consequenter neq. est
tam certum, quam est doctrina, quam ibi traditum Cö-
cilium: ergo non est verisimile, agere tantum de di-
lectione imperfecta. Secundum patet, quia Cone-
cilium non dicit, ad illam dispositioem iustificatio
consequitur, suscepito sacramento, sed simpliciter
ait: Hanc dispositioem iustificatio ipsa consequitur: ergo
necessaria est, hoc verum esse, etiam si sacramentum re-
ipsa non suscipiatur. Et sine dubio maxime oportuit
ut Concilium describeret & doceret dispositioem,
quæ per se habet iustificationem adiūciam. Quar-
to, si Concilium voluisse solam imperfectam dis-
positioem tradere, non oportuisset, amorem inter illos
actus numerare, nam illa dispositio per solam at-
tritionem habetur, attritio autem nullum amorem
requirit, etiam imperfectum: vtrumque enim con-
stat ex eodem Concil. Trident. sessione 14. capite 4.
vbi & hanc imperfectam dispositioem in attritio-
ne constituit, & distinguens duos modos attritio-
nis, nullam mentionem facit amoris. Et hæc af-
fertio magna ex parte dissolvit obiectiones con-
trarias, ut videbimus. Quinto, ex verbis ipsius Quinti,
Concilij: nam, imprimitis verba illius capit. optime
& facile hunc sensum admittunt: quia dilectio
Dei

Dei absolute dicta, caritatis dilectionem significat, A ut patet ex modo loquendi Scriptura. Eccles. 2. Qui timet Dominum, diligite illum, & illuminabuntur cor da vestra, & Ioan. 14. Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diligit eum, &c. Et deinde hoc amplius explicatur ab eodem Concilio statim, can. 3. dicente. Si qui dixerit, sine preueniente Spiritu sancti inspiratione, aitque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pantere posse, sicut aportet, ut ei iustificationis gratia conseratur, anathema sit. Interrogo enim, ait in hac definitione loquatur Concilium de dilectione caritatis? Exstimo certe, neminem negaturum, alioqui ex vi huius definitionis non esset de fide, ad dilectionem caritatis esse necessarium auxilium excitans & adiuuans; neque in tota illa doctrina sermo Concilij fuisset de illo actu, cum tamen sit omnium praecipuus & de illo maxime sit certa illa doctrina: nam, quod ad dilectionem imperfectam sunt absolute necessaria illa specialia auxilia, non est ita certum. Si autem ibi loquitur Concilium de dilectione perfecta caritatis, signum est, de eadem fuisset locutum in cap. 6. nam hic canon illi capitii responderet, & doctrinam ibi traditam in summam redigit, & definit. Et in illo etiam aperte docet Concilium, dilectionem Dei, de qua ibi loquitur, esse dispositionem ad iustificationem, & remissionem peccati: hanc enim vim habet illa particula, Ut de iustificationis gratia conseratur: illa enim dicit, ut, habitu dinem indicat vnius ad alterum, quia hic esse non potest, nisi dispositionis ad formam. Sexto, ex locis Scriptura quibus Concilium suam doctrinam confirmat: nam, post doctrinam traditam de dispositio ne necessaria ad iustitiam, subdit. De hac dispositione dictum est, Preparate corda vestra Domino, ut omittant alia loca, quae de aliis actibus adducit, testimonium hoc vñitimum re vera intelligi non potest, nisi de pra paratione perfecta, quae per se sine sacramento tunc possit iustificare. De qua etiam intelligitur, quod cap. 5. idem Concilium adducit ex Zachar. 1. & Ioiel. 2. Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, ut est per se manifestum, nam ibi promittit Deus gratiam suam, & benevolentiam, homini conuerteri se ad ipsum, quae tamen promissio non erat facta, nisi conuertenti se perfecte per absolutam & efficacem dilectionem, haec ergo est dispositio de qua Concilium ibi doctrinam tradere incipit, quam c. 6. perficit.

Sed contra hanc interpretationem quicquam obstante conjecturæ in contrarium adducuntur. Primo enim verbum illud, *incipit*, non indicat imperfectionem essentialiæ (vt ita dicam) seu inefficacem dilectionem, sed indicat initium temporis, in quo peccator ex non diligente Deum, fit diligens: potest autem in primo instanti, in quo incipit diligere Deum, efficaciter & super omnia diligere illum, hoc autem verbum magis positum videtur actu dilectionis, quam in actu fidei, spei, & timoris, de quibus Concilium locutu fuerat: quia illi necesse non est, ut simpliciter incipiatur in instanti, in quo homo iustificatur: quia possunt tempore antecedere iustificationem, dilectio autem tunc incipit, quia non potest tempore antecedere, ex quo potius fieri colligere, sermonem esse de dilectione perfecta, quia imperfecta non necessario tunc incipit, sed potest tempore antecedere. Nec videri debet nouum, quod caritas actualis essentialiter perfecta & efficax, vocetur incipiens, cum etiam status caritatis nodum satis pro uerba, ac coiunctæ cum exercitu virtutum, & mortificatione passionum, soleat vocari caritas incipiens, seu incipientum, ut legimus apud D. Thomam 2.2. q. 24. a. 9.

Secundo, quamvis verbum illud, diligere, possit aliquo modo dici de dilectione imperfecta, tamen, simpliciter & absolute prolatum, potius perfectam significat, ut vidimus, Et Ioan. 1. can. c. 2. absolute ait,

Nos sumus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. & c. 4. Omnis, qui diligit, ex DEO natu est, & infra, Qui diligit Deum, diligit & fratrem suum, nam si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est: ergo propriè & simpliciter non dicitur diligere Deum, nisi qui efficaciter eum diligit vero & obedientiali amore: nam, qui ita non diligunt, solum secundum quid diligunt, de quibus scriptum est. Quid dicitu mibi Domine, Domine, & non facius, quia dico. Sed, siue demus, hoc verbum in illa doctrina Concilij non sumi cum tanto rigore, tamē neg, etiā est, cur in ea improprietate sumatur, in que solū significat dilectionem imperfectā, ergo, ut minimum, dicendum est, de quacunq; dilectione Concilium loqui, quae ad iustificationem sufficienter disponat, sive in sacramento, sive extra illud.

Tertio, diligere Deum, ut omnis iustitia fontem, non est diligere amore concupiscentiæ; sed est diligere Deum, ut autorem gratiæ & omnium supernalium bonorum, quomodo caritas diligit ipsum etiam propter se ipsum maxime diligit, sicut naturalis amor diligit Deum ut creatorem, vel (ut ita dicamus) ut totius naturæ fontem, quod non est amare illum amore concupiscentiæ, sed naturali benevolentiæ, & propter eam bonitatem, quam, ut autor naturæ, præ se fert: sic ergo diligere Deum, ut totius iustitia fontem, non est diligere ex concupiscentiæ, sed ex supernali benevolentiæ propter excellētem bonitatem, quam Deus habet, ut autor est supernalium bonorum. Nec vero dicit Concilium, hunc amorem pertinere ad spem, sed potius supponere spem, & post conceptā spem; per eam erigi hominem, & quasi sublevari ad diligendum Deum, virtute propter se ipsum, nam amor concupiscentiæ non sequitur proprie ex spe, sed ad illam potius supponitur, spes autem, quamvis per se & directe non sit principiū amoris amicitiæ, tamē allicit animum ad eū amorem, aliud est enim amare benefactorem, aliud vero amare, ut benefaciatur: hoc posterius est concupiscentiæ, illud vero potest esse amicitiæ aut bene uolentiæ, quam beneficium suscepit, vel speratum conciliat.

Quarto, falsum est, Concilium non agere de perfecta dispositione, quae per contritionem esse potest, quidquid sit, an tractet de sola illa, quod nobis necessarium non est: nam quod dispositio perfecta non sit excludenda ab illa doctrina, satis est à nobis probatum. Quod autem Concilium dicat, per diuinum aliquod & detestationem, nullum argumentum est, quod indicare voluerit imperfectam detestationem, seu secundum quid. Sed, velille est virtus modus loquendi, nullum continens mysterium, vel, ad summum, indicare voluit, esse posse varios actus detestationis sufficientes & aliquem illorum esse necessarium ad remissionem peccati obtinendā, præsentim quia, ut dixi, Concilium ibi non agit de sola iustificatione per sacramentum in re susceptum vel in re, vel in voto, post promulgatum Euangeliū, vel etiam sine sacramento (ut ante Euangelicam legem) ut cap. 4. eiusdem sessionis idem Concilium aperte declarat, & ideo indefinite dixit, aliquod ordinum & detestationem: quia non semper idem modus odij & detestationis in omni modo iustificationis requiritur. Similiter nihil refert, quod Concilium loquatur de penitentia, quam ante baptismum agere oportet: quia non tantum penitentiam imperfectam, quae est per attritionem, sed etiam perfectam, oportet ante baptismū agere, & certe D. Petri, quem Concilium in testem adducit, quando Act. 2. dicebat, Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum, non tantum ad imperfectam penitentiam, sed simpliciter ad penitentiam, & maxime ad perfectam, auditores inuitabat, haec enim est simpliciter prædicanda & persuadenda populo; etiam si minor sufficer-

posit: & ideo Concilium non dixit, quam ante baptismum agere necesse est, sed oportet: quod verbum optimè cadit in id, quod est melius, & securius, ac certius: eo vel maxime, quod Concilium non dicit, poenitentiam, quam in baptismismo agere oportet, sed ante baptismum, ut comprehendat etiam iustificationem illam, quæ ante baptismum in re suscepit, per veram ac perfectam poenitentiam obtineri potest: quia, ut dixi, nō agit de sola iustificatione per baptismum in re sed etiam in voto. Neque cōtra hoc obstat, quod ca. 7. inter causas iustificationis numeret, baptismum, quia non est necesse, ut sit talis causa, quæ in omni iustificatione instrumentum aliter operetur, sed quando applicari potest, ut debet se eis applicatur. Et hoc ipsum significavit Concilium dicens, Instrumentum autem sacramentum baptismi, quod est sacramentum fidei, sicut quan nulli yngnam contingit iustificatio. Ac si dic ret, sine fide, utique per caritatem operante, nulli contingere iustificationem, sine baptismismo autem contingere: quia, licet sit instrumentum iustificationis fatus est interdum, quod per fidem viuam in voto habeatur.

*Summa
in argu-
mento:*

*Secunda pro-
batio ex ra-
tione.*

Ex his ergo satis, ut arbitror, ostensum est, iuxta doctrinam Concilii Tridentini negari non posse, quin actus caritatis Dei, quem homo habet ex auxilio gratiae, cum primum homo conuertitur à statu peccati ad statum iustitiae, sit dispositio ad ipsam iustitiam, quod etiam obiter testimonio Scripturae ab eodem Concilio adductus confirmatum est: & statim plura ex eadem Scriptura & Patribus afferemus.

Secundo, ratione ita declaratur, nam aliqua est dispositio perfecta, per quā potest homo preparari ad remissionem peccati, ita ut, illa posita, statim emissio fiat, etiam sine reali susceptione sacramenti: sed hæc dispositio non est, nisi quæ includit actum dilectionis efficacis Dei: ergo hic etiam actus, est dispositio ad talen remissionem. Major videtur omnino carta ex illis Scripturæ locis, in quibus peccatorivere poenitentiam agenti, & se ad Deum conuertenti, remissio peccatorum promittitur: quæ in materia de poenitentia latius tractantur, & statim ea attingemus; & q[uod] h[oc] omnino necessarium, ut certa aliquia via ac lege possit homo remissionem peccati obtinere, si velit, etiam si sacramentum suscipere nō possit: quia nec Deus remittit peccatum hominidaulio, sine illius libera co-operatione & consensu, neque etiam denegat remissionem peccati ei, qui, quod in se est, facit cum diuino auxilio, ut illam consequatur.

Minor etiam est certa, & communis doctrina Theologorum, qui, licet dubient, an interdum per accidens sufficiat dilectio virtualis inclusa in dolore de diuina iniuria, qua talis est, tamen fere omnes continent, illum autem esse per se necessarium ad summam dispositionem, veraque contritione, quam propterea definit esse dolorem de peccato propter Deum summe dilectum. Cui sanæ doctrinæ satisfauerit, quam ex Cone. Trid. haec tenus declarauimus, & clarius, quam tradidit idem Cone. sess. 14. c. 4, dicens, *Contritionem aliquando esse caritatem perfectam*, & ianc hominem reconciliare Deo, antequam sacramentum suscipiat. Et ratio est, iu[m] quia cum peccatum mortale fit auersio à Deo, & quoddam virtuale odium eius, & iniuria quadam ratione infinita, non est dispositio sufficiens ad illius remissionem, nisi actus contritionis perfectam conuerthonem ad Deum quæ non sit, nisi per efficacem dilectionem; & ideo in Scriptura non primitur hæc remissio, nisi ei, qui se totum in Deum conuertit, & Deum diligit. I. 14. Io. 1. 2. & è contrario, qui non diligit, dicitur in morte manere. I. 1. Io. 3. quia re vera nondum facit, quod in se est, ut peccati remissionem consequatur.

Ad hanc vero rationem responderi potest, verū quidem esse, neminem consequi remissionem peccati mortalis, secluso sacramento, sine efficaci actu dilectionis Dei, per se loquendo, non tamen quia

A. sit dispositio ad remissionem peccati, sed quia sit dispositio ad gratiam, & habitualem iustitiam, sine cuius infusione non remittitur mortale peccatum. Itaque, iuxta hanc solutionem distinctio sit inter infusionem iustitiae, & remissionem peccati mortalis, & ad illam dicitur dilectio esse dispositio, non vero ad hanc. Imo sunt, qui distinguunt inter iustificationem & sanctificationem, & dicant, dilectionem esse dispositionem ad iustificationem, ad sanctificationem vero minime, sed esse potius formam sanctificantem. Sanctificatio enim proprie dicit rectitudinem animæ habitualem, & permanentem, iuxta doctrinam Arnt. lib. 5. Ethic. cap. 6. & lib. 10. c. 3, actus aut est propria dispositio ad habitum, & ideo etiam actus dilectionis est ultima dispositio ad habitualem iustificationem. Sanctificatio autem non requirit habitualem rectitudinem, sed quacunque ratione mūderat anima à peccato, & pura coram Deo redatur, sanctificari dicitur potest autem per actum mundari à peccato, & consequenter sanctificari, & ideo ad neutrum horum actus dilectionis est propria dispositio, sed causa formalis, per se formaliter iustificans, & mundans à culpa, non tamen iustificans quia adhuc superest habitualis iustitia infundenda animæ, ad quam ille actus disponit.

Sed mirum est, quod in re tam gravi sine cogente ratione vel autoritate h[ab]i[bit] modi distinctiones mul-

Inflatuer.

tiplicantur, ad obscurandam potius, quam illustrandam fiduciæ doctrinam. Nam in primis, quod attinet ad distinctionem de sanctificatione, & iustificatione peccatoris, tam in sermone Concilij Tridentini, quam antiquorum Patrum & Theologorum, hoc duo idem sunt. Primum patet ex sess. 5. can. 1. vbi definis. Adam, ita n[on] grediendo mandatum Dei, iustitiam & sanctitatem, in qua constituta fuerat, amississe. In qua dicit, quæ in vna & eadem, nō in quibus, quasi in multis & distinctis; Et simili modo cap. 2. dicit, eam sanctitatem & iustitiam, quam nobis Adam perdidit, Christum nobis recuperasse, factum nobis iustitiam, & sanctificationem, & redemptionem, i. ad Cor. 2. Et sess. 6. cap. 7. iustificationem ait esse, non solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem, & renovationem interioris hominis, iuxta id. i. ad Cor. 6. Hæc quidem fuit, sed ab aliis est, sed sanctificati est, sed iustificati est. Præterea Basilius lib. de Spiritu sancto. capit. 16. ait, Non facere sanctum, nisi spiritum sanctum inhabitantem per gratiam corda nostra. Augustinus, etiam, vbiunque loquitur de vera sanctificatione hominis, non aliam agnoscit nisi quæ sit per veram iustitiam, & inhabitantem gratiam: & è conuerso, remissionem peccati, sicut sanctificationem, ita & iustificationem indistincter appellat sic lib. 3. questionum. super Levit. q. 84. distinguit sanctificationem visibilēm ab invisibili, in hac posteriori dicit esse fructum omnium visibilium sacramentorum; & conferri per invisibilem spiritus sancti gratiam, per quam dicit esse sanctificatos homines, qui sancti sunt. Et idem sumitur ex eodem lib. 2. de peccatis, mer & remiss. cap. 26. vbi variis sanctificationis modis distinguit, & eodem modo loquitur, vbiunque agit de sanctificatione per baptismum, & alia sacramenta: alii vero locis eandem sanctificationem E. iustificationem appellant; & specialiter epist. 120. de gratia noui testamenti ca. 20. iustificare in pium, ait, nihil aliud esse quam ex impiis facere pium. Et idem sentit lib. 2. cont. Julian. versus finem; & expressius in expositione inchoata epistolæ ad Rom. num. 22. est ergo aliena à sanctis Patribus illa distinctio. Ad denique, sicut datur iustitia habitualis, ita & habitualis sanctitas, & per eam formalis remissio peccati, ut patet in parvulis quos nemo negabit, & mundari à peccato, & iustificari, & sanctificari; & è conuerso, sicut datur sanctitas actualis, que nihil aliud est, quam exercitium sanctorum actuum, vel etiam sancti-

*Respondo-
tur.*

Disput. IV.

Sectio VIII.

93

sanc*tificantium* aliquo modo, ita ex*ist*a datur iustitia actualis, quae nihil aliud est, quam exercitium iusto*rum* seu re*ctorum* actuum, vel etiam iustificantum aliquo modo; & sicut actus iustitiae non facit hominem simpliciter iustum, nisi illum reddat habitu*liter* iustum, & permanenter rectum, ita neque actus sanctus sanc*tificans* simpliciter hominem, nisi eum reddat habitualiter & permanenter sanctum; & carum Deo. Quod si, ut actus simpliciter sanc*tificare* dicatur, satis est, quod & peccatum expellat, & eam restitu*dime*, quam actualiter conferat, realiter ac phisice existens, moraliter relinquat: etiam si physice definit esse, eadem ratione dicitur simpliciter iustificare, eo quod iustitiam actualem conferat, quae transacto actu moraliter perseverat, etiam seclusis habitibus phisicis. Nulla ergo est in praesenti distinctione illa de iustificatione & sanc*tificatione*, quare August. citatis locis ita dicit; iustificationem fieri per actus, sicut sanc*tificationem*: & concio. 26. in Psalm. 118. ita distinguit iustitiam actualem & habitualem, sicut sanctitatem & sumitum ex D. Thom. 1. 2. quaz. 113. art. 2. vbi etiam dicit, iustificationem importare motum ad iustitiam; & in nobis fieri per remissionem peccati, & gratiae infusionem. Et eandem doctrinam significavit Caietan. 1. 2. q. 111. artic. 2. ad confir. 3. argumentum. & latius Ruard. artic. 8. cont. Luther. & Staplet. lib. 5. de iust. prolegom. 2. & 3. & Bellarm. lib., de iust. cap. 1.

Illa ergo posteriori distinctione reiecta, iuxta illam sententiam fatendum est, dari in nobis perfectam, & ultimam dispositionem ad satisfactionem & sanctitatem, sicut datur ad iustificationem & iustitiam. Quod si dispositio illa ad sanctitatem habitualis est vera sanctitas, vereque sanctificat per se ipsum, etiam ut intelligitur antecedere habituali*m* sanctitatem; eadem ratione dicendum est, esse veram iustitiam, vereque iustificare, ut offensum est: ex quo vterius sequitur, in illa sententia dispositionem hanc de qua agimus, non esse dispositionem ad primam iustitiam, seu ad primam sanctitatem, quia ante illam iustitiam & sanctitatem habitualis, ad quam disponit supponitur in nobis alia prior sanctitas, vereque sanctificatio, quae formaliter fit per ipsum actum, qui est dispositio ad habitum: hoc autem est alienum a modo loquendi omnium Theologorum, parvumque consentaneum doctrinæ Concilij Tridentini, ut ex dictis constare potest, & amplius constabit ex dicendis. Nam vterius ex dictis sequitur, nos nunquam disponit ad gratiam iustificationis, vt à Concil. Trid. definitur, & à D. Tho. supra, & ab omnibus Theologis tractatur, consequens autem est contra idem Concilium, eundemque D. Thom. & ceteros Theologos. Sequela declaratur, & probatur in hunc modum, nam iuxta predictam doctrinam, noster actus solum est dispositio ad infusionem habitualis iustitiae, quae supponitiam peccatum remissum per ipsum actum: ergo non est dispositio ad iustificationem. Probatur consequentia, quia iustificatio est translatio à statu peccati in statum gratiae, ut idem Concilium definit, eadem sess. 6. c. 4. sed dicta infinitus habituum non est translatio à statu peccati ad statum gratiae, quia iam supponit peccatum remissum. Vnde, solum est translatio à statu vnius sanctitatis, scilicet, actualis, seu moralis, ad aliū statum sanctitatis habitualis, ac phisice permanentis: ergo revera non est dispositio ad iustificationem impij, quae remissionem peccatorum includit, ut idem Concilium docet, c. 7.

Constitutio no^{ta}
ip*n* tantum
dispositio ad
iustificationem
habituum,
statuum ad
remissionem
peccatorum.
Hanc dispositio*n* iustificatio ipsa consequitur, quia non
sub*p*.

A est sola peccatorum remissio, sed & sanc*tificatio*, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratia & donorum, unde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus. Vbi primo considerandum est, quod Expenditor Concilium ait, iustificationem includere remissio- locus Concil. locum Concil. nem peccatorum: ergo, quod est dispositio ad iustiti. iii. Trident. iustificationem, necesse est etiam, quod sit ad remissio. Iff. 6. c. 7.

B

est sola peccatorum remissio, sed & sanc*tificatio*, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratia & donorum, unde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus. Vbi primo considerandum est, quod Expenditor Concilium ait, iustificationem includere remissio- locus Concil. locum Concil. nem peccatorum: ergo, quod est dispositio ad iustiti. iii. Trident. iustificationem, necesse est etiam, quod sit ad remissio. Iff. 6. c. 7.

C

Vnde secundo principaliter ad hoc probandum vti possumus alio testimonio eiusdem Concil. sess. 14. cap. 4. vbi agens de conditione, dicit fuisse omnitempore necessariam ad impetrādām veniam peccatorum, & præparare hominem ad corundēm remissionem: ergo contritio non est tantum dispositio ad habitualē gratiam vel iustitiam, sed etiā ad remissionem peccati. Sed hanc etiam dicere quisquā potest Concilium ibi loqui de contritione imperfetta, quae est attritio, ut patet ex definitione, quam præmittit. *Contritio est animi dolor & detestatio de peccato, cum proposito non peccandi de cetero.* Quæ tota definitio conuenit attritioni. Sed si sit sensus, Concilium agere in principio illius capituli definita ac præcise de dispositione imperfecta, aperte falsum est; si autem si sensus, Concilium ibi loqui indefinite de contritione in communi, verum quidem est; id tamen sufficit intentione nostræ. Vtrumque patet, quia inferioris diuidet Concilium illam contritionem, in contritionem perfectam, quae includit veram dilectionem & in imperfectam, quae attritio dicitur: ergo necesse est, vt in principio de contritione in communione quicunque fuerit; & ita definitio, quam assignat utique conuenit, & neutrī propriam rationem declarat. Dices, esto ita sit, quomodo hinc inferri potest id, quod postea subdit Concilium, scilicet contritionem præparare ad remissionem peccatorum, verificari de contritione perfecta, & de dilectione, quam includit? nam quod generi attribuitur, satis est, quod de una specie verificeatur. Respondetur, multis modis id manifeste colligi. Primum ex tenore verborum, quibus id docet Concilium, dicens, *Fuit autem quis tempore ad impetrādām veniam peccatorum hic contritionis modus necessarius: nam ante legem nouam contritio necessaria ad remissionem peccatorum obtinendā, fuit contritio perfecta, & ex vero amore Dei profecta; attritio vero, nec sufficiens fuit, vt est certissimum, nec per se loquendo, erat necessaria: nam poterat homo post recognitio*n*e peccatorū statim effere perfectā contritionē quæ esset sufficiēs, etiā si attritio non præcessisset; & etiā nunc id verū est; alias non posset homo subito iustificari. Ergo nō possunt verba illa Concilij verificari, nisi de contritione perfecta. Vnde statim subdit, Et in homine post baptismū lasso, ita denum preparas ad remissionem peccatorū, si cum fiducia diuina misericordies & votu præstans reliqua, coniunctus sit, quia ad recipiendum sacramentum*

Alliu*einfl*.
dem Concilii
locus ex ses.
14 c. 4. diligenter expa-
nitur.

mentum penitentia requiruntur. In quibus verbis a parte declarat, se loqui de preparatione ad remissionem peccatorum obtinendam, etiam ante realēm susceptionem sacramenti; & loquitur manifeste de preparatione non remota, sed proxima, quæ statim habet coniunctam remissionem peccatorum. Quod tertius declaratur ex testimonio sacra Scriptura, quæ adducit, in quibus aperie sermo est de perfecta contritione, ut est illud Isa. 38. *Recognito tibi omnes annos meos in anaritudine anima mea: & illud. Ezecl. 18. Proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, & facite vobis cor nouum: & Psal. 30. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, in quibus videtur David alludere ad illa quæ responderat, ut refertur 2. Reg. 12. Peccavi Domino, quibus veram declarasse contritionem satis ostendit Prophet Na: han, dicens, Dominus quoque transfluit peccatum tuum à te.*

*Isaia. 38.
Ezecl. 18.
Psal. 50.
2. Reg. 12.*

Quarto adiungitur ratio, quia alias nunquam extra sacramentum, contritio esset dispositio sufficiens ad remissionem peccati, consequens est falsum: ergo. Sequela patet, quia, vel contritio includit dilectionem formalem, aut virtualem; & si non dicatur esse dispositio ad remissionem peccati, sed solum ad infusionem habitum; vel non includit tam dilectionem, sed solum dolorem, & si non est sufficiens dispositio ad remissionem peccati. Quod aliter in hunc modum explicatur, quia si non potest esse dispositio infallibiliter afferens forma secum, quæ formaliter expellit culpam, non potest dari dispositio sufficiens ad remissionem peccati; sed iuxta predictam sententiam sequitur, non posse dari contritionem, quæ sit dispositio sufficiens ad formam qua expellitur peccatum: ergo neque ad remissionem peccati. Probatur minor, quia forma, qua expellitur peccatum in adultis, qui absque sacramento sanctificantur, dicitur non esse habitus insensus, sed accusus ipse dilectionis, qui ad perfectam contritionem requiritur, ad illum vero actum nulla est dispositio sufficiens, ad quam infallibiliter consequatur: quia per se formaliter est actus liber, nec supponit alium priorem, cum quo habeat in infallibilem connexionem, vel ex lege Dei, vel ex ipsa rei natura. Cum ergo Concilium doceat, in omni tempore & lege esse & scilicet aliquam contritionem, quæ sufficienter preparat hominem ad remissionem peccati obtinendam, necesse est intelligi, tam de contritione perfecta includente dilectionem Dei, pro his, qui sine sacramento infra suscepit veniam peccati consequentur, quam de contritione imperfecta, quæ cum sacramento sufficiat, & hoc est, quod Concilium paulo inferius subdit, hanc contritionem aliquando sit perfecta caritate, hominemque Deo reconciliare, nimirum eo modo, quem in principio capit is postur, scilicet sufficienter disponendo, ac preparando hominem ad predictam reconciliationem. Tandem ex ipsa convenienti ratione tradendi doctrinam constat; Concilium in initio illius capituli non debuisse attribuere contritioni ut sic, ea, quæ illi solum convenient ratione contritionis imperfectæ: esset enim hoc modo doctrina valde ambigua & particularis: cum ergo ait, contritionem preparare hominem ad remissionem peccati obtinendam, vel id potissimum intelligit de contritione perfecta, vel illa indefinita locutio & quia uel universalis, quod in propositionibus doctrinalibus communis est, & sic singulis membris accommodabitur distributione accommoda: nam contritioni perfectæ conuenit sufficienter & proxime preparare ad remissionem peccati, etiam extra sacramentum, contritioni autem imperfectæ conuenit, vel remote, vel cum sacramento.

*Tertiapro-
batio prima* Tertio principaliter confirmari potest hæc eadem pars, scilicet, contritionem, etiam ut includit

dilectionem; esse dispositionem ad remissionem pecatatis ex variis locutionibus Scriptura, nam in primis Scriptura loquitur de hac dispositione, ut de opere ipsius hominis cum auxilio Dei, de remissione auctem culpæ, tanquam de opere solius Dei, & ubique ponit illam ut antecedentem, hanc vero ut subsequentem, quamvis ante ipsam dispositionem antecedat Dei excitatio & motio: ergo signum est, non fieri deletionem peccati per ipsum auctum nostrum formaliter, alias nec antecederet remissionem, nec fieret a solo Deo, sed etiam à nobis, imo nec numeranda essent illa duo, ut diuersa, ut fratim latius dicemus. Assumptum pater ex illo Psal. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniustiam meam Domino, & tu remissi impietatem peccati mei. Vbi sancti omnes intelligunt, illam confessionem fuisse interiorum per veniam contritionem, quam David distinguunt a remissione peccati, solique Deus hanc attribuit. Item ex illo supra adductis ex Zachar. 1. Conuerterimus ad me, & ego conuerter ad vos, vbi certum est, sermone in esse de conuersione profecta ex toto corde. Et diligenter considerandum est, in illo verbo, Conuerterimus, includi totum auxilium gratiæ necessarium, ut conuertamur, de quo alibi dicitur, Conuertere Domine & conuerter, nam qui ad conuerzionem inuitat, offert, quidquid ex parte illius necessarium est ad conuerzionem, & tamen ultra id totum promittit Deus, se fore conuertendum ad hominem se conuertentem ad ipsum: est ergo illa conuersio ad aliquod opus solius Dei, ad quod se preparat homo per conuerzionem suam, quod opus Dei non est aliud, quam remissio peccati, & integra iustificatio peccatoris. Vnde David Psalm. 6. postquam suam perfectam conuerzionem declarauit illis verbis, Domine ne in favore suo arguas me &c. subiungit, Conuertere Domine & eripe animam meam, & Psal. 84: prius dixit, Conuertere nos Deus saluator noster, & postea, Deus tu conuersus viuiscebas nos. Item Actor. 3. ait Petrus. Panitemini Actor. 3. & conuerterimus, ut deleantur peccata vestra, vbi illa particula, ut, satis indicat distinctionem, & quod illa conuersio sit dispositio ad hanc peccatorum deletionem; & clarius Actor. 26. Paulus narrans conuerzionem suam, ait missum se esse à Christo Aperi oculos eorum, scilicet gentium, ut conuerterant à tenebris ad lucem, & de potestate Satanae ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter Sàndos, vbi eadem distinctione sit; & ponderandum est, quod tam remissionem peccati, quam sanctificationem inter se coniungit, & à conuersione hominis distinguit; & utramque ratione illius dari dicit. Denique in Evangelio habemus duo egregia exempla huius veritatis. Vnum in parabola de filio prodigo Lucæ 15. quod paulo inferius expendemus. Aliud in historia de conuersione Mariæ Magdalæna Lucæ 7. vbi Christus ita concludit; Remisisti ei peccata multa, quoniam dilexit multum, vbi plane ponit remissionem peccati ut consequentem ad dilectionem; & ideo non dixit de preterito, remissa sunt ei, sed, Remittuntur ei, ut indicaret, non dilectionem ipsam visu id præstissime, sed ipsum solum dilectione eius motum, ex plena porellate & summa misericordia, illud benignum contulisse. Vnde, quamvis à parte rei eodem momento remissa fuerint Magdalæna peccata, quo perfecte dilexit, tamen Christus Dominus ita locutus est, ad indicandum, se solum tale beneficium præstare, quamquam ex parte peccatoris requiratur libera conuersio. Vnde Ambrosius ibi lib. 6. Erat, (inquit) plurimum dilectus, ut tibi remittatur plurimum; nam & Paulo remissa sunt peccata multa, qui a ipsi emulatum dilexit. Vnde in fine concludit: Agnosco te peccatum, veniam peto, utero ad penitentiam, gratiæ conlegor. Vbi veniam, ecclesia gratiam vocat, quæ fit penitentia, & eodem modo loquitur de eodem sancto Aug. Gregor. lib. 50. homiliarum hom. 23. optime. Greg. homil. 8. super*

*Augu-
sto.*

Gregor.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

super Ezæch. Et hoc confirmat parabola, seu exemplum; quod Christus adduxit, de duobus debitoribus, quibus cum non haberent unde redderent, sc̄enator gratis remisit debitum, eamque remissione tribuit liberalitatis sc̄enatoris, non alicui a fitioni debitorum, sic ergo significare voluit, Magdalena, tamen diligenter, non habuisse unde redderet, sed tamen ei gratis condonasse delicta, quoniam fecit, quod potuit, diligendo multum. Ad hæc vero omnia ex cogitari potest quædam responsio seu potius fuga, quam in tercia coclusione commodius refutabo.

Dico secundo, Remissionem peccati esse opus, & beneficium gratiæ distinctum à gratia contritionis etiam perfectæ per amorem Dei super omnia, sic enim de illa semper loquemur. Hæc conclusio non minus certa quam precedens videatur, cum necessario ex illa sequatur. Quia, si non esset hoc beneficium distinctum, non possit contritio ad remissionem disponere. Et hoc probant etiam testimonia Scripturaræ, & Concilij Tridenti paulo ante adducta. Sed præcipue sunt animaduertenda verba illa Concilij Tridenti, sess. 14. cap. 4. Fuit autem quoquis tempore ad imperandam veniam peccatorum hic contritionis modus necessarius, & in homine post baptismum lapsi ita deum preparat ad remissionem peccatorum. Nam, supposita explicatione, quām confirmavimus, sunt efficacissima. Si enim remissio peccati non esset beneficium distinctum à contritione, nullo modo, etiam in proprio, posset verificari, quod contritio preparat ad illam, vel illam imperat, sicut contritio non imperat, quod ego sum contritus, sed facit formaliter, si ergo eodem modo expelleret peccatum, non impetraret remissionem, maxime cum non dicatur impetrari, nisi quod ab alio est obtinendum, non vero id, quod propria virtute fit, si ergo contritio imperat remissionem peccati, non confert illam formaliter propria virtute, sed à DEO obtinet. In quo considero, Concilium Tridentinum eodem genere locutionis distinxisse in fine illius capituli, contritionem imperficiam disponere ad DEI gratiam, & remissionem peccati in sacramento penitentie obtinendam, vbi certissimum est, remissionem peccati esse beneficium distinctum ab attritione & sacramento: ergo eodem sensu accipienda sunt priora verba eiusdem canonis. Et illis etiam consentanea est doctrina eiusdem Concilij in sessione sexta, capite sexto & septimo, supra tractata, & præterea verba relata canonis tertij, in quibus aperte distinguuntur gratiam iustificationis (quæ remissionem peccati includit, vt de ea Concilium loquitur) ab omnibus aliis, etiam dilectionis supernaturalis, quibus homo se ad illam gratiam preparat. Secundo ad eandem veritatem confirmandam affere possumus alia Scripturaræ testimonia, in quibus, ita Scriptura loquitur de contritione, & remissione peccati, vt DEVS hanc promittat habenti contritionem, qui modus locutionis & præmissionis non habet locum, nisi inter gratias & beneficia diuersa, Sapiencia undecimo. Misericordia omnium, quia omnia potes, & dissimilare hominum propter penitentiam, vbi dissimulare, idem esse videtur, quod remittere seu condonare peccata, & hoc dicitur facere DEVS propter penitentiam. Vbi particula, propter, non potest significare, nisi cansam dispositiūm peccatoris, & motiuum DEI ad remissionem peccati. Quem locum ita exponit Lyra, & iuxta editionem Latinam sati quadrat, tamen, si Græcam attendamus, non multum vrget hic locus, quia non habet, propter penitentiam, sed eis usulario, id est, ad penitentiam, vt sensus sit, DEVM dissimulare peccata, hoc est patienter ferre, nec statim punire,

A vt det hominibus locum penitentie. Quod alibi Paulus dixit, Nescis, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Ad Rom. 2. Clariora ergo testimonia sunt Roman. 3. illa vulgaria Ezecl. 18. Si impius egerit penitentiam, vita Ezecl. 18. 10. viuet, omnium iniuriam eius, quas operatus est, non recordabor. Et cap. 33. Si egerit penitentiam, omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Vbi remissionem vocat non imputationem, quia loquitur de remissione pœnae eternæ simul cum culpa, quæ interdum vocatur non imputatio, quia iam DEVS non destinat peccatorem ad talēm pœnam, postquam illi remittit culpam, vt notauit Diuus Thomas super caput quartum, Epistola ad Romanos. Hinc Ecclesiastici decimo séptimo, dicitur, Jerem. 3. Quam magna misericordia, & propitiatio illius conuertit ad se, & Jerem. 8. Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego penitentiam à malo, &c. Qui locus explicari solet de remissione pœnae temporalis, seu de calamitatibus huius vitæ, quas Deus interdum propter peccata immittit, & propter penitentiam cessefacit. Sed non solum de his, verum etiam de malo eternæ damnationis, verum habet, & ita ab omnibus expiatoribus intelligitur, in modo de solo illo malo promissio illa infallibilis est. Sunt etiam optimæ verba illa Proverbiorum capite vicesimo-octauo. Qui ab condit sceleris, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Vbi certum est, loqui de confessione interiori, quæ sit Psalm. 50. per contritionem: vnde Psalm. 50. dicebat David. Cor contritum & humiliatum Deus non difficies, & Iacob. 2. scindite corda vestra, & conuerterimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordia, & exorabilis super malitia.

D Ad hæc & similia testimonia nonnullæ adhentur expositiones, quæ ad duas reuocari possunt. Una est, in his locis non promitti remissionem peccatorum, tanquam nouum aliquod beneficium, ab ipso actu contritionis, vel amoris DEI distinctum, sed declarari solum vim & efficaciam ipsius contritionis, sicut, si DEVS de ipso habitu gratiæ ita loqueretur; Quem dono Prima esse gratiæ affero, mundum etiam & liberam à peccato reddam, non faceret promissionem beneficij distincti ab infusione gratiæ, sed declararet vim, quam gratia habet ad peccatum formaliter expellendum, sic ergo cum de contritione dicitur, Peccator, qui penitentiam egerit, vita viuet, non sit noua promissio, sed explicatur vis, quam contritio habet ad expellendum formaliter peccatum. Iuxta quam responsum paratione dicetur, alias locutiones Scriptura, quæ videntur iudicare in his actibus causalitatem dispositiūm, sufficienter intelligi posse de causalitate formalis, ita ut cum de Magdalena dicitur, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, lenitus sit formalis, vt si diceremus, Expulsi sunt tenebrae ab aere, quia illuminatus est, vel frigus ab homine, quia calore affectus est. Cui explicationi faciunt verba Gregorii homilia trigesima tertia, in Euangelia. Quid est dilectionem credimus, nisi ignem? Et quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur, dimissæ sunt ei peccata multa, quia dilexit multum, ac si aperte diceretur, Incidit plene peccati rubinem, quia ardor valide per ignem amoris. Sic fere loquitur Chrysostomus de charitate homilia septima, in 2. ad Timoth. dicens. Sicut ignis, vobis fulgam occupauerit, omnia purgare cōsuuit ita & caritatis fervor quoconque incidet, omnia perimit. De penitentia vero eodem fere modo loquitur Hieronymus epistola vicesima-septima, quæ est epitaph. Paulæ. Quæ peccata, inquiens, fletus iste non purget? Quas inuenit

teratas

*Ephrem.**Augustin.**Bernard.**Ezech. 18.**Refellitur**en. 30.**Ioel 2.**Eccles. 17.**Ricard.**Zachari. 1.
Eph. 10.**Psal. 31.**August.**Gregor.**Isaie 1.**Adamus.
C. no. Trid.*

teratus maculas haclamenta non abluantur. Et Ephrem in libro de die iudicij, cap. 5. Compunctio, sanitas animæ est, illuminatio mentis est, & August. serm. ii. ad fratres in eremo, Suscipe compunctionem, quæ sanitas est antimarmarum, quæ remissio peccatorum est: & de eccl. dogm. cap. 70. Pœnitentia aboliri peccata indubitanter credimus: & similiter Bernard. lib. de modo bene viuendi ad fororum capitulo. Compunctio cordis, sanitas est animæ, Huic etiam expositione fauet modus loquendi Scripturæ. Ezech. 18. Cum conuerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam viuiscabit. Et infra. Faite vobis cor nouum, & Spiritum nouum. Et iuxta eundem lesum possunt exponi illæ locutiones, Conuertimini, vt deleantur peccata vestra; & similes; recte enim potest illa particula, vt sumi quasi intransitive & indicare causam formalem; ut eum dicimus. Oportet illuminari aeternum, vt expellantur tenebre: præsentim quia verbum, Conseruimini, & similia, significant actionem, quæ ratione sui termini positum potest formaliter expellere contrarium, vel priuationem oppositam.

Sed hæc expolitio, sicut apparetur, & aliquibus locis Scriptura non repugnat; tamen dubitari non potest, quin in aliis fiat vera promissio remissionis peccati tamquam nouæ gratiæ & beneficij distincti. Cuius signum apertum est primo, quia talis beneficium tribuitur benignitati & misericordiæ Dei, quod non posset fieri, si intentio Scriptura solum esset declarare vim, & energiam actus caritatis, vel pœnitentia ad expellendum peccatum: quia tunc non haberet ex misericordia & benignitate Dei talem effectum, sed natura sua. Antecedens patet Ioel. 2. Conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, & praefabilis super malitia. Et Eccles. 17. Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius contenteturibus ad se. Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contrito ex misericordia detur. Nam vt recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram pœnitentiam & conuersionem; & vt quid efficientum à solo Deo, ut patet ex illa parutione, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, & ex illis verbis David, Cor contritum & humiliatum Deus non despiciens. Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicer hominem contritum, sed potius non despicer hominem peccatorem, cum sion obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem vero iam contritum dicitur non despicer, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impedit. Quod etiæ aperte significavit David in aliis verbis Psalm. 3. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remissisti impietatem peccati mei. Vbi August. inquit concil. 2. Promitti se pronuntiatur, & Deus iam dimisit. Et Gregor. ibidem. Attende quam amicordia Dei commendatio, ut consenserit desiderium comitetur venia. Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motio gratis detur, sed etiam in eo, quod venia peccati illam comittatur. Et hoc etiam confirmant verba Isaie 1. vbi postquam Deus veram hominis conuersionem postulauit, subiungit. Er venite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccator vestra vt vermiculus, quasi nix de albabuntur. Vbi legendum est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc præterea confirmant verba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. vbi enumera causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. Efficientes vero est misericors Deus, qui gratia tua abluit & sanctificauit, signans & vngens spiritu promissionis sancto. Sentiergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinæ misericordiæ, quod ex diuina promissione homini perfecte

A disposito concordatur. Quod etiam manifeste confirmant verba illa, euisdem Concilii Sessio. 14. ca. 4. Fuit autem quous tempore ad impetrandum ventum peccatorum hic contritum motu necessarium, & in homine post baptismum lapsus ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & votu praestandi, reliqua coniunctu fit. Cum enim remissio peccatorum impetrari dicitur per contritionem, evidenter ostenditur esse opus & beneficium ab ipsa contritione distinctum: quia, si contritio per seipsum id conferret, non impetraret, sed faceret ablationem peccati: & in vniuersum conflat, ac per se notum videatur, imperationem, dicere habitudinem & ad aliam per sonam, quæ sit imperatio: & ad alium effectum distinctum ab actu, quem impetrans facit ad imperandum. Et, ut aperte constet, hunc effectum in prædictis esse distinctum beneficium, addit Concilium, coniungendam esse fiduciam diuinæ misericordiæ ad illud obtinendum. Hæc autem fiducia, cum sit per seipsum Christianam, & certam, fundationem habet in diuina promissione: igitur prædicta Scriptura testimonia intelliguntur de vera promissione facta homini vere pœnitenti. Et hæc est etiam communis expolitio Sanctorum, vt infra ostendam, simulque explicabo testimonia adducta pro contraria expositione, quæ probant quidem contritionem vel dilectionem esse in aliquo genere, causam remissionis peccati: quia est veluti stimulus, per quem Deus ad hominem inclinetur, ut ibidem Aug. dixit, vel quia tunc peccata remittuntur, quando cum lachrymis ad memoriam reducuntur, vt eodem etiam loco dixit Bernard. non vero quia remissio peccati non sit nouum gratiæ beneficium ab ipsa contritione distinctum.

Alia expolitio seu euatio ad dicta testimonia esse solet, bi quidem fieri promissiōnem distinctam non tam remissionis peccati, sed aliarum rerum. Unde quidam aiunt, promitti infusionem habituum gratiæ & iustitiae, quæ per seipsum distinctum beneficium, & absolute loquendo separabile ab actu amoris & contritionis. Addi etiam consequenter protest, promitti ablationem maculæ, quæ consistit in carentia nitoris a gratia & caritate habituali prouidentis, quæ etiam ablacio maculæ est quid distinctum à remissione culpe. Alij dicunt, illis locis

solum promitti remissionem peccati, vel aeternam, vel etiam temporalis: posse enim Deus absoluere loquendo, ablata culpa non remittere penam, etiam aeternam; & ideo, quanvis per ipsum actum conuersionis deleatur culpa, adhuc habet locum promissio remissionis penæ. Quod maxime verum habet de remissione penæ temporali, non semper est certa. Vnde Ioel 2. Conuertimini ad me & infra. Quod scit, si conuertitur, & ignorat Deus, & relinquat post se beneficium? & Actor. 8. ait Petrus ad Simeonem Magum. Pœnitentiam agit ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur vobis cognitio cordis tuu. Alij denique aiunt, promitti Deum his locis, non quidem remissionem peccati, aut aliquod aliud donum consequens ad veram conuersionem, sed auxilium suum, & gratiam necessariam ad conuersionem, si per hominem non fuerit; tunc enim ad conuersionem requiratur, & nostra cooperatio, & auxilium Dei, explicat Deus prædictis locutionibus & promissionibus: se esse paratum ad iuvandum hominem, vt vere pœnitiat, & à se peccata expellat, si ipse cooperari voluerit. Quam expositionem videatur confirmare D. Tho. 1. 2. q. 109 art. 7. ad primum. D. Thom., vbi ita videatur expondere verba Pauli ad Ephes. 5. Ephes. Exurge a mortua, & illuminabis te Christus. Ut scilicet illuminatione illa, quæ ibi promittitur, nō sit donum gratiæ

gratia consequens ex eo quod homo a peccato resurgat, sed potius sit auxilium gratiae, quod Deus homini offerit, ut a peccato resurgat.

Sed quanquam verum sit, haec omnia promittit homini a Deo in Scriptura facta, tamen negari non potest, quin etiam promittatur peccatori bene poenitenti remissio peccati etiam quoad culpam. Et, ut ab ultima parte, seu expositione incipimus, aliud est, homini peccatori dari auxilium gratiae ad poenitendum; aliud vero est, homini peccatori iam poenitenti dari remissionem peccati; & (ut notauit D. Thom. 3. part. quest. 87. art. 1.) aliud error est, ne-gans, peccatorum posse agere veram poenitentiam de omnibus peccatis suis, alias vero est error ne-gans, peccatori vere poenitenti deleri omnia pecca-ta, quantumvis maxima: Nam primus error (ait D. Thom.) aut libertatem arbitrii tollit, aut efficiat vel sufficientiam gratiae: secundus vero error derogat diuina misericordie, & virtutis passionis Christi: ergo similiter alia est promissio gratiae ad conuersationem, alia vero est promissio remissionis culpe, habentem veram conuersationem & poenitentiam. Imo, licet verumque verum sit, scilicet & Deum paratum esse dandum auxilium ad conuersationem; & ad remittendum peccatum vere poenitenti, tamen multo est certius hoc posterius, quam illud prius, aliqui enim Catholici opinantur, Deum interdum deferere aliquos viatores, & negare illis auxilia sufficientia ut conuertantur: quod, licet sit falsum, non tamen est simpliciter hereticum: nemo autem Catholicus negat, vere poenitenti remitti peccata, quamvis maxima: est enim haec heres Nouati: ut statim dicam: signum ergo est, esse has distinctas promissiones, & hanc posteriorem esse evidenter expressam in sacra Scriptura, quam priorem. Nec D. Thom. citato loco aut alibi vnuquam intellexit, in huiusmodi locis promitti a Deo auxilium ad contritionem, sed potius expponens illa verba Pauli, Exurge a mortuis & illuminabit te Christus: intelligit promitti lumen gratiae iustificantis, ad quod recipiendum disponitur homo, quando per liberum arbitrium a Deo motum surgere conatur a peccato: vnde per illud verbum, Exurge, intelligit D. Thom. ipsam conuersationem, quam homo cum auxilio Dei facit, cum se disponit ad remissionem peccati, cui non promittitur illuminatio gratiae antecedens per auxilium excitans, vel adiuuans, sed consequens per infusionem gratiae, que coniunctam habet remissionem peccati. Vnde confirmatur, nam aliud est, auxilium gratiae ad contritionem habendam necessarium, aliud vero, remissio peccati: illud partim antecedit, partim comitatur contritionem, neque ad illam vel modo subsequitur, haec sequitur contritionem, & nullo modo antecedit illam, in predictis autem Scripturae locis promittitur remissio peccati, tanquam quid subsequens veram poenitentiam & conuersationem ad Deum, ut ex verbis adductis satis constat. Ex quibus Patres similes modos loquendi sumpserunt; Chrysostomus homil. 5. de Poenit. Minatur (inquit) peccantibus, poenitentibus vero propitiationem promittit. Et Tertull. lib. de Poenit. capi. 4. Qui omnibus delictis penam per iudicium destinauit, idem veniam per poenitentiam spondit, dicens ad populum. Poenitere, & salutem faciam te: & hoc lenius dicit inferius loquens de poenitentia. Hoc te peccatorem fluctibus mersum perleuabit, & in portum diuina clementia protelabit. Similiter August. de ver. & fal. poenit. c. 5. totam vim constituit in promissione, ut proberem, remissio nem peccatorum vere poenitentibus infallibiliter dari.

Quod autem in his & similibus, tam Scripturæ, quam Patrum, testimonis; sermo sit, non tantum de remissione peccati quoad penam, sed maxime Fr. Suarez. Tom. 1.

A quoad culpam, certo certius esse videtur, tum ex proprietate verborum Scripturæ, tum ex circumstantiis, & modo loquendi eius: vt Actor. 8. Penitentiam age ab hac nequitia tua; & roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui, in felle enim amaritudinis, & obligacione iniuriantis video te esse. Vbi non potuit malitia culpe clarioribus verbis describi. Et in illo loco 2. Reg. 12. Cum David dixit, Peccavi Domine, suam contritionem declarauit; cum vero Propheta subiunxit, Dominus quoque transfluit peccatum tuum, aperte de remissione culpe loquutus est; ipsenè Regius Propheta alio loco declarauit dicens Psal. 31. Dixi, Confitebor adiuvum me iniustiam psal. 31. meam Domino, & tu remissisti impietatem peccati mei, non dixit tantum penam, sed impietatem peccati, seu cordis mei, vt legit Hieronymus epistol. 46. vbi, &c. Hieronym. p. 48. haec & alia testimonia congerit, & in D. Thom. hunc modum exponit: nobis vero sufficiunt, quæ adduximus. Et confirmatur, nam si esset tantum sermo de pena, vel illa esset æterna, vel temporalis; si æterna, illa non remittitur, nisi remissa culpa; nec potest aliter remitti, neque è conuerso, ablata culpa, potest non statim auferri æterna pena, saltem ex lege, & ex natura rei, quidquid sit de potentia absolta. Ridiculum enim est dicere Deum promittere ablata culpa mortali, se remissum penam æternam, solum quia de potentia absoluta possit utrum ab alio separare. Eo vel maxime, quod æternitas penæ propriæ respondet æternitati culpe, vt D. Thom. docet 1. 2. quest. 87. art. 4. & 5. Ideo enim homo peccando contrahit reatum penæ æternæ, quia contrahit maculam, quam viribus suis à se expellere non potest, si ergo viribus & auxilio gracie potest à se expellere culpam seu maculam, nulla alia expectata, nec promissa a Deo remissione culpe, eodem modo sese liberavit ex vi sui actus ab obligatione penæ æternæ, absque alia eius remissione vel promissione: quia ablata culpa non manet in illo fundatum æternitatis penæ. Et fortasse, licet Deus ut supremus dominus possit perpetuus temere affligere peccatorem iam à culpa liberum, nō tamen proprie ut iudex & legislator, & puniendo peccatorem iuxta leges à se statutas: iuxta quas etiam intelligenduntur promissiones, sicut & commutationes, quæ in Scriptura peccatoribus sunt. De penâ vero temporali possunt quidem nonnulla testimonia exponi, vt illud Ioh. 2. & similia, non tamen omnia neque plura ex adductis: vt Ezech. 18. Isaïz. 30. Thren. 2. Psal. 50. & alia, in quibus, vere poenitentibus infallibiliter prorsus ititur remissio. Certum est autem, remissionem penæ temporalis non esse infallibiliter coniunctam cum qualibet vera contritione. Vnde in illo loco ex secundo Regum, postquam Nathan dixit ad David, Dominus transfluit peccatum tuum, statim declarauit illi temporales penas, quas pro peccato luiturus erat: loquitur ergo præcipue Scriptura de remissione culpe, ad quam Spiritus sanctus præcipue inuitat.

Nec refert, quod in aliquibus locis addatur illa particula forte, nam ut saepe notant Sancti Patres, præsertim Ambros. lib. 2. de Poenit. c. 5. Greg. homil. 9. in Ezechiële, Hieronym. & Rupert. Ioh. 2. haec Gregor. particula forte cum in Scriptura diuina coniungitur cum diuina scientia aut promissione, non indicat incertitudinem, sed aliquod mysterium, vt in praesenti ponitur ad exaggerandam rei difficultatem, magnitudinem beneficij, & incertitudinem, quæ esse potest in nostra poenitentia, an ipsa vera sit & sufficiens, non vero, an consequatur effectum, si vera sit. Ex his sequitur, quid dicendum sit de alia expositione, quod haec promissiones intelligantur de remissione peccati quoad maculam, nam fortasse macula peccati proprie sumpta non est aliud à culpa habitali ipsius peccati, vt in 1. & 2. lati^o disputatur: quod I. si hoc

Si hoc verum est, potius illa expositio nobis faveat: **A** dum meritum contritionis cadere possit, ut videre licet in Viat. q. 2. de poteſt. Eccles. num. 4. Soto lib. 2. de nat. & gra. c. 4. & in his quos refert.

B Secundo idem explicatur ex duplice errore, qui circa remissionem peccatorum exortus est. Alter **batio tertia** fuit, Pelagi, qui dixit hominem viribus naturæ posse consequi: remissionem peccati, eoque vires liberi arbitrio sufficere censeret ad efficiendam contritionem, propter quam datur remissio peccati, quam non negabat, esse gratiam quæ fit poenitenti, ut pater ex omnibus libris Augustini contra illum, Augustinus autem semper admittit, quod Pelagius aiebat, remissionem peccati esse gratiam, quæ fit poenitenti, non ramen illam solam, sed etiam penitentiam ipsam, & eodem modo procedunt Concilia: Mileitanum & Araulicanum: hæc autem doctrina aperte supponit, remissionem peccati non esse intrinsecum & connaturalem effectum formalem contritionis. Alter error fuit Nouati, qui negauit eos, qui post baptismum mortaliter peccant, consequi remissionem peccati, quantumvis conterantur, cui respondent Parres, & Theologi omnes concedunt quidem, remissionem peccati non sequi ex contritione omnino naturaliter, sed necessariam esse diuinam gratiam, & promissionem, ut in fallibiliter debetur, ut patet ex multis testimoniorum Patrum, quæ habentur in decretis de poenitentia, d. 3. quæ attingemus secundum, & ex D. Thom. & rationibus, quibus D. Thom. hanc hæreticam refutat infra quæst. 86. art. 1.

Tertio sequitur hæc assertio ex precedenti, nam si remissio peccati est noua gratia à contritione distincta, & sub distinctam promissionem cadens, ergo contrito non expellit peccatum per se ipsum, vel per suam quasi physicam & connaturalem informationem. Patet consequentia, tum quia hoc totum non est aliquid distinctum ab ipsa contritione, ut est actus vitalis elicitus ab homine qui conteritur, ergo non potest cadere sub promissione, quæ supponat contritionem, nam supponeret id, quod promittitur, seu promitteretur, idem quod supponitur: tum etiam, quia informatio actualis & connaturalis formæ gratioso donata, non est noua gratia, aut donum distinctum à tali forma. Sic in actu dilectionis Dei, quod me constitutus actu diligenter, non est gratia, vel donum distinctum ab ipso actu, qui mihi infunditur, quia ille actus non alter est gratia mihi facta, nisi quatenus in me, & mecum sit ex speciali auxilio: hoc autem ipso, quod in me & mecum sit, facit me actu diligenter, & ideo, sicut in re hæc non separantur, nec sunt distincta, ita neque in esse gratia aut doni distincta sunt sic ergo in presente, si conterit & amor hæc ipso, quod in me & mecum sit, me facit vi sua sanctum & purum à peccato, non potest remissio peccati esse gratia distincta ab ipso contritione, ostensum autem est esse gratiam distinctam, ergo si nunc est, non tollere illo modo peccatum.

Dico tertio. Peccator non ita satisfacit Deo pro culpa mortali, ut suo actu, quantumvis bono & supernaturali, & se sanctificet, & formaliter & se expellat peccatum sine alia Dei acceptatione ac remissione. Sensus huius conclusionis facilis est ex dictis, distinctim enim supra duplum modum satisfactionis, vnum qui habet in ē & efficaciam ex se, etiam si alter non acceptet alium, qui requirit acceptationem alterius: dicimus ergo, in cōuerſione peccatoris non interuenire satisfactionem prioris modi, de posteriori autem, sc̄iōne sequēte dicitur. Est autem hæc conclusio communis Scholasticorum, & Patrum, quos latius referam sc̄iōne, nunc autem varijs modis id declaro & simul assertione confirmo. Primo, quia omnes Theologi disputant, an peccator per contritionem mereatur sibi remissionem peccatorum, in qua quæstione manifeste supponunt, contritionem ipsum per se non conferre formaliter remissionem peccati. Quis enim dubitaret, an contritio possit esse meritoria sui ipsius; & sui effectus formaliter, præsertim physici & connaturalis? Vnde cum omnes conueniant, non mereri de condigno hunc effectum, quidam admittunt meritum de cōgruo, qui aperte distinctionem supponunt, ut videri potest in Vega. q. 6. & 7. de Iustif. vbi refert alios, & in Bellarm. lib. 3. de Iustif. c. 21. vbi etiam refert Patres hoc modo loquentes, quorum nonnulla dicta attingemus sc̄iōne, sequente: alij vero meritum etiam de congruo negant, sed non in eo fundantur, quod remissio peccati sit ipsam contritio vel per illam formaliter fiat, sed in hoc potius, quod remissio peccati tam gratia detur homini contrito, & sub mul-

C Secunda fuit in Viat. q. 2. de poteſt. Eccles. num. 4. Soto lib. 2. de nat. & gra. c. 4. & in his quos refert.

Secundo idem explicatur ex duplice errore, qui circa remissionem peccatorum exortus est. Alter **batio tertia** fuit, Pelagi, qui dixit hominem viribus naturæ posse consequi: remissionem peccati, eoque vires liberi arbitrio sufficere censeret ad efficiendam contritionem, propter quam datur remissio peccati, quam non negabat, esse gratiam quæ fit poenitenti, ut pater ex omnibus libris Augustini contra illum, Augustinus autem semper admittit, quod Pelagius aiebat, remissionem peccati esse gratiam, quæ fit poenitenti, non ramen illam solam, sed etiam penitentiam ipsam, & eodem modo procedunt Concilia: Mileitanum & Araulicanum: hæc autem doctrina aperte supponit, remissionem peccati non esse intrinsecum & connaturalem effectum formalem contritionis. Alter error fuit Nouati, qui negauit eos, qui post baptismum mortaliter peccant, consequi remissionem peccati, quantumvis conterantur, cui respondent Parres, & Theologi omnes concedunt quidem, remissionem peccati non sequi ex contritione omnino naturaliter, sed necessariam esse diuinam gratiam, & promissionem, ut in fallibiliter debetur, ut patet ex multis testimoniorum Patrum, quæ habentur in decretis de poenitentia, d. 3. quæ attingemus secundum, & ex D. Thom. & rationibus, quibus D. Thom. hanc hæreticam refutat infra quæst. 86. art. 1.

Tertio sequitur hæc assertio ex precedenti, nam si remissio peccati est noua gratia à contritione distincta, & sub distinctam promissionem cadens, ergo contrito non expellit peccatum per se ipsum, vel per suam quasi physicam & connaturalem informationem. Patet consequentia, tum quia hoc totum non est aliquid distinctum ab ipsa contritione, ut est actus vitalis elicitus ab homine qui conteritur, ergo non potest cadere sub promissione, quæ supponat contritionem, nam supponeret id, quod promittitur, seu promitteretur, idem quod supponitur: tum etiam, quia informatio actualis & connaturalis formæ gratioso donata, non est noua gratia, aut donum distinctum à tali forma. Sic in actu dilectionis Dei, quod me constitutus actu diligenter, non est gratia, vel donum distinctum ab ipso actu, qui mihi infunditur, quia ille actus non alter est gratia mihi facta, nisi quatenus in me, & mecum sit, facit me actu diligenter, & ideo, sicut in re hæc non separantur, nec sunt distincta, ita neque in esse gratia aut doni distincta sunt sic ergo in presente, si conterit & amor hæc ipso, quod in me & mecum sit, me facit vi sua sanctum & purum à peccato, non potest remissio peccati esse gratia distincta ab ipso contritione, ostensum autem est esse gratiam distinctam, ergo si nunc est, non tollere illo modo peccatum.

Quarto sequitur eadem conclusio ex prima, quia ostensum est, contritionem perfectam esse ultimam batio tertia conclusionem ad remissionem peccati, nam hinc conclusionem aperte concluditur, contritionem non esse formam formaliter expellentem peccatum, quia non potest idem actus, veleand formæ, esse dispositio ad se ipsum, seu ad suum effectum formalem: quia dispositio etiam non disponit, nisi informando, quomodo ergo disponet ad suum effectum formalem effectum? Respondent aliqui, actum amoris vel contritionis esse dispositio ad remissionem peccati, præcise ut est à libero arbitrio, tamen, ut est ab auxilio gratiae, esse causam formalem remissionis peccati. Sed hæc doctrina, præterquam quod intelligi non potest, plus viderur, quam falsa in Theologia. Primo, quia falsum omnino est, liberum arbitrium ut sit, & quæsi præcise sumptum, efficer dispositionem, præsertim ultimam, ad gratiam vel remissionem peccati, quæ est effectus eius, & tam supernaturale donum;

ficus

Cand. Trid. sicut gratia: ergo non potest actus aliquis, vt est præcise à libero arbitrio, esse dispositus ad remissionem peccati, quia, vt sic, tantum consideratur concursus liberis arbitrijs, & non gratia. Confirmatur ac declaratur, nam illa dispositio debet esse supernaturalis, cum sit proportionata supernaturali forma: ergo ille actus non habet rationem dispositionis, nisi vt supernaturalis est, ergo non habet rationem dispositionis, nisi vt est à gratia excitante & adiuuante; & ideo Concilium Tridentinum sess. 6 capi. 4. 5. 6. & 7. & can. 3. dispositionem ad iustitiam diuinæ gratiae principaliter tribuit. Vnde alij per aliud extremum dicunt, actus nostros non esse dispositiones ad iustitiam ut sunt à libero arbitrio, sed præcisæ, ut sunt à gratia Dei. Quod quidem, si intelligatur cum simili precisione exclusua, falso est; vel (quod idem est) si illa particula, ut sunt à libero arbitrio, lumen speciativæ, vel causaliter in proprio & accommodato genere causæ: nam si reduplicative sumatur verum est, actum non esse dispositionem ad gratiam, ut est à libero arbitrio, alias omnis actus existens à libero arbitrio est dispositio: neque etiam causaliter causalitate adæquata & totali potest dici dispositio actus, ut est à libero arbitrio; in quo errabat prior sententia, quia solus influxus liberis arbitrijs non sufficit ad rationem dispositionis: at vero specificatiue verum est, illum actum, ut est à libero arbitrio, esse dispositionem: id est, secundum illud est, quod habet ex influxu liberis arbitrijs: habet enim totum suum esse supernaturale per influxum liberis arbitrijs, quamvis non ab illo solo. Et eadem ratione est verissima illa locutio, sumendo illam particulam causaliter, non causalitate adæquata, sed accommodata libero arbitrio in suo genere: est enim ille actus dispositio, ut viralis est, & vt liber est, & tam essentialiter hæc requirit, ut sit dispositio, quam ut sit supernaturalis: sed illa non habet, nisi, ut est à libero arbitrio: ergo, ut est ab illo, tanquam à propria causa in suo genere est dispositio. Et confirmatur, nam verissime, secundum fidem dicitur homo, se disponere ad remissionem peccati, vel ad gratiam, ut omnes Catholici loquuntur, & frequenter Concilium Tridentinum citato loco, non autem se disponit, nisi efficiendo in se dispositionem, & cooperando gratiae, ut idem Concilium dicit: ergo è conuerso ille actus, ut est à libero arbitrio, est dispositio.

Dices, liberum arbitrium efficere illum actum, quiescit dispositio, non tamen formaliter, ut dispositio est. Sed hoc in nullo sensu verum esse potest; nam eo modo, quo liberum arbitrium facit actum, facit etiam illum, ut dispositio est. Nam, vel per hoc designatur aliquid rei, seu aliquid absoluunt in actu; & ita illud etiam sit à libero arbitrio: quia nihil est in actu nostro, quod non sit à nobis. Qua ratione dixit Augustinus titul. 72. in Ioannem, *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te;* id est, sine te, te disponente, ut exposuit D. Thomas, quæst. 28 de verit. articul. 8. ad 6. Vef per illam particulam denotatur tantum aliqua habitudo actus: & sic etiam verum est, illum, ut dispositio, esse à libero arbitrio, quia non est dispositio, nisi quatenus includit habitudinem ad liberum arbitrium, ut ad proximam causam vitalem & liberum: igitur adæquate ille actus est dispositio, ut est à libero arbitrio eleuato, & operante cum gratia vel à contrario, ut est à gratia operante per liberum arbitrium, ab ea excitatum & adiutum. Ac propterea dixi, distinctionem illam, ut non solum falsam doctrinam continere, sed etiam intelligi non posse. Actus enim non est dispositio, nisi quatenus voluntatem bene afficit, & conuertit ad Dèum: sic enim disponit hominem, ut Deus conuertatur ad ipsum per iustificantem gratiam & amicitiam: sed actus non habet hanc vim, ut præcise est à libero arbitrio, neque, ut præcise est à gratia, sed ut est ab

Fr. Suarez, Tom. I.

A vtroque simul, ut à causa adæquata, & ut est à singulariis in suis generibus: ergo sub nulla ratione potest ille actus esse forma formaliter expellens peccatum. Et confirmari potest hæc ratio ex eo, quod Concilium Tridentinum dicit sess. 6. cap. 7. vnicam causam formaliter nostræ iustificationis, & remissionis peccati esse iustitiam, quam vnicuique spiritus Sanctus infundit, iuxta eius dispositionem: ostendimus autem supra: sub iustificatione comprehendere Concilium remissionem peccati: distinguunt ergo causam formalem huius effectus ab ipso actu, nam distinguunt illam à dispositione, quæ in actu consistit: & rursum dicit, illam causam formaliter esse vnicam: ergo, ex sententia Concilij, actus, qui est dispositio, non est causa formalis remissionis culpæ, nam illa causa vnicæ non est actus, cum derur iuxta proportionem actus. Item, illa causa vnicæ (ut dicit idem Concilium) datur secundum hominis dispositionem per infusionem gratiae & donorum, & instrumentaliter fit per baptismum, quæ omnia non possunt actibus accommodari. Item, hæc causa vnicæ non solum est in hinc, sed etiam est permanens in homine, quamdiu per peccatum non expellitur, ut idem Concilium significat dicens, *Iuberis, renatos hanc iustitiam, quam ceu primam solam receptorunt, conservare, ut eam perficiant ante tribunal Domini:* quod etiam non potest actui accommodari; at præter causam vnicam non est alia: ergo actus nullo modo est causa formalis remissionis peccati. Et hæc est etiam communior sententia: & sumitur ex Diuo Thoma i. 2. D. Thom., quæstiuncula 113. articulo primo & sequentibus, & in quarto distincti. 17. quæstiuncula articulo primo quæstiuncula prima & quæst. 28 de veritat. articul. 1. 2. & 3. contragentes, capit. 150. & videtur posse sumi ex Augustin. lib. de spiritu & litera, capit. 30. Ex quibus omnibus facile vterius concludimus, quod intendimus, actum peccatoris, quantumvis supernaturalem & perfectum, non expellere vi sua, & absq; Dei remissionis & acceptatione peccatum: quia alii oportet, ut hoc conferret formaliter, ex ea præcise, quod voluntatem hominis actualiter convertit ad Dèum, quod facit, formaliter afficiendo ipsam.

Quinto argumentari possumus ex vi ipsius vocis: *Quia pro remissionis peccati, & ex proprietate illarum locutionum Scripturarum, quæ vbique dicit, solius Dei opus est,* remittere peccatum, nam, ut supra expedit, prius à peccatore exigitur penitentia & conuersio cum diuino auxilio: ac deinde soli Deo tribuitur, quod remittat peccatum, iuxta illud, *Dicis, confitebor ad te sum me in iustitiam, &c.* Et tu remisisti, &c. Psal. 31. Et illud Peccavi Domino; Dominus quoq; transiit peccatum tuum. 2. Reg. 12. Et hoc est, quod in parabolâ de filio prodigo describitur, Luce 15. vbi postquam hic ad patrem conuersus est, *Pater accurrens cœtidis super collum eius, & osculans eum, & illo dicente, Pater peccauit in cœlum & coram te, pater statim subiungit, dicens. Cito ferre solam primam, & induite eum, id est, Christianam iustitiam,* (ut Concilium Tridentinum explicuit) quia peccatum expellitur, quamque solus Deus infundit, ergo remissio peccati est aliquid, quod ex parte solius Dei se tenet, supposita in homine sufficiente dispositio, ergo actus non tollit peccatum se solo, absq; superueniente remissione Dei, quia nos etiam acceptationem vocamus. Et hoc argumentum magis confirmabimus sectione sequente.

Sexto & ultimo, ratio à priori huius conclusio-
nis ex duabus principijs reddenda est: Vnum est,
quod in conversione peccatoris non est valor equi-
valens ad satisfactionem, non potest autem in equi-
valens, quam iniuria intulit, ex natura rei tolli per ali-
quem actum, & præsertim independenter ab ac-
ceptatione alterius, nisi supponatur talis actus equi-
valens

I 2 ualens

*Sexta proba
sive tertia cœ
clus.*

valens iniuria illatæ, & sufficiens ad illam refaciendam, quia in hoc consistit tota ratio huiusmodi satisfactionis. Assumptum satis probatum est in sectione precedente, & omnia ibi dicta habent hic maiorem vim, quia peccator non solum est persona infinitè inferior, quam sit persona offensa, scilicet Deus: sed etiam, quatenus eliciens talum actum nondum est persona grata Deo. Quocirca, reactus sufficiat ad expellendum peccatum, dicto modo intrinseco & connaturali non est considerandus solum secundum naturam aut bonitatem moralem, & physicam conuersationem, quam habet, secundum quas rationes formaliter opponitur actuali peccato, & illud excludit, sed considerandus est secundum valorem, moralem quem habet ad recompensandam iniuriam, quatenus à tali persona procedit: & hoc modo non inuenietur per se sufficiens ad tollendam formaliter maculam, & habitualem auersionem, quam peccatum relinquit, sed solus Deus potest illum auferre.

Alterum principium est, quod satisfactione, ut nullo modo requiratur acceptationem alterius, oportet, vt fiat per actum qui non sita alias debitus, vt possit solo alio titulo exigiri & acceptari. Nam si creditor potest aliis nominibus exigere, & recipere bonum illud, quod in solutionem offert: ergo, si id faciat, iustus potest aliam solutionem exigere pro tali debito: ergo signum est, non sussit factum illi per illam solutionem, neque posse illi satisfieri, ipso non acceptante quandom illi liberum fuerit, solutionem illam in alium debitum referre, & propter illud solum eam recipere. Potest autem Deus semper hoc modo segerere circa peccatorem, qui omnia bona sua multis aliis titulis Deo debet, etiam ipsum contritionis actum. Quia, licet contritio non habeat proprium locum, nisi supposito peccato, & ideo non videatur debita, nisi ratione peccati, & in eius satisfactionem, tamen & amor, à quo est præcipuus valor contritionis, per se debitus est, & post peccatum commissum, potest ipsem dolor esse debitus, vel in gratitudinem pro aliis beneficiis, postulat enim gratitudo non solum, vt benefactori gratias agamus, sed etiam, vt de iniuriis illi factis doleamus. Velet iam potest esse debitus titulus cultus & venerationis, nam, licet talis dolor requirat peccatum, vt materiam, circa quam veretur, & ideo sine illa exigiri non possit in cultum, tamen illa supposita, optimè potest hoc solo titulo postulari & præcipi. Idemque de similibus titulis dici potest. Ex hoc ergo capite conclusit Anselm, libr. i. cur Deus homo, non posse nos contritione nostra Deo pro peccato satisfacere, unde ex illo a fortiori concluditur, repugnat, quod in creatura sit talis modus satisfactionis, respectu Dei, qui ab eius acceptatione nullo modo pendeat. Sicut etiam supra diximus, non posse esse meritum seu debitum iustitia respectu Dei, non supposita promissione & pacto eius. Et confirmatur, nam in ipsa satisfactione Christi diximus non inueniri hanc conditionem, scilicet, vt nullo modo requiratur Dei acceptationem: multo ergo minus inueniri potest in satisfactione seu conuersione peccatoris.

Ad primum argum. pro spondeamus. Ad primum responderetur, concedetur antecedens, & negando consequentiam. Quamuis autem antecedens illud verisimum sit, nimirum, remissionem peccati fieri per aliquam formam inherenterem, & non tantum per extrinsecam condonationem Dei, non tamen existimo, simpliciter loquendo esse deinde: neque satis probari testimonia Concilij Tridentini ibi citato: loquitur enim ibi Concilium de tota iustificatione, & non de sola remissione peccati: hæc autem duo, quamvis sepius pro eodem sumantur, quia non separantur in re, tamen per se & in rigore, plus includit iustifica-

A *tio, quam peccatorum remissio, vt idem Concilium eodem can. ii. non obscure significavit, dicens, Si quis dixerit, homines iustificari, vel soli in peccato iustitia Christi, vel sola peccatorum remissione, anathema sit. Ergo ex sententia Concilij, iustificatio & remissio peccati non sunt idem, nam, si idem essent, verissime diceretur, iustificationem esse solam peccati remissionem, iustificatio ergo includit peccatorum remissionem, & aliquid amplius, nempe internam sanctificationem & rectitudinem eius, quæ iustificatur, quæ sit per intrinseca, & inherentera dona, vt Concilium ibidem subiungit. Vnde concludit, artij definit, gratiam, qua iustificamur, non esse tantum fauorem D. i., quamvis ergo quis sentiret, remissionem peccati fieri formaliter sola extrinseca condonatione Dei, nihil aperte diceret contra hanc Concilij definitionem, quia adhuc verissimum esset, gratiam, qua iustificamur non esse tantum fauorem Dei, quia, licet includat illum, non tamen solum illum, sed etiam gratiam inherenterem, hanc, ad rectificandum interius hominem, illum, ad tollendum peccatum. Vnde, si nomine sanctificationis vel iustificationis verumque includatur, verissime dicitur, non iustificari hominem solo fauore extrinseco, sed gratia inherenter; consequenter vero etiam est contrario dici posset, non sanctificari hominem sola gratia inherenter, sed oportere illi coniungi fauorem Dei seu condonationem extrinsecam, quod videretur etiam contentaneum Concilio, damnanti cum qui dixerit iustificari hominem sola peccatorum remissionem, seclusa gratia inherenter: ergo, qui dixerit, iustificari hominem extrinseca peccatorum remissionem & condonationem, simul cum gratia inherenter, non damnatur à Concilio. Quamvis autem in hoc dicendo modo nullus sit error, & fortasse in aliquo bono sensu, veritatē possit habere, vt statim dicam, nihilominus verissimum esse, ipsam inherenterem gratiam, simpliciter loquendo, esse causam formalem remissionis peccati. Quod (vt alia ostendit) gratiam, quæ ad materiam de gratia spectant, breuius declaro, ex discursu doctrinae evidet Concilij, dicta sess. 6. Nam cap. 4. definit, iustificationem remissionis impie esse, translationem ab statu peccati instantem gratiam, & suorum Dei. Posterior vero cap. 7. hanc definitionem magis declarans, dicit, iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed etiam sanctificationem, & renovationem interiorum hominis, iustificatio ergo ex doctrina Concilij verumque includit, infusionem, scilicet, boni, & remotionem malorum, & tamen inferiorum idem Concilium eodem cap. 7. docet, vniuersam causam formalem in hanc iustificationem esse gratiam inherenter: ergo sentit, hanc esse formalem causam illorum duorum, quæ iustificatio includit: quæ sunt, renovationem interiorum hominis, & peccati de pulsio, quomodo autem hoc intelligendum sit, statim declarabo.*

E *Ad argumentum ergo, nego esse eandem rationem de alia caritatis vel contritionis, quæ est de infusa iustitia habitant. Ad primam autem probationem responderetur, etiam si demus, omnia illa de auctu caritatis intelligi, et tamen omnia de illo dici, quia per caritatem consequimur veniam peccatorum: iuxta illud, Dimitiuntur ei peccata multa quantum dixerit malum: vt dixit D. Thom. infra quæst. 49. articul. 1. consequimur autem hanc veniam per caritatem, tanquam per dispositionem perfectam, vt idem D. Thomas attigit i. part. quæst. 21. articul. 4. ad 1. Vnde in 4. quæst. 22. articul. 1. ad 2. dicit caritatem operire peccata D. & O., qui omnino videt; & ideo oportere, quod ea destruant, non quidem facti, vt actus non praecessint, sed quod vim impediendi gratiam non habeant: hæc autem est propriissima causalitas dispositiva. Secundum hanc ergo causalitatem intelligenda sunt multa, quæ in illis testimonijs*

Sijs caritati tribuuntur exemplo res declaratur, nam etiam dicimus, operibus iustificari, Iacobi secundo, quod maxime verum est de operibus ipsius caritatis seu fidei viuæ: quod de augmento iustitiae exposuit Concilium Tridentinum lessione 6. capit. 16. & tamen id non explicat in genere cause formalis, ita ut ipsa opera caritatis nos formaliter reddant iustiores, sed in genere cause meritorum, quia auctibus caritatis merentur augmentum iustitiae: ergo eodem modo, quamvis Sancti interdum dicant, dilectione hominem iustificari, non est necesse, intelligi in genere cause formalis, sed dispositivæ, aut meritorie congrua, ut declarant etiam illæ verbæ Christi. Si quis diligat me sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniens, & mansuitem apud eum faciemus, quod sit per gratiam iustificantem. Addo præterea, multa ex illis tantum esse quedam entomia caritatis, quibus declaratur, tum excellentia perfectionis eius, tum etiam regimèn & imperiuum, quod habet supra omnes alias virtutes, ratione cuius dicitur adimpletiō legis, & quedam perfecta iustitia, nam qui diligit, neccesse est, ut catena præcepta seruerit. Denique addo, multa ex testimoniis Augustini ibi citatis recte posse declarari de caritate habituali, quæ dicitur esse iustitia, quatenus est connexa gratiæ & aliis dothis, quæ illam comitantur.

Ad secundam probationem eiusdem consequentia, distinguenda est illa propositio, perfectius inhærente nos Deo per actum, quam per habitum: nam est vera, quantum ad modum, non tamen, quantum ad substantiam seu existatem formæ. Nam per actum in hæremus Deo vitali modo, & secundum ultimum actum, qui hac ratione dicitur esse perfectissimus, quia constituit hominem in perfecto statu, & ultimo actualitatem gradu, non quidem dando viciam perfectionis illius status, sed ultimo compiendo illam; & quantum ad hunc modum, actus dicitur esse melior, præsertim in esse moris, quam habitus: & propter eandem causam beatitudine in actu potius constituitur, quam in habitu. Denique hoc modo procedurent omnia, quæ in eo argumentio dicuntur de excessu actus, & specie habitus. Nihilominus tamen quod substantiam & entitatem formæ excellentior est habitualis iustitia, per quam peccatum excludi dicimus, quam actus huius iustitiae; & ideo altiori ratione, simpliciter loquendo, deificat, & sanctificat hominem. Hic autem excessus, nō solum in eo cōsistit, quod habitus est natura sua permanentius & durabilior (quamquam hoc etiam ipsum non parum confert, si attendamus ad naturam formæ, quæ ex intrinseca ratione sua id requirit, & non ad id, quod de facto, & quasi per accidens, contingit ex parte operantis) sed confitit præterea illæ excessus in hoc, quod illa forma habitualis & permanens, est primaria quedam participatio diuinæ naturæ, & ideo illa est, que primo deificat hominem, & facit filium adoptiuum seu per participationem, hæc autem forma est gratia ipsa, quæ in supernaturali ordine est veluti prima substantialis forma, constituens hominem, Deum participatiū, & ratione illius debetur homini omniā reliqua dona, quæ ad internam eius rectitudinem & iustitiam, necessaria sunt, & ab illis manant actus, qui dicuntur fructus iustitiae: & ideo illæ etiam forma ac iustitia ex natura rei debetur expulso peccati, tanquam propria formæ: actui vero, qui ordine naturæ interdum antecedit illam formam, solum hoc debetur tanquam dispositioni consentaneæ ad tam formam, & ad effectum eius. Vnde D. Thom. quest. 27. de veritat. artic. 5. dicit. Actus non sunt ratio acceptationis divina, sed prius homo acceptatur per gratiam, deinde actus eius. Quod magis declarat Sol

F. Suarez, Tom. I.

A ad 17. & artic. 2. ad 4. specialiter agens de actu amoris, & artic. 6. & 3. dist. 27. quæstione 1. artic. 3. & artic. 4. quæstio. 3. ad secundum. Potestque doctrina hæc confirmari exemplo illius vulgata quæstionis, quid sit melius, vel quod sit maius Dei donum, vno hypostatica, an visio beata, seu dilectio: nam si recte expendantur rationes omnes insinuate in illo argumento, & que probant, visionem beatam esse perfectiorem: probant autem esse perfectiorem tantum secundum quid, & quoad aliquem modum, non vero simpliciter & quoad substantiam, ut infra suo loco dicemus, & ideo vno hypostatica magis repugnat cum peccato etiam habituali, & de potentia Dei absoluta, quod quamlibet illud Dei donum, vel actus supernaturalis: ut infra etiam dicetur, si ergo intelligi potest in præsenti, proportione servata.

Addo deinde, remissionem peccati formaliter non fieri per adhesionem hominis ad Deum, sed per conuersiōnem (vt sic dicam) Dei ad hominem, vt enim ex diuinis Scripturis ostendimus, peccati remissio non fit formaliter per respectum hominis ad Deum, sed per respectum Dei ad ipsum, id est, per eam formam, quam Deus ponit in homine, cum iam incipit illum diligere ut amicum, & filium: hæc autem forma proprie est ipsa gratia sanctificans, nam licet actus etiam sit in nobis ex dilectione Dei; & ideo, quatenus Deus in nobis talē actum gratuitō & supernaturaliter operatur, possit dici, conuersti ad nos, & nos respiceri, iuxta illud, Cōverte nos Domine, & cōvertetur. & iuxta illud, Non quasi nos prius dilexerimus, sed quia prius ipse dilexit nos: tamen ex vi huius actus præcīs, nondum diligit hominem ut amicum, sed mouet illum, vt ad amicitiam perducat, quæ in adoptione per gratiam & caritatem formaliter consumatur.

Hinc ad tertium argumentum respondetur, potius illud confirmare sententiam nostram, nam, si Deus magis non amat per gratiam, quam per actum amoris, vel contritionis, quem in nobis operatur: ergo per illam potius remittit peccatum, quam per actum: ergo per illam, tanquam per formam, per hunc vero, tanquam per dispositionem. Patet viraque consequentia, quia præcipua voluntas Dei in nobis, est sanctificatio nostra: ergo illa forma, qua nos maxime diligit, maxime nobis confert sanctificationem; & consequenter peccati expulsionem. Vnde cum dicitur Deus maxime intendere in nobis, dilectionem sui, & ad hoc potissimum per gratiam suam tendere, vt nos faciat sui dilectores, intelligendum id est eo modo, quo Philosophi dicunt, res omnes esse propter suas operationes, tanquam propter finem, non quia operatio sit potior, quam operans, nec magis intenta, si præcīs consideretur: quia ipsa operatio est etiam propter operantem, & vt illum perficiat: sed quia, vt paulo antea dicebam, perfectus status operantis est, cum actu operatur, sic ergo Deus in nobis intendit per gratiā dilectionē suam, non quia in nobis plus amat actuū dilectionis, quam gratiam suam, sed quia hanc ipsum statu gratiæ vult in nobis esse perfectum per actuū dilectionis sui: sicut etiam in naturalibus Deus creat substantiam & potentias angelorum, intendens, vt ipsi cognoscat & amet; neque inde sit, vt plus amet in angelo actuū amoris, quam substantiam vel potentiam à quibus procedit; sed solum, quod plus velit substantiam illam & potentiam sub tali actu, quam in potentia tantum. Alind exemplum esse potest, nam Deus etiā animam Christi sibi vniuit, vt ipsum Deum summe diligenter, & perfectius, quam omnes creature, & vt per ipsam reliquæ omnes, & etiam angelos, ipsum diligenter, & nihilominus, præcīse comparando, plus animam illam amat ratio[n]is, & substantiarum, quam illi communicauita

quam ratione cuiuslibet actus in ea existentis. Dicet A test in illo destruere contrariam auerbiōnem, propter defectum valoris moralis ad satisfaciendum; ut explicatum est. Potestq; hoc exemplo declarari; nam, si homo conditus in puris naturalibus, vel nūc habens inuincibilem ignorantiam fidei, & supernaturalis ordinis, peccatum mortale committeret cōtra finem naturæ, quamvis postea super omnia diligenter Deum, vt finem naturæ, dilectione naturali, illa dilectio non esset per se efficax ad expellendum prius peccatum, nisi Deus benigne remitteret: & tamen actus ille conuerteret hominem ad Deum finē naturæ, à quo prius peccarum auerterat, & servaret eandem proportionem ad tale peccatum, quam seruat nunc actus supernaturalis caritatis ad peccatum contra Deum supernaturalem finem, in eo ergo causæ necessario dicendum est, quod licet ille actus physice & actualiter conuerteret hominem, non tamen moraliter, & habitualiter: idem ergo nūc dicendum est. Vnde hoc exemplum non solum declarat, sed etiam confirmat totam doctrinam traditam.

Actus naturalis dilectionis Dei, quomodo in peccatore efficitur.

Necessigunt difficultatem, qui propter hoc argumentum negant, posse hominem lapsum elicere actum naturalem dilectionis Dei finis naturæ super omnia ex solis viribus liberari arbitrij, quoniam alias (inquit) posset se a mortalitate liberare suis viribus: non (inquam) hoc satisfacit, tum quia, si homo purus ante lapsum potest naturalibus viribus illum actum elicere, etiam post lapsum poterit, quia vnum peccatum non diminiuit naturales vires, quantum ad physicam efficientiam attinet: quia neque abstulit gratiam, neque iustitiam originalem: agimus enim de homine in puris naturalibus: qui nullum ex his donis prius habebat. Neq; etiam minuit physicæ vires voluntatis aut intellectus, quia neque entitates harum potentiarum remittit aut minuit, nec priuat eas aliquo reali principio operandi: neque in eis ponit habitum aliquem impeditentem, quia neque vnum peccatum necessario generabit, neque habitus simpliciter impedit operationem, quanvis difficultatem reddat. Si ergo manent eadem naturales vires, possunt in simili actu exire. Nec solum peccatum moraliter manens potest impedire, cum quia sola moralitas illa non potest impedire efficientiam physicam: tum etiam, quia tale peccatum solum se haberet ad modum priuationis, priuatio autem non potest impeditre introductionem formæ expellentis formaliter illam, si aliunde in agente sunt vires sufficientes ad tales formam. Denique quidquid sit de naturalibus viribus, tamen non est dubium, quin ex speciali prouidentia possit homo lapsu hunc actum elicere, & ramen in illo non esset per se sufficiens ad expellendum peccatum: alias per actum mere naturaliem satisficeret homo Deo pro iniuria illata, quod est facis absurdum.

E Ad alia, quæ ex citata opinione inferebantur, responderet non oportet, admittimus enim illa omnia consequenter sequi: existimamus autem esse inconvenientia satis absurdâ, ex quorum consecutione impugnari dicta sententia potest, ex prima & secunda conclusionibus à nobis positis satis ostensum est. Ad confirmationem ergo ibi subiunctam responderetur, ad remissionem peccati post actum contritionis requiri nouam gratiam, uocumque Dei beneficium, ut ostendit: hoc autem beneficium, partim physicum est, & intrinsecum, partim morale & extrinsecum. Physicæ enim ponit in anima sanctificantem gratiam, & oppositam priuationem physicam excludit: moraliter vero remittit, & condonat offendit. Neque contra has duas partes procedunt obiectiones ibi factæ. Ad primam enim contra priorem partem responderetur, in primis falsam esse illam sententiam, quam supponit, scilicet gratiam sanctificantem & habitus insulso dñe naturæ in

Ad quartum.

Quomodo actus dilectionis conuersat animam in Deum.

Ad quartum distinguere oportet de auerbiōnē actuali, vel habituali, physica vel moralis: actus ergo dilectionis perfecte conuerterit animam ad Deum conuersione actuali; & ita formaliter expelli seu secum non admittit actualem auerbiōnem peccati; seu (q; idem est) peccatum mortale actuali, iuxta veriorem sententiam; conuercio autem habitualis animæ ad Deum propriæ fit per habitum infusum, maxime secundum ordinariam & ex natura rei: imo & de potentia absoluta non potest illa conuertere alter fieri, loquendo de Deo ut supernaturali fine, ut nūc loquimur, & de conuersione physica ac realiter inherente animæ, nam moralis quædam conuersio, fieri quidem posset per actum, si nullum esset in subiecto impedimentum peccati, utriam dicam. Peccatum autem, quod expelli debet, non tantum est actualis, sed etiam habitualis. Vnde includit habitualem auerbiōnem à Deo, quæ nūc non tantum est moralis, sed etiam physica, & ideo non potest formaliter expelli per solum actum: nec quatenus physica priuatio est, quia hoc solum tollit per formam oppotitam, que est habitus: nec quatenus moralis est, in ratione iniuriaz; & offendit: quia quod hoc non habet actus à tali persona elicitus, etiam si supernaturalis sit, tantum vim, tantumque valorem ad satisfaciendum, quantius habuit peccatum ad inferendam iniuriam tali persona, & vim superioribus declaratum est. Nec per hoc eleuamus supernaturalium actuum dignitatem, sed diuinam maiestatem extollimus, quæ tanta est, vt nulla crea dignitas ad satisfaciendum illi secundum æqualitatem sufficiat, pro gravi iniuria ipsi illata. Quocirca quævis si fingeremus, hominem, & peccato, & gratia carentem, elicere actum dilectionis Dei super omnia, Deumque pro sua absoluta potentia nullum ei interfundere habitum, concedi posset, illum hominem post transactum actum manere moraliter, conuersum ad Deum, quādū illum actum non retractavit; nihilominus in homine existente in peccato mortali similis actus caritatis non habet moralē vim relinquendi hominem habitualiter, & moraliter conuersum ad Deum supernaturalem finem, q; ille actus nec formaliter repugnat habitui auerbiōni, sicut in viuierum actus & habitus formaliter non repugnant, neque ex se habet sufficientem efficaciam ad introducendam illam conuersiōnem in tali subiecto, ratione impedimenti: & quia non po-

re in aliquo genere causæ antecedere contritionem, A quæ est dispositio ad illos: imo etiam, qui sic opinantur, quamvis dicant, habitus, qui sunt principia actuum prius natura infundi, negant tamen prius natura recipi in anima, vel sanctificare animam; & hoc nobis satis est. Ad secundum, contra cädem partem iam declaratum est, cur forma gratiæ, sit magis proportionata ad hunc effectum, quam actus contritionis vel caritatis: quia, nimirū, est prima & quasi substantialis forma in ordine gratiæ, quæ constituit hominem, filium Dei adoptium; Denm per participationem, & simpliciter Deo dilectum ut a-micium.

*Quam sit
natura re-
cipienda re-
misa pecca-
tum gra-
tum in fu-
sione*

Ad primum vero contra posteriorem partem respondetur, simpliciter negando sequelam, scilicet peccatum formaliter remitti per extrinsecum fauorem. Hoc autem dupliciter intelligi potest: uno modo iuxta opinionem afferentem, tam esse intrinsecum & essentiali habitui gratiæ & caritatis formaliter expellere peccatum, ut nos possit etiam de potentia absoluta talis effectus impediri: nam iuxta hanc sententiam nihil aliud extrinsecum ad expellendum peccatum requiritur, præter infusionem horum habituum. Huius autem sententia nullum habetens vidi sufficiens fundamen-tum, ut latius in materia de gratia diceret; solum videtur habere quandam pietatis speciem, nam videret multum ex olere excellentiam & dignitatem gratiæ habitualis: & omnino recedit à sententia hæc eorum, qui totum negotium iustificationis & remissionis peccati, ponunt in extrinseco fauore. Nihilominus tamen est alius modus explicandi solidior & verior, scilicet, quod cum beneficio gratiæ inherenter simule tam iustificatione & remissione in iuria. C Et hoc est magis consentaneum omnibus Scripturis, & Patribus, ac Theologis adductis, & quos sequenti sectione referimus. Item est magis consonum Cōsilii Tridentino, quod (ut supra notauit) haec duo coniungit, dicens, iustificationem non est sola peccatorum remissionem, sed sanctificationem & renovationem interioris hominis. Item est magis consentaneum rationis, quia licet id quod est priuationis physice in peccato formaliter & immediate tollatur per oppositam formam physicam, tamen id, quod est morale, non potest ita immediate tolli, sed aliquid morale adiungendum est, iam immediate opposita, ad eundem ordinem pertinere debet: hoc autem morale non potest esse, nisi extrinseca condonatio Dei. Quod autem à posteriori declaratur, quia posset Deus de potentia absoluta conferuare habitus physicos gratiæ & caritatis in homine peccante mortaliter, quæ est enim in hoc implicatio contradictionis? aut quid est in peccato, quod omnino necesse est Deus ad suspendendam actionem, qua conseruat gratiam? Si autem potest conseruare, potest etiam denuo infundere qualitatem gratiæ peccatori in peccato manenti, seu etiam homini actu peccanti, nam haec duo eiusdem rationis sunt: ergo quando nunc tollit peccatum infallsibiliter infundendo gratiam, necesse est, ut præter infusionem ipsius qualitatis, aliquid aliud ex parte sua adiungat, quod ita est distinctum, ut sit etiam separabile: hoc autem nihil aliud esse potest, quam haec moralis condonatio ac remissio. Sed est attente considerandum, quod, licet haec condonatio sit distincta ab infusione gratiæ, est tamen cum illa ita necessario coniuncta, non tantum ex lege extrinseca & pacto Dei, ut Nominales putant, sed etiam extrinseco debito & natura talis formæ, ut propterea quasi unum & idem beneficium censeantur. Est enim tanta excellētia illius formæ, quæ est gratia sanctificans, ut ex natura sua nullum grāne peccatum in subiecto, admittat, neque moralem auerstionem ab ultimo fine: eo quod intrinsece constituit filium Dei, & Deum per participationem, cui debita est illa puritas at tali

peccato; & ideo debitum etiam est huic gratiæ debito, scilicet, connaturalitatis, ut peccatum remittatur, & condonetur ei, cui ipsa infunditur; & ideo ipsa peccati expulso, formaliter attribuitur ipsi gratia, non quidem tanquam primarius effectus formalis: hic enim tanquam est posticuus, realis, ac physicus, sed tanquam secundarius quasi priuatus; & ideo etiam non repugnat de potentia absolute, à forma huiusmodi separari. Atque hoc modo sufficientissime explicatur excellētia & dignitas huius formæ, quæ est gratia sanctificans, nam illa alia, quæ est nullum admittere peccatum etiam habitualē & de potentia absoluta in eodem subiecto, propria est diuinitatis, seu diuina personæ hypostaticæ unitæ naturæ creatæ, quia tale peccatum in ipsam personam diuipam refunderetur, quæ ratio aut alia similis in gratia creata locum non habet.

Quod si inquiras, quænam sit forma, formaliter expellens immediate peccatum; nam videtur ex dictis sequi esse ipsam extrinsecam remissionem. Respondet, huius esse est priuationis nullam aliam formaliter causam immediatam esse querendam, præterarentiam ipsam peccati, nam ex intransfeca condonatio potius se habet ut causa moralis efficiens. Potest autem hoc totum exemplo physico declarari; quando enim per introductionem caloris formaliter expellitur frigus ab eodem subiecto, expulso frigoris aliquid distinctum est ab introductione caloris, ac de potentia absoluta separabile, tamen, quia illa expulsa ex natura rei coniuncta est, & debita tali forme, ideo, physice totum illud censetur per modum unitus totalis effectus illius formæ, quamvis præcisè singula comparando, id quod est politicum, scilicet, formalis calefactio, sit primarius effectus formalis, priuatio autem frigoris sit tantum secundarius: neque illius priuationis aliam immediatam causam formalem, præter ipsam carentiam talis formæ, assignare oportet, sed ipsa potius concipiatur tanquam forma quedam. Necesse est autem intelligere, quod dum subiectum calebit, Deus suspendit in luxum, quo frigus in illo subiecto conseruabatur, quæ est quedam causalitas priuata, non in genere causa formalis, sed efficientis, iuxta hanc ergo proportionem philosophamus de infusione gratiæ, & expulsiōne peccati, & hinc ultimæ causalitati, quam habet Deus in corruptione formæ contrarie, responder in proposito extrinseca condonatio & remissio culpe, non quia culpa conseruatur à Deo, cum enim sit mala moraliter, sicut non sit, ita neq; propriè conseruatur à Deo, neq; indigeret tali conseruatione, cum tantum sit morale quid, sed quia, cum consistat in iniuria & offenditure Dei, & pro illa non possit plene satisfieri, non potest, nisi illo condonante moraliter destrui. Neq; est inconveniens immo valde rationi consentaneum, quod creatura postquam Deum grauerit offendit, nihil possit facere, quo expellat a se peccatum, abs premissione Dei, vel quo necessitatem absolutam Deo inferat ad huiusmodi remissionem, tanta est enim diuina maiestas, ut omnem excellētiam pure creatam, quantumvis supernaturalem, & ad ordinem gratiæ spectantem, antecellat. Atq; ita responsum est ad omnes rationes, quæ in probatione illius partis insinuantur.

Solum potest ultimo inquiri, cur hæc condonatio seu remissio, magis dicatur ex natura rei debita gratiæ sanctificanti, quam dilectioni seu contritioni, cum veraque sit forma supernaturalis, & valde perfecta. Sed ad hoc iam responsum est, constitudo differentiam inter has formas, & addi potest, utrius formæ esse debitam huiusmodi remissionem, debito proportionis, vnicuique tamen modo sibi accommodato, contritioni tanquam dispositioni, gratiæ vero ut propria formæ, sicut in Philosophia, dispositio ultima ad formam ignis, & ipsa est forma ignis

*Quae sit for-
ma imme-
diata expel-
lens peccati.*

possunt dici expellere ex natura rei formam aqua;
tamen diverso modo illa dispositus, hæc vero for-
maliter de qua re plura sectione sequente.

S E C T I O N I X .

*Vtrum homo purus posset ad aequalitatem satisfacere
pro culpa mortali propria, ita ut ex vera iustitia
obtineat remissionem eius, & diuinam condona-
tionem.*

*Sensus que-
sitionis.*

Ensis huius dubitationis in principio sectionis
præcedentis declaratus est; potest enim esse ali-
qua satisfactio æqualis & iusta, indigena tamen acce-
ptatione alterius, ad quam teneri potest ex pacto seu
promissione, iuxta doctrinam late traditam sectio-
ne quinta. Est autem vterius supponendum: non
versari questionem hanc de illis conditionibus, que
ad perfectissimam iustitiam requiruntur, vt quod
satisfactio fiat ex proprijs, & alias indebitis, & quod
gratiam creditoris non supponat: et si enim, vel per
se notum, vel de fidé certum, non omnes has condi-
tiones posse reperiiri in satisfactione pure creaturæ,
quamvis fortasse ex vi illarum, neque æqualitas, ne-
que veritas iustitiae necessaria tollatur. Quod enim
hæc satisfactio non ita sit ex proprijs, quin ea ipsa,
per quæ sit, magis sint sub dominio Dei, cui satis-
factio offertur, patet, quia ipse metactus contritionis
& amoris Dei est donum ipsius, & sub dominio e-
ius existit: quia vero ètiam homo, qui amat, vel
conteritur, est dominus sui actus per liberum usum
eius: ideo, altero Dei dominio non obstante, posset
hoc hominis dominium ad æqualem satisfac-
tionem sufficere, si alia necessaria concurrant, iuxta
doctrinam superiorius traditam, sectione sexta. Rur-
sus, quod hæc satisfactio necessaria sit ex debitis a-
lio titulo, ostensum est sectione præcedente: quia
vero illi alii tituli, vel ad iustitiam non pertinet; vel
certe quia per se non requirunt distincta opera, sed
uno & eodem impleri possunt; ideo cum huiusmo-
di debito possit intelligi sufficiens equalitas iustitiae,
quamvis non perfectissima, nec tam rigorosa, qua-
lis est iustitia CHRISTI, quia actus omnino fini-
tus, seu finiti valoris, non ita potest exhaustire o-
mnia illa debita, sicut infinitus actus Christi, vt ea-
dem sectione sexta tractatum est. Tandem est de si-
de certum, neminem posse Deo satisfacere pro pec-
cato nisi ex gratia, vel sanctificante, vel saltem mo-
uentente & auxiliante, seu excitante & adiuuante, quod
non oportet nunc contra Pelagium demonstrare:
quia præsens questione non cum illo versatur, sed in-
ter catholicos, quibus hæc veritas indubitate est.
Qui vnam etiam consenserunt docent, huiusmodi
donum quo peccator ad satisfaciendum pro pecca-
to indiget, dupliciti titulo esse gratiam. Primo, quia
est supernaturalis ordinis, & per se naturæ non de-
bitum: quomodo, etiam homo esset innocens, in-
digeret gratia, vel ad efficiendum actum amoris,
quo nunc facit, vel ad satisfaciendum pro aliis,
iuxta dicta in sectione septima. Secundo, quia hu-
iusmodi donum est supra debitum peccati, vel po-
tius est contrarium ei, quod peccatum merebatur:
homini enim, qui mortaliter peccauit: non solum
non debetur hoc donum, verum potius ratione pec-
cati meretur illo perpetuo carere. Quo sit, vt con-
cessio huius doni seu gratia sit aliqua ex parte re-
missionis ipsius peccati, non quidem quoad culpam,
sed quoad aliquam penam, sive debitum quoddam,
quod homo peccando contraxit. Et ex hac parte ne-
cessario deficit satisfactio peccatoris ab integra per-
fectione iustitiae, & differe multum, non solum à sa-
tisfactione Christi, sed etiam ab ea quæ in puro ho-
mene innocentie a iusto esse posset respectu alio-
rum, iuxta ea, quæ in se & ÿ tractata sunt. Quia vero
peccator non ita sanctificat per hanc gratiam, quin ea

A supposita, aliquid etiam ipse operetur, & fructificet:
ideo adhuc habet locum quæstio as per opera pro-
cedentia à libero arbitrio hac gratia adiuto possit
homo satisfacere ad æqualitatem pro culpa: sicut
supposita gratia sanctificant & remissa culpa mor-
tali, potest satisfacere de condigne pro temporali
pena.

Est ergo quætorundam Catholicorum opinio, pos-
se hominem peccatorem ex gratia Dei satisfacere
de condigne, & ad æqualitatem pro culpa propria
mortali, & per hanc satisfactionem obtinere & con-
sequi remissionem eius. Ita sentit Caiet. hic in 1. dub.
circum solutio ad 2. & Paludan. in 3. distin. 20. q. 2. &
idem sentit Sotus in 4. distin. 15. qu. 1. & indicat et
iam Scotus in 4. distin. 19. quæst. 1. artic. 2. ad pri-
mum tenet etiam Ruard. artic. 6. satis post medium
pag. 237. & nonnulli ex recentioribus expositorib.
Diu Thomæ tam hic, quam prima part. q. 21. art. 4.
Et Medina hic, quamvis ex professo impugnet senti-
entiam Scotti, Caietani, & aliorum, postea vero dis-
solvens argumenta Scotti, plane ostendit, se in æqui-
tate laborare, & in re à ceteris non differere: nam
concedit, supposta gratia reperiiri in hac satisfactio-
ne in dignitatem, & æqualitatem, solumq; esse im-
perfectam, quia supponit gratiam, quam imperfe-
ctionem alij non negant. Et solutione ad secundum
argumentum Scotti, concedit, atq; caritatis ad-
quare infinitam peccati, &, quod si homo ex pro-
prijs viribus posset talen atq; habere, posset per-
fekte satisfacere: nunc autem non posse, quia nullus
potest gratiam & caritatem propriæ naturæ viribus
adipisci. Potest autem hoc sententia primo funderi, Prim a pag.
quia, remittere peccatum peccatori contrito est o-
pus diuinæ iustitiae: ergo fundatur in iusta satisfactio-
ne, alias potius esset remissio ex liberalitate, vel mi-
sericordia. Antecedens constat ex illo, 1. Ioannis, 1. Joan. 2.
Si consitemur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittas
nobis peccata nostra, & emundes nos ab omni iniquitate.
Facit etiam illud ad Hebr. 6. Non enim in iustitia Deus, Hebr.
vt obliuiscatur opere vestri, &c. Loquitur enim Paulus
de his, qui gratiam & bona opera peccando amiser-
ant. Vnde D. Tho. 1. p. q. 21. art. 4. ad 1. tractans illud D. Thom.
Psalm. 24. Omnes via Domini misericordia & veritas, di-
cit, in iustificatione imp; apparere iustitiam, dum culpas
relaxat proper dictionem, quam tamen ipse misericorditer
infundit; & ita exponit illud Luc. 7. Dimituntur ei
peccata multa quoniam dilexit mundum.

D Secundo argumentor, quia in conuersione peccatoris perfecta, & ex toto corde, ac Dei gratia repe-
riuntur omnia necessaria ad contingitam iustum fa-
tisfactionem, tum ex parte ipsius actus tum ex parte
hominis satisfaciens, tum ex parte Dei, cui satisfac-
tio offertur: ergo erit iusta satisfactio. Probo singu-
las partes antecedentes, primâ quidem, quia actus illè
est supernaturalis & diuini ordinis; item est perfe-
cta conuersio ad Deum supernaturalem fine, à quo
peccatum auerterat: vnde conficitur argumentum
Scotti, in quo etiam Caietanus & fere alij inveniuntur,
quia quantum mali fuit in auersione, tantum boni
est in conuersione, & è contrario non potuit maius
malum esse in auersione, quam sit bonum debitum
conuersioni. Deniq; sicut malum auerteris ex se
infinite displicer Deo: quia est offensa infiniti boni;
ita illè actus dilectionis, ex se infinite placet Deo, quia
est diuini ordinis, & ab ipso principaliter procedit
per gratiam suam, & in ipsum perfecte tendit. Et hoc
est quod significasse videtur D. Tho. in 4. distin. 15. q.
1. art. 2. ad primum dices, quod sicut offensa habuit
quantam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis,
ita & satisfactio accepit quandam infinitatem ex
infinite diuinæ misericordia, prout est gratia infor-
mata, per quam acceptum redditur, quod homo
reddere potest: ex quibus verbis constat, loqui
Diuum Thomam de diuina misericordia, non ve-
sub-

subsequente contritionem, sed, ut antecedente, & A
dante gratiam, ad contritionem ipsam, & per eam
gratiam, ait, reddi ipsum opus acceptum, id est, ex
se dignum ut acceptetur, dignitate quodam mo-
do infinita & æquivalente illi malitiæ, quæ est in pe-
cato. Et similiter sententiam citat Caietanus hic
ex eodem D. Thom. in opusculo tertio, quod est
compendium Theologæ in secunda parte illius
capit. 16. correctiora tamen opuscula in ea parte so-
lum decem capitâ habent, in quibus ille locus non
reperitur.

Secunda pars, scilicet ex parte hominis satisfacientis, probatur, quia si res, quae in satisfactionem offertur ex se sit æqualis & sufficiens, ex parte personæ satisfacientis nulla alia conditio requiritur, nisi, quod eam offerat voluntarie, & tanquam dominus eius. Hec autem conditio in peccatore reputatur: alia vero conditio, seu dignitas personæ, necessaria non est, nisi quatenus ad valorem actus seu rei oblatæ in satisfactionem potest requiri: quod in prædicti dicunt non potest, quia ostensum est, actum ex se esse sufficiens. Et confirmatur primo, nam in actu homini non utrunque operatur, sed ut liberum instrumentum diuinæ gratiæ, & ex hoc capite habet actiones illæ speciem quendam, & magnam, dignitatem, & æquivalentem ut declaratum est.

Secundo nam, si quid deesset, maxime, quia persona satisfaciens non supponitur grata; sed hoc in primis iuxta probabilem opinionem verum non est, quia gratia gratum faciens ordinem naturae antecedit contritionem. Deinde iuxta aliam opinionem, facile intelligi potest id non esse necessarium, exceptam ratione, & intrinseco fine satisfactionis. Est enim quasi via quedam ad reconciliandum personas inter se disidentes: ergo ex se non supponit iam facta amicitiam: ergo ut satisfactione sit condigna, non est cur supponat gratiam & amicitiam Dei; sed potius deber ad illam terminari. Quod declarari potest ex differentia inter meritum & satisfactionem, nam meritum tendit ad commodum eius, qui meretur; & ut aliquo modo faciat debitum mercedem; cumque qui daturus est premium aliquomodo faciat debitorem: & ideo ut condignum sit meritum, supponit personam dignam & gratiam Deo, quia inimicus Dei, cum indignus sit omnium honorum, non potest Deum facere debitorem: satisfactione vero per se tendit in honorem, & quasi commodum alterius & ut ei recompenseret iniuriam illatam, ynde non constituit illum debitorem, sed potius illum debitum soluit: & ideo necessario supponit amicitiam, sed potius ad illam tendit, & quodammodo terminatur.

Tertia pars de persona, cui fit satisfactio, probatur, quia ex parte huius personæ solum potest requiri obligatio seu debitum, aut necessitas aliqua acceptandi satisfactionem: hoc autem est in Deo supposita promissione eius: ergo. Vnde confirmatur in hunc modam, nam ad meritum de condigno solum requiritur ex parte Dei promissio mercedis sub conditione operis: ergo ad condignam satisfactionem ex parte Dei solum erit necessaria promissio remissionis culpæ sub conditione talis operis in satisfactionem exhibiti: sed talis promissio sepe facta est in Scripturis, ut patet ex adductis sectione praecedente: ergo. Atque hinc colligitur differentia inter hanc sententiam, & eam: quam præcedente sectione refutauimus, nam iuxta illam non requiritur Dei acceptatio, quam tamen hæc requirit, fundatam tam in condignitate & qualitate satisfactionis, & promissione Dei. Item iuxta illam remissio sic formaliter per ipsam contritionem, non vero iuxta hanc, sed satisfactorie, ut sic dicam, quod est genus quoddam efficientis moralis. Item iuxta illam non posset Deus facere, etiam de potentia absolute, quin

contritio habeat efficaciam satisfactionis tollendo culpam : at vero haec sententia id non concederet : quia, nulla facta suppositione, posset Deus non acceptare talem actum in satisfactionem , cum alijs ini- nitis titulis sit illi debitus , cumque ipse sit dominus omnium , tamen suppedito promissione , non potest illum non acceptare . Vnde vltierius illa prior sententia non consent , remissionem peccati esse nouum gratiae beneficium à contritione , & effectu formalis eius distinctum : huc vero agnoscat esse distinctum ; & de potentia absoluta separabile ; debitum tamen nunc suppedito pacto & condignitate satisfactionis.

Contrafia sententia docet, peccatorem non posse satisfacere ad qualitatem pro morali culpa a se commissa; ideoque neq; ex iustitia possit consequi remissionem eius, loquuntur autem de iustitia praecise considerata in ordine ad ipsum purum hominem, per gratiam operantem, & conantem surgere a peccato, non de illo ut eius operatio Christi satisfactione nixitur, aut prout ei Christi meritum applicatur, nam de hoc dicetur in fest. ultima huius disputationis. Hanc vero sententiam indicat magis D. Tho. hic ad 2. vbi non loquitur de puro homine, id est, considerato in puris nature viribus ut Cajetanus male exposuit, sed de omni homine, qui non sit personaliter Deus, in quoque statu consideretur, alioqui ex insufficiencia puri hominis non recte intulisset Dei hominis necessitatem, ut in commentario articuli latius deduxi. Eandem sententiam docet D. Tho. inf. q. 85. ar. 3. in corpore & ad 2. vbi Cajetanus respondens ad 3. dubium in eandem sententiam inclinare videtur. Idem D. Thom. in 4. d. 14. q. 1. vbi loquens de penitentia infusa dicit, non posse Deo redire aequalens pro offensa, sicut nec potest religio seu gratitudo pro beneficio. Item in loco supra citato ex distinct. 15. aperte tribuit sufficientiam nostrae satisfactionis misericordiae Dei acceptantis illam, unde plane vult gratuitatem peccati ex impositione, eo quod sit auctor a Deo infinito, valorem autem satisfactionis nostrae ex se reuera non esse sufficientem, sed suppleri ex infinita misericordia Dei, qui vult illa esse contentus. Eandem sententiam tenet Bonau. in 3. d. 20. q. 3. ad 2. & q. 4. & Ricard. ibid. q. 4. Bonauentura.
Durand. q. 2. & in 4. d. 15. q. 1. vbi bene Capre. concl. Ricard.
1. & ad argumenta contra illam, & Almain. q. 1. Ma- Durand.
ior. d. 14. q. 2. ad ultimum dubium. Marfil. in 4. qu. 10. Capro.
Alef. 3. p. qu. 1. art. 2. in corp. & ad secundum. Ferr. Almain.
4. contragrat. cap. 5. 4. Soto lib. 3. de natur. & grat. Ricard.
6. Med. Cod. de penitent. tract. 2. qu. 1. Vega libr. 15. Durand.
in Trident. c. 4. circa finem. Et Sotus ac Gabr. supra Capro.
cit in re idem sententi. vt videat est in Scoto in 4. d. Almain.
1. qu. 6. & d. 15. qu. 1. & d. 16. qu. 2. Gab. d. 14. qu. 1. Gabr.
artic. 1. in fine, & art. 2. conclus. 3. quamuis quis ipsi
Secundum.
pinio.

in nulla satisfactiō agnoscunt valorem, nisi ex acceptatione extrinseca Dei, quia Deus acceptat actū hominis ad remittendum illi peccatum, vocantillā **E** xequalem seu sufficientem satisfactiōnem. Sed errat, tam in fundamento, vt p[ro]p[ter] dictum est, quam in eo, quod non distinguunt, aliud esse acceptare actum ut dispositio in sufficientem; aliud vero ut iustum compensationem: & aliquid posse acceptari a Deo ex misericordia, aliquid vero exiustitia. At p[ro]p[ter] sententia, sicut cōmuniis est ita & omnino vera mihi videtur: in ea tamē probāda dicti autores varii sunt, & ad illas sere conditions recurrunt, quæ ad rigorosam iustitiam perīsolent, vt scit. 7. videntur: & aliqui rationes afferunt non satis efficaces, non vacat autem in eis examinandis nunc immorari: vt ergo eam confirmem, ad uerto, duobus modis intelligi posse, eum qui peccauit, satis facere pro mortali culpa commissa ad **x**equitatem. Vno modo post receptam gratiam sanctificatam, atque adeo post culpam ipsam alia via iā gratis remissam; post inquam aut tempore, aut falcē natura. Alio modo potest intelligi, per actū contritionis, vt priorem simpliciter

& in omni genere cause gratia sanctificante & remissione peccati, satisfacere condigne peccatorem pro sua culpa, & ideo veniam illius consequi. Ex autoribus ergo in prima sententia, citatis, quidam ut Palud. & Caiet. videntur priori modo loqui, alij ut Ricard. modo posteriori. Deinde statuendum est, secundum fidem remissionem peccati absoluere lo-

Quomodo iustificatio, & remissio peccati gratia datur.

Exponitur diligenter locus Concilii Tridentini, sib. 6 c. 8,

quando gratis donari homini peccatori, ut omnes Theologi docent, & ex diuinis Scripturis, definit. Concilium Tridentinum. c. 7. & 9. vbi ait, necessarium esse credere, neque remitti, neque remissemus inquam fuisse peccata nisi gratis diuina misericordia propter Christum, iuxta illud ad R. Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius; in iustificatione enim remissio peccatorum includitur, ut ex eodem Concilium supra diximus. Declarat autem idem Concilium, ca. 8 ideo nos dici gratis iustificari, quia nihil eorum, que iustificationem procedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur, si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, vt idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia. In quo Concilium testimonio verbum illud, procedunt, non solum de antecessione temporis, sed etiam de ordine naturae, atque adeo de ipsamer vltima dispositione, ad iustificationem, quatenus ipsam ordinem naturae antecedit intelligentius est. Quod probat ex probatione, quam Concilium adducit, quia, si gratia esset ex operibus, iam non esset gratia: haec enim ratio a qua probat, sive sit ex operibus tempore antecedentibus, sive natura tantum: quia hoc nihil refert quo minus id, quod ex operibus datur, non gratis sed ex debito detur. Vnde utroque modo contingit aliquid dari ex operibus, vt gloria datur ex operibus tempore antecedentibus, augmentum vero gratiae sepe datur ex opere natura tantum antecedente: & invtroque verum est (quod Paulus ait) non esse meram gratiam, quia non gratis, sed ex debito datur: ergo è contrario, si iustificatio gratis datur, quia non ex operibus antecedentibus, vt Concilium ait, necesse est, vt non sit ex operibus tam natura, quam tempore antecedentibus. Quod si quis fortassis dicat, etiam si iustificatio, seu remissio peccati detur ex merito aliquius operis ordinis naturae antecedentis, nihilominus esse gratiam, quia illud opus ex quo oritur, fundatur in gratia, seu etiam est gratia, quia gratia data: hoc facile refutatur, non solum ex communione doctrinae Theologorum, sed ex hoc eodem loco Concilij Tridentini, quem tractamus: primo quidem, quia hoc modo etiam si iustificatio daretur ex operibus tempore antecedentibus, id est, ex merito de condigno illorum, nihilominus posset illo modo appellari gratia: sicut iuxta probabilem expositionem, vita æterna appellatur gratia, ad R. 6. Sequela pater, quia etiam opera, que tempore antecedunt iustificationem, sunt gratia & ex gratia, vt est fides, & alias dispositiones remote, que in illa fundantur, de quibus a parte Concilium loquitur: consequens autem manifeste repugnat expositioni Concilij: alioquin dicere debuisset remissionem peccati, ideo dici gratis dari, quia opera propter quæ datur, procedunt à gratia aliqua, que gratis datur non vero, quia non detur ex merito talium operum. Vnde non satisficiet, si quis respondeat, illa opera tempore antecedentia iustificationem non habere sufficiemtēm dignitatem cum tali premio, & ideo non dari iustificationem ex merito illorum. Hoc (inquam) non satisfacit, tum quia identiter verissime dicitur de opere, quod tantum ordine naturae antecedit iustificationem, tum maxime, quia esto illud sit verum propter alias rationes, tamen ex vi rationis Concilij, scilicet, quia alias iustificatio non esset gratia: hoc enim re vera non sequitur in illo sensu ut ostensum est.

Vnde argumentor secundo, quia ex illa doctrina sequitur, remissionem peccati, & iustificationem

A non esse in se ac formaliter gratiam, quantum ad hanc denominationem, quæ est gratis dari, sed tantum in radice, sicut de vita æterna dicebamus: consequens autem est aperte falsum, tum quia est contra mentem Concilij, vt eodem argumento probari potest, scilicet, quia non repugnat remissionem peccatorum illo modo esse gratiam, & esse ex operibus: tum etiam, quia alias simpliciter concedi posset, remissionem peccati dari ex iustitia peccatorum penitenti & contrito, sicut datur gloria vel augmentum gratiae iusto bene merenti: consequens est contra omnes patres, quos statim referam: imo & contra modum loquendi Scripturæ, in qua gloria sepe vocatur merces & corona iustitiae, nunquam vero similia dicuntur, vel dicunt possunt de remissione peccati: est etiam contra communem sententiam Theologorum, quæ reruli. Et præterea tertio declaratur aliter, nam inde sequitur, primam gratiam sanctificantem non esse magis gratiam, seu gratis dari, quæ augmentum gratiae: consequens est falsum, ergo. Secunda pars, quia eadem est ratio de remissione peccati, iustificatione & prima gratia, quia forma, quæ sit iustificatio, & remittitur peccatum est prima gratia: ergo, si remissio peccati, & iustificatio solum in radice dicitur gratis dari, idem erit de prima gratia sanctificantre: consequens est contra communem Theologorum sententiam, vt constare materia de gratia. Esteriam contra Concilium Tridentinum hoc eodem loco dicens: iustificationem gratis nobis concedi, & non ex operibus: iustificatio autem sit per primam gratiam sanctificantem: ergo ex mente Concilij etiam prima gratia sanctificans gratias datur, id est, non ex merito cuiuscunque operis, sive temporis, sive natura tantum antecedat talen gratiam. Nec dici potest, nomine iustificationis intelligere Concilium totum negotium iustificationis prout à prima gratia excitante inchoatur, & usque ad remissionem peccati procedit: nam expresse Concilium distinguunt iustificationem à fide & aliis operibus, iustificatio autem in eo sensu suum exordium sumit ab initio fidei; & per dispositiones remoras progressur usque ad ultimam, vt idem Concil. capit. 5. 6. & 7. descripsit: ergo cum dicat, iustificationem gratis dari, quia nec fides nec alia opera antecedentia illam prouidentur non loquitur, de iustificatione in eo sensu, sed prout dicit infusionem ipsius iustitiae, & remissionem peccati.

Dicetur fortasse, neutro ex his modis sum iustificationem ex loco: sed media quadam ratione, scilicet, pro toto negotio iustificationis, prout in instaurando ultimo perficitur, & includit tam dispositionem ultimam, quam formam gratiae & remissionis peccati: haec enim acceptio non parum usitata videtur ut colligeretur D. Thom. 1. 2. p. 113. præsertim art. 8. Sic ergo iustificatio dicitur gratis dari, quia tota ipsa nullum meritum supponit, quamvis distinguendo ea, quæ in tali iustificatione includuntur, vnum, scilicet, remissio peccatorum, vel prima gratia sanctificans non gratis detur, sed ex merito ultima dispositionis, sicut prædictatio absolute dicitur, gratis confiri, quia tota nullum supponit meritum, quamvis prout terminatur ad vnum effectum, posterior possit esse ex merito prioris. Sed hoc re-

E sponsio, specie quidem verisimilis & apparente, alioquin non est à mente Concilij, & omnino falsa. Primum patet, quia Concilium in eo capite octavo de eia iustificatione loquitur, de qua c. 7. sermonem fecerat, eam describendo, & eius causas assignando: sed ibi non sumit iustificationem hoc modo, sed pro infusione iustitiae seu gratia sanctificantis, & remissionis peccati, vt evidenter patet ex illis verbis. Hanc dispositionem iustificationis ipsa consuevit, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & remissio interioris hominis, per voluntariam susceptionem in gratia & dono.

Non solam primam gratiam excitas sed etiam sanctificantem. S habituas lugratis datur.

Eusio ay gumenti.

donorum, vbi condistinguit iustificationem à dispositione, de qua locutus fuerat: ostendimus autem in superioribus locutum fuisse de dispositione ultima. Vbi etiam obiter ponderandum est verbum illud, consequitur: recte enim correspondet verbo capitul. octau. praecedens, eiusque datam expositionem confirmat. Dicitur enim iustificatio consequit iustificationem, quamvis non tempore, sed tantum ordine naturæ consequatur: ergo & è cōuerso dispositio ultima dicitur præcedere, etiam tamen ordinis naturæ antecedat: ergo etiam respectu illius dicitur iustificatio consequens, gratis dari. Secundo vrgeo argumentum factum à paritate rationis: nam, si iustificatio strictissime sumpta comparata ad dispositionem ultimam non gratis datur: eadem ratione nec dispositio ultima comparata ad præcedentes non gratis daretur, cuius oppositum docet Concilium, etiam iuxta præcedentem expositionem. Sequela paret, quia, sicut remissio peccati seu iustitiae infusio, supponit dispositionem, quæ est gratia & ex gratia, ita dispositio ultima supponit remoram, quæ etiam est gratia & ex gratia; & inter eas potest considerari simili proportione, & promissio etiam, quæ bene vtentibus prioribus auxiliis posteriora necessaria offeruntur, quomodo intelligitur axioma illud. Facient, quod in se est, Deus non denegat gratiam. Tertio argumento illa ratione, quia alias prima gratia sanctificans nos magis daretur gratis, quam augeantur illius, quod est alienum à doctrina Theologorum, & eiusdem Concilij, c. 10. & can. 32. vbi dicit. Iustificarum per bona opera mereri augmentum gratie, vitam eternam, & illius consecutionem; ipsam vero iustitiam solum dicunt id fieri Christi meritum, tamq; presupponi ad nostrum meritum proprium & de condigno. Sit ergo constans & certum, remissionem peccati, simpliciter & absolute gratis nobis dari respectu cuiuscunq; operis nostri, esseque vere gratiam non solum in radice, sed in se & formaliter, quia gratis datur. Obiterque ex hoc loco Concilij Tridentini notetur, cum dicitur prima gratia gratis dari, non solum id esse verum & certum de prima gratia vocante seu auxiliante, sed etiam de prima gratia sanctificate, & integro ac formaliter eius, sub quo remissio peccati includitur. Noretur etiam expositione ad loca Pauli, cum negat, gratiam, vel iustitiam dari ex operibus, quia non solum excludit opera moralia seu legalia, quatenus per vires naturæ fieri poterant, sed etiam opera supernaturalia procedentia ab auxilio gratiæ, qualia sunt fides, & dispositions ad iustitiam, nam de his expresse loquitur Concilium, explicans eadem loca de prima iustificatione: quod enim secunda, seu augmentum iustitiae fiat ex operibus, statim doceat, & testimonio Iacobi canfirmat, c. 20.

Prima con-
sulta: His supponit dico primo. Homo non potest satisfacere ad æqualitatem pro peccato mortali proprio per actum contritionis, vt procedentem à gratia sanctificate, seu vt ab illa formatum. Probatur siue admittamus, actum contritionis elicite & effectu procedere ab habitibus gratiæ, sive cōtratiū, quod verius est, supponamus. Nam iuxta priorem sententiam vel supponit gratia, ad hos actus solum vt infusa ex parte Dei, & non vt recepta ex parte hominis, vel vt rōq; modo. Si primum dicatur, ergo gratia ab illa, vt ab illa, procedit contrito, non sanctificat hominem, neq; expellit ab eo peccatum, quia non sanctificat, nisi vt recepta & informans, nondum autem intelligitur recepta: ergo vt sic non potest esse principium satisfactionis de condigno seu ad æqualitatem. Paret consequentia, quia vt à fortiori ex dicendis constabit, non potest esse satisfactione ad æqualitatem, nisi saltem supponatur persona grata, & à peccato munda. Et confirmatur, quia non solum gratiæ infusio, vt tenet ex parte Dei, sed etiam vt recepta ex parte hominis, gratis illi dona-

A tur: ergo contrito vt antecedit gratiam vt receptā, non potest esse condigna satisfactio pro culpa: alioqui gratis daretur, vt postea dicam. Si vero dicatur receptio gratiæ etiam vt informantis hominem antecedere contritionem, rursus alio dilemmate videntur est, nam, vel simul cum gratia sic infusa & recepta supponit etiam culpa remissa vel non. Si non supponit, adhuc non potest esse à tali persona æquivalens satisfactio, quia nondum est persona simpliciter grata & sancta, cum nondum sit illi culpa remissa. Si autem etiā ipsa culpa supponitur iam remissa: ergo omnino gratis, & sine via satisfactio-ne remissa est: ergo iam nullus relinquitur locus satisfactioni pro tali culpa. Vnde obiter colligitur, salvo dixisse Richardum in 4. dist. 17. artic. 1. q. 7. si actus contritionis, procedens à gratia, est prior naturæ, quam remissio peccati, peccatorum de condigno mereri remissionem peccati, quod censem probabile: constat enim ex dictis, consequens illud valde esse falsum, & illationem illam nullius momenti esse, quia, si peccatum nondum intelligitur ablatum, nondum persona intelligitur, plene sanctificata, neque apta ad meritum de condigno, si vero culpa prius intelligitur gratis remissa, non potest in aliquo posteriore figura naturæ caderi sub merito de condigno: quia principium meriti, seu quod supponitur ad meritum, non cadit sub idem meritum: alioqui etiam prima gratia sanctificans caderet illo modo sub merito de condigno.

C Et hinc facile convincitur ratio iuxta aliam sententiam negantem, hos actus procedere ab habitibus, nam iuxta illam, prius naturæ simpliciter in omni genere elicitor contrito per auxilia gratiæ, deinde in eodem instanti temporis, & posterius naturæ informantur gratia, quatenus per illam sanctificatur subiectum: ergo contrito, vt informata gratia, sicut supponit ipsam gratiam gratis infusam, ita etiam supponit peccatum gratis remissum: ergo non habet iam locum satisfactio pro tali peccato. Probatur hæc ultima consequentia, quia satisfacere est soluere debitum, sed hi homo non soluit debitum, nec per solutionem condignam illius remissionem consequitur, sed gratis ei condonatur: ergo non satisfacit.

Dices, etiam prius naturæ remissio peccati sic gratis concessa, potest idem homo iam iustificatus per suum actum posterius naturæ satisfacere. Sed hoc dici non potest, nisi forte sit quæstio de nomine, quamvis enim ille actus, vt posterior naturæ gratiæ & remissione peccati, possit dici ex se satisfactorius, quia iam intelligitur habere valorem & sufficientiam ad illum effectum, nisi iam factum inuenisset, tamen vel illa non est propria huius vocis significatio, vel saltet non ita nunc de satisfactione loquimur, sed vt actu habet rationem & causalitatem satisfactionis, ita vt propter illam, tanquam propter solutionem condignam, remittatur peccatum: hoc enim sensu inquirimus, utrum homo possit satisfacere pro suo peccato, ita sc. vt mediante illa peccatum à se expellat, seu veniam illius obtineat. Et re vera non propriè dicitur satisfactio, que post remissionem debiti fit, sed quæ fit ad debiti remissionem. Etenim remissio debiti terminus satisfactionis, nō principium, vt ex communi sensu omnium hominum constat. Nec dici potest, eandem peccati remissiones, quæ facta sunt gratis ante satisfactionem, postea etiam fieri per satisfactionem, quia repugnat, idem debitus gratis iam remissum, iterum per iustum solutionem remitti, sicut repugnat, eandem gratiæ primam gratis datā, cadere sub meritum operis ab ipsa procedentis. Vnde potest confirmari, quia, si homo per actum sic informatum satisfaceret ad æqualitatem pro culpa mortali, etiam mereretur remissionem eius, quam consequentiam infra probabimus, sed non meretur remissionem, cum gratis illa accepit:

ergo

ergo nec satisfacit de condigno. Atque hæc rationes probant sufficienter non posse peccatores per huiusmodi actum satisfacere de condigno, etiam illo modo imperfecto, quo homo iustus & innocens potest satisfacere pro peccato alterius. Quod vero in tali actu non sit perfecta qualitas ad iniuriam culpa probant, quæ seçt. 7. diximus: quia non potest ille actus habere maiorem valorem & vim ad satisfaciendum cum perfecta qualitate, quam actus puri hominis grati & sancti, de quo diximus, non satisfaceturum Deo ad qualitatem perfecte: nam rationes ibi facte procedunt etiam huc, cum non sit maior dignitas, aut sanctitas unius personæ satisfacientis, quam alterius.

Secunda conclusio.

Rom. 3:

Ieel. 1.
Ijai 55
Ier. 3. § 31

Chrysost.

Cassian.

Dico secundo. Peccator, cum à peccato mortali resurgit, non satisfacit condigne Deo, seu ad qualitatem, per actu contritionis seu dilectionis, vt est ei dispositio ad remissionem peccati, & prior natura illa. Probatur primo ex Scriptura in omnibus illis locis, in quibus remissio peccati, gratia appellatur, & negatur dari ex operibus, ad Ephes. 2. ad Titum 3: ad Rom. 3: nam si esset de condigne satisfactione, re vera esset ex operibus. Item ex illis, in quibus benignitati & misericordia Dei attribuitur, quod veniam peccatorib. tribuat, ut est illud. *Quia benignus & misericors es, & prestabilis super malitia.* Ieel. 2. Et illud Iiæt. 3. Reuertatur ad Dominum & miserebitur eis, & letem. 31. dicitur ex persona peccatoris. *Conuertere Domine & conuertar.* Postquam enim conuertisti me egi paupertatum, &c. Et subdit ex persona Dei. Idcirco conuertat a suis visceribus super eum, miseras miserebor eis. Et alia famula. Vnde Ierem. 3. Conuertio peccatoris comparatur reuersioni adulteræ ad virum suum, quam ille benignus suscipit, & que liberatur iniuriam remittit. Et hoc mysterium inter alia significari creditur, quando in his locis, & promissionibus adiutur particula forte, ut supra visum est. Secundo, ex Patribus, qui semper attribuunt misericordia diuina, quod penitentiam nostram acceptet, & propter illam peccata remittat, quamvis illa per se sufficiens sit ad tantum debiti solutionem. Sis Chrysost. hom. 62. in Matth. expónit parabolam c. 18. vbi Dominus multa talenta remisit debitori roganti. Et inter alia inquit. *Nam et si procidit debitor, & rogauit, tamen ex causa indulgentia tuæ non sum rem Domino attribui videmus.* Idem habet idem Chrysost. eundem locum tractans hom. 2. in posterior. ad Corinth. in fine literæ, ante partem moralem, & epist. 5. ad Theodor. lapsum, & refertur cum multis aliis in capit. Talis est de Penitent. distinctione 3. Item hom. 26. in Genes. versus finem, post longam exhortationem ad penitentiam, ita concludit. *Tanta est Dei erga nos misericordia, nam vbi viderit voluntatis nostræ firmum propostum, & feruentis nos desiderio ad se accedere, non tardat, neque differt, sed accelerat, sicutque solitam liberalitatem exhibens dicit. Adhuc loquente te dicam, Ecce adsum. Iiæt. 65.* Et elegansime hom. 80. ad populum in principio sic scribit. *Num penitentem licet saluari? Et maxime. Totam vitam in peccatu absumpsi, & si penitentiam egero, saluabor: Et maxime: Vnde constat?* Ex Domini Clementia. *Netuæ confidas penitentia: tua namque penitentia tanta nequit peccata delere. Si sola fore penitentia, ture timeres sed postquam cum penitentia commisces etiæ Dei misericordia, confide.* Et Cassianus collat. 20. capit. 8. postquam multa remedia proposuit ad consequendam remissionem peccatorum, inter quæ & charitatem & penitentiam numerat, subdit. *Eriam si hæc omnia severius, non erunt idonea ad expiationem scelerum nostrorum, nisi ea, bonitas Domini, clementiaque delenerit, qui exiguo parvoque conatus immensa liberalitate prosequitur, dicens. Ego sum, ego sum, qui delecto iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum iam non recordabor. Et de eadem re optime loquitur lib. 12. de*

Artic II.

A institutione cœnobiorum, qui est de spiritu superbæ, cap. 11. & 14. Sic etiam Augustinus in Enchirid. c. 65. inquit. *Neque de magnis criminibus remittendis desperranda est misericordia Dei agentibus penitentiam.* Idem li. de vera & falsa penitentia c. 3. vbi in hunc modum exponit parabolam de filio prodigo, Luc. 15. vbi pōderandum est verbum illud. *Misericordia motu, non iustitia, & illud, Epulari & gaudere oportebat,* quod verbū congruentiam tantum significat, non necessitatem. Considerandum etiam est osculum pacis ex misericordia profectum, quod reconciliationem significat, ut notauit Hieronym. epist. 64. vbi in hunc etiam modum exponit illud Iiæt. 31. *Reuertere ad me, & redimam te, quia ego Dominus.* Et subdit inferius. Vide, quanta sit magnitudo fleetum, ut aquarum diluvio comparatur, quos qui habuerit, & dixerit cum Ierem. Non sicut pupilla oculi mei, statim complebitur in illo. Misericordia & veritas obuiarunt sibi. Et Michæl. 6. tractans verba illa. Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo: fructum ventris mei pro peccato anima mea, ait, his verbis significari: Nihil esse dignum, quod Deo pro peccato possit offerri, nullamque humilitatem maculas posse eluere delictorum. Eamque expositionem refert, & commendat Concil. Francofond. epistol. ad Episcopos Hispan. Similia scribit Tharasius, epist. ad Ioaninem, quæ habetur 3. tom. Concil. ante leptimam Synod. vbi haec & alia testimonia scripturae congerit, quæ longum esset referre. Multa de eadem re habet Ambrofius lib. 1. de penitent. cap. 4. & sequentibus, inter alia. *Expectat inquit conversionem nostram, ut reuertamur & ipsi ad gratiam, expectat lachrymas, ut profundat pietatem suam, sic in Euangelio vidua lachrymas compassus, filium eius suscitavit.* Luc. 7. Hinc Fulgentius epitola 7. c. 7. Sicut Deus, inquit per iustitiam damnat auersum, ita per misericordiam sanas conuersum. Sic denique intelligendum est, quod lib. de Ecclesiast. Dogmat. dicitur c. 80. *Penitentia aboliri peccata, indubitanter creditur.* Erratio redditur. *Quia, scilicet, propositum Dei, quod decreuit salvare quod perierat, sicut immobile, & illo, quia voluntas eius non mutatur, venia peccatorum fideleriter praesumatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur a perditione patiendo, & salvatus miseratione Domini vivat.*

Tertio argumento ratione, quæ alias remissio peccati in se ac formaliter non gratis fieret, sed ex operibus, & ex iustitia, quod esse falsum satis fuisse ostensum est. Sequela patet, quia debitum, quod per condignam solutionem soluitur, non gratis remittitur, sicut temporalis poena, pro qua iustus ex condigno satisfacit, non potest dici, vere & in se gratis remitti. Dicitur fortasse, remissionem peccati ideo gratis fieri, quia non sit ex merito de condigno, ideo fieri ex satisfactione condigna. Sed hoc non recte dictum est, primo quidem, quia ut aliquid non fiat gratis, non necesse est, ut fiat ex omnibus, vel multis iustitia titulis, sed satis est, quod vel ex uno iustitia titulo fiat: sed non est minor titulus iustitiae in satisfactione condigna, quam in merito de condigno: ergo. Major atque etiam minor videntur per se non ex terminis, & comprobari possunt in Christi operibus, non enim minus perfectam iustitiam continent, quatenus satisfactoria sunt de condigno, quam vesunt meritoria, & ideo sicut respectu Christi non datur gratis quod ex merito eius datur, ita nec gratis remittitur, quod ex satisfactione eius condonatur. Comprobari etiam potest totum hoc argumentum exemplo adducto de satisfactione nostra pro pena temporali, quæ non remittitur gratis, vel ex hoc præcisæ titulo, quod ob condignam satisfactionem remittitur, etiam si aliud meritum non intercedat.

In iustificatione con-
dignam
vera iusti-
tia, quam
in merito
condigna.

dat. Secundo displicet illa responso, quia licet ratio satisfactionis condigna distincta sit à ratione meriti, tamen ex una ad alteram potest sufficiens argumentum sumi: quia nulla est ratio, ob quam peccator non posset de condigno mereri remissionem culpe per contritionem, vt est prævia dispositio ad illam, si per illam potest pro culpa condigne satisfacere: nam in primis ratio iustitia, quæ ex parte Dei intercedit in merito & satisfactione condigna, cuiusdem rationis est, vt supra declaravi: nam, licet per satisfactionem non fiat Deus debitor ad aliquod bonum conferendum, sit tamen debitor ad non puniendum, sive ad deponendum odium contra peccatorem, & tollendum quidquid habet rationem culpe. Deinde non minor, imo quodammodo maior valor moralis requiritur ad satisfactionem condignam, quā ad meritum, majorque dignitas personæ satisfaciens, quia ab illa potissimum sumitur satisfactionis valor: si ergo hoc non obstante posset esse satisfactione condigna, hōcum supposita gratia sanctificante & remissione peccati, posset etiam esse meritum de condigno. Tandem non repugnat, cumdem actum esse satisfactorium, & meritorium, si aliunde cetera necessaria concurrant: sicut non repugnat simul esse poenitentia & bonus, & simul cedere in honorem Dei, ipsumq; respicere, vt iniuria illius resarciantur, & simul etiam cedere in communitatem operantis, quod habet non solum sub ratione meriti, sed etiam sub ratione satisfactionis, quia liberatio à culpa, etiam si ad diuinum honorem pertinet, maximū commodū est satisfaciens: igitur, si in remissione peccati interuenit p̄dicto modo satisfactione condigna, interueniet etiam meritum de condigno.

Respondent aliqui Thomistæ, negando argumēti consequentiam, quia hæc æqualitas est inter remissionem peccati, & ultimam dispositionem, quatenus utrumque est opus Dei, & iuxta eius sapientiam habent inter se commensurationem: non vero quatenus ille actus est ab homine, quia vt sic non habet proportionem dispositionis, sed solum ut proficiatur à gratia operante, à qua etiam habet, quod sit iusta satisfactione. Et viderit hoc habens fundatum in Caietano hic ad primum dubium: indicat enim, actum peccatoris esse satisfactionem, vt est à gratia, nō vt est à voluntate peccatoris. Sed hæc doctrina, neque est vera, nec soluit argumentum factum. Primum constat ex dictis sc̄t. p̄cedendo tertiam conclusionem, vbi ostendit, actum peccatoris esse dispositionem ad gratiam, non vt est à solo auxilio, neque vt est à solo libero arbitrio, sed vt est ab utroque simul, quia utriusque conditions essentialiter requirit ad rationem dispositionis: idem autem est de ratione satisfactionis, quia nec mente concipi potest, quod actus sit satisfactio, nisi ut est ab homine satisfaciens, & à voluntate eius, licet non sola, sed diuinis auxiliis adiuta: ergo, si hæc iustitia diuinā attenditur ex satisfactione, necessitatis est, ut attendatur non tantum inter opera Dei, vt Dei sunt, sed inter opus Dei, & opus hominis cum Deo operantis, id quod ex sequentibus amplius confirmabitur. Secundum patet, quia sicut satisfacere est opus gratiae, ita & mereri: ergo, si hic seruatur ratio iustitiae respectu satisfactionis, quāmuis sit opus Dei, etiam seruabitur respectu meriti, quāmuis sit opus hominis: quia neque hoc est solius hominis, sed etiam gratiae, neque illud est solius gratiae, sed etiam hominis cooperantis illi, & utroque titulo non erit gratis remissio peccati, sed ex operibus. Imo etiam sequitur, nihil prorsus remitti gratis peccatori preter debitum carendi auxiliis gratiae necessariis ad contritionem. Imo, si propriæ loquamur, neque debitum ipsum gratis remittitur, quia semper manet, quamdiu manet culpa: solum ergo gratis donabitur peccatori, quod hæc poena, scilicet carere talibus auxiliis

A non mandetur executioni: est autem valde absurdum concedere, Deum solam hanc poenam gratis remittere, & nō ipsam culpam, ac poenam æternam, vt ex supradictis constat: alioqui etiam posset quis dicere peccatum solum remitti gratis, quia, cum ex se mereatur priuationem etiam fidei & spei, Deus ex sua misericordia non exequitur hanc poenam, sed has virtutes conseruat in peccatore, vt per eas conuertere possit. Alia vero euasio ad hanc rationem ex cogitari posset, dicendo, remissionem peccati fieri gratis, quia cum Deus de potentia absoluta posset huiusmodi satisfactionem non acceptare, liberè & gratuitō illam accepit. Primum horum nos admittimus, & sequitur ex omnibus dictis, quia cum remissio peccati sit nouum gratia beneficium, etiam supposita contritione, nihile est, quod absolute loquendo D̄cum necessiter ad illud praestandum, sicut Rex grauissime offensus non cogiturn subditu venia concedere, etiam si summis precibus illam efflagiter: igitur hac ratione poterit Deus dici gratis remittere, quia satisfactionem libere accepit. Sed hæc responso habet utrūque locum, si hæc acceptatio esset omniho subseqüens satisfactionem peccatoris, & non supponeret diuinam promissionem ex parte Dei, & æqualitatem in opere peccatoris iuxta prædictam opinionem, nam concurrentibus his duobus, intercedit propria ratio iustitiae, ad quam sufficit, quod ex tali suppositione Deus non possit non accepitare, quamuis absque illa posset, vt late in superioribus dictum est, & ipsam eum Chriti satisfactione est declaratum, quia acceptatio hoc modo facta, non est gratia, quæ miscet solutioni, & diminuat æqualitatem eius, sed est solum libera quædam voluntas seu promissio antecedens contratum, æquivalentes voluntati contrahendi, quæ iustitiam contrahens non tollit.

Quarto & ultimo probatur à priori conclusio, quia contritus, vt est dispositio ad primam gratiam & remissionem peccati, procedit ab homine, vt nō dum grato, nec libero à peccato: ergo vt sic non potest habere valorem ad satisfactionem Deo ad æqualitatem: ostensum enim in superioribus est, sola gratiam creatam sanctificantem non esse sufficientem, vt actus ab ea procedens habeat valorem condignum ad satisfactionem Deo procula mortalitate: ergo à fortiori, persona vt prius natura carens hac gratia, & ultimo effectu eius, qui est remissio peccatis, non est sufficiens ad conferendum tantum valorem actui, eum nondum intelligatur sancta & iusta. Et confirmari potest hæc ratio exemplo supra adducto de homine creato in puris naturalibus, & peccante mortaliter contra Deum finem naturæ: ille enim, quamvis actus naturali amoris Dei, vel doloris de peccato, conuerteretur, non satisficeret ad æqualitatem pro tali peccato: ergo neque tunc satisficeret enim eadem proportio.

Ad argumenta contraria sententiaz facilis est ex Argumento dictis responso. Ad primum respondetur, negando *torum filios*, in iustificatione peccatoris intercedere veram ac propriam iustitiam ex parte Dei respectu ipsiusmet peccatoris, cuius signum sufficiens est, quod in Scriptura sacra nunquam hoc opus iustitiae tribuitur, sed misericordie, vt vidimus: vnde nunquam vocatur merces aut corona iustitiae, vel aliis simili bus titulis, quæ iustitiam indicent: vnde peccator, quantumvis contritus sibi esse videatur, nunquam audebit dicere, debita mihi est remissio peccati tanquam corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustitiæ iudicis, sed orabit semper, *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam*. Et, propitius esto mihi peccatori. Vnde Augustinus tractans prædicta verba Ioannis in expositione illius epistolæ de v. Aug. 8, nialibus docet esse intelligenda, vel certe si ad mortalia extendantur, intelligenda sunt cum distributione accommoda: est enim Deus fidelis & iustus

K remit-

Fr. Suarez Tom. 14

remittens nobis pœnitentibus peccata nostra, fide. A
Iis nobis, iustus Christo, cui iustitia sernatur, quando nobis propter eum peccata remittuntur. De qua iustitia posset etiam intelligi aliter locus ad Hebreos 6. quamvis vera responsio sit, ibi non esse sermonem de remissione peccati, sed de mercede debita bonis meritis, que superueniente peccata mortificata fuerunt, quæ, si homo resipiscat, illiusque peccati veniam obtineat, ex iustitia debetur, quamvis peccati remissio ex misericordia comparata sit. At vero non tam proprie ac stricte de iustitia loquendo, sed late, ut solum dicit quandam proportionem & deceniam honorum operum, & debitum connaturalitatis vii rei ad aliam, sic verum est reperiri iustitia in iustificatione peccatoris, & sic loquitur D. Thomas in citat. loco. 1. part. hæc enim est generalis ratio iustitiae, quæ dicitur inueniri in omnibus operibus Dei; & idem solum voluit Diuus Thomas accommodare ad opus iustificationis. Seruatur autem predicta proportio, siue consideres illam dispositionem, seu dilectionem Dei secundum se: sic enim habet eam proportionem cum gratia seu caritate, quam actus cum proprio habitu; siue illam speciem vti opus Dei: sic enim magnum congruentiam ac proportionem habet, ut, cui Deus suam dilectionem infundit, peccata etiam remittat: siue denique ut est opus hominis: nam etiam est valde conscientium, ut facient homini quod in se est per diuinam gratiam ad recompensandam iniuriam, Deus non deneget illius remissionem.

Ad secundum negatur assumptum, præsertim quoad secundam parcer. Et ratio in summa est iam tacta, quia deest illi actu valor necessarius ex parte personæ satisfaciens, ut satis declaratum est & respondum ad omnia, quæ ibi tanguntur, præter ultimum verbum de promissione diuina; ad quod breviter dicitur, hanc promissionem non fundari in dignitate & qualitate operis, prout est à tali operante; & ideo non continere pactum ad iustitiam pertinens, sed solum simplicem promissionem, seu decreum Dei immobile de hoc beneficio præstando peccatori pœnitenti, in quo talis conditio requiritur, ut sit capax & dispositus ad tale beneficium recipiendum. Alioquin eodem arguento probaretur, post hominem mereri primam gratiam per talem dispositionem, quia etiam de hac re facta est promissio. De quo legi potest Beilarmin. lib. 1. de iustific. c. 21.

SECTIO X.

Vtrum possit homo satisfacere pro culpa propria mortali, saltem imperfecte.

Væstio intelligitur per vires supernaturales gratia Dei, nam per solas naturæ vires certum est, non posse hominem satisfacere pro peccato in Deum commisso, etiam imperfecte, maxime pro illo peccato, quod est aerior à Deo sine supernaturali, ut à fortiori constabit ex dicendis sectione sequente, & latius traditur in materia de gratia, vbi ostenditur, opera solius liberi arbitrij, quæ à gratia non proficiuntur, nullo modo esse dispositiones ad dominum supernaturale gratiae, vnum autem ex his operibus est remissio peccati, ergo talia opera nullo modo sunt dispositiones neq; meritum huius domi, ergo neque esse possunt satisfactio aliqua pro peccato, talis enim satisfactio, quamvis imperfecta, aliqualis dispositio est, saltem imperfecta & remota, ad peccatum tollendum. Quod hoc ergo in his etiam est verum illud Pauli. 2. ad Corint. 3. Non sumus sufficietes cogitare aliquid ex nobis, scilicet, quod ad salutem animæ conferat.

De operibus ergo factis per auxilium gratiae, & præsertim de illo opere, quod est ultima dispositio

Artic. II.

ad gratiam, quæstio præsens versatur, in qua non nulli Theologi negant, posse peccatorem etiam hoc modo imperfecto, satisfacere pro culpa sua. Quam sententiam mordicus hic defendit Medina. rationes autem omnes, quas adducit, magis procedunt de satisfactione perfecta, quam de imperfecta. Probatur ergo primo, ex illo principio, quod remissio peccati gratis datur, nam quod fit ex aliquali satisfactione, quamvis non sit omnino exacta, non sit omnino gratia, sed remissio peccati omnino gratis datur: ergo nulla præcedit satisfactione etiam imperfecta. Secundo, quia si nostra dispositio esset satisfactione, saltem imperfecta, etiam esset meritum imperfectum prima gratia & remissionis peccati, quod appellat meritum de congruo, consequens autem est falsum, ergo Sequela patet ex supra dictis, ostendimus enim à satisfactione ad meritum, optimum sumi argumentum in præsenti materia. Minor late tractatur à Theologis, de gratia & merito disputationibus, & interior de illa legi potest Soto 2. de natur. & gratia c. 801. 14. Et ratio breuiter est, quia hæc dispositio ordine naturæ antecedit gratiam & charitatem, & ideo ut sic est informis, nihil ergo prædestinatur in esse meriti, vel satisfactionis, iuxta illud 1. ad Corinth. 12. Si 1. Cor 13. charitatem non habuero, nihil mihi prædestinatur. Vnde Concilium Trident. tota sess. 6. & 14. solam rationem dispositionis agnoscit in nostris actibus respectu remissionis peccati, non vero ratione meriti, vel satisfactionis. Terrio, quia vbi intercedit alia satisfactione perfecta, non est necesse, ut aliquid aliud acceptetur in satisfactione imperfectam, sed in iustificatione impii intercedit, & applicatur perfecta satisfactione Christi, propter quam omne remittitur peccatum; ergo non est necesse, ut actus ipsius hominis acceptetur in satisfactionem imperfectam, sed solum ut dispositio, ad hoc, ut iustificatio voluntaria sit, & conuenienti modo fiat.

Contra sententiam, ut existimo, est communis Secunda Theologorū, nam in primis qui ponunt satisfactionem perfectam, à fortiori, hoc sentiunt: deinde ex aliis autoribus D. Thom. in 4. d. 14. q. 1. art. 1. quæstio. D. Thom. in 5. hac ratione dicit, pœnitentiam virutem, esse partem iustitiae, quia reddit Deo debitum ex iustitia, & quamvis non possit reddere æquale offensæ precedentis, reddit, quod sibi est possibile, sed satisfactione nihil aliud est, quam recompensare iniuriam: ergo hoc facit peccator per ultimam dispositionem, & perfectam peccati detestationem. Et hac ratione addit idem Diuus Thomas eadem d. q. 2. art. 1. pœnitentiam aliquo modo tollere efficienter peccatum per actum suum, quia aliquo modo tollit in qualitatem, quod est satisfacere, & d. 14. q. 1. art. 3. exprefsis docebat, satisfactionem esse actum huius virtutis, & art. 2. sicut: Non potest homo satisfacere, si tamen qualitatem quantitas imponit, contingit autem, si importes qualitatem proportionem, & hoc sicut sufficit ad rationem iustitiae, ita sufficit ad rationem satisfactionis. Et in solutionib; argumentorum id aperius docet ac declarat, & infra has 3. p. qu. 85. artic. 3. eandem doctrinam confirmat, & iuxta eam recte intelligi potest alius locus supra tractatus ex 1. part. q. 21. artic. 4. adi. quod nimurum hac ratione aliqualis ratio iustitiae licet imperfecta in iustificatione peccatoris interueniat. Et Scholastici communiter in 4. d. 1. 14. 15. & 17. & in 3. d. 20. quæst. 2. vbi Ricardus. quæst. 4. conclef. 5. Medin. codic. de pœnitentia tractat. 3. qu. 1. Ricard. Ferrar. 4. contr. gent. capi. 5. 4. huic sententia, neque aliquem ex antiquis expresse reperio, qui eam negauerit. Et nisi de vocib; tantum laboremus, non video, cur, aut quomodo negari possit. Primo ergo statendum est, aliquam esse posse satisfactionem imperfectam, loquendo in genere de satisfactione, ut inter homines etiam intercedere potest, nam satisfactione constituit in recompensatione iniuriae, quæ ex parte satisfactionis ut formaliter ratione satisfactionis.

*Qamodo
ratio imper-
ficiat satis-
factionem in
contritione
peccatoris
inveniatur.*

et non habeat, requirit, ut hoc animo & intentione fiat. Ex parte vero eius, cui fit satisfactio, ad summum requiri potest, quod tales actionem in recompensationem iniuriae exigat, vel acceptet, aut saltem acceptare teneatur modo in superioribus declarato. Quod si illa actio, ut a satisfaciente progeditur, sit moraliter æquivalens iniuriae, erit equalis seu perfecta satisfactio prout nunc loquimur, si autem illa actio non adæquet iniuriam, aliquam tamen proportionem seu vim, licet imperfectam habeat ad illius recompensationem, erit imperfecta ad satisfaciendum. Non est tamen dubium, quin possitis, qui iniuriam intulit illam, hanc intentionem exhibere, ut saltem prout potest recompensem iniuriam, immo etiam ad hoc tenetur, quia, qui non potest integrare, tenuere, teneat saltem ex parte, si potest, ergo & in iniuriam recompensem, saltem imperfecte, si perfecte non potest. Atq[ue] eadem ratione potest creditor taliter recompensationem exigere, vel ea contentus esse: est ergo talis satisfactio imperfecta possibilis, & qui inter homines hoc modo recompensat iniuriam, sine dubio aliquipotest satisfacere dicuntur; quantum imperfecte. Par ergo ratione potest esse hominis ad Deum imperfecta satisfactio, nam & homo potest, quod in se est, facere ut recompensem iniuriam & Deus potest taliter recompensationem exigere. & illa contentus esse: ergo in eam actionem hoc modo factam vere ac proprie conuenit nomen & ratio imperfecte satisfactionis. Solum superest probandum, ita contingere in contritione seu dispositione peccatoris: hoc autem facilissime ostendit potest, nam in primis, quod actus contritionis, quantum non sit exacta recompensatio iniuriae, tamen quantum est de se, habeat ad hominem aliquam proportionem, euidentissime ostendit rationes factæ diuinas testificationibus proxime precedentibus, pro illis opinionibus quæ satisfactionem aequaliter huic actui attribuunt, & res est per se adeo clara, ut necesse non sit rationes illas repeteret, aut amplius vrgere. Rursus quod peccator possit aut debet hoc saltēmodo recompensare diuinam iniuriam cum non possit perfectione, certissimum etiam est, ut constat ex modo loquendi Scripturæ, Michæl. 6. Indicabo tibi homo, quid Dominus requirat a te: utique facere iudicium, &c. Ezech. 18. Si impius egerit penitentiam, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, &c. 33. D Si impius egerit penitentiam, a peccato suo, fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & similia testimonia passim reperiuntur in Scriptura, & supra citata sunt. Et proprium penitentie motuum, ut à caritate distinguuntur, in hoc consistit, ut ad recompensandam iniuriam & destruendam illam eo modo, que potest formaliter erat, ut ex materia de penitentia constat. Deinde quod DEVS exigat a peccatore hunc modum recompensationis illi possibilem, ex eisdem Scripturæ locis satis constat. Imo proprium penitentie preceptum, prout à precepto caritatis distinguitur, in his tantum testimonij fundatur, & in intrinseca obligatione, quæ ex iniuria nascitur ad recompensandam illam. Vnde sine causa dicunt aliqui, Deum exigere contritionem, solum ut dispositionem, per quam fiat voluntaria iustificatio, & aliquo modo tollatur obex ex hominis affectu. Hoc enim voluntarie dictum est. Primo quidem, quia cum hæc ratio in hoc actu reperiatur, & sit illi maxime propria, sine causa dicuntur, non exigit à Deo hoc tenuio & ratione, præsertim cum nomine iudicij & iustitiae exigatur. Deinde, quia hæc obligatio non est mere posita, sed intrinsece nascitur ex ipsa iniuria, Deus autem penitentiam exigit, ut homo eam obligationem implete, quam peccando contraxit: nam preceptum penitentie, quod scriptum est diuino iure, non est aliud ab eo, quod ex natura rei oritur ex iniuria in DEVM finem supernaturalem.

Fr. Suar. Tom. I.

commissa. Denique, quia si Deus solum exigeret illum actum, ut iustificatio sit voluntaria, & ad tolendum obicem contrarij affectus, sufficeret exigere consensum in amicitiam dininam, & propositum non peccandi de cætero, vel, ad summum, attritionem, ut facit cum sacramento: nunc autem non ita fit, sed exigitur dolor, & amor super omnia: ergo signum est hæc peti in recompensationem; & ita etiam acceptari, quando sunt. Ex his ergo recte concluditur, nihil deesse huic actui ad rationem satisfactionis imperfecte. Unde potest sic formari ratio; qui non potest perfecte satisfacere, si recompenseret iniuriam eo modo, quo potest, & quo exigit & contentus est creditor, imperfecte satisfacit: sed ita se gerit peccator erga Deum: ergo satisfacit saltem imperfecte. Aut enim nulla est passibilis satisfactio imperfecta, aut hæc est talis censenda.

Nec rationes in contrarium quicquam obstant, *Ad argu-* *menta priora* *in sententia* ad primam enim respondet, hanc imperfectam satisfactionem nihil obstat quo minus remissio peccati simpliciter & absolute gratis detur, quia illud gratis, in tuto rigore solum excludit debitum de iustitia, cui opponitur; & ideo quod ex gratitudine vel liberalitate fit, gratis fit: cum ergo hæc satisfactio imperfecta non inducat obligationem iustitiae, non obstat, quominus gratis detur remissio peccati. Quod si fit vis in illo verbo omnino gratis, responderetur, illud omnino gratis additum esse, nam in Scriptura & Concilii non legitur, & sensum æquiuocum facere potest: si enim illud omnino excludat proprium debitum iustitiae, eriam est verum remissionem fieri omnino gratis, si autem excludat omnem diligentiam, vel cooperationem ex parte peccatoris, concedo non dari illi veniam omnino gratis, quia aliquid ab eo exigitur, & aliquid de suo cum diuina gratia offere debet. ut remissionem obtineat. Ad secundum, omissa nunc disputatione de merito de congruo, quæ non est huius loci, responderetur, si meritum de congruo existimat tale esse, quod proprium debitum iustitiae inducat, negandam esse sequelam, item si dicat congruatam amicabilem, seu, si mutua ac propria amicitia fundatum, clarum est non reperiri contritione, ut est a peccatore, nondum iustificato, quia nondum intelligitur amicus: si vero, quod magis habet usus, meritum de congruo, latius pateat, prout ipsam generalis significatio vocis exigiatur, non requiret amicitiam in operante: nam peccator per actus morales ex gratia factos, meretur de congruo aliqua maiora auxilia: satis ergo erit, quod actus habeat proportionem quandam eiusdem ordinis, & concedentiam ac congruatatem, inter opus hominis, & donum Dei. Sicque concedenda erit sequela, neque est, car quidam scholastici moderni ab hoc modo loquendi tantum abhorreant, in actibus supernaturalibus, & maximè in perfecto actu contritionis, cum Sancti Patres frequenter eo modo loquantur, Augustinus epistola 89. quæst. 4. de super-Augusti bo diuine dicit. *Luct mortuus apud inferos torqueatur,* tamen si paupera vlerosi, qui ante ianuam eius contemptus iacebat, misertus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. Et epistol. 105. ad Sixtum, col. 3. clarissim dicit. *Neque ipsa revisio peccati sine aliquo merito est,* neque enim nullum est meritum fidei, quia ille dicebat, Deus propitiatus esto mihi peccatori, & descendit hic iustificatus. Similiter Ambros. lib. 10. in Luc. 23. agens de lachrymis Petri, Lauant, inquit, *lachryma delictum, quod voce prius est confiteri, lachryma non veniam postulant, sed merentur,* & tu si veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuis. Et plures alios refert Bellarminius supra, qui hanc sententiam constanter defendit. Neque illi obstat locus Pauli. Si caritatem non habeam, nihil mihi profest, tum quia intelligitur, nihil professe

Ambros.

K 2 ad

Ad meritum vita eternæ, vel ad proprium meritum de iustitia; cum etiam quia non est omnino sine charitate, qui Deum iam super omnia amat. Concilium autem vñs nomine dispositionis tanquam certiori, non excludit alias rationes mōræ, quæ in hac fere includuntur. Ad tertium responderetur, illo fere argumento uti hæreticos huius temporis ad excluendas nostras satisfactions: sicut ergo satisfactio Christi non excludit nostram condignam, ubi talis esse potest, scilicet, pro pœna, ita etiam non excludit imperfectam, ubi maior esse non potest, scilicet, pro culpa. Sed instabit fortasse aliquis, nam ex discurso facto, non videtur solum probari satisfactio imperfecta, sed etiam perfecta: quando enim ab aliquo exigitur, quantum potest, summa satisfactio exigitur; & qui hoc modo satisfacit, perfecte satisfacere censendus est. Responderetur, perfectionem satisfactio- nis non attendi ex potestate satisfaciens, sed ex æ- qualitate rei ad rem, & ideo, licet talis homo possit dici perfecte satisfacere sua obligationi, quia nemo ad impossibile obligatur: non tamen perfectam sa- tisfactionem exhibere, quæ ad æqualitatem in re constituendam necessaria esset. Dices; Ergo hoc modo etiam homo per vires naturæ possit satisfacere imperfecte per naturalem dolorem & amorem, si Deus maiorem non exigeret, nec vires gratiae daret ad illum eliciendum, & illo vellere esse contentus. Re- sponderetur, posse Deum id facere de potentia absolu- luta, illam tamen vix mereri nomen satisfactionis; etiam imperfectissimam, cum propter maximam im- proportionem illius actus, cum etiam quia non ex- igitur ab illo homine totum id quod absolute posset praestare. Et ob eandem rationem in iustificatione, quæ nunc fit per attritionem cum sacramento, non ita proprie dicta imperfecta satisfactio inuenitur.

SECTIO XI.

*Virum saltem pro peccato veniali posset purus homo
Deo satisfacere.*

Materia huius dubitationis proprium habet lo- cum, & ex professo tractanda est inferius qu. 87. hic tamen omnino præmitti non potuit, breuissime vero attingenda est, solum ut videamus, quomodo in hoc etiam supererit satisfactio Christi satisfactio- nem puri hominis.

Prima ergo sententia referri potest quorundam scholasticorum, qui non solum per gratiam, sed etiam per vires naturæ, affirmant, posse hominem sa- tisfacere pro peccato veniali, & illud à se expellere, vel sustinendo proportionatam penam, ut sentiunt Scot. in 4. distin. 21. q. 1. & Gabriel distin. 16 qu. 5. art. 1. vel per actum moraliter bonum, & peccato- niali contrarium, ut estimat Durand. in 4. distin. 16. q. 2. & dist. 21. q. 1. Sed hanc sententiam existimo valde falsam, & errorem sapere Pelagi: generaliter enim omnis peccati remissio in Scriptura sacra gra- tia Dei, Christoq; tribuitur. vt patet ad Rom. 4. 1. lo. Concil. Mil. 1. & 2. & eidem sumitur ex Concil. Mileuit. cap. 6. 7. & 8. & Araufic. II. cap. 14. & 22. & ex Trident. sess. 6. cap. 11. ubi dicit, illam esse iustorum vocem. *Dimitte nobis debita nostra, quæ exponit esse peccata venialia.* qui iusti postulant à DEO remitti. Et ratio breuiter est, quia sine diuina gratia nihil potest homo facere, quod ad æternam vitam consequendam conferat certum est autem, remissio peccati venialis mul- tum conferre. Ac deinde ad quamcumque satisfac- tionem, vel meritum de condigno apud Deum, constat, necessariam esse gratiam sanctificatam, si ne qua homo est inimicus Deo: & inimico nihil po- test esse à Deo debitum de iustitia, ut supra dicebamus. Itaque certum hoc loco sit, alibi enim probabi- tur fūsius, hominem purum, non iustificatum non posse condigne satisfacere pro peccato veniali. Pro-

Artic II.

Acedit ergo quæstio de homine iusto, & de facto hab- bet locum tantum in peccato proprio: nam de alieno certum est, non posse unum satisfacere pro culpa alterius, etiam veniali: posset tamen id queri de po- tentia absoluta: ex his vero, quæ dicemus, adjunctis his, quæ in sectio. 7. dicta sunt, relinetur definitum.

Secunda ergo opinio est, hominem iustum non posse satisfacere de condigno pro veniali peccato: *Petr. Soto.* quam tenet Petr. Soto in infit. fæc. 18. de pre- nit. quam solum probat ex principio positio, quia re- missio peccati venialis, est opus diuinæ gratiæ: & ita in oratione Dominica illam petimus, ut gratuito à Deo donandam, cum dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, Vim erit facit in verbo remissionis*, quod li- beralitatem indicat: nam debitum, quod plene sol- uit, non remittetur: & hanc sententiam tribuit D. Thom. 3. p. q. 87. ar. 4.

Tertia vero sententia extreme contraria esse po- test: hominem iustum posse ex iustitia rigorosa, & o- mnino perfecta satisfacere pro venialibus peccatis. Quia actus amoris Dei super omnia, est ita perfectus, ut repugnet etiam peccatis venialibus & procedens ab homine grato, videtur esse non solum æqualis, sed etiam maioris valoris, quam sit totum debitum venialis peccati: aliunde vero homo gratus in se ha- ber sufficiens principium, ratione cuius debentur il- lum omnia auxilia necessaria ad huiusmodi actum ef- ficiendum, & valorem illi præstandum: quia propter peccatum veniale, nec priuat homo gratia, nec con- trahit debitum carēdi auxiliis necessariis, & suffici- entibus ad huiusmodi actum: nihil ergo hī deest ad iustitiam non solum æqualem, sed etiam rigorosam. Nam licet hæc satisfactio supponat gratiam, tamen non supponit gratiam factam post contractum debitū peccati venialis, nec primario datum in ordine ad finem consequendi remissionem talis peccati: sed solum supponit gratiam ante obtentam per bapti- mum vel aliam priorem dispositionem, seu aliud sa- cramentum: hoc a. nihil prorsus videtur derogare perfectio iustitiae: præterim, cum homo non sa- tisfaciat per ipsam gratiam quasi formaliter, sed per fructus iustitiae, quos ipse homo sibi comparat, tanq; dominus suorum actuum, gratia Dei cooperando. Quod vero si immet actus sint etiam ipsius Dei, & per auxilium speciale fiant, ac denique possint esse alii modi debiti, non videtur magis derogare perfectio- ni huius iustitiae, quam iustitiam Christi minuere, in cuius actibus fere eadem inueniri possunt, ut sapere in superiorib. est dictum. Vnde concludi videtur, quod attinet ad perfectionem iustitiae, hunc effec- tum non minus exacte fieri posse à puro homine, quam ab ipsom Christo.

Dico tamen primo, simpliciter & absolute posse hominem iustificatum satisfacere de condigno pro veniali peccato, atq; adeo ex iustitia, & non mere gratia illius remissionem consequi. Hanc sumo ex D. Tho. infit. q. 87. 3. ad 3. vbi simpliciter cōcedit remi- ssionem peccatum veniale virtute alienius satisfactionis: negat in artic. 4. dicit contrarium, sed solum dicit, ad hanc satisfactionem esse gratiam necessariam: & in 1. 2. q. 72. artic. 5. dicit, peccatum veniale esse reparabile per virtutem intrinsecā in quo potissimum dif- fert à mortali: id est, per virtutem gratiae, quam non tollit, sicut mortale: non est ergo reparabile per so- lam gratiū remissionem: quia hæc non habet pro- prie intrinsecum principium in homine: sed per cō- dignam satisfactionem, cuius principium est gratia, q. 1. in homine manet. Et tandem sententiam forti- oratione docent Scot. Durand. Gabriel. & alij su- pra citati, & expresse Palud. in 4. d. 16. qu. 1. num. 27. Gaby. & sequentibus, & Ricard. in 4. d. 17. artic. 1. quæst. 7. Palud. Et probatur, quia opus contritionis, vel amoris Dei videtur ex natura sua opus maxime proportionatum ad huiusmodi satisfactionem, vel remissio- nem: quia nobiliori modo attingit Deum, & homi-

Scot.
Gaby.
Durand.

Rom. 15.
1. Iohann. 1.
§ 1
Concil. Mil. 1. & 2.
Araufic.
Trident.

l. 1100. i.
Aug. 9.

hominem ad illum conuertit: peccatum enim veniale non est proprie contra Deum, ut ultimum finis, sed praeter Deum: neque auerterit ab illo, sed retardat. Denique non est proprie offensa, & iniuria, sed valde analogice: unde unum solum mortale maiorem rationem injuria habet, quam simili sumpta innumeraria venialia: at vero actus amoris, vel cōtritionis, attingit Deum ipsum, ut ultimum finem, & perfecto dono hominem ad illum conuertit. Deinde persona operans est digna, quia supponitur iusta, & amica Dei: & aliunde non deest promissio Dei sui conditionis talis operis, dicitur eam i. Ioan. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis es, & iustus, ut remittat nobis. Loquitur autem presertim de venialibus, ut ibi August. tract. i. notauit paulo enim antea dixerat. Si dixerimus, quia peccatum non habemus: quod propter venialia potissimum generatum de omnib. dictum est: nihil ergo hic debeat condignam, & iustum satisfactionem, quam aliquo modo confirmare dicta verba Ioannis, quibus fidelitati, & iustitia leuiter hunc tribuit effectum. Confirmatur, quia haec leues offense, quia humano modo vii possunt vitari, secundum prudentem estimationem moralēm non sunt magni valoris, aut momenti, propter quod peccatis venialibus, per se loquendo, solum temporalis poena debetur, at vero actus charitatis hominis iusti, magni pretij, & valoris est apud Deum, & aeternum premium meretur, ergo, &c. Denique confirmatur, nam homini iusto debetur, ex iustitia vita aeterna, quid iuste priuari non potest, si peccatum mortale non committat: sed per venialia peccata impeditur, ne hanc vitam aeternam consequatur, quandiu illi remissa non sunt: ergo potest aliquo modo non solum ex misericordia, sed ex iustitia consequi, ut tale impedimentum gloriæ auferatur: alias posset perpetuo priuari beatitudine propter veniale peccatum absq; iniustitia. Non est autem alius modus contentientior obtinendi ex iustitia remissionē venialis culpæ, quam per condignam satisfactionem.

l. 1100. ii.
Lipponio:

Potest vero contra conclusionem hanc ex principijs supra positis formari ratio, quia grauitas iniurie sumitur ex persona offensa, satisfactionis vero ex persona satisfaciēte: sed etiam in culpa veniali, persona offensa est infinita, satisfactionis autem finita, ergo neque proportio, neque æqualitas sernatur. Respondeat primū, negando peccatum veniale esse offensam simpliciter, sed secundum quid, ut dicūt est. Deinde, cum haec moraliter sint consideranda, eadem ratio in offenditio[n]e leui, & graui censeri non potest, quia leues offenditio[n]es, quæ non proprie attingunt ipsas personas, sed solum versantur circa quendam quasi ipsa extrinseca, & adiacentia, moraliter non consentur magni ponderis esse, sed a persona etiam inferioris ordinis compensari possunt; huiusmodi autem est in proposito veniali peccatum, quod contra Deum proprio non est, nec circa eum in se ipso, sed circa media ad illum potius versatur, ut D. Tho. dixit in 1. 2. q. 88. art. 1. & 2. & ideo mirum non est, si per actum persona finitam compensari possit. Denique, etiam si in hoc non seruerit omnimodo proportio & æqualitas, non propterea non erit satisfactio condigna, & de iustitia, quia sufficit proportio explicata, sanctitate, & gratia, dicitur, alijs concurrentibus.

Conclusio:

Dico secundo. Haec satisfactio puræ creaturæ pro peccato veniali non est tam exacta, & perfecta, quin satisfactio Christi pro peccato veniali perfectior fuere, sicut etiam intra rationem iustitiae, eiusque perfectionem. Denique satisfactio Christi merito dicitur potest de rigore iustitiae, non vero pure creaturæ satisfactio. Probatur ex omnibus supra adductis testimonij, quibus soli Christo haec perfecta iustitia tribuitur: vniuersa enim loquuntur de omni iustitia apud Deum. Est etiam hoc magis consentaneum di-

Agnitiati Christi Domini. Ratione vero explicari breuit er potest ex supradictis, nam in primis in solo Christo reperitur illa exacta, & perfectissima æqualitas, ut persona satisfactionis sit tam digna, quam persona offensa, deinde soli Christo, proprio loquendo, nulla gracia facta est, quamuis sit facta eius humanitati. Præterea solus ipse habuit infinitum valorem in suis operibus, quo posset vincere, & superare debitum omnem: at vero opera puræ creaturæ finiti valoris sunt, & possent fieri debita alijs modis, etiam debito rigoroso, & perfecto, ita ut re vera non haberent sufficiētem moralēm valorem ad utrumque debitum perfoluendum. Denique si intelligeretur purus homo omnino innocens & sanctus satisfactione pro peccato veniali alieno, ultra omnia dicta superaretur à Christo, quod non esset illi connaturale & intrinsecum, esse capit aliorum, atque adeo nec posse satisfactione pro alieno peccato, etiam veniali, sicut est Christo, si vero intelligatur purus homo iustus satisfactionis pro suo veniali peccato, in hoc etiam multum deficit à Christo satisfaciēte, quod non est persona innocens, & omnino sancta, atque adeo minus digna etiam ex hac parte ad satisfactionem. *Obiectio:*

Sed objicit aliquis, ergo posset Deus seruato toto rigore iustitiae, non acceptare satisfactionem homini iusti pro peccato veniali proprio: ergo ex vi iustitiae posset homo iustus perpetuo priuari beatitudine pro solo peccato veniali, ergo peccatum veniale, quantum est ex se in aeternum priuat beatitudine & ultimo fine. Quod si nunc id non efficit, solum est ex diuina misericordia.

Ex quo ulterius concludi potest, nullum esse natura sua peccatum veniale, nam omnia de se afferunt mortem animæ, quæ in carentia ultimi finis, seu in aeternitate ab illo constitut. Sed ea, quæ hunc dicuntur venialia, solum erunt huiusmodi, quia Deus non vult ea ad mortem imputare, haec autem sunt valde absurdæ, & erroneæ, ut constat ex prima secundæ q. 72. art. 5. & quæst. 88. art. 1. & 2.

Ad hanc obiectiōē dico, possunt esse respondēdi modi extreme contrarij. Prior est, satisfactionem, quam homo iustus exhibere potest pro veniali peccato, talem esse. ut non pendeat ex diuina acceptatione, sed omnino naturaliter ac necessario fiat acceptatio[n]e per illum actum, per quem iustus satisfaciēre dicitur *An satisfactio[n]em, dico condicione pro peccato veniali accep[t]atio[n]em, per illum actum, per quem iustus satisfaciēre dicitur nem requiri.*

D. Thomas. *Ricard.*

Deinde, cum haec moraliter sint consideranda, eadem ratio in offenditio[n]e leui, & graui censeri non potest, quia leues offenditio[n]es, quæ non proprie attingunt ipsas personas, sed solum versantur circa quendam quasi ipsa extrinseca, & adiacentia, moraliter non consentur magni ponderis esse, sed a persona etiam inferioris ordinis compensari possunt; huiusmodi autem est in proposito veniali peccatum, quod contra Deum proprio non est, nec circa eum in se ipso, sed circa media ad illum potius versatur, ut D. Tho. dixit in 1. 2. q. 88. art. 1. & 2. & ideo mirum non est, si per actum persona finitam compensari possit. Denique, etiam si in hoc non seruerit omnimodo proportio & æqualitas, non propterea non erit satisfactio condigna, & de iustitia, quia sufficit proportio explicata, sanctitate, & gratia, dicitur, alijs concurrentibus.

Dico secundo. Haec satisfactio puræ creaturæ pro peccato veniali non est tam exacta, & perfecta, quin satisfactio Christi pro peccato veniali perfectior fuere, sicut etiam intra rationem iustitiae: puræ creaturæ ad Deum, ut minimum tamen mihi probare videtur non esse possibilem creaturæ satisfactionem ad Deum pro culpa, quam Deus non potest repellere & non acceptare. Deinde nullus appareat actus hominis iusti, qui de potentia absoluta esse non possit cum veniali culpa habituali. Nam, si quis esset maxime dilectio Dei intensa & perfecta, aut formalis detestatio talis peccati: neutru autem horum dici-

poteſt ergo. Probatur minor quod priorem patet: quia actus amoris non habet formalem oppositionem cum veniali peccato, neq; inuoluit illam contradictionem, quod iustus retinens culpam venialem, quasi in habitu, elicit talem caritatis actum, quia, neq; illa culpa deſtruit vires necessarias ad eliciendum talem actum; neque deſtruit obiectum eius: potest enim homo velle placere Deo in omnibus, & omni conatu, quamvis non poſit a ſe expellere culpam venialem habitualem. Secunda vero pars minoris patet, quia homo existens in peccato mortali, & veniali ſimiliter, quamvis veniale peccatum deſteſtetur propter malitiam eius, nihilominus illud a ſe non expellit, neque eſt formalis repugnantia inter talem actum, & talem culpam: ergo idem erit de quaenque alia detractione formalis, etiamſi fit ex altiori motu, vel coniuncta cum gratia, nam, si queſet formalis repugnantia physica seu naturalis, oriretur potius ex modo tendentiae, & conuerſione, seu auerſione voluntatis, ad tale obiectum, quam ex motino, vel conditione personæ operantis: haec enim non videtur quicquam conferre ad formalem repugnantiam physicam, ſed ſolum ad perfectionem actus seu moralem estimationem eius. Secundus modus respondendi eſt, concedendo remiſionem peccati venialis pendere ex acceptatione diuina, & conſequenter peccatum veniale talis eſt conditio ac meriti, vt si Deus veller, toto rigore ſuæ iuſtitie vti, poſset iuste hominem iuſtu perpetuo excluſere à beatitudine propter ſolum veniale peccatum ex.

An veniale peccatum ex agens de influenti Christi capitis in animas purgatorijs; Ex misericordia Dei, reſpicientis ad meritum Christi, factum eſſe, vt penitentia purgatorijs ſint, & ut temporales ſint. Nam, si vellet Deus toto rigore iuſtitie vti, poſset ad nullum opus talium animarum respicere, nullamque ſatisfactionem, aut ſatisfactionem earum acceptare, ſed propter veniales culpas ſi quas fecum deferunt, eas in perpetuum à regno exclusas detinere. Imo idem aut poſſe facere Deum, propter ſolum reatum penarum temporalium, pro quibus iuſtus in hac vita non ſatisfecit: nam, licet hoc ad rigorem pertineret, nō ad iniuſtiam. Et declarat, ſe loqui, non conſiderando Deum ut dominum vte & mortis, ſed ut legiſtatorē & gubernatorem. Fundamentum eius eſt, quia, cum ipſa anima non ſe purgauerint ſufficienter in ſtatu vte, cum poſſent ex vi gratiae, & caritatis, & auxiliorū Dei nulla eis irrogari etur iniuria, ita peracto vi curſu, neque ad ſatisfactionem, neque ad ſatisfactionem, eis darerit locus, ſed perpetuo exiles à regno manerent. Veruntamen haec ſententia videtur plane incidente in illa incommoda, quæ in obiectione facta illata ſunt. Nam in primis ex ea ſequitur, peccatum veniale ex ſe & natura ſua æternam penam mereri, & eſte irreparabile ab intrinſeo: conſequens eſt falſum, nam haec eſt ratio propria peccati mortalis, ut Diuſ Thomas locis ſupra citatis doceſt. Sequela patet, quia Deus vtenſ ſola ratione gubernatoris ſeu iudicis poſſet iuste punire hominem existentem in gratia & peccantem venialiter priuare gloriæ æternæ: ergo peccatum veniale ex ſe meretur hanc penam. Rurſus, peccatum veniale ex ſe meretur æternam priuationem gloriæ; ergo meretur etiam externam priuationem gratiae; ergo, quantum eſt ex ſe, tollit principium intrinſicum, quo poſſit talis culpa expelli, & conſequenter, quantum eſt ex ſe, ē irreparabilis culpa eſt, ſicut mortalis. Prima conſequencia probatur, quia gratia eſt ſemen gloriæ, & conſertit ius ad illam: ſi ergo peccatum veniale ex ſe meretur æternam gloriæ carentiam, ex ſe tollit omnē ius ad gloriam; & conſequenter ex ſe meretur etiam priuationem gloriæ.

Tandem, quia, ſi peccatum veniale ex ſe meretur priuationem æternam gloriæ, prorsus deordinat

hominem ab ultimo fine, quantum eſt ex ſe: nullam enim poſſet eſte maior deordinatio, quam debitum perpetuo carendi illo: ergo peccatum veniale ex natura ſua mortale erat: quod ſi nunc nō refert animæ mortem misericordia Dei & meritis Christi attribuendum eſt, quia, ſcilicet, propter Christi merita Deus non ita imputat haec peccata, quod repugnat ſanx doctrinæ, & in Lutheranum errorem multum inclinat.

Reſpondere vero poſt, iuxta prædictam ſententiam haec incommoda non ſequi, quia peccatum veniale, ex natura ſua habet, vt, ſaltē pro ſtatu vte, relinquat in homine poſteſtate ſatisfaciendi, & purgandi ſe ab ipſo, quod non habet mortale. Sed interrogō, an poſſet Deus vtenſ toto rigore iuſtitie, non concedere homini noctempus vte ad ſatisfaciendum pro culpa veniali, ſed ſtacim illum priuare in æternum beatitudine, ita ut misericordia Dei, & meritis Christi tribuendum eſt, quod homini iuſtu venialiter peccanti tempus ſatisfaciendi & ſe purgandi in hac vita conſerbit. Vnde neſſarium ſuit, vt Deus, ſeruans rigorem iuſtitie, hoc tempus cōcederet homini iuſtu ad ſatisfaciendum pro culpa veniali. Si primum dicatur, ſequuntur omnia incommoda illata, quia iam Deus vtenſ rigore iuſtitie, poſſet priuare ſtacim æterna gloriæ hominem iuſtu venialiter peccantem, nullum tempus ad ſe purgandum, vel ſatisfacendū illi concedendo.

Et conſequenter fit totum hoc mereri peccatum veniale ex ſe: ex quo ſequuntur cetera inconuenientia illata. Si autem dicatur ſecundum, id in primis non dicitur conſequenter, quin potius certius eſt, ad misericordiam Dei ſpectare, quod modum & rationem nobis conſerbit ſatisfaciendi in hac vita pro preponens debet in futura; & hoc maxime attribuendum eſt Christi meritis.

Deinde, quia illud eſt aliquo modovérum, ideo eſt, quia eſt debitum gratiae iuſtitie, vt per veniale peccata non excludatur a ſubieſto in quo eſt, & conſequenter, vt nec ſubieſto ſanctificatum peripſam perpetuo excludatur ab hereditate & regno, quod illi reſpondet hinc enim fit, vt gratia ipſi con naturale ſit poſſe expelliſſa a ſuo ſubieſto veniales culpas ſatisfaciendo pro illis. Si autem hoc ita eſt, vt reuera eſt, ergo, quoniam oculi ſit anima cum gratia & peccato veniali, ſive coniuncta ſit, ſine separata, ſemper eſt potens per gratiam ad expelliſſum veniale culpam ſatisfaciendo pro illa, vel merendo remiſionem eius: ergo, ſi conſideretur natura gratiae & veniales culpas, & meritum vniuersi, ac debitum alterius, non eſt cur potius uno tempore, quam alio, poſſit per gratiam expelliſſa culpa, aut e contrario propter talem culpam perpetuo priuare gratia, ne ſini ſuo coniungatur; ſemper ergo culpa venialis eſt de ſe tantum tempore impediſſum, & non æternum.

Et conſirmatur primo: quia alias, etiam poſſet Deus vtenſ rigore iuſtitie non concedere homini iuſtu, vt poſſit ſe a peccatis venialibus purgare, toū tempore huius vte, ſed tantum unum annum, verbi gratia, vel mensem, vel diem, vel horam, quia, ſtan do vel in legib; iuſtitie, nullaratio differentiæ ali gnari potest; ſi autem id concedatur, pari ſere ratione poterit idem dici de otio tempore vte nullam particulam eius excipiēdū, quæ enim eſt lex iuſtitie, quæ magis ad hoc obliget, quam ad illud? Vnde cōſiſti rmatur ſecundo, quia alias, ſtan do in rigore iuſtitie, poſſet Deus priuare gratia & caritate animam diſcedentem à corpore cum ſola culpaventia in penam illius: conſequens eſt absurdissimum: ergo. Sequela patet argumento facto, quia non eſt maior ratio di priuatione gloriæ, q̄ de perpetua priuatione gloriæ, immo vna ad alia coſequitur. Minor vero patet, q̄ ſi peccatum veniale mereretur ex ſe illa priuationem

nem gratia, posset Deus statim a homine venialiter peccatum, eam poenam inferre, non expectata aliqua satisfactione, quia nulla lex iustitiae eum obligat ad eam expectandam. Tandem confirmo, quia peccatum veniale natura sua solum meretur temporalem poenam voluntarie & in gratia sustinendam: ergo nullo modo potest intra limites iustitiae poena illa fieri aeterna in homine grato, & voluntarie satisfactione, seu satis paciente.

Responso ad
quem ob
uiduum.

Respondeo ergo, duplacet posse hominem iustum considerari post commissum veniale peccatum. Vno modo, antequam ei talis culpa & poena ei respondens remissa sit. Alio modo, quod culpa iam sit remissa, non tamen poena. Rursus duplacet posse considerari Deum respectu talis hominis, scilicet, vel ut absolutum dominum, vel tantum ut iudicem vel gubernatorem supremum. Principio igitur dicendum est, ablata culpa, non posse Deum, ut iudicem perpetuo punire hominem iustum pro veniali peccato. Pater, quia illa poena, siue in hac vita, siue in futura infligatur, ex vi iustitiae, & considerando merita talis causa temporalis est. Vnde obiter intelligitur, multo magis falsum esse, quod praedictus opinio aiebat, non posse animas iustas satis pati in futura vita pro reatu poena temporalis, si Deus velit toto rigore iustitia: vita, sed posse perpetuo illas beatitudine priuare: hoc enim immoluit repugniam, nam, cum remittitur culpa mortalium, absolute remittitur poena aeterna & in temporalia commutatur: ergo stando intra limites iustitiae, non potest illa poena rufus fieri aeterna: maxime, quod illa poena per se est poena vita futura: quod vero per poenas huius vite tolli, seu satisfaci posse, est ex benigna Dei promissione propter Christi merita. Viterius ergo dicendum est, connaturale esse gratia, ut opera sua possit expellere peccata venialia. Et consequenter esse ei debitum debito connaturalitatis, ut opera eius acceptentur in satisfactionem pro culpis venialibus. Et conuerso autem esse intrinsecum veniale peccato ut propter illud solum non possit homo iustus gratia priuari: haec enim omnia probant argumenta facta, & haec satis sunt ad differentiam constituantur inter veniale peccatum & mortale; & ut verum sit, non posse hominem propter solum veniale peccatum priuari aeterna beatitudine ex vi solius iustitiae. Nihilominus tamen, de absoluenda potentia, posset Deus, ut dominus omnium, non acceptare satisfactionem hominis iusti pro peccato veniali, quia potuerit non promittere, cum hoc fuerit ei liberum, & seclusa promissione, nihil est, quod Deum necessiter ad accepitandum, sed tunc magis ageret ut Dominus, quam ut iudex, quia ageret prae naturam gratia, & prae debito connaturalis illi. Et haec est vera & sufficiens solutio obiectioris propositae.

SECTIO XII.

Vrum possit homo purus, saltem ut Christi membrum, satisfacere Deo ex perfecta iustitia propeccato suo.

HAEC quæstio videri potest huic disputationi non admodum necessaria, tamen ad materiarum complementum, & quia ab aliis autoribus hoc loco introducta est, & brevissime expediri potest, non putauit prætermittendam: præterim, qui etiam ad explicandam conuenientiam incarnationis Christi propter perfectam satisfactionem nostram, non solum ut ab ipso facta est, sed ut à nobis etiam exercetur, plurimum conferre potest.

Dux igitur possunt de questione haec referri sententiae. Prior est, affirmans nostram satisfactionem, ut fundatam in satisfactione Christi, esse de rigore iustitiae: ita sentit Caietan. hoc loco, & to. 3. opusculum tract. 10. cap. 9. & Soto in 4. d. 19. qu. 1. art. 2. concl. 3.

À Ledeſm. in 4. 2. p. quæst. 11. art. 2. Hosius in confess. Ledeſm. cap. 73. & videtur illis fauere D. Thom. infra, quæst. Hosius. 48. artic. 1. vbi inquit, ita se habere opera Christi capitum tam ad se, quam ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum, & art. 2. ad 1. dicit caput, & membra esse quasi unam personam mysticam, & ideo satisfactionem Christi ad omnes fideles pertinere, sicut ad sua membra, & quæst. 49. art. 1. dicit totam Ecclesiam, quæ est mysticum corpus Christi, computari quasi unam personam cum suo capite Christo in quo etiam fundata est illa regula Ticonij, quæ est apud Ticon. August. lib. 3. de doctr. Christ. cap. 30. & 31. Actio-August. nes capituli tribui membris, & è conuerso, propter hanc mysticam coniunctionem, sicut ergo Christus satis fecit de rigore iustitiae, ita membra eius, ut illi coniuncta, poterunt eodem modo satisfacere. Colos. 1. Quod aliqui confirmant ex illo ad Coloss. 1. Adimpleo ea: quia defensio passionis Christi in carnem, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Hoc tamen testimonium nihil ad presentem questionem facit, quia ad literam non loquitur Paul. de suis passionibus, vel laboribus, quatenus per illa satisfaciebat pro corpore Ecclesie, quoad sufficientiam (vt ita loquamur) quia Explic. loca. quoad hoc nihil debeat passioni Christi, sed loquitur de appellatione, & de efficacia satisfactionis Christi circa corpus Ecclesie, ad quam ipse laborando, & patiendo cooperabatur: de qua testimonio dicimus laius in materia de satisfactione. Potest vero hac sententia confirmari, quia nostra satisfactione, ut fundata in Christo ex toto rigore iustitiae debetur remissio peccati, iuxta illud ad Rom. 8. Rom. 8. Deus, qui iustificat, quæ est, qui condemnat? Christus Iesus, qui mortuus est, qui etiam interpellat pro nobis, &c. & 2. Corinth. 5. Eum, qui non nouit peccatum pro nobis 2. Cor. 5. peccatum fecit, ut afficiamur iustitia Dei in p/o. Et ideo multi existimant dixisse Ioannem 1. canonica cap. 1. Iean. 1. Fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra: quia nobis in Christo satisfacientibus, ex iustitia debeatur remissio peccati, peccato ergo in Christo satisfaciamus de rigore iustitiae.

Secunda sententia negat, posse nos vere dici satisfactione de rigore iustitiae, etiam ut Christi membra: quia si loquamur de satisfactione pro culpa mortali, homo non satis facit pro illa, ut viuum membrum Christi, ergo non potest vlo modo dici satisfactione de condigno, ne dum de rigore iustitiae. Antecedens paret ex supra dictis, consequentia vero probatur, qui homo etiam, ut membrum Christi, nihil potest operari, quod apud Deum habeat condignum valorem ad meritum, vel satisfactionem apud Deum, si non fuerit viuum membrum Christi, iuxta illud Ioan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum 10an. 15. a semetipso, nisi manerit in vite, sic nec vos, nisi in me maneritis. Manemus autem in Christo quamdiu sumus membra eius viua: ut recte ibi August. exposuit Aug. ex verbis eiusdem Christi, qui statim subiungit, Si quis in me non manerit, mittetur foras, sicut palmes & arcesc & colligent eum, & in ignem mittent, & ardor: Quod verum est de omnibus, qui in ipso per charitatem non manent, & ideo clarius infra subiunxit: Maneat in dilectione mea. Et ratione paret ex dictis, quia, si homo non sit membrum viuum Christi, opera eius non habent in se valorem moralem coram Deo, ergo, qui illa operatur, nullo modo potest vere dici satisfactione. Niſi fortasse quis dicat extrinsecam imputationem ad hoc sufficiere, quod plane falsum est, & his temporibus male audit, alias par ratione posset dici peccator mereri de rigore iustitiae primâ gratiam propter imputationem meritorum Christi, & parvulus, qui sine opere suo iustificatur per Christum, posset dici satisfactione Deo, de rigore iustitiae, per similem imputationem, quod nullus, qui bene sentiat concedere audebit. Si autem loquamur

de satisfactione pro culpa veniali, quæ exhibetur à A factis. & quia reuera cum satisfacere actus proprius veluti actus vitalis ipsius satisfaciens, non potest ipsi proprie tribui, nisi secundum eum modum, & perfectionem, quam habet, prout est ab ipso satisfaciens. Vnde si purus homo proxime faciens non habet in se gratiam vnde posuit de condigno satisfacere, non potest vere dici, vt membrum Christi condigne satisfacere, quia Christus ut caput, vere non influit in illo virtutem ad ita satisfaciendum, quamvis fortasse influat effectum suum infinitum satisfactionis. & ita contingit in satisfactione pro peccato mortali. At vero, si homo iam habeat gratiam ad satisfaciendum condigne, poterit dici hoc modo satisfacere, non tamen de rigore iustitiae, eo modo, quo Christus: quia etiam Christus non influit in suum membrum virtutem ad satisfaciendum illo perfectissimo modo, & sibi proprio, sed alio inferiori: sicut etiam Christus satisfacit per modum causa prima in illo genere, id est, vt independens ab alio principiis satisfaciens, non tamen comunicat membro suo, vt hoc modo satisfaciat.

Quid sit satisfacere ut membrum Christi.

In hac re ne fortasse in questione de nomine versemur, oportet primo rem ipsam explicare, deinde modum loquendi. Quod ad rem spectat, homo dicitur satisfacere ut membrum Christi, non quia illi imputetur satisfactione Christi, ut argumenta facta recte probant: sed quia reuera ipse satisfacit per gratiam propter Christum acceptam, quam videlicet ipse Christus influit tanquam caput in membra: & præterea, quia prius hominis satisfactione in Christi meritis, & satisfactione, fundatur. Dicitur autem nostra satisfactione fundari in Christi meritis, & satisfactione, non solum quia fundatur in gratia habituali propter Christum data, sed etiam quia ipsam actualia auxilia ad satisfaciendum, propter Christum dantur: tum etiam quia nostra opera propter Christi iustitiam ex diuina promissione acceptantur: vt Concil. Trident. sess. 14. cap. 8. aperte docuit: tum denique, quia si quid valoris, & dignitatis deest in nostra satisfactione, totum suppletur, & compensatur ex coniunctione ad satisfactionem Christi: vt latius ostendamus infra quest. 19. agentes de merito: & in re non inuenio, quo alio modo nostra satisfactione funderetur in Christo: aut quo alio modo nos dicimus, ve membra Christi satisfacere.

Ex hac vero re sic explicata videat mihi proprie loquendo, & exclusis metaphoris, passim (vt ita dicam) recte possi dici, nos iustificari, nobis remitti peccatum, nostras dispositiones, vel satisfactiones acceptari, ex perfecta, & rigorosa iustitia: actus autem non posse nos vere, & proprie dici, satisfacere de rigore iustitiae, præsentim pro mortalibus peccatis. Prior pars constat ex ipsius rei explicatione, quia Christus nobis ex perfecta iustitia meruit illa omnia, & pro nobis perfecte satisfecit, vt nobis peccata ex perfecta iustitia remitterentur: ex perfecta inquam iustitia ipsi debita, non nobis: quo sensu explicare August. in Enchirid. cap. 41. verba illa Pauli 2. ad Corinth. 5. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt officiamur iustitia Dei in ipso. Iustitia, inquit Augustinus, non nostra sed Dei, nec in nobis, sed in ipso: non quia, cum iustificamur non vera, & formalis iustitia nobis infundatur, aut per extrinsecam iustitiam Dei, aut Christi iustificemur: non enim de hoc agunt Paul. vel August. sed quod ipsa formalis iustitia non datur nobis ex debito nostra iustitiae, sed ex iustitia Dei, debita Christo. Viride recte Chrysostomus homil. 11. in posteriore ad Corinth. dicit, hanc vocari iustitiam Dei, quia non ex operibus nostris, esse autem iustitiam Dei in Christo, quia ex operibus Christi. Posterior pars videtur eis cagiter probari argumentis in principio

*Ad funda-
menta con-
traria senten-
tia.*

Neque contra hoc urgent fundamenta prioris sententiae, nam illæ locutiones, quibus actiones membrorum communicârunt capituli, & est contrario, metaphorice sunt, & impropriæ: sicut, cum in persona Christi dicitur Psalm. 21. Longe à salute mea verba delictorum meorum: non propriè, sed metaphorice nostra delicta dicuntur Christi, quia obligationem suscepit satisfaciendi pro illis, vt non actus, vt ita dicam, dicuntur delicta Christi, quia ipse illa commiserit, sed qualis passio, quia in eo vindictæ, & penitentie effectus habent: sic è contrario satisfactiones Christi dicitur postulant nostræ, non proprie & actus, quia nos satisfaciamus per ipsas, sed passio, quia nobis donata sunt, & in nobis habent effectum remissionis, ac gratia. Quod si virgines, quia genus humanum recte & proprie dicitur satisfactæ Deo de rigore iustitiae: ergo & quilibet homo, vt membrum Christi. Respondetur, si genus humanum sumatur, vt in se Christum includens, verum est per caput hoc suum satisfactione de rigore iustitiae, tanquam unum integrum corpus mortale cōstant ex capite & membris: si autem sumatur genus humanum, vt à Christo constitutum, non proprie satisfactæ de rigore iustitiae, sed pro ipso potius à Christo de rigore iustitiae, satisfactione est, quando autem loquimur de singulis membris, illa plane à capite conditiguimus, etiam si intelligantur habere influxum à capite, alias, non effectu de satisfactione eipius membra, sed de satisfactione membra & capitulū sumptorum.

ARTICULUS III.

a. Vtrum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

A tertium sic proceditur. Videatur, quod si homo non peccasset, nihilominus Deus in carnatus fuisset. Mamente enim causa, mā. ar. 1. q. 1. 2. 3. 4. d. 43. ut effectus. Sed, sicut August. dicit. 13. de verit. q. 19. Trinit. * alia multa sunt cogitada in Christi incarnatione, præter absolutionem à peccato, de quibus dicitur est. * Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

2. Præterea, Ad omnipotentiam diuina virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & manifestet per aliquem infinitum effectum. Sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus, cum sit finita per suam essentiam. In solo autem opere Incarnationis videatur principi manifestari infinitus effectus diuine potentie (per quam in infinitu[m] distinctione coniunguntur, in quantum factum est, quod homo esset Deus) in quo etiam operæ maxime videtur perfici viuens, per hoc quod ultima creatura, scil. homo, primo principio coniungitur, scil. Deo. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

3. Pra-

*August.
2. Cor. 5.*

Chrysost.